

การตลาดและผลต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา



นางสาว ดิษยภรณ์ ศรีราษฎร์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา


คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3248-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MARKETING AND ITS EFFECTS ON THE PROPAGATION OF BUDDHISM



Miss Thitsayaporn Srirath

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Buddhist Studies

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3248-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การตลาดและผลต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา
โดย	นางสาว ดิษยภรณ์ ศรีราษฎร์
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มรว. กัลยา ดิงศภัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ฤ รังษี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ชุมพร คุรุพิพัฒน์)

ติชชภรณ์ ศรีราชภรณ์ : การตลาดและผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. (Marketing and its Effects on the Propagation of Buddhism) อ.ที่ปรึกษา : ศ. ปรีชา ช้างขวัญยืน, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ศ.ดร. วิทย์ วิศทเวทย์ จำนวนหน้า ๑๓๐ หน้า. ISBN ๙๗๔ - ๑๗ - ๓๒๔๘ - ๑.

การศึกษาเรื่อง “การตลาดและผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” นี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมทางการตลาดในรูปแบบต่างๆ ที่นำมาใช้ในวัด และผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการทำการตลาดของวัดต่างๆ ด้วย

การศึกษานี้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ วัด ซึ่งมีการทำการตลาดที่แตกต่างกัน ด้วยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยมุ่งเน้นการศึกษากิจกรรมต่างๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า แต่ละวัดมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน ขึ้นอยู่กับว่าทางวัดจะเน้นกิจกรรมในส่วนใด และวัดต่างๆ มักจะเน้นการจัดกิจกรรมทางด้านการตลาด และจัดตามประเพณีนิยม มากกว่ากิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งควรเป็นกิจกรรมหลัก โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือการหารายได้เข้าวัด เพราะความจำเป็นในการรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าบูรณะซ่อมแซมถาวรวัตถุภายในวัด

ตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว การจัดกิจกรรมต่างๆ โดยมิได้มุ่งเน้นที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ย่อมเป็นการไม่เหมาะสม เพราะการบวชในพระพุทธศาสนา เป็นการสละทุกสิ่งเพื่อแสวงหาทางหลุดพ้น กิจกรรมหลักของพระสงฆ์จึงเป็นการศึกษาพระธรรมวินัย และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแต่กิจกรรมที่มุ่งเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ย่อมเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก วัดก็ย่อมได้รับ “เงินทำบุญ” จากผู้มีจิตศรัทธาเหล่านั้นด้วย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าพระสงฆ์เป็นผู้รักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างดี เพราะผู้ที่พบเห็นย่อมเกิดศรัทธาได้ง่าย ไม่จำเป็นต้องทำการตลาดใดๆ เพราะพุทธศาสนิกชนย่อมให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยความศรัทธา

หลักสูตร พุทธศาสนศึกษา	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา ๒๕๔๒	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4280127522 : MAJOR BUDDHIST STUDY

KEYWORD: MARKETING / THE PROPAGATION / BUDDHIST TEMPLE / BUDDHISM

THITSAYAPORN SRIRATH : MARKETING AND ITS EFFECTS ON THE
PROPAGATION OF BUDDHISM. THESIS ADVISOR : PROF. PREECHA
CHANGKHWANYUEN , THESIS COADVISOR : PROF. WIT WISADAVET
Ph.D.,130 pp. ISBN 974-17-3248-1.

The thesis 'MARKETING AND ITS EFFECTS ON THE PROPAGATION OF BUDDHISM' aims to examine temple activities and their effect on the spread of Buddhism including the need and purpose of these activities. This examination is done through documentary evidence and practical fieldwork by non-participating observations and informal interviews concerning commercial activities organised by five representative temples. The result of the examination is that each temple organise similar activities varying only in emphasis. They concentrate on marketing and cultural rather than proselytising activities which should have been their main purpose. The principal reason for the commercial activities of the temples is to raise funds. Temples are now responsible for their outgoings such as, utilities and repairs, hence the focus on worldly activities for financial reward. However, according to the Dhamma-Vinaya, activities that do not aim for the promulgation of the religion are not appropriate because entry into the monastic order means 'going forth' (from home to the homeless life) in order to achieve the 'unbinding'. The goal of the Sangha should therefore be the study and practice of the Dhamma-Vinaya for the benefit of oneself and of others. The spread of Buddhism would be more effective if the Sangha would strictly adhere to the Vinaya, deeply imbibe in the doctrine and rigorously follow the practice. Marketing efforts would be unnecessary because followers would have confidence and readily support these Sangha members.

Field of study BUDDHIST STUDY

Student's signature.....

Academic year 2002

Advisor's signature.....

Co- advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง“การตลาดและผลต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา” นี้ ผู้ศึกษาได้รับความช่วยเหลือ การสนับสนุน และกำลังใจจากผู้มีอุปการคุณทั้งหลายอย่างมากทำให้ผู้ศึกษามีความซาบซึ้งใจอย่างยิ่ง จึงขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกื้อกูลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร ฐ รังษี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา สำหรับคำชี้แนะและข้อคิดเห็นซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาครั้งนี้ และอาจารย์ชุมพร คุ้มพิพัฒน์ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์และให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างมาก และขอบพระคุณท่านเจ้าอาวาสวัดไร่ขิง ท่านพระศรีวิสุทธิวงศ์ (เจ้าคุณศรี) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ ท่านพระมหาสมพงษ์ และท่านพระมหาแสวง วัดพระเชตุพนฯ ท่านเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร และทุกท่านผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูลจากทางวัดต่างๆ ทุกวัด เพื่อประกอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และยังให้ความรู้เพิ่มเติมด้านพระพุทธศาสนาแก่ผู้ศึกษาด้วย

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ กิตติยา สีมันตร และคณะลูกศิษย์ทุกท่าน สำหรับการสนับสนุน และกำลังใจ เป็นผู้มีส่วนเป็นอย่างมากในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ คุณสายสัมพันธ์ สุวรรณประทีป ผู้ให้คำปรึกษาในส่วนของภาษาอังกฤษในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คุณเนาวรัตน์ คีตมงคล และคุณรัชชัย เสตะกัณณะผู้ที่เป็นเพื่อนเมื่อผู้วิจัยดำเนินการวิจัยภาคสนาม คุณศุภรางค์ อนุชปรีดา ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือเมื่อตอนเริ่มทำการวิจัย และผู้ศึกษาใคร่ขอแสดงความขอบคุณคุณคุณสังเวียน พูเพ็อง และคุณอรวรรณ สะหาบเจ้าหน้าที่ในศูนย์พุทธศาสนศึกษา ที่คอยให้ความสนับสนุนในด้านการศึกษาเป็นอย่างดี คุณสมศิริ ปรมัตถวินัย และ คุณเนาวรักษ์ แสนสุพรรณ เป็นผู้ให้กำลังใจ กระตุ้นเตือน และห่วงใยผู้ศึกษาอยู่เสมอ คุณदनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ผู้คอยให้แหล่งข้อมูลที่ผู้ศึกษาต้องการตลอดจนเพื่อนสนิทมิตรสหายทุกคนที่เป็นห่วงเป็นใยให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

และบุคคลที่ผู้ศึกษาซาบซึ้งและรู้สึกมากกว่าคำว่า “ขอบพระคุณ” คือ คุณพ่อและคุณแม่ ผู้ที่คอยห่วงใยดูแล กระตุ้นเตือน สนับสนุนทุกๆ อย่าง จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ และเป็นที่ยินดีอย่างเปี่ยมล้นในความสำเร็จของผู้ศึกษา

ถ้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา และผู้อ่านบ้าง อานิสงส์ใดๆ ก็ตามที่ได้จากการทำงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาขออุทิศแด่ผู้ที่มีส่วนในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทุกๆ ท่าน เทอญ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์การวิจัย	๖
สมมติฐานการวิจัย	๖
วิธีดำเนินการวิจัย	๗
ขอบเขตการวิจัย	๘
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๙
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
ข้อจำกัดในการวิจัย	๙

บทที่ ๒ ความเป็นมาของการทำการตลาดของวัดในปัจจุบัน	๑๐
ความหมายของการตลาด	๑๑
กิจกรรมทางด้านการตลาด	๑๒
ความเป็นมาของการทำการตลาดของวัดในปัจจุบัน	๑๕
วัตถุประสงค์ของการทำการตลาดของวัดต่างๆ ในปัจจุบัน	๒๓

บทที่ ๓ ผลการวิจัย

วัดไร่ขิง	๒๖
วัดสวนแก้ว	๓๒
วัดสังฆทาน	๔๑
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	๔๙
วัดราชาธิวาสวิหาร	๕๓

บทที่ ๔ การวิเคราะห์ผลการวิจัย

กิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นในปัจจุบัน.....	๕๘
กิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นควบคู่ไปกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในปัจจุบัน.....	๗๒
ลักษณะของกิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นในปัจจุบัน.....	๘๒

บทที่ ๕ สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....

รายการอ้างอิง.....๙๖

ภาคผนวก

ผนวก ก.....	๙๙
ผนวก ข.....	๑๐๕
ผนวก ค.....	๑๐๙
ผนวก ง.....	๑๒๑

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....๑๓๕

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางประมวลกิจกรรมทางการตลาด.....	๕๖
ตารางประมวลกิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๕๗
ตารางประมวลกิจกรรมทางการช่วยเหลือสังคม.....	๕๗



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีมาถึง ๔ อสงไขย กับอีกแสนมหากัป และได้ให้ชีวิตเป็นทานหลายครั้งในสมัยที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงปรารถนาเพียงสิ่งเดียว คือพระสัพพัญญุตญาณอันประเสริฐ เพื่อช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ทรงส่งสาวกทั้งหลายไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์คือ “สัตว์โลกทั้งหลาย ที่เป็นผู้มีธุลีในดวงตาน้อย ผู้จักอายุทั่วถึงธรรมนั้นมีอยู่ เขาเหล่านั้นย่อมเสื่อมจากคุณที่พึงได้พึงเห็น เพราะเหตุที่ไม่ได้ฟังธรรม”^๑ แสดงถึงจุดมุ่งหมายหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือให้บุคคลทั้งหลายได้ฟังธรรม รู้ธรรม ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว เพื่อให้พ้นจากความทุกข์

ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยแยกตามกลุ่มเป้าหมาย ๒ ประเภท^๒ คือ

๑. การเผยแผ่แก่พุทธศาสนิกชน คือให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้น จนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต รักการปฏิบัติธรรม และตระหนักในคุณค่าของพระพุทธศาสนา จนกระทั่งช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

๒. การเผยแผ่แก่คนทั่วไปที่ยังไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ ให้มีความเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐาน หรือหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา สร้างทัศนคติที่ดีต่อศาสนาพุทธ จนเกิดความสนใจศึกษาและทดลองปฏิบัติธรรมตามคำสอนในพระพุทธศาสนา เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ในที่สุดแล้วหันมานับถือศาสนาพุทธ เป็นชาวพุทธโดยสมบูรณ์

พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา นอกจากการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อให้เป็นเนื่อบานุญแก่สังคม เพื่อให้เป็นผู้ควรแก่ทานที่เขาจัดไว้ต้อนรับ (ทักษิณายบุคคล) มิทำให้ทานของบุคคลอื่นเสียเปล่าแล้ว สิ่งเดียวที่พระภิกษุสงฆ์จะตอบแทนให้แก่สังคมได้คือ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ให้บุคคลทั้งหลายผู้ได้สดับรับฟังแล้วเกิดปัญญาอันจะเป็นเครื่องนำตนให้พ้นจาก

^๑ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓.

^๒ พระสมชาย สุานัฐโฆ, “อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : วิถีทางที่ไม่ควรมองข้าม,” ใน *วิกฤติศาสนายุคหน้า* (กรุงเทพฯ: บจก.อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

ความทุกข์ได้ ทั้งนี้พระโบราณจารย์ได้เน้นให้ตระหนักว่า “นักเผยแผ่ทุกคน คือราชทูต ทำหน้าที่ส่งราชสาสน์ ราชสาสน์ว่าไว้อย่างไร แสดง อ่านไปตามนั้น ราชทูตที่ดีจึงต้องไม่แปลงราชสาสน์ให้คลาดเคลื่อนไป”^๑

แต่พระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีกิจอื่นอันมิใช่กิจในพระพุทธศาสนาตามที่พระอรหันตเถรจารย์ได้อธิบายไว้ว่าฐานะในศาสนานี้มี ๒ อย่างคือ วิปัสสนาธุระ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และคณัตถุระ การศึกษาพระปริยัติธรรม มีเพียงพระภิกษุสงฆ์ส่วนน้อยเท่านั้นที่จะปฏิบัติเพื่อนำตนให้พ้นจากความทุกข์ เพื่อทำที่สุดแห่งพรหมจรรย์ การเรียนพระปริยัติธรรมก็มีความสำคัญ แต่ถ้าเรียนแล้วมิได้นำมาใช้ในการปฏิบัติ พระพุทธองค์ก็ได้ทรงสรรเสริญ ดังที่ได้ทรงแสดงภาพิตเป็นพระคาถาเหล่านี้ว่า

พหุมุปี เจ สหิตี ภาสมานโน ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต โคโปว
คาโว คณยํ ปเรสํ น ภาควา สามญฺญสฺส โหติ. อปฺปมุปี เจ สหิตี ภาสมา
โน ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารี รากญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ สมฺมปฺปชาโน สุวิมุ
ตฺตจิตฺตโต อนุปาทียานิ อธิ วา หุริ วา ส ภาควา สามญฺญสฺส โหติ.

หากว่า นรชนกล่าวพระพุทธพจน์อันมีประโยชน์เกื้อกูลแม้มาก (แต่) เป็นผู้ประมาทแล้ว ไม่ทำ (ตาม) พระพุทธพจน์นั้นไซ้, เขาย่อมไม่เป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผล เหมือนคนเลี้ยงโค นับโคทั้งหลายของชนเหล่าอื่น ย่อมเป็นผู้ไม่มีส่วนแห่งปัญญาใคร่ครวญนั้น, หากว่านรชนกล่าวพระพุทธพจน์อันมีประโยชน์เกื้อกูล แม้น้อย (แต่) เป็นผู้มักติประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมไซ้, เขาละระคาะ โทสะ และโมหะแล้ว ฐูชอบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว หมดความยึดถือในโลกนี้หรือโลกหน้า, เขาย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผล.^๒

วิทยานิพนธ์นี้ต้องการศึกษาว่าการทำกิจกรรมอื่นเช่นการตลาดในวัดมีความสำคัญหรือไม่ และสมควรทำหรือไม่ ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ เพราะการทำกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ถ้าเป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว จะทำให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายใช้เวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ มิได้ทำในสิ่งที่ควร คือการปฏิบัติ

^๑ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ลูตญาโณ), **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา** (กรุงเทพฯ: พรวัดการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗.

^๒ **พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๑** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑๓ - ๒๑๔.

เพื่อมุ่งสู่ความพ้นทุกข์ ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบวชในพระพุทธศาสนา แต่ถ้ากิจกรรมนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ให้ได้ฟังธรรม ได้มี สัมมาทิฐิ และได้รับอานิสงส์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้ง ๕ ประการ คือ^๑

๑. ผู้ฟังจะได้ฟังสิ่งที่เขายังไม่เคยฟัง
๒. สิ่งใดที่ได้ฟังมาแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจชัด จะเข้าใจสิ่งนั้นชัดเจน
๓. สามารถลด ละ บรรเทาความสงสัยลงไปตาม
๔. สามารถทำความเข้าใจของคนให้ถูกต้องตามหลักธรรม
๕. จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส

ก็จะไม่เป็นการใช้เวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ แต่เป็นการทำหน้าที่ในพระพุทธศาสนาอย่างดียิ่ง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่หนึ่งของพุทธบริษัท โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ในเมืองไทยขณะนี้วัดอยู่ถึงสามหมื่นกว่าวัด พระสงฆ์กว่าสามแสนรูป อยู่ในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ แต่กลับมีปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากภายในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหามลภาวะ และปัญหาการคอร์รัปชัน เป็นต้น และประชาชนร้อยละ ๙๕ นับถือศาสนาพุทธ แต่ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนแต่เพียงในทะเบียนบ้านเท่านั้น มิได้รู้จักและเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ถึงแม้คนส่วนใหญ่จะยังมีความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษอยู่ แต่ก็ขาดความเข้าใจ ผู้ที่เข้าวัดส่วนมากก็เพียงเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือเพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ไม่รู้จักและไม่เข้าใจถึงความหมายของการทำบุญ การทำบุญในวัดมิได้ทำเพื่อปรารถนาความพ้นทุกข์ซึ่งเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่เพียงเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือเพื่อให้สมปรารถนาในโชคลาภเท่านั้น

นอกจากนี้ ลัทธิเงินตรานิยม ได้รับการสถาปนาเป็นศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์ทุนนิยม – Capitalism หรือพัฒนาขึ้นเป็นเศรษฐศาสตร์ที่เรียกว่า Neo-classic นำโดยอัลเฟรด มาร์แชลล์ รวมไปถึงทฤษฎีการเงินระหว่างประเทศ และระบบทุนนิยมไร้พรมแดนในกระแสโลกาภิวัตน์)^๒ และเป็นศาสตร์ที่สังคมทั่วโลกยอมรับ ทำให้เกิดการแข่งขันขึ้นในสังคม เพื่อให้ได้ผลประโยชน์เข้าตัวเองให้มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นนั้นมีส่วนทำให้คนมีคุณธรรมลดลง

การที่คนเห็นความสำคัญในพระพุทธศาสนาน้อยลง ส่งผลให้พฤติกรรมการทำบุญของผู้มาทำบุญก็เปลี่ยนไปด้วย คือต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น จึงอยากทำบุญด้วยเงิน มากกว่า

^๑ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ สฐิตญาโณ), **พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา** (กรุงเทพฯ: พรวัดการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๓.

^๒ พิทยา ว่องกุล, “บทนำ – พุทธวิบัติ : สถาบันสงฆ์ทิศผิดทางหรือ?” ใน **วิกฤติศาสนายุคหน้าปฏิวัติ** (กรุงเทพฯ: บจก.อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๕), หน้า ๔ - ๕.

ที่จะไปซื้อหาของที่ควรแก่สมณะมาถวาย จึงเกิดความคิดที่ว่า ถวายเงินไปเพื่อให้ท่านไปซื้อหาในสิ่งที่ท่านต้องการจะดีที่สุด การทำบุญก็เป็นไปด้วยความเร่งรีบ การฟังธรรมเป็นสิ่งที่ไม่เข้าสมัย เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ พระภิกษุก็ได้ทำตัวให้เป็นตัวอย่าง ให้นำเลื่อมใส หรือทำให้นึกออกยากจะฟังสิ่งที่ท่านรู้ ทำให้คนไทยที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา มีศรัทธาและสัมมาทิฐิ กลับมีจำนวนน้อยลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีความรู้และปฏิบัติตามคำสอนหลักของพระพุทธเจ้าโดยมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด หรือวัตถุประสงค์หลักของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

ทุกวันนี้จึงต้องมีการพิจารณากันอย่างตรงไปตรงมาว่า ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้มีความรู้ มีสัมมาทิฐิ มีสติปัญญาสามารถพาตนให้พ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามี การนำหลักการตลาดมาใช้ในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันเป็นจำนวนมาก เช่น การซื้อ-ขายพระเครื่อง การออกวารสารต่างๆ และการออกอากาศทางวิทยุ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสถาบันทางพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก แต่ละแห่งนั้นก็ มีข้อวัตรปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งนำมาเป็น "จุดขาย" เพื่อดึงดูดคนเป็นอันมากให้มีความเคารพนับถือและเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย รวมถึงวัดต่างๆ ด้วย ผู้วิจัยเลือกที่จะทำการวิจัยที่ "วัด" โดยเฉพาะวัดในกรุงเทพฯ เพราะวัดเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ ผู้ได้ชื่อว่าเป็นธรรมทายาท เป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงเลือกวิจัย 'วัด' ซึ่งน่าจะเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้น วัดมีความจำเป็นหรือไม่ที่ต้องเข้ามาแข่งขันใน "ตลาด" ดังเช่นปัจจุบัน

ทั้งๆ ที่วัดในเมืองไทยมีอยู่มากมายหลายหมื่นวัด และวัดที่เป็นที่นิยมและศรัทธาของพุทธศาสนิกชนก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะเหตุที่พุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธามาก มีการสร้างศาสนวัตถุและศาสนสถานทั้งดงามตระการตา เป็นงานศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

การสร้างถาวรสถานหรือวัดต่างๆ นั้นเพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในการพระพุทธศาสนา^๑ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ คือ °

๑. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในสังคม อันมีทั้งส่วนราชธานี ส่วนพื้นเมือง ส่วนชนบทและส่วนพื้นบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายสู่พลเมืองได้ทุกระดับชั้น และให้คนในสังคมได้มีโอกาสเข้าถึงพระพุทธศาสนาได้โดยสะดวกและทั่วถึง

^๑ เนตรนภิศ นาควัชระ, ปิยนาด บุนนาค, จุลทรรศน์ พยาชมรานนท์, วัดในกรุงเทพฯ: การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325 – 2525) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๑๐๑ - ๑๐๒.

๒. เพื่อเป็นปูชนียสถานอันมีความสำคัญแก่ความนับถือและการสักการบูชา คือเป็นที่ประดิษฐานเจดียนุสรณ์สำคัญต่างๆ มีเป็นต้นว่า พระบรมสารีริกธาตุแห่งองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งบรรจุในพระสถูปเจดีย์บ้าง ในพระปรางค์บ้าง มีพระพุทธรูปปฏิมากร ซึ่งประดิษฐานภายในพระอุโบสถบ้าง ภายในพระวิหารบ้าง และยังมีพระธรรมคำสอนซึ่งเขียนหรือจารึกเป็นลักษณะธรรมเจดีย์ มีเก็บอยู่ในห่อพระไตรปิฎก

๓. เพื่อเป็นสถานที่พำนักแห่งคณะสงฆ์ ผู้มีหน้าที่และภาระในการสืบต่อพระพุทธศาสนา ที่ยังได้ใช้เป็นสถานที่กระทำสังฆกรรมต่างๆ ตามประเพณีในศาสนา

๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการศาสนศึกษา และเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่อบรมศีลธรรมจรรยาแก่วิญญูชนทั้งหลาย

๕. เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ อันแสดงออกด้านประเพณี ขนบนิยมต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และยังสามารถเป็นสถานที่อันคนทั้งหลายพึงแสดงออกด้านความศรัทธา เลื่อมใส และความเชื่อด้วยการสถาปนาบูรณะและปฏิสังขรณ์ศาสนสถานให้ปรากฏทั้งด้านรูปแบบและศิลปกรรม

โดยวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเป็นลำดับนี้ จึงทำให้เกิดการสร้างสรรคศิลปกรรมด้านสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้นในประเทศไทยเป็นลำดับมาทุกกาลสมัย จนกระทั่งเวลาปัจจุบัน ซึ่งนอกจากการใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว วัดต่างๆ ยังมีการจัดกิจกรรมต่างๆ มากมาย แต่โดยส่วนใหญ่เพื่อให้ได้ “เงินทำบุญ” แทบทั้งสิ้น

วัดเป็นองค์การหนึ่งที่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากภายนอก ดังนั้นวัดหลายๆ แห่งจึงมีการนำการตลาดมาใช้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากภายนอกมากที่สุด โดยอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนอยากเข้าวัดมากขึ้น โดยที่แต่ละวัดก็จะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป บางกิจกรรมก็จัดขึ้นเพื่อหารายได้เข้าวัด บางกิจกรรมจัดเพราะเป็นประเพณีที่สืบต่อกันมานาน และบางกิจกรรมก็จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย มีวัดที่จัดกิจกรรมขึ้นมาเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงนั้นแทบจะไม่มี

วัดในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมาก และพฤติกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ตามกาลเวลา ทำให้วัดต้องมีการปรับตัว เพื่อจะมีอิทธิพลต่อสังคมให้มากกว่าบทบาททางด้านพิธีกรรมเท่านั้น วัดจึงต้องนำหลักการการตลาดมาใช้เพื่อให้วัดสามารถอยู่รอดได้ และเพื่อให้วัดมีรายได้ในการบำรุงวัดและพระภิกษุในวัดนั้น เพราะการที่สังคมปัจจุบันเป็นสังคมบริโภคนิยม เงินจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคน แม้แต่พระภิกษุ นอกจากนี้เมื่อวัดมีรายได้ ก็อาจนำรายได้นั้นมาทำประโยชน์อื่นๆ แก่สังคม เพื่อให้สังคมเห็นความสำคัญของวัดในด้านอื่นๆ นอกจากด้านพิธีกรรมเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกัน วัดที่ไม่มีการนำหลักการการตลาดมาใช้หารายได้ก็มี และวัดก็

สามารถอยู่รอดได้ก็มีอยู่เช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า การตลาดมีความจำเป็นต่อการดึงดูดคนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในวัดหรือบุคคลในวัดได้มากเพียงไร วัดจำเป็นต้องมีการทำการตลาดหรือไม่ และวัดที่เป็นที่นิยมและสามารถดึงดูดคนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาได้นั้น มีการเผยแพร่พุทธศาสนาสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหรือไม่ โดยเป็นหลักร่วมเน้นที่พระวินัยและพระสูตร

ทั้งๆ ที่วัดต่างๆ ในประเทศไทย มีการเผยแพร่พุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ และหลายวัดก็มีการนำหลักการตลาดมาใช้ด้วย แต่ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมก็น้อยลงทุกที สังคมไทยก็ยังคงเป็นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นถ้าเราศึกษาถึงวิธีการเผยแพร่พุทธศาสนาในวัดต่างๆ โดยเฉพาะวัดที่มีการนำหลักการตลาดมาใช้ รวมถึงศึกษาข้อดี-ข้อเสีย ของการตลาดในวัดต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงปรับเปลี่ยน ให้ทางวัดสามารถเผยแพร่พุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาก็จะตั้งมั่นในสังคมไทยและตั้งมั่นในใจของพุทธศาสนิกชนอย่างมั่นคงสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาว่า การนำหลักการตลาดมาใช้ในวัดต่างๆ นั้น ทำให้คนเกิดความนิยมและความศรัทธาในวัดหรือตัวบุคคลมากขึ้นหรือไม่

๒. การนำหลักการตลาดมาใช้ในวัดนั้น ทำให้การเผยแพร่พุทธศาสนาของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทำให้คนเข้าใจพระพุทธศาสนา และมีความต้องการจะศึกษาพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นหรือไม่ หรือทำให้ผู้ที่เข้าวัดได้รับอานิสงส์ของการเผยแพร่พุทธศาสนาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือไม่

๓. เพื่อศึกษาว่าในความเป็นจริงแล้ว วัดมีความจำเป็นต้องทำการตลาดหรือไม่ และการทำการตลาดบางอย่างของวัดต่างๆ ขัดกับหลักคำสอนในพระไตรปิฎกหรือไม่ รวมถึงศึกษาวัตถุประสงค์ในการทำการตลาดของวัดต่างๆ ด้วย

สมมุติฐานการวิจัย

๑. การตลาดกับการเผยแพร่พุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพไม่จำเป็นต้องเกี่ยวเนื่องกันในทุกกรณี เพราะการทำการตลาดบางอย่างทำให้คนรู้จักและศรัทธาในวัดหรือบุคคลในวัดมากขึ้น แต่ไม่ได้ทำให้คนมีความรู้ ความเข้าใจในพุทธศาสนามากขึ้น

๒. การตลาดที่มีการนำมาใช้กันอย่างมากในวัดต่างๆ ในปัจจุบัน สวมมากเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่ใช่การเผยแพร่พุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากร

ในงานวิจัยนี้ วัดทั้งหมดในประเทศไทยเป็นหน่วยข้อมูลทั้งหมดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยมุ่งศึกษาวัดต่างๆ ที่มีการทำกิจกรรมทางด้านการตลาด เปรียบเทียบกับวัดที่ไม่เน้นกิจกรรมด้านการตลาด

๒. กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยจะคัดเลือกโดยเน้นวัดที่มีการทำการตลาดที่แตกต่างกัน โดยมีขอบเขตของการตลาดเป็นการตลาดแบบที่วัดส่วนใหญ่จะทำกัน ทั้งนี้วัดที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น หมายถึงเอาวัดต่างๆ ไปที่มีการทำการตลาดอยู่ในขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง ไม่นับรวมวัดที่ทำการตลาดที่แตกต่างมากๆ เช่น วัดธรรมกาย เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีผู้มาทำการวิจัยมากและครอบคลุมเกือบทุกด้านอยู่แล้ว และการวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งหวังเพื่อประโยชน์แก่วัดอื่นๆ ส่วนใหญ่ และพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เข้ามาทำบุญตามวัดต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่เน้นให้ความสำคัญศรัทธาแก่วัดใดวัดหนึ่งโดยเฉพาะ

ผู้วิจัยจะทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

๒.๑ วัดที่มีการทำการตลาด โดยจะเลือกจากวัดที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่างๆ ดังนี้

- วัดที่มีชื่อเสียงในด้านความศักดิ์สิทธิ์ของพระประธาน เช่น

วัดหลวงพ่อโสธร จ.ฉะเชิงเทรา

วัดไร่ขิง จ.นครปฐม

วัดพระพุทธรชินราช จ.พิษณุโลก

วัดพระธาตุอภัยอุทเทพ จ.เชียงใหม่

วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จ.สมุทรสงคราม

โดยผู้วิจัยเลือกวัดไร่ขิงเป็นตัวแทนของกลุ่มนี้

- วัดที่มีชื่อเสียงในเรื่องพระภิกษุทำงานเพื่อสังคม เช่น

วัดสวนแก้ว จ.นนทบุรี

วัดพระบาทน้ำพุ จ.สระบุรี

โดยผู้วิจัยเลือกวัดสวนแก้วเป็นตัวแทนของกลุ่มนี้

- วัดที่มีชื่อเสียงในด้านการศึกษา เช่น

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จ. กรุงเทพฯ

วัดมหาธาตุ จ.กรุงเทพฯ

โดยผู้วิจัยเลือกวัดพระเชตุพนฯ เป็นตัวแทนของกลุ่มนี้

- วัดที่มีชื่อเสียงในด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น

วัดสังฆทาน จ.นนทบุรี

วัดปทุมคงคา จ.กรุงเทพฯ

วัดสนามใน จ.นนทบุรี

โดยผู้วิจัยเลือกวัดสังฆทานเป็นตัวแทนของกลุ่มนี้

๒.๒ วัดที่ไม่มีการทำการตลาด โดยจะเลือกหาวัดที่ไม่มีการทำการตลาดใดๆ ในวัด หรือ มีน้อยและไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการทำการตลาด เช่น วัดสามพระยา จ.กรุงเทพฯ วัดอโศการาม จ.สมุทรปราการ วัดราชาธิวาส จ.กรุงเทพฯ โดยผู้วิจัยเลือกวัดราชาธิวาสเป็นตัวแทนของกลุ่มนี้

แล้วจึงนำทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกัน เพื่อหาคำตอบของสมมติฐานการวิจัยว่าวัด จำเป็นต้องมีการทำการตลาดหรือไม่

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อมูลขั้นต้นดังต่อไปนี้

- มีการทำการตลาดอย่างไรบ้าง โดยพิจารณาจาก
 - กิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น
 - การประชาสัมพันธ์ของวัดและกิจกรรมต่างๆ
 - การอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ที่มาวัด
- การจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางวัดนั้น มีการหารายได้เข้าวัดหรือไม่ และเป็นกิจกรรมใด
- มีการให้ความรู้ ข้อคิด หรืออื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มาที่วัดบ้างหรือไม่

๓.๒ การสัมภาษณ์

โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีความรู้ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของวัดนั้นๆ เช่น เลขาเจ้าอาวาส มรรคนายก อุบาสก และอุบาสิกา ที่มีความศรัทธาต่อวัดหรือบุคคลในวัดนั้นๆ เพื่อหารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการทางการตลาด วัดอุปประสงค์ในการตลาด ความจำเป็นในการทำการตลาด ประโยชน์ที่ได้รับจากการทำการตลาด และความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำการตลาดของวัดนั้นๆ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ ทำขึ้นเพื่อศึกษาวัดที่มีการนำหลักการตลาดมาใช้ โดยมีกิจกรรมทางการตลาด คือ กิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นหรือการทำธุรกรรมใดๆ ในวัด เพื่อให้ฆราวาสหรือผู้ที่เข้าวัดได้มีส่วน

ร่วมหรือได้ประโยชน์ใดๆ จากการร่วมกิจกรรมนั้น หรือเพื่อการแลกเปลี่ยนกับเงินทำบุญ ว่าเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง หรือนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ เพื่อศึกษาถึงความจำเป็นและความเหมาะสมในการใช้หลักการตลาด และประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดต่างๆ โดย จะพิจารณาถึงความถูกต้องตามพระวินัยด้วย ทั้งนี้กิจกรรมนั้นไม่รวมถึงกิจกรรมประจำวันที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับฆราวาสของพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้น เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่ในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ดังนั้นการเรียนพระปริยัติธรรม หรือการปฏิบัติธรรมใดๆ จึงเป็นการสมควร ไม่นับว่าเป็นการตลาด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อทราบ่วัดที่มีการทำการตลาดกันอย่างมากมายและสามารถทำให้คนเกิดความศรัทธาได้นั้น มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่ สิ่งใดเป็นปัจจัยที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

๑. ให้ทราบว่า การตลาดมีความจำเป็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงไรในปัจจุบัน
๒. เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามพระพุทธพจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งจะช่วยให้สามารถพิจารณาว่า ควรหรือไม่ควรเลื่อมใสศรัทธาวัดใด
๓. เพื่อให้วัดหรือศาสนสถานต่างๆ ที่มีการทำการตลาด และทำให้คนเกิดความศรัทธาอยู่แล้วได้สำนึกเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามพระไตรปิฎกให้มากยิ่งขึ้น
๔. เพื่อให้ผู้ที่สนใจเกี่ยวข้องได้นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปใช้พิจารณาเพื่อดำเนินการให้การตลาดเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

ข้อจำกัดในการวิจัย

๑. การเก็บตัวอย่างข้อมูล วัดมีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย ที่มีชื่อเสียงและผู้คนเลื่อมใสศรัทธาก็มีเป็นจำนวนมาก ประกอบกับระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย มีน้อยเกินกว่าจะศึกษาได้ทุกวัด ผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องยกมาศึกษาเท่าที่จะทำได้ ซึ่งอาจทำให้การเก็บข้อมูลมีความจำกัดอยู่ในวงแคบ ดังนั้นข้อมูลที่ได้รับจึงอาจจะมีคุณภาพเบี่ยงเบนมาก

๒. เพศ เพราะผู้วิจัยเป็นผู้หญิง การเก็บตัวอย่างข้อมูลไม่สามารถทำได้อย่างสะดวก

บทที่ ๒

ความเป็นมาของการทำการตลาดของวัดในปัจจุบัน

ในสมัยที่นับถอยหลังจากภททกับปีนึ่งไป ๔ อสงขัย กับ ๑ แสนมหาภท พระสัฒมาสัฒพุทท เจ้าของเราทั้งหลาย เสวยพระชาติเป็นพระบรมโพธิสัตว์ ทรงพระนามว่าพระสุเมธดาบส ในขณะที่ ได้มีโอกาสพบกับพระที่บั้งกรสัฒมาสัฒพุททเจ้า พระบรมโพธิสัตว์ได้เกิดศรัทธาปสาทะอันแรงกล้า ถึงได้ทอดพระองค์ลงรองพระบาทให้พระที่บั้งกรสัฒมาสัฒพุททเจ้าเสด็จผ่านไป ในโอกาสนั้นพระองค์ดำรงอยู่ในพระทัยว่า ถ้าพระองค์จะต้องการอรรถผลก็จะได้สมดังความปรารถนา แต่ทรงพิจารณาตนเองเห็นว่า พระองค์เป็นอุตมบุรุษอาชาไนย การที่จะได้มรรค ผล นิพพาน โดยเฉพาะ พระองค์นั้นจะเพื่อประโยชน์อันใด สมควรจะได้รื้อขนสัตว์เข้าสู่ไนพพานด้วย และนับจากพระชาติที่เป็นพระสุเมธดาบสเป็นต้นมาจนถึงพระชาติที่พระเวสสันดรพระองค์ได้ทรงสร้างบารมี ๓๐ ทัศ มี ทานบารมี อุปทานบารมี ทานปรมัตถบารมี เป็นต้น ทรงมหาบรึจาค ๕ ประการ คือ ๑.ธนบรึจาค การสละทรัพย์สิน เงินทองและฐานะ ปเทสราชา เอกราชา จักรวรรดิราชา ๒. ปุตตบรึจาค การให้ บุตรธิดาเป็นทาน ๓. ภรึยบรึจาค การให้ภรึยาเป็นทาน ๔. อังคบรึจาค การให้อวัยวะเป็นทาน ๕. ชีวิตบรึจาค การสละชีวิตให้เป็นทาน เพื่อให้ได้มาซึ่งจรัยะ ๓ คือ โลกัถตถจรัยะ การปฏิบัติเพื่อให้ สัตว์ทั้งหลายในโลกได้รับความสุข ญาตถตถจรัยะ การปฏิบัติเพื่อให้ญาติทั้งหลายได้รับความสุข พุททถตถจรัยะ การปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งพระสัฒพัญญุตญาณ^๑

ในสมัยที่เจ้าชายสิททิตถะได้ตรัสรู้พระสัฒพัญญุตญาณ เป็นพระสัฒมาสัฒพุททเจ้า ณ โพธิบัลลังก์ ได้ร้อมพระศรึมหาโพธิ์ ที่ตำบลอุรุเวลา แคว้นมคธ เมื่อวันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุททศักราช ๔๕ ปี ทรงดำริว่า พระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้เป็นธรรมที่สุขุมลุ่มลึก ยากที่ชนทั้งหลายจะเข้าใจ พระ ทายก็น้อมไปในทางที่จะไม่แสดงธรรมนั้นแก่ชนเหล่าอื่น ทำวสัหมบตีพรหมทรงทราบความดำรินั้น จึงมาทูลอาราธนา ขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรม กราบทูลว่า ขอพระสุคตได้โปรดแสดง ธรรมเกิด สัตว์โลกที่ควรโปรดให้รู้ธรรมได้ยังมี พระพุททองค์ทรงตรวจดูโลกด้วยพุททจักขุ ทรงเห็น ว่า หมู่สัตว์โลกมีอุปนิสัยแตกต่างกัน มีอุปมาเหมือนดอกบัวสี่เหล่า คือบางเหล่าเกิดแล้วในน้ำ บาง เหล่าเจริญแล้ว แต่ยังไม่จมอยู่ในน้ำ บางเหล่างอกขึ้นเสมอน้ำ บางเหล่าพ้นน้ำแล้ว เมื่อถูกแสง อาทิตยัก็พร้อมที่จะบาน เมื่อทรงทราบดังนี้ จึงรับอาราธนาของท้าวสัหมบตีพรหม^๒

^๑ พระสัฒมัสมชิตติกะ ธัมมาจรัยะ, **มาติกาชิตติกะ ธัมมสังคณีสรรูปัตถนิสสยะ** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธี การพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๗ – ๘.

^๒ สุรีย มีผลกัจ และวิเชียร มีผลกัจ, **พระพุททกัจ ๔๕ พรรษา** (กรุงเทพฯ: บจก.คอมฟอร์ม, ๒๕๔๓), หน้าอารัมภกถา.

พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงธรรมด้วยพระมหากุณณาธิคุณ ที่จะช่วยเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏ ดังที่พระองค์ทรงตั้งความปรารถนาไว้ในพระพุทธรูปเจ้าองค์ก่อนๆ ด้วยจิตที่คิดว่า “เราตรัสรู้แล้ว จักให้ผู้อื่นรู้ด้วย เราพ้นแล้ว จักให้ผู้อื่นพ้นด้วย เราข้ามได้แล้ว จักให้ผู้อื่นข้ามได้ด้วย”

และเมื่อพระองค์ทรงส่งพระสาวกทั้งหลายไปประกาศพระศาสนา ได้ตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปทางเดียวกัน ๒ รูป ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายผู้มีจิตใจในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อมเสีย ผู้รู้ทั่วถึงซึ่งธรรมยังจักมี”^๑

การแสดงธรรมของพระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสัตว์โลกโดยส่วนเดียว ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระมหากุณณาธิคุณของพระพุทธรูปเจ้า จึงไม่เกี่ยวกับการใช้หลักการตลาดใดๆ ทั้งสิ้น

ความหมายของการตลาด

Philip Kotler ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การตลาดคือกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการแลกเปลี่ยน กล่าวคือการซื้อขายสินค้าและบริการ ซึ่งมุ่งสนองความต้องการของผู้บริโภค”^๒

การทำกิจกรรมใดๆ ในวัดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนนั้น เป็นการตลาดที่วัดต่างๆ นำมาใช้เพื่อบำบัดความต้องการต่างๆ ของผู้มาที่วัด เช่น ต้องการความเป็นสิริมงคล ต้องการความสบายใจ ต้องการบุญกุศล ต้องการความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา หรือต้องการพัฒนาตนเอง เป็นต้น และการทำให้ผู้มาที่วัดได้รับความพึงพอใจในการแลกเปลี่ยนนั้นๆ เป็นส่วนสำคัญของหลักการตลาดด้วย

^๑ พระสูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๓.

^๒ ปรีชา วอนขอพร และคณะ, หลักการตลาด (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑.

โดยการแลกเปลี่ยนหลักๆ ภายในวัดต่างๆ มีดังต่อไปนี้ คือ

๑. การแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกับสิ่งของ หมายถึงการที่วัดเสนอล้างของต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับเงิน ตัวอย่างเช่น การขายดอกไม้ ธูป เทียน หรือการให้เช่าพระเครื่องต่างๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนนี้ได้ใช้สิ่งของเป็นสื่อเท่านั้น แต่สิ่งที่ผู้มาทำบุญต้องการอย่างแท้จริงคือ ความสบายใจที่ได้ทำบุญ คือได้ซื้อดอกไม้ ธูป เทียน บูชาพระ และได้เช่าพระไปบูชาที่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว

๒. การแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกับความสบายใจ หมายถึงการที่ผู้มาที่วัดได้บริจาคเงินเพื่อทำบุญแก่วัดนั้นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับความสบายใจที่ได้ทำบุญ ผู้ที่มาวัดเพื่อมาทำบุญกับวัดนั้นๆ เมื่อได้ให้เงินทำบุญโดยวิธีต่างๆ เช่น ใส่ตู้ หรือ เข้าไปบริจาคในสำนักงานวัด หรือ ถวายเงินแด่พระภิกษุ แล้วเกิดความสบายใจว่าได้บุญแล้ว การแลกเปลี่ยนนี้จึงสนองความต้องการทำบุญของผู้มาที่วัด เป็นการบริจาคทรัพย์เป็นทาน

๓. การแลกเปลี่ยนระหว่างเวลากับความสบายใจ หมายถึง การที่พุทธศาสนิกชนมาที่วัดเพื่อทำบุญ หรือร่วมกิจกรรมอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับความสบายใจ โดยที่มิได้ใช้เงินในการแลกเปลี่ยน เช่น การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ การมารักษาศีลฟังธรรมในวันพระ เป็นต้น การแลกเปลี่ยนนี้สนองความต้องการทำบุญของพุทธศาสนิกชน เพื่อความสบายใจ

๔. การแลกเปลี่ยนระหว่างความศรัทธาและปัญญากับความรู้อันสูงทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การที่วัดมีการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่างๆ และทำให้ผู้มาที่วัดเกิดความศรัทธาและปัญญาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เช่น การจัดการเรียนการสอนธรรมะภายในวัด ทำให้พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาเมื่อมาเรียนแล้ว เกิดความศรัทธาและปัญญาเพิ่มมากขึ้น มีความรู้ในพระพุทธศาสนาลึกซึ้งยิ่งขึ้น เป็นต้น

ความสบายใจ ในที่นี้ หมายถึงความถึง ความรู้สึกดี ๆ ของผู้ทำบุญ และความหวังว่าจะสมปรารถนาในสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ โดยที่แต่ละคนที่เข้ามาที่วัดนั้น จะมีพื้นฐานความต้องการในการทำบุญที่แตกต่างกัน เช่น ความต้องการความร่ำรวย ความต้องการสิริมงคล ความต้องการไปสู่สุคติโลกสวรรค์ในภพหน้า หรือความต้องการสร้างบารมีเพื่อความพ้นทุกข์คือพระนิพพานในอนาคต

กิจกรรมทางการตลาด

การพัฒนาแผนงานทางการตลาด ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท

๑. การเลือกตลาดเป้าหมาย คือการเลือกตลาดเป้าหมายที่เราต้องการจะเสนอขายผลิตภัณฑ์ หรือบริการ

แต่วัดมิได้เป็นผู้กำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน กลุ่มเป้าหมายของวัดจะเป็นบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจในการทำบุญ หรือผู้ที่ต้องการใช้บริการในด้านพิธีกรรมจากทางวัด ทั้งนี้ แต่ละ

วัดมีการวางนโยบายหลักของวัดแตกต่างกันไป นโยบายหลักเหล่านี้ เป็นการวางตำแหน่งวัดในตลาด และคัดเลือกกลุ่มตลาดเป้าหมาย ตามความสนใจของบุคคลทั่วไป เช่น วัดที่วางนโยบายมุ่งเน้นการช่วยเหลือสังคม ผู้ที่ให้ความสนใจและเป็นกลุ่มเป้าหมาย ก็จะเป็นบุคคลทั่วไปที่ให้ความสนใจและต้องการสนับสนุนวัด เพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม หรือวัดที่วางนโยบายมุ่งเน้นกิจกรรมด้านความเชื่อเรื่องความเป็นสิริมงคล กลุ่มเป้าหมายก็เป็นผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาไม่มากนัก และให้ความสำคัญกับความเชื่อและพิธีกรรม มากกว่าการปฏิบัติตามหลักคำสอนอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม วัดสามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายตามระดับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ ดังนี้

๑. ผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเลย
๒. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาบ้าง แต่เป็นความรู้ในรูปแบบของความเชื่อ ตามคตินิยมและประเพณีนิยม
๓. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีพอสมควร แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม
๔. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีมาก แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม
๕. ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีมาก และมีการปฏิบัติธรรมด้วยการแบ่งกลุ่มเป้าหมายลักษณะนี้ แบ่งตามลักษณะการวางนโยบายของวัดต่างๆ ที่เลือกให้บริการกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันข้างต้น แต่มิได้มีการแบ่งกลุ่มอย่างชัดเจน

๒. การพัฒนาส่วนผสมทางการตลาด คือ การเลือกส่วนผสมการตลาดที่เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการ และนำความพอใจสู่ตลาดเป้าหมายที่ได้เลือกไว้แล้ว

JEROME McCARTHY ส่วนผสมทางการตลาด ประกอบด้วยปัจจัย 4 อย่าง คือ

- ๒.๑ ผลิตภัณฑ์ (PRODUCT)
- ๒.๒ ราคา (PRICE)
- ๒.๓ การจัดจำหน่าย (PLACE)
- ๒.๔ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ (PROMOTION)

๒.๑ ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งที่ประกอบกันเพื่อเสนอขาย เพื่อสนองความต้องการของลูกค้า ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ สิ่งที่เสนอขายจะมีทั้งสินค้า บริการ แนวความคิด องค์การ สถานที่ บุคคล

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าหรือบริการที่สามารถตอบสนองของความต้องการของผู้บริโภคได้

องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component)

หมายถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่ผู้บริโภคใช้ในการเลือกที่จะบริโภคหรือซื้อผลิตภัณฑ์นั้นๆ มีดังต่อไปนี้

ก) ตัวผลิตภัณฑ์ คือการที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าเพื่อต้องการผลตอบแทนจากตัวสินค้าโดยตรง ในการวิจัยนี้ ผลิตภัณฑ์ที่วัดเสนอ ได้แก่ การให้บริการด้านจิต หมายถึง การทำให้คนมาวัดหรือผู้บริโภคเกิดความสบายใจ หรือมีการพัฒนาทางจิตมากขึ้น และการให้บริการด้านพิธีกรรม เช่น งานศพ เป็นต้น

ข) ลักษณะของผลิตภัณฑ์ เป็นลักษณะของสินค้าที่มีส่วนช่วยเสริมตัวสินค้าให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น ในการวิจัยนี้ หมายถึง วัดที่ผู้บริโภคเลือกที่จะเข้าไปทำบุญ โดยเชื่อว่าทำบุญที่วัดนี้จะได้บุญมากกว่าวัดอื่น หรือดีกว่าที่วัดอื่น โดยที่อาจพิจารณาได้จาก ความศักดิ์สิทธิ์ของพระประธาน ความเก่าแก่ของวัด ขนาดของวัด มีคนรู้จักมากหรือน้อย มีคนนิยมเป็นจำนวนมากหรือไม่ มีชื่อเสียงในด้านใดบ้าง มีพระภิกษุที่มีชื่อเสียงด้วยหรือไม่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือความประพฤติของพระสงฆ์ในวัดนั้น

ค) ส่วนควบหรือส่วนเสริมของผลิตภัณฑ์ หมายถึง ประโยชน์อื่นๆ และบริการอื่นๆ ที่จะได้รับจากการมาทำบุญที่วัดนี้ เช่น เดินทางสะดวก วัดสะอาด ห้องน้ำสะอาด มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำบุญ มีดอกไม้ – ธูป – เทียน – ทองบริการ มีถึงสังฆทานขายให้สำหรับผู้ที่ยากทำบุญแต่ไม่ได้เตรียมของมา มีบริการสะอาดะเคราะห์ มีพระแจกสำหรับผู้ทำบุญ เป็นต้น

ง) สิ่งที่คาดหวังจากตัวผลิตภัณฑ์ หมายถึงคุณสมบัติแฝงอื่นๆ ที่ผู้บริโภคคาดหวังว่าจะได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น เช่นถ้ามาทำบุญแล้วอธิษฐานหรือขอพรที่วัดนี้แล้ว มักจะสำเร็จสมความปรารถนา

ดังนั้นการที่คนต้องการจะเข้ามาทำบุญ ทางวัดที่มีการนำหลักการตลาดมาใช้ ก็จะต้องวิเคราะห์ ว่าเขาต้องการองค์ประกอบส่วนไหนมากที่สุด หรืออาจต้องใช้องค์ประกอบหลายๆ อย่างผสมกันให้เกิด “ผลิตภัณฑ์ที่ดีที่สุด” สำหรับผู้บริโภคที่จะเลือกซื้อ

๒.๒ ราคา หมายถึง มูลค่าของผลิตภัณฑ์ที่วัดได้ในรูปของเงิน หรือสิ่งที่ต้องจ่ายเพื่อการแลกเปลี่ยน ต้องกำหนดราคาที่ต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

การตั้งราคาสินค้าในวัดต่างๆ นั้น มี ๒ ลักษณะ คือ

ก) การให้คนบริจาคตามความพอใจ ไม่มีการระบุราคา คือถ้าคนเกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์มาก เกิดความสบายใจมาก และมีศรัทธามาก ก็จะทำบุญมาก และถ้าได้รับความพึงพอใจน้อย ไม่ได้รับความสบายใจจากการทำบุญ และไม่มีศรัทธา ก็ทำบุญน้อยหรืออาจไม่ทำเลย อย่างไรก็ตาม ความมากหรือน้อยของเงินทำบุญในที่นี้ ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้บริจาคเท่านั้น ว่าเงินทำบุญจำนวนเท่าใด จึงจะมากหรือน้อย

ข) วัดเป็นผู้กำหนดราคาการทำบุญสิ่งใด มีมูลค่าเท่าใด เช่น ทำบุญกระเบื้องแผ่นละ ๑๐๐ บาท เช่าพระองค์ละ ๑,๐๐๐ บาท หรือซื้อดอกไม้ธูปเทียนชุดละ ๒๐ บาท เป็นต้น

๒.๓ การจัดจำหน่าย หมายถึง กิจกรรมและสถาบันที่เกี่ยวข้องในช่องทางการจัดจำหน่าย เพื่อให้สินค้าเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปตามช่องทางต่างๆ จนถึงมือผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม การทำการตลาดในวัดต่างๆ นั้น การจัดจำหน่ายเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องน้อยมาก ผลิตภัณฑ์จะไปสู่ผู้บริโภคโดยตรงเท่านั้น และผู้บริโภคต้องเป็นผู้เข้ามาหาผู้จำหน่ายเอง คือผู้ที่ต้องการความสบายใจจากการทำบุญ หรือต้องการพัฒนาทางจิต ต้องเป็นคนเดินเข้ามาที่วัดเอง หรือต้องแสวงหาด้วยตนเอง

๒.๔ การส่งเสริมการจัดจำหน่าย หมายถึง การติดต่อสื่อสารให้ข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อกระตุ้นความต้องการ และสร้างแรงจูงใจในการซื้อ

ในงานวิจัยนี้ หมายความว่า การติดต่อให้ข้อมูลข่าวสารระหว่างวัดและคนเข้าวัด หรือผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นให้เกิดความต้องการ และสร้างแรงจูงใจในการทำบุญ หรือร่วมกิจกรรมใดๆ ที่วัดจัดขึ้น หรือเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในลักษณะต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ตัวอย่างเช่น การทำป้ายประชาสัมพันธ์งานประจำปีของวัด หรือการแจกพระเครื่องเมื่อทำบุญเป็นเงินจำนวนมาก เป็นต้น

ความเป็นมาของการทำการตลาดของวัดในปัจจุบัน

ในอดีตนั้น วัดหรือพระสงฆ์ไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำหลักการตลาดมาใช้เพื่อหาเงินเข้าวัดเลย แต่ในปัจจุบันมีหลายสาเหตุที่ทำให้วัดต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้วัดได้รับการสนับสนุนและไม่เป็นภาระกับสังคม ทั้งยังต้องเป็นที่พึ่งให้กับสังคมอีกด้วย

การที่วัดในปัจจุบันนี้ มีการนำหลักการตลาดมาใช้ นั้น มีหลายสาเหตุ ดังนี้ คือ

๑. วัดมีเป็นจำนวนมาก

ในสมัยพุทธกาลนั้น อารามต่างๆ ที่พระภิกษุทั้งหลายใช้เป็นที่พักอาศัยนั้น ผู้มีจิตเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายสร้างขึ้น ซึ่งผู้สร้างและพุทธศาสนิกชนในเมืองนั้นมักจะเป็นผู้ดูแล ซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ภายในวัด รวมถึงถวายปัจจัยสี่ และสิ่งของเครื่องใช้ที่สมควรให้แก่พระภิกษุทั้งหลาย ในสมัยนั้นมีพุทธศาสนิกชนที่เป็นพระอรหันต์เป็นจำนวนมาก การอยู่อาศัยของพระภิกษุจึงเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย พระภิกษุทั้งหลายได้ปฏิบัติธุดงค์ในพระศาสนาตามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เท่านั้น

นอกจากนี้อารามต่างๆ ในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นเพียงที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ในขณะที่อยู่ในเมืองนั้นๆ เท่านั้น มิได้มีพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดอาศัยและทำหน้าที่คอยดูแลวัดในวัดหนึ่งโดยเฉพาะ ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธเจ้า จะทำหน้าที่คอยบำรุงพระภิกษุที่มาอาศัยอยู่ในเมืองของตน ประกอบกับพระภิกษุสงฆ์ ก็ได้มีความจำเป็นในสิ่งต่างๆ เพื่อการดำรงชีพ มีเพียงอัฐบริวารเท่านั้น และบิณฑบาตเพื่อการยังชีพ

และการมีอารามนี้ นอกจากจะใช้เพื่อความสะดวกสบายของพระภิกษุแล้ว ประชาชนผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาต้องการจะพบพระพุทธเจ้า หรือต้องการจะมาฟังธรรม หรือมีกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพระภิกษุทั้งหลาย เช่น การนิมนต์เพื่อฉันอาหารในเรือนของตน เป็นต้น ก็ย่อมทราบว่าจะสามารถไปพบพระพุทธเจ้า และพระภิกษุทั้งหลายได้ในที่แห่งใด นอกจากนี้ อาราม ยังเป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนทั้งหลายผู้มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า หรือมาฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์อีกด้วย ถือเป็นศูนย์รวมของประชาชนทั้งหลายในเมืองนั้นเมื่อต้องการฟังธรรม ก็จักมารวมกัน ณ อารามเหล่านั้น อาจเรียกได้ว่า "วัด" เป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างพระภิกษุ กับฆราวาส

บรรดาเจดีย์ในพระพุทธศาสนา นอกจากไตรสรณคมน์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วทั้งสิ้น ได้เกิดประเพณีที่พวกพุทธบริษัทไปกระทำพุทธบูชาซึ่งที่เป็นสังฆเวณีสถานทั้ง 4 ตำบลนั้น ซึ่งน่าจะเป็นเหตุให้เกิดสังฆาวาสอันเป็นที่ที่พระสงฆ์อยู่ประจำ ซึ่งเราเรียกกันว่า "วัด" ขึ้นในมัชฌิมประเทศ เพราะว่าเมื่อครั้งพุทธกาลเหล่าพุทธสาวกทั้งหลายที่อยู่ปฏิบัติวัฏฐากพระพุทธเจ้าอยู่เนืองนิตย์ ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน ขาดการที่ได้เคยเฝ้าพระองค์เหมือนแต่ก่อน พระพุทธสาวกที่ทรงรำลึกถึงพระพุทธเจ้าก็คงพากันไปยังที่สังฆเวณีสถานทั้งสิ้น จึงเกิดเป็นที่ซึ่งพุทธบริษัททั้งพระและคฤหัสถ์ไปประชุมกันไม่ได้ขาด ทำให้พวกชาวบ้านแถวนั้นสร้างที่พักอาศัยเลี้ยงดูพวกอาคันตุกะ แล้วมีผู้ศรัทธาทำบุญด้วยการสร้างที่อาศัยถวายภิกษุสงฆ์ ก็เห็นจะมีผู้สมัครอยู่ประจำรักษาสังฆเวณีสถานนั้นจะเป็นมูลเหตุให้เกิดวัดขึ้น รวมทั้งในตำบลอื่นๆ ที่คงอยากให้มีเจดีย์สถานใกล้ภูมิ

ลำเนาของตน เมื่อเจดีย์สถานเกิดขึ้น ณ ที่ใด ก็จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษา จึงมีสังฆาวาสที่พระภิกษุสงฆ์อยู่เป็นประจำเกิดขึ้น ณ เจดีย์สถานนั้น^๑

แต่การสร้างวัดในชั้นหลังนี้วัดอุประสงค์เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย การสร้างวัดในสมัยนั้น นอกจากจะสร้างเพื่อเป็นพุทธเจดีย์แล้วยังมีวัดอุประสงค์เพื่อให้เป็นวัด อนุเสาวรีย์ คือ วัดซึ่งเป็นสถูปบรรจุอัฐิธาตุของผู้ทรงคุณธรรมในพระศาสนา เช่น ชั้นครูอาจารย์ ซึ่งเป็นที่นับถือว่าเป็นบุรุษพิเศษ ซึ่งได้มรณภาพไป และหลังจากเผาศพจึงก่อสถูปบรรจุอัฐิธาตุดังกล่าวตามประเพณีในอินเดีย แต่อุทิศให้เป็นเรือนพระพุทธรูปด้วย นอกจากนี้ ยังมีการสร้างวัดเพียงเพื่อบรรจุอัฐิธาตุของคฤหัสถ์ด้วย จึงเกิดความนิยมในการสร้างพระสถูปซึ่งบรรจุเจดีย์วัดอุ เช่น พระพุทธรูปหรือพระธาตุไว้เบื้องบน ส่วนข้างใต้บรรจุอัฐิธาตุในกรูของผู้มรณภาพ และสำหรับบรรจุอัฐิของเชื้อสายในวงศ์ตระกูลต่อมา^๒

ในสมัยอยุธยา ประเพณีการสร้างวัดเป็นไปอย่างแพร่หลาย การสร้างวัดในสมัยนี้ต่างจากสมัยสุโขทัย คือ จะมีการสร้างโบสถ์แทบทุกวัด และถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในวัด นอกจากนี้ยังมีการสร้างกุฏิสงฆ์เป็นที่พำนักประจำของพระสงฆ์ในแทบทุกวัดด้วย ในสมัยนี้ คติการบวชเรียนถือเป็นประเพณีที่ต้องทำกันในกลุ่มผู้ชาย ทำให้มีพระสงฆ์เพิ่มขึ้นมาก อนึ่งการนิยมบวชเรียนในวัดกันแพร่หลาย ทำให้มีการบวชแบบชั่วคราวขึ้น ถือเอาการศึกษาเป็นสำคัญ มิได้บวชด้วยศรัทธาในคำสอนของพระพุทธองค์ หรือบวชเพื่อความพ้นทุกข์อย่างในอดีต

มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มูลเหตุการสร้างวัดในสมัยนี้ นอกจากเพื่อเป็นพุทธเจดีย์ และเป็นวัดอนุเสาวรีย์แล้ว การสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ อย่างมากมายนั้น ก็เป็นไปด้วยเหตุผลทางการเมือง การปกครองด้วย คือหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 และได้ย้ายเมืองหลวงมาที่กรุงเทพฯ แล้ว ตามแนวความคิดของผู้ปกครอง โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ ในการที่จะต้องเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เป็นผลให้เกิดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยเหตุที่พระมหากษัตริย์ทรงมีความประสงค์ให้พระนครใหม่รุ่งเรืองด้วยวัดวาอารามเหมือนเช่นที่มีอยู่ในพระนครศรีอยุธยาในกาลก่อน ทำให้มีการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดกันอย่างมากมาย และได้กลายเป็นประเพณีที่กษัตริย์ทรงสร้างวัดประจำรัชกาล และการสร้างวัดยังเป็นไปเพื่อผลทางด้านจิตวิทยาสำหรับการอพยพเมืองมาตั้งมั่นในกรุงเทพฯ ด้วย โดยสมัยนั้น

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา** (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธร) , หน้า ๑๒ - ๑๔.

^๒ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทย** (พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ, 2471) , หน้า ๒๔.

ต้องการให้ประชาชนรู้สึกเหมือน “ครั้งบ้านเมืองดี” คือสมัยกรุงศรีอยุธยา ปกติสุข จึงมีการสร้างวัดใหม่และซ่อมวัดเก่าขึ้นหลายวัดตามแบบสมัยอยุธยา และในสมัยนั้น พระมหากษัตริย์นิยมสร้างวัดมาก ทำให้พวกเจ้าขุนมูลนายทั้งหลายเกิดเป็นสมัสนิยมว่าผู้ที่มีเงินและอำนาจจะต้องสร้างวัด ทำให้เกิดการสร้างวัดประจำตระกูลต่างๆ ส่งผลให้วัดในประเทศไทยในปัจจุบันมีเป็นจำนวนมากด้วย และวัดในปัจจุบันก็ได้มีผู้คอยอุปถัมภ์ดูแลอย่างในสมัยก่อน ทำให้วัดต้องหาเงินเลี้ยงตัวเองเพื่อให้อยู่รอดได้

๒ . การอุปถัมภ์วัดในปัจจุบัน

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระภิกษุสงฆ์และวัด ไม่มีความจำเป็นต้องทำการก่อสร้างหรือบูรณะปฏิสังขรณ์ใดๆ ทั้งสิ้น การบริหารการเงินและค่าใช้จ่ายของวัดก็มีผู้ดูแลจัดการให้ทั้งหมด เพราะในสมัยนั้นพระมหากษัตริย์และราชฎรให้การอุปถัมภ์วัดเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดนั้น พระมหากษัตริย์ทรงถือว่าเป็นพระราชกิจที่ต้องปฏิบัติ วัดมีและเลกวัดที่คนให้มาทำงานกับทางวัด คอยดูแลทำความสะอาด เป็นแรงงานที่ใช้งานได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในขณะที่ทรงปฏิรูปการปกครองแผ่นดินครั้งใหญ่ รัฐมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินแผ่นดินในกิจการที่สำคัญต่างๆ เป็นอันมาก ทำให้พระองค์ตัดสินพระทัยเปลี่ยนแปลงนโยบายการอุปถัมภ์สถาบันสงฆ์ไปจากเดิมดังนี้

๑. ลดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการอุปถัมภ์วัด อันเป็นเหตุให้วัดหลวงใหญ่ๆ ต้องประสบกับปัญหาการขาดทุนที่สำคัญภายในวัดชำรุดทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว เนื่องจากขาดการปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ เริ่มรู้สึกถึงปัญหาการขาดการอุดหนุนจากรัฐพร้อมต้องเผชิญกับภาวะวิกฤต ทำให้วัดเริ่มคิดหาหนทางที่จะไม่พึ่งพิงรัฐอย่างเดีวอีกต่อไป

๒. ยกเลิกประเพณีพระราชทานผลประโยชน์และเงินค่ากัลปนาแก่วัด เงินกัลปนาคือรายได้ที่ออกเยจากที่ดินซึ่งพระมหากษัตริย์หรือเจ้าของที่ดินอุทิศถวายแก่วัด โดยมีได้ยกกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นให้แก่วัดด้วย ทำให้วัดจำนวนไม่น้อยที่เคยได้รับเงินค่ากัลปนาจากวัดหลวงต้องเสียผลประโยชน์รายได้ไป

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ระบบทาสและไพร่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เลิกระบบทาสและไพร่เสีย ปรากฏว่าการเลิกระบบทาสและไพร่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดการสูญเสียผลประโยชน์ของวัดเป็นจำนวนมาก กล่าวคือวัดต้องสูญเสียแรงงานที่มีอยู่ ได้แก่ พวกข้าพระ โยมสงฆ์ และเลกวัด ซึ่งเคยเป็นผู้ทำหน้าที่ปฏิสังขรณ์ ดูแลรักษาความสะอาด ปฏิบัติรับใช้พระสงฆ์ รวมทั้งทำประโยชน์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์

เนื่องจากวัดในปัจจุบันไม่ได้รับการอุปถัมภ์ในเรื่องต่างๆ เหมือนในสมัยก่อน ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะในเรื่องการบูรณะซ่อมแซม ทำให้วัดเป็นจำนวนมากทรุดโทรมลง เจ้าอาวาส

หลายวัด เมื่อต้องการจะบูรณะซ่อมแซมจึงต้องหาวิธีการที่จะให้วัดมีเงินมาใช้จ่าย ทั้งค่าแรงงาน และค่าวัสดุอุปกรณ์ทุกอย่าง เพิ่มขึ้นจากค่าใช้จ่ายจากกิจวัตรประจำวันของวัดและพระสงฆ์ เพื่อให้วัดคงอยู่ต่อไป

๓. พฤติกรรมการนับถือศาสนาและพฤติกรรมการเข้าวัดของคนในปัจจุบัน

ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งการรับข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งสำคัญนั้น ในวงการพระพุทธศาสนา มักจะถูกกล่าวถึงในแง่ลบอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะข่าวเกี่ยวกับพระปลอม หรือพระทุศีล ในขณะที่ฆราวาสผู้มีความรู้และความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง มีจำนวนน้อยลงไปทุกที ดังนั้นเมื่อมีข่าวในแง่ลบเกี่ยวกับพระสงฆ์ในเมืองไทยอยู่เนืองๆ แล้วนั้น ทำให้คนไทยมีศรัทธาในการทำบุญกับพระสงฆ์น้อยลงไปเรื่อยๆ เมื่อไม่มีความศรัทธาในพระสงฆ์แล้ว การเข้าวัดเพื่อไปทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม จึงกลายเป็นเรื่องน่าเบื่อ ไม่มีคนสนใจ ทำให้การเผยแผ่พระศาสนาจากวัดทำได้ยากขึ้น

ในอดีตนั้นพระสงฆ์กับชาวบ้านต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือ “พระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องให้ธรรมแก่ประชาชน เรียกว่า ธรรมทาน ส่วนชาวบ้านก็มีหน้าที่ช่วยเกื้อกูลต่อพระสงฆ์ด้วย อามิสทาน เป็นการถวายกำลังให้ท่านทำหน้าที่ได้”^๑ เป็นความสัมพันธ์แบบระบบบุญกุศล คือ

ชาวบ้านไปวัดด้วยความมุ่งหวังดีต่อพระศาสนา มุ่งหวังกุศลผลบุญที่จะเจริญเพิ่มพูนสืบไปในภายหน้า ใฝ่ใจสะสมสร้างสรรค์ความดีต่างๆ เห็นวัดวาอารามก็อยากให้วัดดีงาม เห็นพระสงฆ์ก็อยากให้ท่านประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยเป็นที่น่าเคารพศรัทธา การที่เขามุ่งหวังบุญกุศลนี้ ทำให้เขามองกว้างออกไปในพระศาสนา เขาจึงสนใจคอยช่วยกันสนับสนุนกิจการงานของวัดวาอาราม และสนใจความประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ สนใจคำสอนของพระสงฆ์ พระสงฆ์จะสอนอะไรก็ตั้งใจดับฟัง^๒

แต่ต่อมาในปัจจุบันนี้ เราคาดเคลื่อนมาสู่ระบบผลประโยชน์ คือชาวบ้านเวลานี้จำนวนมาก(ไม่ใช่ทั้งหมด) ไปวัดโดยมุ่งหวังโชคลาภให้แก่ตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว จะไปหาพระก็ต่อเมื่อไปเอาสิ่งที่จะให้เกิดโชคลาภแก่ตน เช่น วัตถุมงคล ซึ่งตัวจะได้มาด้วยการที่อาจจะถวายปัจจัยบำรุงไป เมื่อถวายปัจจัยไปแล้ว ได้

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **สถานการณ์พระพุทธศาสนากระแสไทยศาสตร์** (กรุงเทพฯ: บจก.สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๓๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒ - ๓๓.

วัดอุโมงค์ที่จะให้โชคลาภแก่ตัวเองมากแล้วกัน ก็จบเท่านั้น เขาจะไม่สนใจว่าธรรมวินัยเป็นอย่างไร^๑

นอกจากนี้ คนไทยส่วนใหญ่นับถือหรือรับเอาศาสนาและนิกายต่างๆ มาพร้อมกันในตัวคนเดียวกัน เช่นนับถือพระพุทธศาสนา แต่ยังกราบไหว้บูชาพระศิวะ พระพินเนศวร เป็นต้น การนับถือศาสนาอย่างผสมปนเปและไม่ผูกพันกับอันใดอันหนึ่งนั้น อาจเป็นเพราะหวังพึ่งพาสິงศักดิ์สิทธิ์ในแต่ละสายแต่ละสำนัก ยิ่งกว่าที่จะนำแนวคำสอนของสำนักต่าง ๆ มาประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลักในศาสนานั้นๆ

๔. บทบาทของวัดในปัจจุบัน

วัดซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางในการที่ฆราวาสใช้เพื่อพบพระภิกษุเพื่อฟังพระธรรมมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ได้กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นโรงเรียน เป็นโรงพยาบาล ในเมืองไทยสมัยก่อน แต่ความสำคัญของวัดได้ลดลง เมื่อมีการพัฒนาการศึกษา และการสาธารณสุขมากขึ้น คนไทยส่วนมากในปัจจุบันเห็นวัดเป็นเพียงสถานที่ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ประกอบกับเศรษฐกิจแบบเงินตรา และระบบทุนนิยมที่เข้ามา มีบทบาทอย่างมากมาย วัฒนธรรมที่เงินและการซื้อ-ขาย ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตในทุกด้าน เงินที่เคยเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น กลับมีความสำคัญกับมนุษย์มากขึ้น เงินกลายเป็นทุกๆ อย่างในชีวิต สังคมปัจจุบันจึงกลายเป็นสังคมแบบบริโภคนิยม รวมถึงวงการพระพุทธศาสนาด้วย การนำหลักการตลาดมาใช้กับวัดในปัจจุบันจึงเปลี่ยนไป มุ่งเน้นการหารายได้เข้าวัดมากขึ้น ประกอบกับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันก็น้อยลง ทำให้วัดขาดแคลนบุคลากรผู้มีความสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบกับพุทธศาสนิกชนผู้มีความสนใจธรรมะ สามารถแสวงหาความรู้จากสื่ออื่นๆ ได้สะดวกกว่าการหาข้อมูลจากวัด ทำให้บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดส่วนใหญ่น้อยลง วัดที่ยังคงมีการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาก็ยังคงมีอยู่บ้าง แต่วัดส่วนมากมักจะมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการสะอาดเคราะห์ ให้เช่าวัตถุมงคล การปลุกเสกพระ เพื่อให้คนมาทำบุญ จนละเลยแก่นสารสำคัญในพระพุทธศาสนาคือการปฏิบัติตนพัฒนาจิตสู่ความพ้นทุกข์

๕. ฆราวาสเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการวัดมากขึ้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

ในขณะที่ฆราวาสในสมัยพุทธกาลนั้น เพียงแต่ดูแลความสะอาดกสบายของพระภิกษุภายในวัด ให้ปฏิบัติศาสนกิจได้โดยไม่ต้องมีอะไรติดขัด แต่ในปัจจุบันฆราวาสผู้เข้ามาทำหน้าที่ดูแลวัดนั้น มักจะคิดหาเงินเข้าวัดเพิ่มขึ้น เพื่อผลประโยชน์ของวัดบ้าง ผลประโยชน์ของตนบ้าง จึงนำเอาหลักการตลาดต่างๆ เข้ามาใช้ เพื่อให้สามารถหาเงินเข้าวัดได้มากขึ้น

๖. คุณธรรมของพระภิกษุในปัจจุบัน

การบวชในพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ผู้ชายส่วนใหญ่จะบวชตามประเพณี บวชเพื่อได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน บางคนบวชเพื่อหากินในพระพุทธศาสนา หรือบวชเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น พ่อแม่บังคับบวชเพื่อให้กลับตัวเป็นคนดี มิได้มีความศรัทธาหรือปัญญาอยากจะพ้นจากทุกข์อย่างในสมัยพุทธกาล ทำให้ผู้บวชไม่สนใจเรียนรู้พระธรรมวินัย โดยเฉพาะพระวินัย ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นกฎระเบียบในสังคมสงฆ์ เป็นสิ่งที่พระสงฆ์จะต้องเรียนรู้เป็นอย่างดี เพราะความที่พระภิกษุย่อหย่อนในพระวินัย ทำให้ฆราวาสเกิดความเสื่อมศรัทธา ความเพียรในการที่จะทำบุญก็ลดลง ทำให้การตลาดมีความสำคัญต่อวัดมากยิ่งขึ้น เพื่อจะจูงใจให้คนเข้ามาทำบุญที่วัดนั้นๆ

นอกจากนี้ การมอบสมณศักดิ์ซึ่งไม่ควรจะมีบทบาทหรือความสำคัญใดๆ ต่อพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ผู้สละบ้านเรือนและทรัพย์สินสมบัติ ออกบวชเพื่อเรียนรู้และปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระศาสดา เป็นผู้เพ่งเพียรเผากิเลส ดังคาถาว่า

ยัม ภิกขเว สตถารา กรณียัม สวากานัม หิตะลินา อนุกมฺปกเณ อนุกมฺปิ อู
ปาทาย กตัม โว ตัม มया ฯ เอตานิ ภิกขเว รุกขมูลานิ เอตานิ สุนฺดาการานิ ฯ
ฉายถ ภิกขเว มา ปมาทตฺถมา ปจฺจนา วิปฺปฏิสาริโน อหฺวตฺถ ฯ อยัม โว อมฺ
หากัม อนุสาสนีติ ฯ

ภิกษุทั้งหลาย! กิจอันใดที่ศาสดาผู้เอ็นดู แสวงหาประโยชน์แก่กุล อาศัย
ความเอ็นดูแล้ว จะพึงทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจอันนั้นเราได้ทำแล้วแก่พวกเธอทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลาย! นั่นโคนไม้ นั่นเรือนว่าง ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายจงเพียรเผา
กิเลส อย่าได้ประมาท พวกเธอทั้งหลาย อย่าได้เป็นผู้ที่ต้องร้อนใจในภายหลังเลย นี้
แล เป็นวาจาเครื่องพรา้สอนพวกเธอทั้งหลายของเรา^๑

^๑ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๑ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๗๖.

ก็กลับมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเงินทองด้วย และยังวุ่นวายทำกิจของฆราวาสอยู่มาก

แต่พระมหากษัตริย์นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ ถวายเป็นเครื่องตอบแทนแด่พระสงฆ์ที่ประพฤติปฏิบัติชอบ และได้ประกอบศาสนกิจให้เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาและประเทศชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจในการประกอบศาสนกิจให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นไป

การขอรับพระราชทานตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ในสมัยก่อน พระมหากษัตริย์จะทรงพิจารณาวินิจฉัยด้วยพระองค์เองว่า พระสงฆ์รูปใดมีความประพฤติปฏิบัติชอบ และได้ประกอบศาสนกิจเป็นปรุทิศานุทิศประโยชน์โดยอเนกประการแก่พระศาสนาและประเทศชาติ จากนั้นจึงทรงตั้งและเลื่อนให้ดำรงสมณศักดิ์ชั้นต่างๆ ตามสมควรแก่ฐานานุรูปของพระสงฆ์แต่ละองค์^๑

แต่ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การพิจารณาคัดเลือกเบื้องต้นว่าพระสงฆ์รูปใดมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะได้รับการเสนอรายชื่อ เพื่อให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ชั้นต่างๆ เบื้องต้น จึงเป็นอำนาจและหน้าที่โดยตรงของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจและหน้าที่สูงสุดในการปกครองคณะสงฆ์ ตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕^๒

และหลักเกณฑ์การพิจารณาแต่งตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ ที่เจ้าหน้าที่คณะแต่ละระดับจนถึงอนุกรรมการมหาเถรสมาคมต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการพิจารณาคัดเลือกกว่าพระสังฆาธิการรูปใดมีความเหมาะสมที่จะได้รับพระราชทานตั้งและเลื่อนให้ดำรงสมณศักดิ์ชั้นใดนั้น มีทั้งหมด ๑๑ ข้อ^๓ โดยมีการนำเรื่องของการสาธารณูปการ มาใช้ในการพิจารณาด้วย ในหลักเกณฑ์ข้อ ๑๐ ดังนี้คือ

๑๐. การสาธารณูปการ

๑๐.๑ ในเขตปกครองหนกลาง ต้องมีจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์แล้วตั้งแต่ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาท) ขึ้นไป (สำหรับพิจารณาแต่งตั้งใหม่) และตั้งแต่ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าล้านบาท) ขึ้นไป (สำหรับพิจารณาเลื่อน)

๑๐.๒ ในเขตปกครองหนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ต้องมีจำนวนเงินที่ได้ใช้จ่ายในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์แล้วตั้งแต่ ๑๕๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) ขึ้นไป ยก

^๑ แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย), หน้า ๔๑๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๕.

เว้นในเขตปกครองภาค ๔-๕ ต้องมีจำนวนเงินตั้งแต่ ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาท) ขึ้นไป โดยให้เริ่มนับตั้งแต่เป็นผู้รักษาการหรือดำรงตำแหน่งปกครองนั้น เป็นต้นมา

ทั้งนี้ ไม่นับผลงานที่เป็นประธานในการก่อสร้างโรงเรียนของรัฐบาล หรือการก่อสร้างในวัดอื่น ถ้าจำนวนเงินไม่ครบตามหลักเกณฑ์ ให้พิจารณางานพิเศษเข้าประกอบด้วย^๑

จากหลักเกณฑ์การพิจารณาข้อนี้ ทำให้เจ้าอาวาสในวัดหลายแห่ง เน้นด้านการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดของตนให้ใหญ่โตและเป็นจำนวนมาก เช่น การสร้างพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ฯลฯ ทำให้วัดต้องมีการนำหลักการตลาดมาใช้ เพื่อสามารถเรียกรายเงินจากประชาชนให้ได้มากที่สุด สำหรับนำไปใช้จ่ายในการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด

วัตถุประสงค์ของการทำการตลาดของวัดต่างๆ ในปัจจุบัน

๑. เพื่อให้วัดนั้นๆ เป็นที่รู้จักและเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ที่ต้องการเข้าหาพระพุทธศาสนา

คนไทยในสังคมปัจจุบัน เป็นพุทธศาสนิกชนแต่เพียงในทะเบียนบ้านเท่านั้น มิได้รู้จักศาสนาพุทธอย่างแท้จริง และไม่มีความสนใจใดๆ ที่จะเรียนรู้ด้วย หรือบางคนอยากจะไหว้พระเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิตบ้าง รู้แต่ว่าการทำบุญไหว้พระเป็นสิ่งที่ดี แต่ไม่เคยมีเวลา ไม่เคยทำมาก่อน และเกิดอยากจะเข้าวัด อยากจะทำบุญ แต่ไม่รู้จะไปที่วัดไหน หรือในกรณีที่มีปัญหาผ่านเข้ามาในชีวิต และเป็นปัญหาที่ตนไม่สามารถแก้ไขได้ จึงเกิดความทุกข์ใจขึ้นมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในช่วงเวลานั้นแหละ ที่มนุษย์จะคิดถึงที่พึ่งหรือที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และที่ๆ จะคิดถึงได้เป็นแห่งแรกคือวัด เพราะทุกคนเชื่อว่า การทำบุญจะสามารถทำให้ตนได้รับความสบายใจ และอาจพบกับความโชคดี หรืออาจจะสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ หรือถ้าได้รับฟังธรรมะจากพระภิกษุบ้าง ก็คงจะพบความสว่าง พ้นจากความทุกข์ได้

แต่ผู้ที่ไม่เคยเข้าวัดมาก่อน ก็จะไม่รู้ว่าตนควรจะไปวัดไหนดี ดังนั้นวัดจึงต้องมีการทำการตลาด เพื่อเสนอตัวเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของคนทั่วไป ที่มีลักษณะดังกล่าว คือไม่มีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนามาก่อน ไม่รู้จะทำบุญอย่างไร ไม่เคยทำพิธีกรรมทางศาสนาใดๆ เลย ดังนั้น วัดจึงต้องทำการตลาดเพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ให้คนรู้สึกสนใจอยากเข้ามาทำบุญ และถ้าวัดเป็นที่รู้จักกันดี มีชื่อเสียง ก็จะทำให้คนนึกถึงได้ง่ายกว่าวัดอื่นๆ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑๖ - ๔๑๗.

๒. เพื่อให้คนทั่วไปได้รับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของวัด

โดยปกติในแต่ละวัดจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้คนที่มาที่วัดได้มีโอกาสทำบุญ ฟังธรรม ได้ศึกษาธรรมะ หรืออะไรก็ตามแล้วแต่วัตถุประสงค์ของทางวัด ทางวัดจึงต้องนำหลักการตลาดมาใช้ เพื่อช่วยให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น และจูงใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมนั้นๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเองและวัดต่อไป

๓. เพื่อให้การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นโลกของข้อมูลข่าวสารอย่างเช่นในปัจจุบัน เป็นโลกของการแข่งขัน ทำให้เวลาเป็นสิ่งสำคัญ คนส่วนใหญ่มักจะจัดสรรเวลาให้กับสิ่งอื่นในชีวิตมากกว่าให้กับการฟังธรรม ดังนั้นการนำการตลาดมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาจึงเข้ามามีส่วนสำคัญในสังคมปัจจุบัน ซึ่งการหาข้อมูลเน้นที่ความง่าย รวดเร็ว และสะดวกสบาย จึงมีการนำหลักการธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผยแผ่กันไปด้วยวิธีการต่างๆ โดยเน้นการใช้สื่อที่ทันสมัย และสามารถเข้าถึงผู้บริโภค หรือผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้มีหลายวัดที่มีการเผยแผ่พระธรรมะโดยผ่านสื่อต่างๆ มากมาย ตัวอย่างเช่น

- สื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมากในการส่งสารแต่ละครั้ง จึงทำให้การใช้สื่อมีค่าใช้จ่ายสูงมาก วัดจะมีการเชิญชวนให้คนมาร่วมกันบริจาคเงินเพื่อซื้อเวลาในการใช้สื่อนี้ เพื่อช่วยค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ของวัดด้วย วัดตัวอย่างที่ใช้สื่อนี้ คือ วัดสวนแก้ว และวัดสังฆทาน
- สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และสามารถส่งสารได้ทั่วโลก แต่ได้เฉพาะคนบางกลุ่มที่มีความสนใจจะหาข้อมูลที่จำเพาะเจาะจงเท่านั้น วัดตัวอย่างที่ใช้สื่อนี้ คือ วัดสวนแก้ว วัดสังฆทาน และวัดโพธิ์
- สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือ แผ่นพับ โบปลิว เป็นต้น เป็นสื่อที่เข้าถึงคนได้เป็นบางกลุ่ม แต่เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการส่งสาร เพราะผู้รับสารมักเป็นผู้ที่มีความสนใจจะรับสื่อเท่านั้น สามารถส่งสารที่ต้องการได้เป็นจำนวนมาก โดยมีค่าใช้จ่ายน้อย และเกือบทุกวัดมีการใช้สื่อนี้

อย่างไรก็ตาม การรับสื่อของผู้บริโภค หรือผู้ฟังนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสนใจโดยส่วนตัวด้วย เพราะการเลือกรับสื่อเป็นสิทธิของผู้บริโภคโดยตรง เราไม่สามารถบังคับให้ใครรับรู้ในสิ่งที่เขาไม่ต้องการได้ นอกจากนี้ว่าจะกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาคบังคับ

๔. เพื่อวัดสามารถตอบสนองของความต้องการของกลุ่มคนที่หลากหลาย

ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งซึ่งกำลังเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต คือความหลากหลายในสังคม สังคมที่สลับซับซ้อนและขยายใหญ่ทำให้เกิดกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งอาชีพ ประสบการณ์ การศึกษาและความสนใจซึ่งทำให้มีผลประโยชน์และความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายตามไปด้วย ขณะเดียวกันก็มีระดับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาที่ต่างกัน ดังที่กล่าวถึงกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในบทที่ ๒ ทำให้เกิดความคาดหวังจากพระพุทธศาสนา ตลอดจนค้นหาและรับรู้พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการและเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น บางคนคาดหวังให้ตนสมปรารถนา บางคนคาดหวังความสงบ เป็นต้น ทำให้วัดต้องมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้มีความหลากหลายขึ้นเพื่อตอบสนองของกลุ่มคนที่หลากหลาย

๕. เพื่อวัดสามารถเรียกรายได้จากฆราวาสได้มากที่สุด

ในปัจจุบันนี้ ทางวัดต้องรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ มากมาย โดยได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการน้อยมาก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าคนทำความสะอาด เป็นต้น และในหลายกรณีวัดยังต้องเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือสังคมด้วย เพราะวัดเป็นที่ที่สามารถเรียกรายเงินจากประชาชนได้ง่าย รวดเร็ว และเป็นจำนวนมาก เมื่อมีกรณีเร่งด่วน เช่น ปัญหาน้ำท่วม มีหลายวัดที่จัดเรียกรายเงินและของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งหลาย และได้เงินและของเป็นจำนวนมาก ในเวลาไม่นาน เพราะคนไทยยังมีศรัทธาและแน่ใจว่าช่วยสนับสนุนพระสงฆ์และวัดจะได้บุญด้วย ได้ช่วยผู้เดือดร้อนด้วย นอกจากนี้วัดยังช่วยสนับสนุนด้านการศึกษาของโรงเรียนอีกหลายโรงเรียน และยังมี การช่วยเหลือในอีกหลายกรณี ทำให้วัดต้องทำการตลาดเพื่อเรียกรายเงินจากประชาชน มาเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ และมาทำประโยชน์ ดังที่กล่าวมาแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๓

ผลการสำรวจข้อมูลการวิจัย

วัดไร่ขิง

การวางตำแหน่งวัดในตลาด

เป็นวัดที่มีหลวงพ่อบูชาหรือพระประธานในโบสถ์ ที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถดลบันดาลให้ผู้ที่มาสักการะบูชา สมความปรารถนาในคำอธิษฐานได้ และผู้ที่นำไปบูชาด้วยความเคารพนับถือ ก็จะได้รับ ความคุ้มครองป้องกันให้รอดพ้นจากภัยอันตรายทั้งหลายทั้งปวงได้ และได้ลาภ ผลต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน ยศ และอื่นๆ ตามปรารถนา

กลุ่มเป้าหมายของวัด

- นักท่องเที่ยวพุทธศาสนิกชนชาวไทย ที่มาเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง เช่นตลาดดอนหวาย เป็นต้น ซึ่งต้องการเข้ามาสักการะบูชาหลวงพ่อบูชาวัดไร่ขิงที่มีความเก่าแก่และมีชื่อเสียงมานาน เพื่อความเป็นสิริมงคล
- ผู้ที่มีความเชื่อในเรื่องการอธิษฐานหวังพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อในเรื่องโชคลางของ ช้าง และพิธีกรรมต่างๆ

กิจกรรมทางการตลาด

๑. การอำนวยความสะดวกในเรื่องเครื่องสักการบูชาต่างๆ

ทางวัดมีการจัดเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน ทอง ประทัด ช้าง ม้า ว่าว และผ้าแพร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการเคารพสักการะหลวงพ่อบูชาวัดไร่ขิง โดยจะมีการจัดตู้รับบริจาค ไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญตามศรัทธา ทางวัดมีการนำเครื่องบูชาดังกล่าวที่คนถวายแล้ว กลับมาจัดเตรียมให้คนใหม่ได้นำไปถวายอีกครั้ง เช่นนี้เรื่อยๆ จนกว่าของนั้นจะนำกลับมาใช้อีกไม่ได้

๒. การอำนวยความสะดวกในเรื่องการจัดเตรียมถึงสังฆทานแก่ผู้ที่ต้องการทำบุญ

ทางวัดมีการจัดเตรียมถึงสังฆทานไว้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มีจิตศรัทธาอยากทำสังฆทาน ได้เข้ามาเลือกซื้อได้ตามความชอบใจ โดยมีการจัดตู้ไว้ให้ใส่เงินค่าถังได้แบบแล้วแต่ศรัทธา และวัดได้จัดให้มีพระภิกษุวันละ ๒-๓ รูป มานั่งรับถึงสังฆทานเป็นประจำ เมื่อผู้ที่ต้องการทำบุญจะทำตอนไหนก็ได้ถวายได้เลย ทั้งนี้ทางวัดได้มีมรรคนายกเป็นผู้กล่าวเชิญชวน

สาธุชนทั้งหลายให้ทำสังฆทาน ทั้งยังพรรณนาคุณของการถวายสังฆทานด้วย ทางวัดนำถังสังฆทานที่ถวายแล้ว นำกลับมาเตรียมให้คนใหม่ได้มาใช้ถวายในคราวต่อไปด้วย

๓. การจัดกิจกรรมตามความเชื่อในเรื่องความเป็นสิริมงคล

- การจัดเตรียมน้ำมนต์หลวงพ่อดีไว้ง สำหรับผู้มีจิตศรัทธาอยากประพรมน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล ทางวัดก็มีการจัดเตรียมให้ หรือผู้ที่อยากได้กลับบ้านไว้อาบ ทางวัดก็มีบริการจัดใส่ขวดไว้ให้ สำหรับค่าน้ำมนต์ก็มีผู้ให้ใส่ได้ตามกำลังศรัทธา ไม่ได้กำหนดไว้

- การตักน้ำมันนุชาพระประจำวันเกิด
- การใส่บาตรสตางค์

๕. การทำนายดวงชะตาโดยใช้เชียมซี ทางวัดมีการจัดเตรียมใบทำนายผลเชียมซีไว้ให้ โดยจัดตู้ไว้ให้ใส่เงินตามกำลังศรัทธา

๖. การจัดทำป้ายบอกคาถานุชาหลวงพ่อดีไว้ง อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาสักการะบูชา

๗. การจัดทำพระพุทธรูปหลวงพ่อดีไว้ง และวัตถุมงคลหลวงพ่อดีไว้งแบบต่างๆ เช่น เหรียญ ธง เป็นต้น มีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนครบครันได้มีหลวงพ่อดีไว้งที่จำลองไปไว้สักการะบูชาตามต้องการ เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยพระพุทธรูปมีราคาตั้งแต่ ๘๕๐ - ๔,๕๐๐ บาท และวัตถุมงคลหลวงพ่อดีไว้งอื่นๆ มีราคาตั้งแต่ ๑๐ - ๒๐,๕๐๐ บาท

๘. การจัดป้ายประกาศโฆษณาต่างๆ ดังนี้

ก. การทำพิธีมหาพุทธาภิเษกวัตถุมงคลหลวงพ่อดีไว้ง ๒ รุ่น ดังนี้

- เหรียญหล่อหลวงพ่อดีไว้ง รุ่นฉลองพระอารามหลวง

เนื้อทองคำ ราคา ๒๐,๕๐๐ บาท เนื้อสำริดโบราณ ราคา ๓๕๐ บาท

- เหรียญหล่อหลวงพ่อดีไว้ง รุ่นสร้างสะพาน

เนื้อทองคำ ราคา ๑๖,๕๐๐ บาท เนื้อสำริดโบราณ ราคา ๓๐๐ บาท

ข. การประกาศรายนามพระสงฆ์ดำรงสมณศักดิ์ ๒๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในพิธีมหาพุทธาภิเษกวัตถุมงคลหลวงพ่อดีไว้ง

ประกาศรายนามพระสงฆ์ดำรงสมณศักดิ์ นั่งปรกอธิษฐานจิตในพิธีมหาพุทธาภิเษกวัตถุมงคล

ประกาศรายนามพระสงฆ์ดำรงสมณศักดิ์ เจริญพระพุทธมนต์มหานาคพุทธาภิเษกในพิธีมหาพุทธาภิเษก

ค. การจัดทำป้ายโฆษณา เชิญสังฆจวงวัดถุวมงคลหลวงพ่อดาวไร่ชิง รุ่นครบรอบ ๑๕๑ ปี วัดไร่ชิง เป็นเหรียญขัดเงาพื้นทราย ๒ หน้า รุ่นแรก มีรายละเอียดดังนี้คือ

เหรียญทองคำ ขัดเงา พื้นทราย น้ำหนัก ๑๘ กรัม	๑๖,๐๐๐ บาท
เหรียญทองคำเล็ก ขัดเงา พื้นทราย น้ำหนัก ๕ กรัม	๖,๐๐๐ บาท
เหรียญทองแดงนอก ขัดเงา พื้นทราย	๓๐๐ บาท
เหรียญทองแดงนอก ชุบทอง ขัดเงา พื้นทราย	๓๕๐ บาท
เหรียญเงิน ขัดเงิน พื้นทราย	๙๐๐ บาท

๙. การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ ดังนี้

ก. ประกาศการจัดงานประจำปีหลวงพ่อดาวไร่ชิง โดยจะติดประกาศไว้หน้าวัด และมีการจัดพิมพ์สติ๊กเกอร์ประชาสัมพันธ์วันงานประจำปี ครั้งละประมาณ ๑๕,๐๐๐ แผ่น โดยผู้มาสมัครหลวงพ่อดาวไร่ชิง จะเข้ามาขอจากเจ้าหน้าที่วัดเพื่อนำไปติดตามสถานที่ต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้

ข. กำหนดการทอดผ้าพระกฐินพระราชทานวัดไร่ชิง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานผ้าพระกฐินให้ บริษัท ยูนิเด็คฟูดส์ จำกัด (มหาชน) ทอด ณ วัดไร่ชิง

ค. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์ให้วัดไร่ชิง จัดสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.สามพราน จ.นครปฐม ขอเชิญร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลก่อตั้งมูลนิธิห้องสมุด และบริจาคหนังสือได้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ง. ป้ายประกาศสถิติเปรียบเทียบรายได้จากงานประจำปี หลวงพ่อดาวไร่ชิง งวดที่ ๕ วันที่ ๒ เมษายน ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และ พ.ศ. ๒๕๔๕

	พ.ศ. ๒๕๔๔	พ.ศ. ๒๕๔๕	
รายรับครั้งนี้	๓๒๗,๘๒๐	๔๑๐,๖๗๔	มากกว่า ๘๒,๘๕๔
รายรับทั้งสิ้น	๑๙,๕๐๘,๗๙๐	๒๐,๔๒๖,๗๕๔	มากกว่า ๙๑๗,๙๖๔

จ. ป้ายแสดงแผนผังวัดไร่ชิง เพื่อแสดงที่ตั้งของส่วนสำคัญต่างๆ ภายในบริเวณวัด

ฉ. ป้ายประกาศ แสดงความเป็นมาของวัดไร่ชิงพร้อมทั้งงานพิธีสำคัญต่างๆ ภายในวัด

ช. ป้ายประกาศ แสดงวัดถุวมงคลแบบต่างๆ ของวัดไร่ชิง

๑๐. การจัดงานนมัสการปิดทองหลวงพ่อดำไว้ซึ่ง ปีหนึ่งมี ๓ ครั้ง^๑

ก. ในวันออกพรรษา ทุกปีที่วัดไร่ขิงมีการใส่บาตรดาวดั่งหรือตักบาตรเทโว หลังจากตักบาตรแล้วก็มีพิธีพืชมงคลอันสงฆ์ ๑ ถิ่นต์ ต่อจากนั้นก็มิมหรสพสมโภชเป็นการรื่นเริงสำหรับผู้มาทำบุญ นอกจากนี้ยังมีการทอดผ้าป่าสามัคคี บางปียังมีการจัดแข่งเรือ มีเพลงแห่เรือของคณะครูนักเรียนโรงเรียนของวัด ถือว่าเป็นกิจกรรมของชุมชนมุขภาษาไทย เป็นการแสดงออกของเด็กๆ ทั้งในด้านวิชาการและความสามารถ ทางวัดก็ถือโอกาสให้มีการปิดทองนมัสการหลวงพ่อดำด้วย

ข. ในเทศกาลตรุษจีน จัดเป็นงานเล็กๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวจีนทั่วไปซึ่งหยุดพักการค้าขายทำมาหากิน ได้มาประกอบกรกุศลทำบุญให้ทานไปด้วย จึงจัดให้มีงานรื่นเริงและปิดทองหลวงพ่อดำเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาด้วย

ค. งานปิดทองนมัสการครั้งใหญ่หรืองานประจำปีของหลวงพ่อดำ เดิมจัดขึ้นในวันสงกรานต์ เพราะได้นำหลวงพ่อดำขึ้นประดิษฐานในวันสงกรานต์ เริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๓ เป็นต้นไป ส่วนมากใช้เวลา ๓ วัน ๓ คืน แต่พบกับความไม่สะดวกในหลายๆ ด้าน ภายหลังจึงเปลี่ยนเป็นวันกลางเดือน ๕ เพราะหลวงพ่อดำขึ้นสู่สถานที่นี้ตรงกับวันกลางเดือน ๕ พอดี จึงมีการกำหนดให้วันขึ้น ๑๔-๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑-๓ ค่ำ เดือน ๕ เป็นงานเทศกาลนมัสการหลวงพ่อดำไว้ซึ่งประจำปี

๑๑. การพิมพ์หนังสือประวัติวัด เพื่อแจกให้แก่ผู้มีความสนใจ โดยในหนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึง ประวัติวัดไร่ขิง ผลการพัฒนาวัดไร่ขิง และอภินิหารต่างๆ ของหลวงพ่อดำไว้ซึ่ง ซึ่งเขียนจากประสบการณ์ของผู้มีจิตศรัทธา ที่มีหลวงพ่อดำไว้ซึ่งไว้บูชา โดยมีการสอดแทรกข้อคิด และหลักการทางพระพุทธศาสนาไว้บ้าง เพื่อให้คนมองกายจนเกินไป

กิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. อบรมอุปัชฌาย์ ๔ ภาค ๑๕ จังหวัด เป็นเวลา ๓ วัน ก่อนการสอบอุปัชฌาย์ และจัดเลี้ยงอาหารเพล แก่ผู้เข้าอบรมด้วย

๒. จัดอบรมบาลีก่อนสอบเปรียญธรรมต่างๆ และให้สถานที่วัดเป็นสนามสอบบาลีของจังหวัดนครปฐม และมีการจัดเลี้ยงอาหารเพล แก่ผู้เข้าอบรมและเข้าสอบด้วย

๓. มีการจัดงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ และมีการแสดงธรรมถึงที่มาของวันนั้นๆ และมีการ เวียนเทียนด้วย วัดมีการจัดอบรมความสำคัญของวัดนั้นๆ แก่ผู้ที่มาทำบุญ และ

^๑ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, ประวัติวัดและหลวงพ่อดำไว้ซึ่ง (กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์), หน้า ๓๕ - ๓๙.

เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ที่มาขอใช้ที่ดินของวัดเพื่อจัดตั้งสำนักงาน มีการแสดงธรรมเทศนา ๒ รอบ เช้า และค่ำ และมีการเวียนเทียนตอนเย็นด้วย

๔. ในทุกวันพระ ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ จะมีผู้มารักษาอุโบสถศีลกันที่นี่ มีการสวดมนต์ไหว้พระ และแสดงธรรมด้วย

กิจกรรมทางการช่วยเหลือนักเรียน

๑. ปรับปรุง สร้าง บูรณะ ถนนหนทาง ปรับพื้นที่บริเวณทั้งที่ใช้โดยปกติ และใช้ชั่วคราว เฉพาะในงานนมัสการหลวงพ่อดำในวัด ถนนที่ต้องเชื่อมต่อกับถนนเพชรเกษมเข้าวัดพร้อมด้วยสะพาน ใช้เงินประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท เฉพาะสะพาน ท่านพระครูนวกวโรภิต ได้เชิญชวนให้นายเฉลิม อังสุลี เจ้าของปั้มน้ำมันชื่อสัตย์พานิช กรุงเทพมหานคร สละเงินสร้างอีก ๕๐,๐๐๐ บาท

๒. ซื้อที่ดินขยายเขตวัด ถมดินเรียบร้อยแล้ว เนื้อที่ติดต่อกันจำนวน ๙๖ ไร่ ๒ งาน ๙๐ ตารางวา เป็นเงินประมาณ ๔,๔๑๑,๘๕๐ บาท ที่ไม่ติดต่อกับเขตวัดเพื่อเป็นสถานที่เกี่ยวกับเกษตรสำหรับเป็นที่ทดลองเพื่อการศึกษาของเยาวชนจำนวน ๓๐ ไร่

๓. ห้องน้ำสาธารณะ

๔. สร้างอาคารเรียนเพื่อการศึกษาของเยาวชน ช่วยลดภาระทางบ้านในการจ่ายเงินให้ลูกไปศึกษาในที่อื่นๆ

ก. โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ หลัง ๒๔ ห้องเรียน คอนกรีตเสริมเหล็ก ระดับมัธยม และหอประชุม ๑ หลัง เป็นเงิน ๓,๔๕๐,๐๐๐ บาท

ข. โรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) สังกัด ก.ส.ช. เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑ หลัง เป็นเงิน ๒,๗๕๐,๐๐๐ บาท และดัดแปลงอาคารไม้ทั้งหลังจากของเก่าเพิ่มเติมของใหม่บ้าง เป็นอาคาร ๒ ชั้น มี ๑๘ ห้องเรียน พร้อมปรับปรุงบริเวณอาคาร เป็นเงิน ๑,๒๕๐,๐๐๐ บาท

๕. จัดมูลนิธิ เพื่อการศึกษา

ก. สำหรับภิกษุสามเณร ตั้งใจศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย และการศึกษาต่อต่างประเทศเฉพาะที่ยังอยู่ในสมณเพศ

ข. นักศึกษาทั่วไป ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงจบมหาวิทยาลัยชั้นปริญญาตรี (เฉพาะนักศึกษาที่มีการเรียนดี ประพฤติดี ทางบ้านขาดสนทนการเงินไม่อาจส่งเรียนต่อ หรือมีลูกเรียนหลายคน ไม่อาจส่งเสริมให้ลูกเรียนสูงต่อไปได้ ตั้งทุนไว้ ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒ - ๒๔.

๖. ให้ใช้ที่ดินภายในบริเวณวัด เพื่อจัดตั้งโรงเรียนบริหารส่วนจังหวัด

๗. ให้ใช้ที่ดินภายในบริเวณวัด เพื่อจัดตั้งศูนย์อาชีวะเขตภาคศึกษา ๑ เพื่อเพิ่มความรู้ในการประกอบอาชีพ

๘. ให้ใช้ที่ดินภายในบริเวณวัด เพื่อจัดตั้งสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา เพื่อจัดอบรมข้าราชการระดับซี.๕ ขึ้นไป และจัดอบรมพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อนเข้าสอนจริงตามสถาบันการศึกษาต่างๆ

๘. ร.พ.เมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง)

ในวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมาถวายผ้าพระกฐินที่วัดไร่ขิง ทรงมีพระราชดำรัสว่าอยากให้มีการสร้างสถานพักฟื้น เพราะประชาชนอยู่กันแออัด น้ำเสีย สุขภาพอนามัยไม่ค่อยดี คณะกรรมการวัดมีเจ้าอาวาสเป็นต้น เห็นสมควรสร้างให้ใหญ่ และสามารถรับคนไข้ได้มาก จักเกิดประโยชน์กับทุกคนในภายหน้า เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงน้อมเกล้าถวายในหลวง ซึ่งได้ทรงพระราชทานพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. ประดิษฐานที่หน้าบัน ตึกอาคารหลังแรก พร้อมกับพระราชทานนามว่า “โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง)” ซึ่งเครื่องอุปกรณ์ทุกอย่างรวมถึงห้องต่างๆ มีผู้จองเป็นเจ้าของทั้งหมด แต่ให้คนทั่วไปมาร่วมสร้างทั่วๆ ไปได้ ประมาณว่าต้องใช้เงินจำนวนนี้ทั้งสิ้นประมาณ ๕๐ ล้านบาทเศษ^๑ นอกจากนี้ วัดยังให้การอุปถัมภ์โรงพยาบาลในส่วนของเครื่องมือแพทย์ที่มีราคาสูง ที่ทางรัฐบาลไม่สามารถจัดงบประมาณให้ได้ เช่น เครื่องมือทำเลสิก เครื่องละเอียดประมาณ ๑๑ ล้านบาท และทางวัดยังให้การอุปถัมภ์คนไข้อนาถาของโรงพยาบาลด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘ - ๓๐.

วัดสวนแก้ว

การวางตำแหน่งวัดในตลาด

เป็นวัดที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้มีความก้าวหน้า มีรายได้ ไม่ต้องเป็นภาระให้แก่สังคม ทั้งนี้โดยมี พระพยอม กัลยาโณ เจ้าอาวาสเป็นหลักในการทำงานต่างๆ และยังเป็นวัดที่มีการอนุรักษ์สวนป่าธรรมชาติด้วย

กลุ่มเป้าหมาย

- ผู้ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม หรือผู้ที่อยากสนับสนุนการทำงานของ พระพยอม กัลยาโณ
- ผู้ที่มีความศรัทธาในพระพยอม กัลยาโณ ในฐานะนักเทศน์และเป็นผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
- นักศึกษารุ่นชาวไทย ที่มีความสนใจในด้านการเกษตร หรือต้องการท่องเที่ยวพักผ่อนแบบธรรมชาติ โดยไม่ไกลจากตัวเมื่อนัก

กิจกรรมทางการตลาด

๑. การจัดทำวารสาร “ร่วมโพธิ์แก้ว” ซึ่งเป็นวารสารราย ๒ เดือน ปีละ ๖ เล่ม โดยภายในนั้นจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์วัด การเชิญชวนทำบุญภายในวัด เรื่องราวการทำงาน ของพระพยอม เจ้าอาวาส เป็นต้น เพื่อให้ผู้มีความสนใจได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับวัดสวนแก้ว โดยมีการรับสมัครสมาชิกปีละ ๒๕๐ บาท (รวมค่าจัดส่ง)

๒. การตั้งพิพิธภัณฑ์สวนนนท์ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- เพื่ออนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติด้านพืชสวนที่เคยมีในอดีต ให้ฟื้นฟูเป็นรายได้เสริม และความยั่งยืนระดับจังหวัด

- เพื่อก่อให้เกิดความสำนึกในอาชีพเกษตรกรรมของบรรพบุรุษให้ต่อเนื่อง
- เป็นแหล่งรวบรวมอุปกรณ์ทำสวนยุคโบราณ

- เก็บ สะสม... ทบทวน... คำพูดย้อนยุคแบบชาวสวนให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาประเพณี

วัฒนธรรมแก่ลูกหลานไทย

- เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมให้บริสุทธิ์ เกิดผลดีต่อสุขภาพของมนุษย์
- เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบประหยัด มีคุณค่า
- เพื่อช่วยคนให้มีอาชีพที่สุจริต บรรเทาปัญหาของสังคม

- เพื่อให้มีคำว่า สวณ คู่กับวัดแก้วในอดีต ซึ่งหมายถึงวันสวณแก้วในปัจจุบัน

๓. การตั้งซุเปอร์มาร์เก็ตผู้ยากไร้

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สืบเนื่องจากโครงการสะพานบุญจากผู้เหลือเจือจานผู้ขาด และจากศรัทธาของญาติโยมที่มีจิตกุศลเข้าร่วมบริจาคปัจจัยและเครื่องอุปโภค บริโภคแก่มูลนิธิ พระพยอมได้จัดแจกให้แก่ผู้ยากไร้ในรูปแบบต่างๆ เช่น มอบเป็นรางวัลแก่ผู้ทำความดี ให้เป็นกำลังใจแก่คนงานที่มีความขยัน และลด เลิก ละ จากอบายมุข ด้วยการจัดทำซุเปอร์มาเก็ตให้แก่ผู้ที่มีรายได้น้อย และกรรมกรทั่วไปที่ยากจน โดยสามารถซื้อหาได้ในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาด แม้จะไม่มีเงินก็ซื้อได้ด้วยการมาช่วยพัฒนาวัดตามความสามารถ และท่านจะแจกบัตรพิเศษนำไปแลกสินค้าในซุเปอร์มาเก็ตได้ โครงการนี้มีผู้มารับบริการ เฉลี่ยปีละ ๓๖,๐๐๐ คน

๔. การตั้งร้านขายของต่างๆ ภายในบริเวณวัด โดยร้านค้าส่วนใหญ่เป็นของวัดเอง เพื่อนำรายได้มาใช้ในโครงการต่างๆ ของทางวัด โดยร้านต่างๆ มีดังนี้

- ร้านขายหนังสือ โดยเป็นหนังสือเก่าที่ได้รับบริจาคมา ก็จะนำมาขายต่อในราคาถูก
- ร้านขายผลไม้ ผลไม้ก็นำมาจากภายในสวนของวัดสวณแก้ว นำมาจำหน่ายในราคาย่อมเยา
- ร้านขายต้นไม้ต่างๆ
- ร้านขายปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกที่ทางวัดทำขึ้นมาเอง โดยนำเศษอาหาร เศษต้นไม้ ใบไม้ต่างๆ มาใช้ประโยชน์ ได้ปุ๋ยที่ดีมีคุณภาพ เป็นการกำจัดขยะทางหนึ่ง
- ร้านขายยาสมุนไพรต่างๆ
- ร้านขายเทพธรรมะพระพยอม
- ร้านขายหนังสือที่เป็นประโยชน์ มีสาระน่ารู้ สอดแทรกธรรมะบ้าง หรือหนังสือที่พระพยอมเป็นผู้เขียน หรือบรรยาย
- ร้านขายอาหาร เพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ที่มาที่วัดได้รับประทานอาหารในราคาถูก
- ร้านขายเสื้อผ้ามือสอง รายได้เพื่อเลี้ยงดูเด็กกำพร้า โดยให้เด็กกำพร้าภายในวัดเป็นผู้ขาย

๕. การเปิดตลาดนัด ให้พ่อค้า แม่ค้า และชาวสวณ ได้เข้ามาตั้งร้านขายของในวัดในวันเสาร์ – อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์

๖. การทำโฮมเพจ www.suankeawfoundation.com โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัดสวณแก้ว กิจกรรมต่างๆ ภายในวัด และการแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ผู้สนใจ โดยไม่มีเนื้อหาเรื่องความรู้ของพระพุทธานุศาสนาย

๗. การออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุ

๘. การรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่ อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการบริจาคสิ่งของที่ไม่ใช่แล้วให้แก่วัดสวนแก้ว เพื่อทำประโยชน์ต่อไป

กิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. การจัดปฏิบัติธรรม สำหรับผู้ที่มีความสนใจเข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดสวนแก้ว สามารถสมัครเข้ามาได้ตลอด เพราะทางวัดไม่ได้จัดเป็นคอร์สบังคับ เพื่อผู้ต้องการความสงบ ปลีกตัวจากสังคมเป็นการชั่วคราว ได้เข้ามาอาศัยร่วมเงาพระพุทธศาสนาที่วัดนี้

๒. การออกวารสาร “ร่มโพธิ์แก้ว” เป็นวารสารราย ๒ เดือน ปีละ ๖ ฉบับ โดยมีเนื้อหาหลายส่วน คือเนื้อหาในด้านความรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยพระภิกษุและนักวิชาการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในด้านพระพุทธศาสนา เช่น คอลัมน์พระพยอมชี้ทางธรรม คอลัมน์งานเขียนของท่านธรรมปิฎก คอลัมน์งานเขียนของท่านพุทธทาส นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาในด้านความรู้ทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น คอลัมน์เกี่ยวกับความรู้ในการทำงาน คอลัมน์สมบัติผู้ดี คอลัมน์เกี่ยวกับอาหารหรือสมุนไพร และคอลัมน์เกร็ดความรู้ต่างๆ วารสาร ร่มโพธิ์แก้วมีวัตถุประสงค์ดังนี้^๑

- ก. เพื่อเป็นสื่อเผยแผ่พระธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาสู่สาธารณชนโดยทั่วไป
- ข. เพื่อเผยแผ่โครงการกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์สู่สาธารณชน
- ค. เพื่อแก้ไข นำเสนอ แนะนำ ชี้แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม

๓. โครงการบวชเณรภาคฤดูร้อน

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๒๑ โครงการนี้จัดทำเฉพาะช่วงฤดูร้อน ซึ่งโรงเรียนปิดเทอมทำให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนา เป็นการอบรมบ่มนิสัย ให้รู้จักว่าสิ่งใดชั่ว สิ่งใดถูกต้อง รู้จักควบคุมจิตใจให้มั่นคงหนักแน่น เพื่อเป็นกำลังที่ดีของชาติบ้านเมืองต่อไป

สามเณรที่บวชภาคฤดูร้อนจะได้ความรู้พิเศษใหม่ๆ จากวิทยากรที่ทางวัดสวนแก้วเชิญมาให้ความรู้ บันเทิงธรรม ฝึกปฏิบัติธรรมด้านจิตใจ เติบงาม สมาธิ เจริญสติ ตามหลักของพระพุทธศาสนา โดยมีเยาวชนสนใจเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ยปีละ ๒๐๐-๒๕๐ คน

๔. โครงการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๐ การเข้าค่ายอบรมเด็ก มักจะนำเด็กเข้าค่าย ตั้งแคมป์ตามบทเรียนของวิชาลูกเสือ เนตรนารี แต่ที่วัดสวนแก้วจัดให้เยาวชนทั่วไปเข้าวัด เข้าค่ายอบรมจริยธรรม ฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบช่วยเหลือตัวเอง และเรียนรู้พื้นฐานของพระพุทธศาสนาจากพระสงฆ์ผู้

^๑ ร่มโพธิ์แก้ว ๒ (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๓๖): ๑.

ทรงคุณวุฒิและเรียนรู้มารยาทที่เยาวชนควรจะปฏิบัติต่อสังคมจากวิทยากรและคณะอาจารย์ที่ให้เกียรติมาร่วมอบรมให้แก่เด็กที่มาเข้าค่าย อบรมจริยธรรมจากวัดสวนแก้ว

โครงการนี้ จะมีคณะครูจากโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศติดต่อนำเด็กมาเข้าค่าย เป็นประจำทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนถึงหน่วยงานบริษัท ห้างร้านทั่วไป มีผู้เข้าร่วมโครงการ เฉลี่ยปีละ ๙,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ คน

๕. การทำเทพธรรมะพระพยอม มาวางจำหน่ายแก่ผู้สนใจทั่วไป

๖. การพิมพ์หนังสือธรรมะพระพยอม มาวางจำหน่ายหรือแจกให้ผู้สนใจทั่วไป

กิจกรรมทางด้านการช่วยเหลือสังคม

๑. โครงการร่มโพธิ์แก้ว

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โครงการนี้เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ทางด้านสังคมสงเคราะห์ ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนโดยจัดที่พัก อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นให้โดยไม่คิดมูลค่าใดๆ ทั้งสิ้น อบรมปลูกฝังคุณภาพชีวิตด้วยจิตสำนึกที่ดีแก่ผู้เข้าร่วมพักอาศัยในโครงการด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการบรรเทาปัญหาการว่างงานของผู้ยากจน โดยเฉพาะคนดีที่พร้อมจะทำงาน เป็นศูนย์กลางจัดให้นายจ้าง และลูกจ้างได้พบกัน เป็นศูนย์กลางแรงงานที่มีคุณภาพ และคุณธรรม ให้บริการโดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆ จากนายจ้าง และลูกจ้าง แม้กระทั่งผู้ป่วยที่สังคมไม่ต้อนรับในความพิกลพิการของร่างกายและสภาพจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ทางมูลนิธิก็ให้การเลี้ยงดูและการรักษาพยาบาลจนวาระสุดท้าย โครงการนี้มีผู้เข้ารับการช่วยเหลือ เฉลี่ยปีละ ๒,๕๐๐-๓,๐๐๐ คน

๒. โครงการเวทีบำเพ็ญประโยชน์

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ทางมูลนิธิสวนแก้วได้จัดเปิดศูนย์ฝึกอาชีพให้แก่ผู้เข้ามาพักอาศัยและผู้สนใจ แต่มีฐานะยากจนให้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอาชีพจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน โดยไม่คิดค่าเล่าเรียน เป็นการฝึกวิชาชีพระยะสั้นที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพจนได้รับมอบวุฒิบัตรเป็นใบเบิกทาง เปลี่ยนวิถีฐานะจากกรรมกรเป็นนายช่าง เพิ่มรายได้เพิ่มคุณภาพชีวิตให้เป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป การฝึกอบรมวิชาชีพที่ดำเนินการไปแล้ว และได้รับผลสมเจตนารมณ์ คือวิชาช่างไม้ ช่างปูน ช่างตีเหล็ก ช่างเชื่อม และบรรดาคนงานที่ได้รับการอบรมต่างก็แยกย้ายไปประกอบอาชีพตามวิชาที่ทางมูลนิธิมอบให้เป็นการผ่อนปรนบรรเทาทุกข์ให้แก่ประเทศไทยได้อีกทางหนึ่ง ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ทางมูลนิธิสวนแก้ว ได้รับการสนับสนุนจากกรมประชาสงเคราะห์ กรมอาชีวศึกษา กรมแรงงาน และกระทรวงศึกษาธิการ โครงการนี้จะมีสมาชิก เฉลี่ยปีละ ๑,๐๐๐-๒,๐๐๐ คน

๓. โครงการลอกคราบ

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นการบำบัดและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้หายจากโรคเรื้อรัง โดยใช้กรรมวิธีเป็นเครื่องขัดเกลาคือที่ต้องการหายขาดจากสิ่งชั่วร้ายที่ครอบงำชีวิตของตน อยู่จะได้รับการบำบัด ลอกเอาเนื้อร้ายออกจากจิตใจ ร่างกาย โดยพระพยอมและคณะสงฆ์ของวัดสวนแก้ว ด้วยการให้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นเครื่องขัดเกลาคือลอกคราบสิ่งชั่วร้ายให้สลายไป ซึ่งผู้ป่วยต้องให้ความร่วมมือและเชื่อฟังจะทำให้โรคเรื้อรังนี้บรรเทา และหายขาดไปได้ในที่สุด ขณะนี้โครงการลอกคราบได้ช่วยชีวิตของเพื่อนมนุษย์ได้พ้นจากนรกโลกีย์ได้หลายคนแล้ว โครงการนี้ได้ฟื้นฟูสุขภาพชีวิต เฉลี่ยปีละ ๖๐-๗๐ คน

๔. โครงการระบอบอกสำรวจกิเลส

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเก็บอบมเพื่อตนเอง และสังคม ซึ่งได้จัดทำระบอบอกไม้ไผ่ขึ้น เจาะรูกลางระบอบอกเป็นที่ใส่เหรียญแบบกระปุกออมสิน เมื่ออยากจะทำบุญวันละเล็กวันละน้อยก็สามารถทำได้ทันทีที่บ้าน เป็นการสำรวจความเห็นแก่ตัวของตนเองออกให้ชีวิตเราเบาสบายไม่หนักใจหนักกายวันละนิดหน่อย พอสำรวจความเห็นแก่ตัวได้เต็มกระบอบอกแล้วจะนำมาบริจาคที่วัดสวนแก้ว หรือจะทำที่ไหนก็ได้ ไม่มีการผูกมัดใดๆ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ก. เพื่อสกัดมิถุนาชีพที่ปลอมเป็นพระ ชี้ ออกเรียไรเงินชาวบ้าน

ข. เพื่อรวบรวมบุญที่กระจายเป็นเบี้ยหัวแตกให้เป็นกอบเป็นกำที่ได้จากการสะสม

ค. เพื่อช่วยสงเคราะห์สังคมต่างๆ ในกรณีเร่งด่วนเฉพาะกาล เช่น ค่าอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียนผู้ประสบภัยจากอุบัติเหตุ เล็กๆ น้อยๆ

ง. เพื่อประโยชน์ของผู้สะสมเอง ในเวลาเกิดขัดสนก็สามารถนำเงินที่อดออมนี้ช่วยตนเองได้ทันที โครงการนี้มีไ้เป็นการเรียไร หากแต่เป็นการสอนให้รู้จักเก็บออมทรัพย์ที่หามาได้ อันจะเป็นทางที่จะช่วยตนเองและผู้อื่น

โครงการนี้ใช้กระบอบอกแจกจ่ายไปหลายสถานที่ ใช้กระบอบอกปีละ ๑๒,๐๐๐ กระบอบอก สรุปรเป็นจำนวนเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี

๕. โครงการช่วยน้องท้องหิว

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ทางมูลนิธิสวนแก้วได้ให้โรงเรียนต่างๆ คัดเลือกเด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน ที่ประสงค์จะหารายได้พิเศษเป็นค่าอาหาร และทุนการศึกษาในวันหยุด โดยมูลนิธิจัดให้เด็กบำเพ็ญประโยชน์ภายในวัด ออกทุนให้ขายของหาผลกำไร เป็นทุนของเด็กต่อไป สอนให้เด็กรู้จักทำงานหาเงิน ให้รู้จักคุณค่าและความเหน้อยอยากในการที่จะได้เงินมาเป็นพื้นฐานนิสัยในการประหยัด

โครงการนี้ได้ส่งเสริมให้เด็กได้งานทำที่ดี มีความก้าวหน้าในอนาคตหลายคนแล้ว ทั้งนี้จากการสนับสนุนของห้างร้านบริษัทที่เด็กเหล่านี้ไปทำงานด้วย ซึ่งทางบริษัทได้มองเห็นความมีมานะ อุตุน ขยันซื่อสัตย์ ที่เด็กเหล่านี้ได้ปฏิบัติตามที่ได้รับการอบรมมา มีเด็กหลายคนที่ได้รับการอุปการะให้ได้เล่าเรียนต่อในกรุงเทพฯ จนจบมหาวิทยาลัย จากนายจ้างที่มีเมตตา โครงการนี้ได้ช่วยเหลือเยาวชน เฉลี่ยปีละ ๑,๓๐๐ คน

๖. โครงการรณรงค์ผู้ไม่สูบบุหรี่ ให้มีโอกาสได้เรียน

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ขณะนี้ พระพยอม กัลยาโณ ต้องรับภาระเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่ลูกๆ จำนวนมากโดยส่งให้เรียนได้ศึกษาตามหลักกระทรวงศึกษาธิการ เด็กเหล่านี้แม้มีโช่บุตรโดยสายเลือด แต่เด็กเหล่านี้ก็ได้รับความรักความอบอุ่นจากหลวงพ่อยอมอย่างทั่วถึง

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นปีแรกของโครงการนี้ แต่พระพยอมท่านต้องมีลูกถึง ๑๘ คนในเวลาเดียวกัน แม้จะเป็นภาระที่หนักแต่ท่านก็ให้คำตอบที่เป็นความตั้งใจว่า อาตมาไม่มีโอกาสได้เรียนก็ขอส่งเด็กเหล่านี้เรียนแทน แม้จะไม่ได้ผลตามที่ตั้งใจไว้เพราะเด็กเหล่านี้มักย้ายตามพ่อแม่ไปหากิน แต่ก็ยังดีที่สอนให้พ่ออ่านออก เขียนชื่อสกุลตัวเองได้ เด็กต้องการเรียนต่อ ท่านก็ให้เรียนโดยทางโครงการจะเป็นผู้ดูแลแทนพ่อแม่จนกว่าจะเรียนจบหลักสูตรและถ้าเด็กเรียนดี ท่านมีโครงการที่จะส่งให้เรียนถึงชั้นมหาวิทยาลัยต่อไป

การรับดูแลเด็กเหล่านี้แทนพ่อแม่ ในกรณีที่พ่อแม่จะต้องออกไปทำงานไกลๆ ท่านมิได้ถือเป็นสิทธิที่จะครอบครองเด็กเมื่อจบการศึกษาแล้ว ท่านก็จะคืนเด็กให้แก่พ่อแม่ที่แท้จริง ไม่มีการบังคับหรือเรียกร้อยค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เป็นที่น่าภูมิใจว่าแม้เด็กเหล่านี้จะเป็นเพียงลูกกรรมกรลูกคนยากคนจน แต่เขาสามารถเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มีทุกอย่างสมบูรณ์ โดยได้รับรางวัลดีเด่นในการเรียน ความประพฤติยอดเยี่ยม และทุนการศึกษาเด็กยากจนที่ทางโรงเรียนมอบให้ เพราะพระพยอม เล็งเห็นการณ์ไกลว่าป้องกันและให้มีการศึกษาในวัยนี้เพื่อตัดปัญหาสังคมและเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตเข้าตำรา “ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก”

นับว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จเกินคาด ได้มีเด็กที่ด้อยโอกาสจากทุกภาคเข้ามาพึ่งใบบุญของหลวงพ่อยอมอยู่เป็นจำนวนมาก และยังเป็นที่ยอมรับของบรรดาผู้ปกครองทั่วไป ได้ส่งบุตรหลานเข้ามาอบรมบ่มนิสัยในโครงการนี้ด้วย โครงการนี้ได้อุปการะเด็กเฉลี่ยปีละ ๖๐-๗๐ คน

๗ . โครงการสลบมาฟื้นฟู

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จุดมุ่งหมายของโครงการนี้ เพื่อสงเคราะห์คนที่ถูกไฟไหม้ น้ำท่วม โดยร่วมมือกับกรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งเป็นบ้านพักฉุกเฉินที่ผู้ประสบเคราะห์กรรมสามารถขอความช่วยเหลือได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ซึ่งมูลนิธิสวนแก้วจะอนุเคราะห์ด้วย อาหาร ที่พัก

เครื่องใช้ที่จำเป็นพร้อมสรรพที่มอบให้แก่ผู้ประสบเคราะห์กรรม จนกว่าจะมีกำลังกาย กำลังใจ พร้อมที่จะออกไปต่อสู้กับการทำมาหากินของการดำเนินชีวิตต่อไป

ระหว่างพักฟื้นจิตใจ ทางมูลนิธิจะจัดหางานอดิเรกเสริมให้เป็นรายได้ก่อนที่จะออกจากโครงการ จุดมุ่งหมายของโครงการนี้มีดังนี้

ก. เพื่อเป็นที่พักชั่วคราวแก่ผู้ประสบอุบัติเหตุต่างๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม มรสุม ลมพายุพัดบ้านเรือนเสียหาย

ข. เพื่อช่วยเหลือบุคคลว่างงาน ซึ่งยังไม่มีที่พักอาศัยได้พักอาศัยชั่วคราว

โครงการนี้ได้ให้การช่วยเหลือผู้เดือดร้อนเฉลี่ยปีละ ๒๐๐-๓๐๐ คน

ค. โครงการบ้านพักฟื้นคนชรา

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๕ สมัยนี้ลูกหลานต่างมีภาระต้องไปประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาดูแลพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เพราะผู้ใหญ่ในวันนี้จะมีโรคความเหงาเป็นศัตรู เป็นโรคร้ายคอยทำลายจิตใจ ร่างกายให้ผุ่ร่อนก่อนวัย เป็นโรคที่เกิดขึ้นได้กับคนชราทุกระดับฐานะ โครงการนี้จึงตั้งขึ้นเพื่อทำเป็นสมาคมสโมสรไว้แลกเปลี่ยนทัศนะ เป็นที่รวมเรื่องอดีตที่คนชราผ่านมาแล้วนำมาเล่าให้ฟัง ผู้ใดยังพอมีกำลังยังสามารถช่วยกิจกรรมของวัดได้ซึ่งการช่วยกิจกรรมของวัดถือเป็นบุญกุศลที่สูงส่งที่คนชราจะได้รับเป็นช่วงสุดท้าย เป็นผลบุญที่จะทำให้จิตใจสดชื่น เมื่อสุขภาพจิตดีสุขภาพกายก็ดีตาม ทำให้มีอายุยืนนาน เป็นหลักชัยของลูกหลานต่อไป ฉะนั้น โครงการนี้จึงเป็นศูนย์รวมคนชราทุกระดับ สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนชราว่า... "ถึงจะแก่ก็แก่อย่างมีคุณภาพ" โครงการนี้ได้รับผู้ชรา เฉลี่ยปีละ ๒๐-๒๕ คน

ด. โครงการสะพานบุญจากผู้เหลือใจจวนผู้ขาด

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นโครงการที่รับบริจาคสิ่งของเหลือใช้ ที่เจ้าของไม่ต้องการแล้ว หรือของที่ทิ้งแล้วแต่ยังสามารถนำมาดัดแปลงให้เป็นประโยชน์ได้อีก เช่น

- เศษไม้ เศษอิฐ หิน ดิน ทราช และเศษอุปกรณ์ที่เป็นวัสดุก่อสร้างทุกชนิด เพื่อนำมาต่อเติมส่วนที่ขาดของโครงการ
- สิ่งของใช้ภายในบ้านเก่าๆ ที่เจ้าของไม่ใช้ทำประโยชน์แล้ว เช่น หม้อไถด้วยขาม เพอร์นิเจอร์เก่า เสื้อผ้า รองเท้าเก่า
- หนังสือเก่าทุกประเภทเพื่อนำไปแจกห้องสมุดในชนบท
- บ้านเก่า และวงกบประตูหน้าต่าง โดยทางโครงการจะเป็นผู้รื้อถอนให้เพื่อสร้างที่พักให้แก่ผู้ประสบภัยและผู้ยากจน
- เศษใบไม้ เศษหญ้า เพื่อมาทำปุ๋ย

สิ่งของดังกล่าวแม้จะมีเพียงเล็กน้อย เช่น กระเบื้องเพียง ๑ แผ่น ก็สามารถนำมาสะสมเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป การรับบริจาคของเก่าเหลือใช้เป็นการที่จะรวบรวมน้ำใจและวัสดุ

เพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ยากจน ในรูปแบบของการให้ การขายให้ราคาถูกสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อยมาก

สะพานบุญจากผู้เหลือใจจกานผู้ขาดนี้ ได้นำสิ่งของทั้งหลายที่ได้รับบริจาคมาช่วยเหลือผู้ประสบไฟไหม้และต้องการไม้ กระเบื้องสังกะสี เพื่อซ่อมแซมบ้านหลายรายแล้ว เศษไม้ อิฐหิน ปูนทราย ยังนำไปซ่อมแซมแก้ไขเพิ่มเติมให้โรงเรียนต่างๆ ที่ขาดทุนทรัพย์ สิ่งของบางอย่างอาจจะไม่มีประโยชน์ในที่นี้ แต่กลับเป็นประโยชน์อย่างมากในที่อื่นๆ

โครงการนี้ได้ช่วยเหลือผู้ขาดแคลน เฉลี่ยปีละ ๓,๐๐๐ คน

๑๐. โครงการซูปเปอร์มาเก็ตผู้ยากไร้

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สืบเนื่องจากโครงการสะพานบุญจากผู้เหลือใจจกานผู้ขาด และจากศรัทธาของญาติโยมที่มีจิตกุศลเข้าร่วมบริจาคปัจจัยและเครื่องอุปโภค บริโภคแก่มูลนิธิ พระพยอมได้จัดแจกให้แก่ผู้ยากไร้ในรูปแบบต่างๆ เช่น มอบเป็นรางวัลแก่ผู้ทำความดี ให้เป็นกำลังใจแก่คนงานที่มีความขยัน และลด เลิก ละ จากอบายมุข ด้วยการจัดทำซูปเปอร์มาเก็ตให้แก่ผู้ที่มีรายได้น้อย และกรรมกรทั่วไปที่ยากจน โดยสามารถซื้อหาได้ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด แม้จะไม่มีเงินก็ซื้อได้ด้วยการมาช่วยพัฒนาวัดตามความสามารถ และท่านจะแจกบัตรพิเศษนำไปแลกสินค้าในซูปเปอร์มาเก็ตได้ โครงการนี้มีผู้มารับบริการ เฉลี่ยปีละ ๓๖,๐๐๐ คน

๑๑. โครงการสวนแก้วเนอร์สเซอรี่

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๓๘ สมาชิกของโครงการต่างๆ ได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ทุกเพศ ทุกวัย หลายคนสามารถได้งานทำที่ดีพอเลี้ยงดูครอบครัวได้ ก็จะแยกตัวออกไป ส่วนผู้ที่ไม่สามารถจะแยกไปได้ มักจะเป็นผู้หญิงแม่ลูกอ่อนหรือมีลูกหลายคนซึ่งไม่มีนายจ้างผู้ใดต้องการ จึงตกเป็นภาระของมูลนิธิที่ต้องให้การอุปการะ พระพยอมจึงจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็กขึ้น มีครูพี่เลี้ยงคอยดูแลอย่างใกล้ชิด ทุกเช้าพี่เลี้ยงจะรับเด็กมาจากแม่จนถึงเวลาเลิกงานผู้เป็นแม่ก็จะมารับเด็ก ทำให้การทำงานของแม่สะดวกขึ้น และทำงานได้เต็มที่ อาหารสามมื้อพร้อมทั้งนมอย่างดีที่ท่านได้มอบให้เด็กเหล่านี้ ทำให้เด็กมีพละนามัยสมบูรณ์กว่าอยู่กับมารดาที่ไม่มีเวลาเลี้ยงดู เมื่อถึงเวลาการฉีดวัคซีนก็จะนำแพทย์มาตรวจสุขภาพให้เด็ก ทั้งนี้ยังมีบุคคลภายนอกนำลูกหลานมาฝากเลี้ยงด้วยอีกหลายราย ฉะนั้น ค่าใช้จ่ายจึงค่อนข้างสูงเพราะบรรดาพ่อแม่ของเด็กมีฐานะยากจน จึงเป็นการยากที่จะเก็บเงินค่าเลี้ยงดูได้ แต่ปัญหานี้มิได้เป็นอุปสรรคมากมายเพราะพระพยอมได้เล็งเห็นว่า การลงทุนครั้งนี้ได้ผลคุ้มค่าเพราะเป็นการวางรากฐานคุณภาพชีวิตให้แก่เด็กแต่เยาว์วัย ซึ่งเป็นการลดปัญหาสังคมในอนาคตได้มาก เมื่อถึงเวลาเข้าเกณฑ์ท่านยังส่งให้เด็กๆ ได้ศึกษาต่อในชั้นประถมศึกษาต่อไปเป็นวงจรรอบกลับไปยังโครงการรณรงค์ผู้ไม่รู้หนังสือให้มีโอกาสได้เรียนตามเป้าหมาย

โครงการนี้มีสมาชิกหมุนเวียนเดือนละ ๒๐-๓๐ คน

๑๒. โครงการเพื่อการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

เริ่มโครงการปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โครงการนี้เกิดจากปณิธานของพระพยอม กัลยาโณ ที่จะช่วยเหลือคนยากจนไม่มีเงินไปโรงพยาบาล หรือผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่สามารถจะรักษาได้ด้วยยาแผนปัจจุบัน เพราะสมัยที่ท่านเยาว์วัยได้เห็นญาติผู้ใหญ่ใช้สมุนไพรรักษาโรคต่างๆ ได้ผลดี หากมีจำนวนมากพอก็จะจัดจำหน่ายนำรายได้มาช่วยค่าใช้จ่ายของมูลนิธิสวนแก้วต่อไป

ในเวลาเดียวกันท่านต้องการจะอนุรักษ์พันธุ์ไม้หายากไว้ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของสมุนไพรสำหรับการศึกษาค้นคว้า อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ ได้อาศัยธรรมชาติอันร่มเย็น สภาพบรรยากาศทั่วไปในสังคมเมือง เริ่มมีมลพิษที่เป็นภัยต่อสุขภาพชาวโลกมากขึ้น นอกเหนือผลไม้ในเรือกสวนท่ามกลางอากาศบริสุทธิ์ ยังเป็นการบริหารสุขภาพด้วยการเดินออกกำลังกายชมสวน ชมปลาหลากสีหลายพันธุ์ในร่องสวน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนของคนกรุงและชนเมือง นอกจากนั้นยังเป็นการเชิญชวนที่ทำหายแก่นักทัศนาศรั้งไทยและต่างชาติ เพราะการสัญจรเช่นนี้ไม่ไกลจากสังคมเมือง ไม่ยากลำบากในการแสวงหาบุญตา บุญปาก หากท่านคือ ผู้ให้ ผู้บริโภค และนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจอันได้จากการศึกษาหาความรู้ และการได้สัมผัสกับความงดงามตามธรรมชาติ เป็นการสภาพสวนจนสามารถเก็บความรู้สึกที่ดีไว้ได้

ในเวลาเดียวกัน บรรดาพืชผักผลไม้และเศษอาหารที่เหลือใช้ในโครงการต่างๆ ได้รวบรวมมาทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ ซึ่งนำผลผลิตนั้นกลับมาใช้ในการเกษตรได้อีกนับว่าเป็นวงจรที่ควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างดีเยี่ยม

โครงการนี้จะเป็ศูนย์กลางการศึกษาด้านพืชพันธุ์ไม้ เพื่อประโยชน์สุขของบุคคลทั่วไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัดสังฆทาน

การวางตำแหน่งวัดในตลาด

เป็นวัดที่มีการจัดสถานที่ให้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เน้นการจัดกิจกรรมด้านการปฏิบัติธรรมเป็นหลัก หลวงพ่อสนอง เจ้าอาวาสวัดสังฆทาน ได้เคยกล่าวไว้ในงานมุทิตาสักการะ วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๔๑ ว่า “วัดสังฆทานสร้างมาได้ก็คือ สร้างมาจากสมาธิ ๕ นาที ด้วยการแผ่เมตตาเริ่มต้นจากตนเองจนโยมเริ่มเข้าใจ ถ้าวัดสังฆทานนี้ พระนั่งกรรมฐานเก่ง โยมไม่นั่งเลย รับรองไม่สามารถจะยืนอยู่ตรงนี้ได้”^๑ และ “ฉะนั้นวัดสังฆทานก็เกิดมาจากการทำสมาธิ เกิดจากโยมที่เข้าวัดแล้วรู้จักศีลธรรม ไม่กินเหล้าเมายา เป็นคนรักสงบ รักสะอาด รักธรรมชาติ รักความร่วมมือ รักความมีระเบียบเรียบร้อย เมื่อเป็นอย่างนี้แล้วจึงว่า ตรงนี้ทำให้เกิดวัดสังฆทานขึ้นมาโดยพลังสามัคคีของคนนั่นเอง”^๒

กลุ่มเป้าหมายของวัด

- วัดสังฆทานจะมีกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเน้นผู้ที่ต้องการความสงบร่มเย็น ต้องการความสะอาดสบายในการปฏิบัติธรรม และผู้ที่ต้องการปลีกตัวออกจากสังคมเป็นการชั่วคราวเพื่อความสงบของจิตใจนอกจากนั้นผู้ที่ต้องการมาไหว้พระศักดิ์สิทธิ์ คือหลวงพ่อโต ก็มาที่วัดนี้ได้เช่นกัน
- ผู้ที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาพอสมควรแล้ว และอยากเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อเข้าไปสู่แก่นของพระพุทธศาสนา

กิจกรรมทางการตลาด

๑. การอำนวยความสะดวกในเรื่องเครื่องสักการะบูชาต่างๆ

ทางวัดมีการจัดเตรียมดอกไม้ ฐูปเทียน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการบูชาหลวงพ่อโต โดยจะมีการจัดตู้รับบริจาคไว้ ให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญตามศรัทธา และมีการนำดอกไม้มาจัดใส่พานไว้ สำหรับนำไปบูชาหลวงพ่อโต หลวงพ่อใหญ่ หลวงพ่อนำโชค โดยบอกว่านำไปบูชาแล้วจะโชคดี พานเล็ก ๑๐ บาท พานใหญ่ ๒๐ บาท

๒. การตั้งร้านขายของต่างๆ ในวัด ดังนี้

- ร้านขายปุ๋ยธรรมชาติ รักษาสิ่งแวดล้อม

^๑ หลวงพ่อสนอง กตปุญโญ, “สายธาตุสายธรรม,” **ธรรมะสว่างใจ** ๒๗ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๑):

๑๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

- ร้านขายน้ำและอาหาร
- ร้านขายยาสมุนไพรต่างๆ
- ร้านขายเครื่องสังฆทาน ผ้าไตร จีวร สำหรับผู้ที่มาทำสังฆทานที่นี่

๓. มีการวางขายหนังสือสวดมนต์และหนังสือธรรมะ ส่วนใหญ่หลวงพ่อดสนอง เจ้าอาวาส เป็นผู้เขียน จัดไว้บริการญาติโยมตามที่ต้องการ มีราคาระบุไว้ ให้ญาติโยมเอาเงินใส่ตู้ที่เตรียมไว้ให้ด้วยตนเอง

๔. มีการจัดร้านขายเทพธรรมะ โดยเน้นเทพของหลวงพ่อดสนอง

๕. การทำป้ายประชาสัมพันธ์ ต่างๆ เช่น การประกาศกำหนดการศาสนกิจและการปฏิบัติธรรมของวัดสังฆทาน

๖. การทำป้ายโฆษณา

ทางวัดสังฆทานมีการจัดทำป้ายโฆษณาวัด และนำไปติดตามสถานที่ต่างๆ โดยเน้นที่ตามถนนใหญ่ และสี่แยก เป็นป้ายโฆษณาวัด และเชิญชวนให้คนมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวัด เช่นงานฝังลูกนิมิต นอกจากนี้ ยังมีการติดป้ายประกาศให้ความรู้ในเรื่องการฝังลูกนิมิตไว้ในวัดด้วย โดยมีข้อความดังนี้

การฝังลูกนิมิต (พิธีบุญอันสำคัญยิ่งของชาวพุทธ)

เชื่อกันมาแต่โบราณกาลว่าหากผู้ใดได้ร่วมพิธีบุญฝังลูกนิมิต 7 วัด จะไม่ตกนรก เพราะในสมัยก่อนนั้น นานๆ จึงจะมีงานฝังลูกนิมิตสักครั้งหนึ่ง เนื่องจากงานฝังลูกนิมิตก็เชื่อว่าจะมีบ่อย ดังนั้นวัดใดเมื่อมีพิธีบุญฝังลูกนิมิตจึงต้องจัดเป็นงานใหญ่ บางวัดมีงานถึง 7 วัน 7 คืน

ในสมัยพุทธกาลสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงให้มีการประชุมสงฆ์ในโบสถ์ ซึ่งถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมาว่าสังฆกรรมต่างๆ เช่นการบวช เป็นต้น จะต้องทำในพระอุโบสถ และพระอุโบสถนั้นต้องผูกพัทธสีมาแล้วด้วย จึงต้องใช้ลูกนิมิตเป็นเครื่องหมายกำหนดเขตแดนวิสุทคามสีมา ตามพระวินัยบัญญัติ

ทรงพุทธานุญาตให้ใช้วัตถุต่างๆ เป็นนิมิตถึง ๘ อย่างด้วยกัน คือ ภูเขา ศิลา ต้นไม้ ป่า ทางเท้า ทางเกวียน จอมปลวก แม่น้ำ และท้องน้ำที่ไม่ไหล คือนิมิตทั้ง ๘ อย่างนี้ให้เลือกเป็นเครื่องมือกำหนดเขตพัทธสีมาตามความเหมาะสม แต่พุทธศาสนิกชนคนไทยเลือกเอาศิลาหรือหิน เพราะสะดวกและเป็นที่ยอมรับต่อกันมา โดยหินนั้นแต่งเป็นลูกกลมใหญ่คล้ายลูกปัดโบราณ มีจำนวน ๘ ลูก ลูกละทิศ เพราะมีคตินิยมว่าทิศทั้ง ๘ นั้นมีพระอรหันต์เจ้าประจำอยู่ทุกทิศ ดังนี้ คือ

- | | | |
|---------------|----------------|------------------------|
| ๑. ทิศบูรพา | มีพระโกณฑัญญะ | เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ |
| ๒. ทิศอาคเนย์ | มีพระมหากัสสปะ | เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ |
| ๓. ทิศทักษิณ | มีพระสารีบุตร | เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ |
| ๔. ทิศเหนือ | มีพระอุบาลี | เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ |

๕. ทิศประจิม	มีพระอานนท์	เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ
๖. ทิศพายัพ	มีพระควัมปติ	เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ
๗. ทิศอุดร	มีพระโมคคัลลานะ	เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ
๘. ทิศอีสาน	มีพระราहुล	เป็นพระอรหันต์ประจำทิศ

นอกจากนี้ ยังมีลูกนิมิตลูกเอกคือลูกที่เก้าอีก โดยฝังไว้ในใจกลางพระอุโบสถ พระประธาน ก่อนจะทำพิธีฝังลูกนิมิตของวัด เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสได้บำเพ็ญกุศลปิดทองลูกนิมิตบูชาไหว้กราบพระอรหันต์แต่ละองค์ไปจนครบ

โดยลูกนิมิตที่นำมาให้ปิดทองนี้จะวางไว้บนเสาแหกรหวายเพื่อเวลาฝังจะได้ใช้หย่อนลงไป ในหลุมได้สะดวก วัดอุไทยทานที่ทำบุญเนื่องในงานฝังลูกนิมิต ทางวัดจะจัดให้มีการจำหน่ายก็มี ดอกไม้ ธูปเทียน ทองคำเปลว สมุดดินสอด่ ด้าย เข็ม และผ้าอาบ เป็นต้น เพื่อนำไปบูชาพระรัตนตรัย พร้อมกับอธิษฐานตามปรารถนา ครั้นปิดทองลูกนิมิตแล้ว ก็ใส่วัดอุไทยทานทั้งหมดลงไป ในหลุมที่เตรียมไว้ จากนั้นจึงมีการตัดลูกนิมิตนั้น

สำหรับผู้ที่ศรัทธาแรงกล้าในการทำบุญ เมื่อถึงเวลาจะตัดลูกนิมิตฝังนั้น ถึงกับรูดแหวนสร้อยคอทองคำ หรือเงินทองใส่ลงไปหลุมก็มี

ขอเชิญร่วมเป็นเจ้าของภาพ

ฉัตรบัว ยอดอุโบสถ หุ้มทองคำ	๑ ชุด ๗ ชิ้น	ชุดละ	๑๕๐,๐๐๐ บาท
ฉัตรบัว ยอดซุ้ม ทองเหลือง	๔ ชุด	ชุดละ	๓๖,๐๐๐ บาท
ซุ้มเสมา หินทราย			๕๐,๐๐๐ บาท
ใบเสมา หินทราย			๑๐,๐๐๐ บาท
ลูกนิมิตประธาน	๑ ลูก		๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
ลูกนิมิตรอง	๘ ลูก	ลูกละ	๓๐๐,๐๐๐ บาท

ขอเชิญร่วมเป็นเจ้าของภาพชุดสังฆทาน ชุดละ ๑,๕๐๐ บาท เพื่อถวายเป็นทักษิณาทาน พระภิกษุสงฆ์วันละ ๑๐๘ รูป เนื่องในงานปิดทองฝังลูกนิมิตอุโบสถแก้ว วัดสังฆทาน ๑-๙ ก.พ. ๒๕๔๖

๗. การออกอากาศทางวิทยุ^๑

ก. รายการธรรมะสว่างใจ อ.ส.ม.ท. A.M. 1143 KHz. เวลา 3.00-5.00 น. ทุกวัน เว้นแต่วันจันทร์

ข. รายการธรรมะสว่างใจรุ่งอรุณ จ.ส. F.M. 103 MHz. เวลา 5.30-6.00 น. ทุกวัน จันทร์ถึงวันเสาร์ (อุปถัมภ์รายการโดย บริษัท รอยัล เรนโบว์ โฟตอน (ไทยแลนด์) จำกัด)

^๑ ธรรมะสว่างใจ ๓๗ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๔): ๕๘.

ค. รายการธรรมะก่อนนันทิพรา ยานเกราะ A.M. 540 KHz. เวลา 21.30-22.30 น.
ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์

๘. การจัดงานประจำปี เป็นงานมุทิตาสักการะ หลวงพ่อสนอง กตปุญโญ ในวันที่ ๑-๗ เมษายน โดยมีการแสดงธรรม การบวชเนกขัมมปฏิบัติ มีโรงทานภายในวัดด้วย

กิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. การจัดการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่างๆ โดยมีกำหนดการ ดังนี้

กำหนดการศาสนกิจและการปฏิบัติธรรมของวัดสังฆทาน

10-12 ส.ค. 45	บวชเนกขัมมปฏิบัติ เนื่องในวันแม่แห่งชาติ
16-22 ก.ย. 45	สัปดาห์ประชุมพระกลางพรรษาของวัดสาขาในสังกัด
18-24 ต.ค. 45	บวชเนกขัมมปฏิบัติ เนื่องในเทศกาลวันออกพรรษา
21 ต.ค. 45	วันปวารณาออกพรรษา
22 ต.ค. 45	ตักบาตรเทโว
27 ต.ค. 45	มหากาลทาน ทอดกฐินสามัคคี วัดสังฆทาน
5 ธ.ค. 45	บรรพชาอุปสมบทหมู่ เนื่องในวันพ่อแห่งชาติ
27 ธ.ค.45-2 ม.ค.46	บวชเนกขัมมปฏิบัติ เนื่องในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่

โดยที่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และเนกขัมมะ (ผู้ที่เข้ามาบวชและปฏิบัติธรรมที่วัดสังฆทาน) จะมีกิจวัตรดังนี้^๑

๐๓.๓๐ น. ระฆังทำวัตรเช้า

๐๔.๐๐ น.	ทำวัตรเช้า
๐๕.๓๐ น.	ทำความสะอาดสถานที่ และพระภิกษุ-สามเณร เตรียมตัวออกมารับ บิณฑบาต
๐๗.๐๐ น.	รับน้ำปานะ
๐๗.๓๐ น.	แม่ชี – เนกขัมมะ เดินจงกรม
๐๙.๑๕ น.	ระฆังฉันภัตตาหาร (วันพระ, วันหยุด ๐๙.๓๐ น.)
๑๒.๐๐ น.	ระฆังทำวัตรกลางวัน (วันพระ, วันหยุด ๑๒.๓๐ น.)
๑๒.๓๐ น.	ทำวัตรกลางวัน (วันพระ, วันหยุด ๑๓.๐๐ น.)
๑๕.๓๐ น.	ระฆังปิดกวาดทำความสะอาด
๑๖.๓๐ น.	แม่ชี – เนกขัมมะ เดินจงกรม

^๑ คู่มือสวดมนต์แปล ฉบับอุบาสก – อุบาสิกา (ราชบุรี: ธรรมรักษการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

- ๑๗.๐๐ น. พระภิกษุ-สามเณร รับน้ำปานะ
- ๑๗.๓๐ น. แม่ชี – เนกขัมมะ รับน้ำปานะ
- ๑๘.๐๐ น. ระฆังทำวัตรเย็น (วันพระ, วันหยุด ๑๗.๐๐ น.)
- ๑๙.๐๐ น. ทำวัตรเย็น (วันพระ, วันหยุด ๒๐.๐๐ น.)

หมายเหตุ ก. วันพระ, วันเสาร์ และโอกาสพิเศษ รับศีลอุโบสถ พิธีกรรม – ปฏิบัติธรรม ตลอดรุ่ง (เนคชัมมิ) และช่วงเช้า สวดมนต์พิเศษ ๐๘.๔๕ น.

ข. วันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ (เดือนเพ็ญ) มีการเวียนเทียน ๓ ครั้ง (เวลา ๒๐.๐๐ น., ๒๔.๐๐ น. และ ๐๔.๐๐ น.) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพิ่มรอบ ๑๖.๐๐ น.

๒. การออกอากาศทางวิทยุ

ก. รายการธรรมะสว่างใจ อ.ส.ม.ท. A.M. 1143 KHz. เวลา 3.00-5.00 น. ทุกวัน เว้นแต่วันจันทร์

ข. รายการธรรมะสว่างใจรุ่งอรุณ จ.ส. F.M. 103 MHz. เวลา 5.30-6.00 น. ทุกวัน จันทร์ถึงวันเสาร์ (อุปถัมภ์รายการโดย บริษัท รอยัล เรนโบว์ ไฟตอน (ไทยแลนด์) จำกัด)

ค. รายการธรรมะก่อนนิทรา ยานเกราะ A.M. 540 KHz. เวลา 21.30-22.30 น. ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์

๓. การจัดเนกขัมมปฏิบัติ

เป็นสถานที่ให้กลุ่มที่มีความสนใจ มาติดต่อขอจัดปฏิบัติธรรมได้

๔. การจัดให้มีวันอุโบสถศีล

ทุกวันพระและวันเสาร์ที่วัดสังฆทาน มีการถือศีลอุโบสถ และมีการปฏิบัติธรรม ตลอดรุ่ง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการถืออิริยาบถ ๓ ยืน เดิน นั่ง เว้นนอน ซึ่งเรียกว่า “เนคชัมมิกังคะ” วัตรข้อหนึ่งในชุดงควัตร ๑๓ ประการ แต่เนื่องจากอิทธิพลของนักปฏิบัติแต่ละคนมีมากมีน้อย ต่างกัน ทางวัดจึงมิได้บังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติ

๕. การบวชสามเณรฤดูร้อน

๖. การออกหนังสือ “ธรรมะสว่างใจ” ปีละ ๔ เล่ม ซึ่งจัดทำโดยมูลนิธิพุทธอเนกประสงค์ วัดสังฆทาน โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ

- ก. เพื่อส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สาธุชนทั่วไป
- ข. เพื่อเป็นแนวทางสัมมาปฏิบัติให้แก่นักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย
- ค. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เยาวชน ตลอดจนบุคคลทั่วไป
- ง. เพื่อแก้ไขปัญหาและแนะนำแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามพุทธธรรม

๑ ธรรมะสว่างใจ ๓๗ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๔): ๒.

- จ. เพื่อเผยแพร่ธรรมะด้วยเนื้อหาที่ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชน
- ฉ. มีห้องสมุดธรรมะไว้ให้อ่าน และสามารถยืมออกได้โดยไม่ต้องเสียเงิน
- ค. การจัดทำโฮมเพจของวัด ใน WWW.VIMOKKHA.COM ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแจ้งข่าวสารของวัด การเชิญชวนให้คนทำบุญ และเนื้อหาธรรมะโดยหลวงพ่อดอน กตปุญญ

กิจกรรมทางด้านการช่วยเหลือสังคม

๑. การจัดโรงทานวัดสังฆทาน^๑

ความเป็นมา โรงทานวัดสังฆทานได้เริ่มก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยเริ่มแรกอยู่ในวงจำกัดส่วนใหญ่จะเป็นเด็กๆ และผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่ในละแวกใกล้เคียงเพียงไม่กี่คน ต่อมาได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ อาหารคาวหวานที่บริการในโรงทานนั้น เป็นอาหารที่พระภิกษุ-สามเณรได้จากการบิณฑบาต และทางวัดจัดเสริม วันละ ๑-๒ อย่าง ส่วนวันพระ พระภิกษุ-สามเณรไม่ได้บิณฑบาต จะมีสาธุชนผู้มีจิตศรัทธานำอาหารมาถวายพระที่วัด และทางโรงครัวของวัดจะทำอาหารเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่ง หลังจากที่พระภิกษุ-สามเณร ได้พิจารณาอาหารแล้ว จึงอนุญาตยกให้

ปัจจุบันในภาวะเศรษฐกิจกำลังตกต่ำเช่นนี้ อาหารมีราคาแพงมากขึ้น แต่ความต้องการอาหารยังมีอยู่ทุกวัน อาหารจากโรงทานวัดสังฆทานก็ได้ช่วยผ่อนคลายความเดือดร้อนกับจำนวนคนที่มารับประทานประมาณ ๑๐๐ คนต่อวัน วันละ ๑ มื้อ ในเวลาประมาณ ๑๐.๓๐ น. ถ้าเป็นวันพระและวันนักขัตฤกษ์เลื่อนเป็นเวลา ๑๑.๐๐ น. แต่ทั้งนี้จะไม่อนุญาตให้นำอาหารกลับบ้าน

นอกจากพระภิกษุ-สามเณร แม่ชี และนักบวชเนกขัมมปฏิบัติได้พิจารณาแล้วยังสามารถเป็นทานให้กับผู้ที่เดือดร้อนทั้งหลายด้วย สำหรับผู้ที่ต้องการเจ้าภาพโรงทาน สามารถบริจาคได้ที่สำนักงานวัดสังฆทาน

๒. ช่วยผู้ประสบภัยหนาว

จากที่มูลนิธิได้รับบริจาคสิ่งของจากสาธุชนที่มาร่วมทำบุญ เพื่อจะนำไปแจกผู้ประสบภัยหนาวในภาคเหนือและภาคอีสาน ครอบคลุมละ ๑ ชุด ประกอบด้วย

ผ้าห่มสาลีอย่างหนาผืนใหญ่ ๑ ผืน

เสื้อกันหนาวไหมพรมสำหรับผู้ใหญ่ ๑ ตัว เด็ก ๒ ตัว กางเกงเด็ก ๒ ตัว

ข้าวกลัองหอมมะลิ ๓ ก.ก. เกล็ด ๑ ถุง ปลากระป๋อง ๑ กระป๋อง บะหมี่สำเร็จรูป

๑ ห่อ

^๑ ธรรมะสว่างใจ ๒๗ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๑): ๗๘ - ๗๙.

ยาสามัญประจำบ้าน ๑ ชุด

ชั้นน้ำ ๑ ใบ

รองเท้าแตะ ๑ คู่

รวมสิ่งของทั้งหมด ๓๐๐ ชุด และแจกเฉพาะเสื้อกันหนาวอีกประมาณ ๒๕๐ ตัว

๓. โครงการนมเพื่อสุขภาพของเด็ก^๑

เยาวชนของชาติจะเติบโตอย่างมีคุณภาพจะต้องประกอบไปด้วยความเจริญทางด้านร่างกาย มั่นคง และคุณธรรม นมเป็นอาหารที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็กทั้งทางร่างกายและมั่นคง สมควรที่จะได้รับการส่งเสริมให้มีการดื่มเป็นประจำ

มูลนิธิจึงได้ดำเนินการจัดโครงการแจกนมให้กับเด็กในเขตตำบลบางไผ่ ซึ่งเป็นตำบลที่ตั้งของวัดสังฆทาน

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เด็กในตำบลบางไผ่ได้ดื่มนมเพื่อสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ เติบโตเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

วิธีดำเนินการ

๑. การจัดแจกนมแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑.๑ ประเภทนมสด มูลนิธิฯ จะจัดแจกนมสดให้กับเด็กๆ บริเวณตำบลบางไผ่มาดื่มได้ที่วัดสังฆทาน ในวันพระและวันเสาร์

๑.๒ ประเภทนมผง มูลนิธิฯ จะจัดแจกนมผงให้กับเด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนตามที่กำหนด และผู้ใหญ่บ้านได้เสนอรายชื่อมา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง

๒. การสมัครเป็นสมาชิก

๒.๑ ผู้ที่จะเป็นสมาชิกนมสด เด็กทุกคนมารับนมได้โดยไม่ต้องคัดเลือก

๒.๒ ผู้ที่จะเป็นสมาชิกนมผง คัดเลือกจากครอบครัวที่มีเด็กอ่อนและเดือดร้อนในเขตตำบลบางไผ่ โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้คัดเลือก

๓. เริ่มดำเนินงานในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๑

๔. งบประมาณได้จากการบริจาค และดอกผลของมูลนิธิฯ

๕. หน่วยแพทย์เคลื่อนที่^๒

มูลนิธิฯ ร่วมกับ อาสาสมัครสมาคมฮินดูสมาช ชมรมพุทธธรรมรามาศิพดี พยาบาล เกษัชกร และบุคลากรทางการแพทย์หลายสาขาจากโรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน โรงพยาบาลรามาศิพดี วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า สถาบันสุขภาพเด็ก

^๑ ธรรมะสว่างใจ ๒๗ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๑): ๗๘ - ๗๙.

^๒ ธรรมะสว่างใจ ๓๗ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๔): ๖๐.

แห่งชาติมหาวิทยาลัย (โรงพยาบาลเด็ก) บริษัท หอแว่น และโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
(กาญจนสิงหาสน์อุปถัมภ์)

ได้จัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกให้บริการตรวจรักษาโรคทั่วไป ตรวจหมู่เลือด
ตรวจคลื่นหัวใจด้วยไฟฟ้า ตรวจวัดสายตาประกอบแว่น บริการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าใน
สุนัขและแมว และบริการตัดผมฟรีแก่ประชาชนทั่วไปในถิ่นทุรกันดารโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ
ทั้งสิ้น



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

การวางตำแหน่งวัดในตลาด

เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม เป็นแหล่งวิชาความรู้ในด้านต่างๆ ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง

กลุ่มเป้าหมาย

นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้ที่ต้องการชมความวิจิตรงดงามของวัดไทย ผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรม

กิจกรรมทางการตลาด

๑. การจัดเก็บค่าเข้าชมเฉพาะชาวต่างชาติ ๒๐ บาท
๒. การให้เช่าที่ภายในบริเวณวัด เพื่อจำหน่ายของที่ระลึกต่างๆ
๓. การจัดสร้างห้องสุขาให้มีความสะอาด ทันสมัย และมีจำนวนมากเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากต่อวัน
๔. การจัดทำโฮมเพจของวัดใน www.watpho.com/ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของวัด และสถานที่ที่น่าสนใจภายในวัด
๕. จัดงานสงกรานต์ต้นมัสการพระพุทธไสยาส วัดพระเชตุพน ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในวันที่ ๑๑ - ๑๔ เมษายน ของทุกปี โดยจัดให้มีพิธีการกุศลต่างๆ ดังนี้
 - สรงน้ำพระพุทธไสยาสจำลอง และปิดทองสรงน้ำพระพุทธรูปประจำวัน
 - ปิดทองรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง (รับแจกวัตถุมงคลที่ระลึก)
 - รดน้ำต้นไม้โพธิ์
 - บำเพ็ญกุศลถวายสังฆทาน – บังสุกุลรวมญาติ อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ
 - ก่อพระเจดีย์ทราย บริเวณพระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล
 - นมัสการพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในพระอาราม
 มีการออกร้านจำหน่ายสินค้าต่างๆ (ยื่นยูกแบบโบราณใช้เงินพดด้วงแลกซื้อ) คือ
 - มีร้านอาหารไทย ขนมไทย และเครื่องดื่มสมุนไพร
 - ศิลปหัตถกรรมไทย
 - มีการสาธิตการแกะสลักผักผลไม้ เฟ้นที่สี ทำบายศรี
 - ออกร้านจำหน่ายสมุนไพร และของที่ระลึก

ชมการแสดงต่างๆ

- นาฏศิลป์ – รำไทย
- กระบี่กระบอง ฟันดาบ โปงกลาง ลำตัด ดนตรีไทย กลองยาว ระนาด ซิม
- การแสดงทำรำฤๅษีตัดตน
- การละเล่นเด็กไทย อาทิ วิถีข้าวสาร มอญซ่อนผ้า

ชมนิทรรศการประวัติวัดพระเชตุพน และประวัติประเพณีสงกรานต์ และชมสถาปัตยกรรมไทยในพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย พระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล พระมณฑป ฯลฯ นอกจากนี้ มีการสงฆ์น้ำพระสงฆ์ในวันที่ ๑๕ เมษายนด้วย

๖. จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “โบราณวัตถุจากพระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๗. จัดพิมพ์หนังสือคู่มือนำเที่ยววัดโพธิ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน ๓๐,๐๐๐ เล่ม

๘. จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “โบสถ์วัดโพธิ์” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๙. จัดพิมพ์หนังสือ “ตุ๊กตาจีนวัดโพธิ์” จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม เนื่องในโอกาสท่านเจ้าอาวาสอายุครบ ๘๔ ปี

๑๐. จัดพิมพ์หนังสือ “ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน” จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๑๑. การอำนวยความสะดวกในเรื่องเครื่องสักการบูชาต่างๆ

ทางวัดมีการจัดเตรียมดอกไม้ ภูปเทียน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการเคารพสักการะพระพุทธรูปปางลีลาไสยาสน์ที่มีชื่อเสียงของวัดโพธิ์ จัดจำหน่ายชุดละ ๒๐ บาท

๑๒. การใส่บาตรสดางค์ ทางวัดจัดเตรียมเหรียญให้ผู้มีจิตศรัทธา ใส่บาตรสดางค์โดยมีทั้งหมด ๑๐๘ บาท ตามพระพุทธรูปนุลักษณะ ๑๐๘ ประการ ที่ปรากฏในรอยพระบาทของพระพุทธรูปปางลีลาไสยาสน์ของวัดโพธิ์

๑๓. การให้เช่าวัตถุมงคลภายในพระวิหาร เช่น รูปพระพุทธรูปปางลีลาไสยาสน์ เหรียญที่ระลึก หรือพระพุทธรูปขนาดจำลอง เป็นต้น

กิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๑

๑. แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มารักษาอุโบสถศีลในวันพระ
๒. จัดงานบวชนЕКซ์มัฆจารีปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นประจำทุกปี มีประชาชนมาร่วมปฏิบัติธรรมครั้งละ ๓๐๐ - ๔๐๐ คน เป็นเวลา ๓ วัน โดยจะมีการถือศีล ๘ ทำวัตรสวดมนต์ มีพระอาจารย์สอนกรรมฐาน มีการฟังเทศน์ ฟังธรรมบรรยาย
๓. จัดงานเทศน์มหาชาติทำนองหลวงเป็นประจำทุกปี
๔. จัดงานวันกรรมสมเด็จพระปรมาณูชิตชินโรส ร่วมกับชุมชนภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเป็นการจัดการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการ ต่อคำประพันธ์ และเล่านิทานประกอบการแสดง ซึ่งการเล่านิทานประกอบการแสดงนี้ ให้เล่าเรื่องพระมหาชนชาดก และสุวรรณสามชาดก มีการเทศน์มหาชาติแต่ละกัณฑ์สลับกับการแข่งขันในแต่ละช่วงด้วย
๕. การทำพิธีมาฆบูชา วิสาขบูชา อัฐมีบูชา และอาสาฬหบูชา เป็นประจำทุกปี มีผู้มาประชุมทำพิธี ภิกษุสามเณร ๑๐๐ - ๒๐๐ รูป ประชาชน ๒,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ คน
๖. มีศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีนักเรียน ๒๐๐ - ๓๐๐ คน สอนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ธรรมศึกษา และภาษาอังกฤษ
๗. มีวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจที่มาทัศนศึกษา ณ วัดพระเชตุพน ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนหลายหมื่นคน เป็นการบรรยายข้อมูลทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาด้วย เช่น อธิบายพระพุทธรูปลักษณะ ตลอดจนคตินิยมคือความเชื่อของคนในอดีตที่สร้างวัดโพธิ์ ว่ามีความเชื่ออย่างไรจึงสร้างสถาปัตยกรรมในลักษณะนี้ และเกร็ดความรู้คติไทยๆ ดั้งเดิม และการประยุกต์คติเหล่านั้นมาใช้ในชีวิตประจำวัน
๘. จัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนวัดพระเชตุพน โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ โรงเรียนราชินี และโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ
๙. จัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร
๑๐. จัดให้มีการแสดงธรรมในวันธัมมสวนะ ในภาคเช้า ภาคบ่าย และภาคค่ำ วันละ ๓ กัณฑ์

^๑ ประชุมจาริกวัดพระเชตุพน (กรุงเทพฯ : บ.อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๔), หน้า (๓๑) - (๓๓).

กิจกรรมทางด้านการช่วยเหลือสังคม^๑

๑. จัดตั้งมูลนิธิพระราชปัญญาสุธี (ถาวร ตีสถานุกโร) ในปีพ.ศ. ๒๕๓๓ จนถึงปัจจุบันมีเงินทุน ๕,๑๙๓,๓๓๔ บาท และได้นำดอกผลของมูลนิธิฯ มามอบเป็นทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรและนักเรียนนักศึกษา

๒. มอบทุนสงเคราะห์ต่างๆ แก่เด็กนักเรียนปีละประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ คน ในโรงเรียนบริเวณใกล้เคียงกับวัดโพธิ์ เช่น โรงเรียนวัดโพธิ์ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เป็นต้น มีทุนเรียนดี ทุนอาหารกลางวัน โดยจะมอบในโอกาสต่างๆ กัน คือในงานอดีตเจ้าอาวาส งานวันเกิดเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน งานวันกรรมปรมาณูชิตชิโนรส นอกจากนี้ มีการสนับสนุนด้านอุปกรณ์การเรียนต่างๆ แล้วแต่ทางโรงเรียนจะมาขอให้ช่วยเหลือ



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า (๕๑).

วัดราชาธิวาสวิหาร

การวางตำแหน่งวัดในตลาด

เป็นวัดที่มีความเก่าแก่ และมีความสำคัญในประวัติศาสตร์ คือพระมหากษัตริย์ไทยเคยผนวชที่นี่ และวัดนี้ยังเป็นวัดของนิกายธรรมยุตต์วัดแรก

กลุ่มเป้าหมาย

บุคคลทั่วไป ไม่มีการเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรมทางการตลาด

๑. การจัดพิมพ์หนังสือประวัติความเป็นมาของวัดราชาธิวาสวิหาร เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ ได้รู้จักความเป็นมาเกี่ยวกับวัดราชาธิวาสวิหารนี้ ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และมีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีมาโดยตลอด

๒. การจัดงานประจำปี คืองานบุญเดือนสิบ เป็นงานทำบุญอุทิศกัลปนาผลแด่บรรพบุรุษทางวัดราชาธิวาสวิหาร ถือเป็นงานบุญประเพณีทำกันในวันแรม ๑๕ ค่ำเดือนสิบ และเมื่อใกล้ถึงวันนั้นญาติโยมพุทธบริษัทจะไปพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ วัดราชาธิวาสวิหาร เพื่อร่วมบุญกุศลอย่างพร้อมเพรียงกัน ดังนี้

- ๐๘.๐๐ น. ประชาชนเริ่มทยอยไปประชุมกันที่ศาลาการเปรียญ จัดเตรียมอาหารคาวหวานถวายพระภิกษุสงฆ์ และตั้งอุทิศบรรพบุรุษ (ตั้งเปรต)
- ๐๙.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนาบอกอานิสงส์ ๑ กัณฑ์
- ๑๐.๓๐ น. พระภิกษุสามเณรทั้งวัดพร้อมกันที่อาสน์สงฆ์ สวดถวายพรพระ และชัยมงคลคาถา (ชัยนโต)
- ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
- ๑๒.๐๐ น. พุทธศาสนิกชนพร้อมกันรับประทานอาหาร
- ๑๒.๓๐ น. พระสงฆ์สามเณรทั้งวัดสวดมาติกาบังสุกุล ยถา.....สัพพีฯ ต่อด้วยพิธีชิงเปรต
- ๑๓.๐๐ น. เสร็จพิธี

ภายในงานนี้ มีการตั้งร้านขายอาหารของอุบาสกอุบาสิกาที่อาศัยอยู่ในวัดด้วย รายได้ทั้งหมดมอบให้วัด

๓. การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ เพื่อให้ชาวบ้านได้อยู่อาศัยและทำมาหากิน เดิมวัดให้อยู่โดยไม่คิดค่าเช่า และชุมชนก็ดูแลพระสงฆ์ภายในวัด มีการรวบรวมเงินมาทำบุญในวัดบ้าง ต่อมาภายหลังทางราชการก็บังคับให้ชุมชนจ่ายค่าเช่าให้แก่วัด เพื่อป้องกันการยึดที่ธรณีสงฆ์เป็นของตน

๔. การจัดเก็บค่าที่จอดรถ สำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้ามาติดต่อกับทางวัด เช่น ผู้ปกครองของนักเรียนในบริเวณใกล้เคียง ที่นำรถเข้ามาจอดเพื่อรับ – ส่งบุตรหลาน หรือผู้ที่มางานศพของวัดญวน

๕. การแสดงพระธรรมเทศนาออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ โดยพระเถระผู้มีความสามารถในวัดตามโอกาส ในรายการ “มองโลกมองธรรม” สถานีวิทยุ A.M.๑๐๘๙ KHz. เวลา ๒๐.๐๐ - ๒๑.๐๐ น. ทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์

กิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๑

๑. แสดงพระธรรมเทศนาประจำทุกวันพระที่ศาลาการเปรียญ ทั้งภาคเช้าและภาคเย็น ภาคเช้าเริ่ม ๐๙.๐๐ น. ภาคเย็นเริ่ม ๑๖.๐๐ น.

๒. แสดงพระธรรมเทศนาในพรรษาทุกวันตลอดพรรษา ทุกพรรษาที่ศาลาการเปรียญ เริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น.

๓. ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันอัฐมีบูชา ทางวัดจะจัดให้มีพิธีบูชาต่างๆ เช่น การสวดมนต์ การเวียนเทียน และมีการแสดงพระธรรมเทศนาด้วย

๔. แสดงพระธรรมเทศนาออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ โดยพระเถระผู้มีความสามารถในวัดตามโอกาส

๕. ส่งพระภิกษุผู้มีความสามารถไปสอนธรรมตามโรงเรียนต่างๆ หลายโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนวัดราชาธิวาสด้วย

๖. จัดพิมพ์หนังสือธรรมเผยแผ่บ้างในบางโอกาส เช่น เทศกาลเข้าพรรษา และวันสำคัญของวัด

๗. เปิดกิจการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ ถึงปัจจุบัน โดยมีการเรียนการสอนวิชาทางพระพุทธศาสนา ศีลธรรม ธรรมะ และวิชาภาษาอังกฤษ

๘. มีการจัดตั้งศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนา ให้เป็นผู้ดำเนินงานด้านการเผยแผ่

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๐ - ๙๑.

กิจกรรมทางด้านการช่วยเหลือสังคม

๑. การจัดการเรียนการสอนด้านวิชาการ โดยเชิญอาจารย์จากโรงเรียนราชวินิตมาให้ความรู้ แก่เด็กที่เรียนในชั้นมัธยมต้น ได้มาเรียนโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น
๒. ส่งพระภิกษุผู้มีความสามารถไปสอนธรรมตามโรงเรียนต่างๆ หลายโรงเรียน รวมทั้งโรงเรียนวัดราชาธิวาสด้วย
๓. การอุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชาธิวาส โดยมีทำให้ทุนการศึกษานักเรียนเรียนดี และทุนอาหารกลางวัน รวมถึงการสนับสนุนด้านสถานที่ให้เด็กนักเรียนได้มาเล่นกีฬา หรือใช้เป็นสถานที่ในการเรียนการสอนวิชาลูกเสือ เป็นต้น



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประมวลกิจกรรมทางการตลาด

		วัดไร่ขิง	วัดสวนแก้ว	วันสังฆทาน	วัดพระเชตุพน	วัดราชาธิวาส
๑	การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา	✓		✓	✓	
๒	การจัดเตรียมถังสังฆทาน		✓	✓		
๓	การบริการทำพิธีถวายสังฆทาน		✓	✓		
๔	การบริการน้ามนต์	✓				
๕	การบริการใส่บาตรสดตวงค์	✓			✓	
๖	การบริการบูชาพระประจำวันเกิด	✓			✓	
๗	ให้เช่าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ	✓			✓	
๘	การรักษาความสะอาด			✓	✓	✓
๙	ความร่วมมือ		✓	✓		✓
๑๐	การขายหนังสือธรรมะ		✓	✓	✓	
๑๑	การขายเทพธรรมะ		✓	✓		
๑๒	การตั้งร้านขายของอื่นๆ ภายในบริเวณวัด	✓	✓	✓	✓	
๑๓	การทำป้ายประชาสัมพันธ์	✓	✓	✓	✓	
๑๔	การทำป้ายโฆษณา	✓	✓	✓	✓	
๑๕	การเก็บค่าเช่าวัด (เฉพาะชาวต่างชาติ)				✓	
๑๖	การรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่		✓			
๑๗	การให้เช่าที่ขายของในบริเวณวัด	✓	✓	✓	✓	
๑๘	การเก็บค่าที่จอดรถ				✓	✓
๑๙	การพิมพ์หนังสือธรรมะอื่นๆ	✓	✓	✓	✓	✓
๒๐	การทำเทพธรรมะ		✓	✓		
๒๑	การพิมพ์หนังสือประวัติวัด	✓			✓	✓
๒๒	การออกวารสาร		✓	✓		
๒๓	การออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์		✓	✓		
๒๔	การทำโฮมเพจของวัด		✓	✓	✓	
๒๕	การจัดพระวิทยากรนำชมวัด				✓	
๒๖	การจัดงานประจำปี	✓			✓	✓
๒๗	การตั้งพิพิธภัณฑ์	✓	✓		✓	

ประมวลกิจกรรมทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

	วัดไร่ขิง	วัดสวนแก้ว	วันสังฆทาน	วัดพระเชตุพน	วัดราชาธิวาส
๑ การพิมพ์หนังสือธรรมะ	✓	✓	✓	✓	✓
๒ การทำเทปธรรมะ		✓	✓		
๓ การพิมพ์หนังสือประวัติวัด	✓			✓	✓
๔ การออกวารสาร		✓	✓		
๕ การออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์		✓	✓		
๖ การทำโฮมเพจของวัด		✓	✓	✓	
๗ พระวิทยากรนำชมวัด				✓	
๘ การจัดงานประจำปี	✓			✓	✓
๙ การตั้งพิพิธภัณฑ์	✓	✓		✓	
๑๐ การจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป		✓	✓		
๑๑ การจัดกิจกรรมในวันพระ	✓	✓	✓	✓	✓
๑๒ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	✓	✓	✓	✓	✓
๑๓ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน		✓	✓	✓	
๑๔ จัดคอร์สอบรมจริยธรรม		✓			
๑๕ จัดห้องสมุดภายในวัด			✓		✓
๑๖ การสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์				✓	✓
๑๗ ส่งพระไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียน	✓			✓	✓

ประมวลกิจกรรมทางการช่วยเหลือสังคม

	วัดไร่ขิง	วัดสวนแก้ว	วันสังฆทาน	วัดพระเชตุพน	วัดราชาธิวาส
๑ สนับสนุนด้านการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓
๒ ห้องน้ำสาธารณะ	✓				
๓ สนับสนุนโรงพยาบาล	✓				
๔ ให้นำหน่วยราชการต่างๆ ได้มาใช้ที่ดินในบริเวณวัด เป็นสำนักงาน	✓				
๕ สนับสนุนให้คนมีงานทำ		✓			
๖ จัดบำบัดยาเสพติด		✓			
๗ ช่วยเหลือเด็กยากจนและเด็กกำพร้า		✓			
๘ ช่วยผู้ประสบเคราะห์กรรมในเหตุการณ์ต่างๆ		✓			
๙ บ้านพักฟื้นคนชรา		✓			

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

กิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นในปัจจุบัน

๑. การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา

หลายวัดมีการจัดเตรียมดอกไม้ ธูปเทียน ทอง และเครื่องบูชาอื่นๆ เช่นวัดไร่ขิงมีประทัด กับว่าว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มากราบไหว้พระที่วัดนั้น ถ้าจะมาไหว้พระก็ไม่จำเป็นต้องลำบากหาซื้อมาเอง มาถึงวัดมีบริการ และทางวัดยังได้รายได้จากส่วนนี้ด้วย

การบูชาในพระพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ ๑. อามิสบูชา การบูชาด้วยสิ่งของต่างๆ มีดอกไม้ ของหอม เป็นต้น ๒. ปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เพื่อนำตนเป็นเครื่องออกจากทุกข์ และในการบูชาทั้งสองอย่างนี้ พระตถาคตเจ้าสรรเสริญการปฏิบัติบูชามากกว่า เช่นในมหาปริณีพพานสูตร มีความว่า

สมัยนั้น ไม้สาละทั้งคู่แผ่ยอดดอกบานสะพรั่งนอกฤดูฤดูกาล ดอกไม้เหล่านั้นร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระศรีระของพระตถาคตเพื่อบูชาพระตถาคต. แม้มดมณฑลารพอันเป็นของทิพย์ก็ตกลงมาจากอากาศ ดอกมณฑลารพเหล่านั้น ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระศรีระของพระตถาคตเพื่อบูชาพระตถาคต. แม้จุมแห่งจันท์อันเป็นของทิพย์ ก็ตกลงมาจากอากาศ จุมแห่งจันท์เหล่านั้นร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระศรีระของพระตถาคต เพื่อบูชาพระตถาคต. ดนตรีอันเป็นทิพย์เล่า ก็ประโคมอยู่ในอากาศ เพื่อบูชาพระตถาคต. แม้สังคีตอันเป็นทิพย์ ก็เป็นไปในอากาศ เพื่อบูชาพระตถาคต.

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่าดูก่อนอานนท์ ไม้สาละทั้งคู่ แผ่ยอดดอกบานสะพรั่งนอกฤดูฤดูกาล ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังพระศรีระของพระตถาคตเพื่อบูชาพระตถาคต. แม้มดมณฑลารพอันเป็นของทิพย์. . . แม้จุมแห่งจันท์อันเป็นของทิพย์. . . แม้ดนตรีอันเป็นทิพย์เล่า. . . แม้สังคีตอันเป็นทิพย์ ย่อมเป็นไปในอากาศ เพื่อบูชาพระตถาคต ดูก่อนอานนท์ พระตถาคตจะชื่อว่าอันบริษัทสักการะ เคารพ นับถือ บูชานอบน้อมด้วยเครื่องสักการะประมาณเท่านี้หามิได้ ผู้ใดแลจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรืออุบาสิกาก็ตาม เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ พระพลติดตามธรรมอยู่ผู้นั้นย่อมชื่อว่าสักการะเคารพ นับถือ บูชา ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง เพราะเหตุนี้แหละ อานนท์ พวกเขาพึงสำเหนียกอย่างนี้

ว่าเราจักเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรมอยู่.^๑

อย่างไรก็ตาม คนทั่วไปก็ยังชอบการบูชาด้วยสิ่งของอยู่ เพราะทำได้ง่ายกว่าการบูชาด้วยการปฏิบัติ และการมากราบไหว้บูชาพระของคนในปัจจุบันก็เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเอง โดยการอธิษฐานขอสิ่งต่างๆ หรือการบนบานศาลกล่าว ด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของพระประธาน หรือเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต โดยไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นมงคล เพราะคนไทยนิยมการไหว้พระศักดิ์สิทธิ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ และเชื่อว่าพระที่เก่าแก่มากก็ยิ่งมีความศักดิ์สิทธิ์มาก เมื่อมีคนนิยมมากราบไหว้มากขึ้น มีของที่เอามาสักการะบูชามากขึ้น ทางวัดก็ต้องคอยเก็บกวาดทำความสะอาดมากขึ้นด้วย ดังนั้นเมื่อวัดเป็นผู้จัดเตรียมของสำหรับสักการะบูชาเอง เมื่อคนถวายพระแล้ว วัดก็เก็บมาขายต่อได้อีก ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สมควรเลย เพราะของนั้นมีผู้ซื้อไปแล้ว และถวายแด่พระพุทธเจ้าแล้วด้วย จึงถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของพระพุทธองค์ มิใช่ของวัด วัดจึงไม่มีสิทธิ์เก็บกลับมาขายอีก แต่ถ้าของนั้นถึงความเสียหายไป เช่น เทียนเผาไป การที่วัดจะเก็บทิ้งก็เป็นเรื่องสมควร

ข้อดีของการจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา

๑. ผู้ที่ตั้งใจมาไหว้พระที่วัดได้รับความสะดวก ไม่ต้องจัดหามาเอง
๒. วัดมีรายได้
๓. วัดสามารถนำเครื่องบูชาที่ถวายแล้ว กลับมาขายใหม่ได้อีก เป็นการลดต้นทุน ทำให้วัดมีรายได้เพิ่ม
๔. การที่วัดนำของถวายแล้ว มาให้คนถวายใหม่ ทำให้ลดปริมาณของที่ต้องเก็บทิ้งในแต่ละวัน

ข้อเสียของการจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา

๑. ถ้าวัดจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชาไม่เหมาะสม จะทำให้คนเกิดมีจกฉาทิฏฐิได้ เช่นที่วัดไร่ขิง มีประทัดและว่าว ขายให้ผู้ที่ต้องการบูชาหลวงพ่อด้วย ทั้งๆ ที่ไม่ใช่ของที่เหมาะสม แต่เพราะคนเข้าใจว่าหลวงพ่อบชอบ จึงนำมาถวาย
๒. การนำของที่ถวายแล้ว มาถวายอีก ไม่ใช่เรื่องที่สมควร
๓. เป็นการส่งเสริมให้คนเข้าใจผิดว่าการบูชาต้องมีการจุดธูปจุดเทียน ซึ่งไม่ใช่พิธี

^๑ พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม ๒ ภาค ๑ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๐๗.

ในพระพุทธศาสนาโดยตรง และทำให้บริเวณหน้าโบสถ์ หรือเบื้องพระพักตร์พระพุทธเจ้า เกิดความสกปรก ไม่น่าดู และยิ่งอาจเกิดอันตรายได้ถ้าไม่ระมัดระวังอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรจัดเตรียมสถานที่ในการวางจำหน่ายเครื่องสักการะบูชาให้ห่างจากบริเวณพระอุโบสถ เพื่อความสงบของผู้ที่ต้องการมาสักการะบูชาพระพุทธเจ้า

๒. วัดควรเลือกจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชาที่เหมาะสม ไม่ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความงมงายจนเกินไป เครื่องสักการะบูชาควรเป็นจำพวกดอกไม้ ของหอม ที่จะทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม น่ารื่นรมย์ บริเวณพระอุโบสถ

๓. วัดสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาาร่วมด้วยได้ โดยการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ หรือแผ่นพับ เพื่อพรรณนาคุณของการบูชาพระพุทธเจ้า โดยมีการยกพระสูตรมาอ้างได้ เพื่อให้คนมีความรู้ และความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

๔. วัดควรรักษาความสะอาดบริเวณพระอุโบสถอย่างสม่ำเสมอ

๕. วัดไม่ควรนำเครื่องสักการะที่ผ่านการบูชาแล้ว กลับมาใช้อีก เพราะเป็นของที่ถวายแด่พระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ใช่ของวัดหรือของผู้ถวาย แต่เป็นของพระพุทธองค์ การที่วัดนำกลับมา อาจเป็นการถือเอาของที่ไม่ใช่ของตนโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของ

๖. ถ้าวัดไม่จำเป็นต้องหารายได้ กิจกรรมนี้ไม่ต้องมีก็ได้ ถ้าพุทธศาสนิกชนมีจิตศรัทธามาสักการะบูชาพระพุทธเจ้าแล้ว จัดเตรียมเครื่องสักการะบูชาตัวเอง ย่อมได้บุญมากกว่า และวัดก็ลดภาระการดูแลความเรียบร้อยในเรื่องนี้ได้ และยังเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ร้านจำหน่ายเครื่องสักการะบูชาต่างๆ ด้วย

๒. การจัดเตรียมถังสังฆทาน

คนส่วนใหญ่นิยมการทำบุญโดยการทำสังฆทานกันมาก เพราะคิดว่าได้บุญมาก และการทำบุญสะเดาะเคราะห์ทั้งหลายก็ต้องทำสังฆทาน คนจึงยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนมากยิ่งขึ้น เมื่อคนนิยมทำสังฆทานโดยเข้าใจกันว่าเป็นการจัดของที่ต้องการถวายพระใส่ถังสี่เหลี่ยม แล้วนำไปถวายจะได้บุญมาก เมื่อมีคนมาถวายมากเข้า ทางวัดก็รวบรวมถังเหล่านี้มาจัดอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาที่วัด แล้วต้องการทำสังฆทานแต่มิได้เตรียมของมา ได้ทำบุญโดยบริจาคแล้วแต่ศรัทธา อาจเรียกว่าเป็นการเช่าถังไปทำพิธีถวายพระ เสร็จแล้ววัดก็นำกลับมาขายต่ออีก แต่บุญกุศลนั้นอยู่ที่จิต ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุธรรม เพียงแต่วัตถุไทยธรรมเป็นปัจจัยให้กุศลจิตเกิด กุศลจิตเกิดมากและนานเท่าใด บุญก็มากขึ้นเท่านั้น การจัดเตรียมวัตถุไทยธรรมต้องใช้เวลาพอสมควร

กุศลจิตที่เกิดจากความเข้าใจย่อมเกิดมากกว่าการถวายเงิน ซึ่งไม่ต้องมีการเตรียมอะไรเลย”^๑ ดังนั้นการให้ญาติโยมจัดเตรียมของที่ถวายมาเอง ย่อมได้บุญมากกว่า แต่การอำนวยความสะดวกให้ญาติโยมไม่ได้มีโอกาสทำบุญบ้าง ก็ย่อมดีกว่าญาติโยมไม่ได้ทำอะไรเลย เพียงแต่บุญกุศลที่ได้ ไม่ได้ประกอบด้วยปัญญาเท่านั้น

ข้อดีในการจัดเตรียมถึงสังฆทาน

๑. ผู้ที่มาทำบุญได้รับความสะดวก ไม่ต้องจัดหามาเอง
๒. วัดมีรายได้
๓. พระภิกษุไม่ต้องรับของใช้มากเกินไปจนความจำเป็น
๔. วัดสามารถนำเงินกลับมาขายได้อีก มีรายได้เพิ่มขึ้น
๕. ผู้ที่มีจิตศรัทธาต้องการทำบุญ แต่ทำไม่เป็น ย่อมสามารถทำได้

ข้อเสียในการจัดเตรียมถึงสังฆทาน

๑. ผู้มาทำบุญไม่ได้บุญมากเท่าเตรียมตนเอง
๒. บางคนรังเกียจว่าของนี้ถวายมาแล้ว

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรจัดเตรียมสถานที่ในการวางจำหน่ายถึงสังฆทานให้ห่างจากบริเวณพระอุโบสถ เพื่อความสงบของผู้ที่ต้องการมาสักการะบูชาพระพุทธเจ้า
๒. วัดไม่ควรนำเครื่องสังฆทานที่ถวายแล้ว กลับมาจัดจำหน่ายให้บุคคลอื่นอีก เพราะเมื่อบุคคลถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์เพื่อเป็นสังฆทานแล้ว ของนั้นย่อมตกเป็นของสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์นำของกลับมาขายจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควร และผิดพระวินัยด้วย คือการซื้อขายด้วยรูปียะ ดังพระบัญญัติว่า “อนึ่ง ภิกษุใดถึงความซื้อขายด้วยรูปียะมีประการต่าง ๆ เป็นนิสัคคิยปาจิตตีย์”^๒
๓. วัดสามารถเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาพร้อมด้วยได้ โดยการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ หรือแผ่นพับ หรืออบรมพระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นผู้รับสังฆทานจากทายกทั้งหลาย ให้กล่าวสัมโมทนียกถาหลังจากรับของแล้ว เพื่อให้ทายกทั้งหลายมีจิตยินดีในทานที่ตนทำแล้ว และควรกล่าวถึงความหมายและความสำคัญของ”สังฆทาน” ด้วย

^๑ ชมรมศึกษาพระสูตร, **ธรรมะต่างนิกาย** (กรุงเทพฯ: บจก.ฟ้าอภัย, ๒๕๔๔), หน้า ๕๔.

^๒ **พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑ ภาค ๓** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า

๔. ถ้าวัดไม่จำเป็นต้องหารายได้ กิจกรรมนี้ไม่ต้องมีก็ได้ ถ้าพุทธศาสนิกชนมีจิตศรัทธามาทำบุญแล้ว จัดเตรียมเครื่องสังฆทานมาเอง ย่อมได้บุญมากกว่า และวัดก็ลดภาระการดูแลความเรียบร้อยในเรื่องนี้ได้ และยังเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ร้านจำหน่ายเครื่องใช้ต่างๆ ด้วย

๓. การบริการทำพิธีถวายสังฆทาน

เมื่อมีคนมาทำสังฆทานมาก วัดก็เริ่มจัดเป็นระบบการรับสังฆทานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มาทำบุญ โดยจัดพระมานั่งรับพระเคนถึงสังฆทานเป็นประจำที่ ประมาณ ๒-๕ รูป ต่อครั้ง แล้วให้ญาติโยมกล่าวคำถวาย และเข้าไปพระเคน หลังจากนั้นก็กรวดน้ำรับพร เป็นอันเสร็จพิธี ใช้เวลาครั้งละประมาณ ๑๐ - ๓๐ นาที แล้วแต่จำนวนผู้มาทำบุญ โดยไม่มีการกล่าวสัมโมทนาเยกถาให้ผู้มาทำบุญเกิดปัญญา หรือความร่าเริงบันเทิงใจใดๆ

ข้อดีของการบริการทำพิธีถวายสังฆทาน

๑. อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อยากจะทำบุญ
๒. เหมาะกับสังคมที่รีบเร่งในปัจจุบัน ทนใจคนที่รีบมารีบไป ใครอยากทำก็ทำได้เลย
๓. วัดมีรายได้มากขึ้น ในการพระเคนแต่ละครั้ง มีจำนวนดังมาก เพราะทางวัดจัดผู้มาทำบุญให้เข้ามาทำพิธีเป็นชุดๆ ละหลายถึง พระสวดที่เดียว ให้พรพร้อมกันทีเดียว

ข้อเสียของการบริการทำพิธีถวายสังฆทาน

๑. ผู้มาทำบุญไม่ได้ใช้เวลาในการทำกุศลจิตให้เกิดให้มาก
๒. หลายคนแย่งกันถวาย ความวุ่นวายก็มาก ความสงบใจ ความสุขใจ ความอิมเมจใจที่ได้ทำบุญมีน้อย
๓. ผู้ที่มีทำบุญไม่ได้เกิดปัญญามากขึ้น ไม่ได้ได้รับความรู้อะไรเพิ่มเติม ศรัทธาก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นด้วย คนยังคงไม่เข้าใจว่าตนมาทำบุญเพื่ออะไรกันแน่

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรมีการอบรมพระภิกษุผู้ทำหน้าที่รับทานที่มีผู้ถวาย หลังจากทำพิธีกรรมเพื่อน้อมจิตหายกแล้ว ให้กล่าวสัมโมทนาเยกถา กล่าวถึงอานิสงส์ของการถวายทาน เพื่อความรื่นริงในการทำทานของทายกนั้นด้วย เพื่อให้ทายกได้รับอานิสงส์ของการฟังธรรม ได้มีศรัทธาเพิ่มขึ้น ได้ปัญญาเพิ่มขึ้น และได้บุญมากขึ้นจากความยินดีในบุญที่ตนทำแล้วเป็นอปรเจตนา เจตนาหลังทำบุญ เพื่อให้ได้เจตนาครบทั้งสามกาล และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

๔. การบริกรรมน้ำมนต์

ความเป็นมาของน้ำมนต์นั้น สมัยหนึ่งเมืองเวสาลีเกิดฝนแล้ง ขาดแคลนอาหาร มีคนอดอยากล้มตายมากมาย ซากศพถูกโยนทิ้งนอกเมือง พวกอมนุษย์ได้กลิ่นศพพากันเข้ามาในเมือง ทำอันตรายคนให้ตายมากขึ้น และยังเกิดอหิวาตกโรคระบาดอีกด้วย ทำให้เมืองเวสาลีประสบภัย ๓ อย่าง ได้แก่ ทุพภิกขภัย ภัยคือข้าวหายากหายแพง อมนุษย์ภัย ภัยคือ อมนุษย์ และโรคภัย ภัยคือโรคระบาด ในขณะนั้นชาวเมืองดำริว่าควรนิมนต์พระพุทธเจ้าให้เสด็จมาโปรด จึงได้ส่งเจ้าลิจฉวีสองพระองค์มาทูลนิมนต์เพื่อระงับภัยพิบัตินั้น เมื่อพระพุทธองค์เสด็จถึงเมืองเวสาลี พระอินทร์พร้อมด้วยเทพบริวารเป็นอันมากได้มาเฝ้าในสถานที่นั้น ทำให้พวกอมนุษย์ต้องหลบหนีออกจากเมือง พระพุทธองค์ตรัสรัตนสูตร โกลั ประตูกรุงเวสาลี เพื่อกำจัดอุปัชเวเหล่านั้นแล้วให้ท่านพระอานนท์เรียนเอา เมื่อจะกล่าวเพื่อเป็นปริตร [ป้องกันอุปัชเว] จึงเอาบาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าตักน้ำมา เดินประพรมไปทั่วพระนคร. พอพระเถระกล่าวว่า “ยัมภิญฺจ” เท่านั้น พวกอมนุษย์ที่อาศัยกองขยะและที่ฝาเรือนเป็นต้น ซึ่งยังไม่หนีไปในตอนแรก ก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง ๔. ประตูทั้งหลาย ก็ไม่มีที่ว่าง อมนุษย์บางพวก เมื่อไม่ได้ที่ว่างที่ประตูทั้งหลาย ก็หลายกำแพงเมืองหนีไป. พอพวกอมนุษย์พากันไปแล้ว ที่เนื้อตัวของพวกอมนุษย์ทั้งหลาย โรคก็สงบไป จึงถือเป็นการทำน้ำมนต์ดังนี้

แต่ปัจจุบันกลายเป็นเพียงความเชื่อว่า น้ำมนต์จะสามารถบำบัดเป่าความโชคร้าย ความอัปมงคลทั้งหลาย และสามารถสะเดาะเคราะห์กรรมทั้งหลายได้ เป็นความศรัทธาศักดิ์สิทธิ์ของพระเถระในปัจจุบันไป หลายคนยังเชื่อว่าความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำมนต์ขึ้นอยู่กับความเก่าแก่ ยิ่งเก็บนานเท่าใด ยิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น โดยมีได้รู้ความเป็นมาเลย แต่หลายวัดก็ยังคงนิยมการรดน้ำมนต์หลังการกรวดน้ำรับพรอยู่

ข้อดีของการทำน้ำมนต์

๑. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ที่มารับการรดน้ำมนต์ได้
๒. วัดมีรายได้จากการทำบุญค่าน้ำมนต์ด้วย

ข้อเสียของการทำน้ำมนต์

๑. ทำให้ดูเป็นเรื่องไร้สาระ ไม่มีเหตุผล ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา สำหรับผู้ที่ไม่รู้เรื่องที่มาของการทำน้ำมนต์

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาร่วมด้วยได้ โดยการจัดทำป้ายประกาศ

สัมพันธ์ หรือแผ่นพับ หรืออบรมพระภิกษุให้มีความรู้ความเข้าใจ บอกที่มาของน้ำมันต์ได้ เพื่อไม่ดู เป็นเรื่องไร้สาระในความคิดของคนยุคใหม่

๕. การใส่บาตรสดต่างค์

คือการนำเหรียญสลึงมาใส่บาตร ๑๐๘ ลูก เพื่อบูชาพุทธลักษณะ ๑๐๘ ประการที่ ปรากฏบนรอยพระพุทธรูปบาท ต่อมาภายหลังกลายเป็นเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาไป

ข้อดีของการใส่บาตรสดต่างค์

๑. วัดมีรายได้
๒. ผู้ทำรู้สึกสบายใจ

ข้อเสียของการใส่บาตรสดต่างค์

๑. ทำให้ดูเป็นเรื่องไร้สาระ ไม่มีเหตุผล ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา ที่มีการถือ ดวงชะตา
๒. เวลาใส่สดต่างค์ลงในบาตรเกิดเสียงดัง ทำลายความสงบภายในบริเวณวัดด้วย
๓. มีบางคนทำเหรียญสดต่างค์หล่นลงพื้น ทางวัดต้องเสียเวลาเก็บ ดูสกปรก ไม่น่า ดู
๔. การเอาสดต่างค์ใส่ในบาตรพระไม่ใช่เรื่องเหมาะสม เพราะสมณะมีปกติไม่ยินดี ในการรับเงินและทอง ทำให้คนเกิดความเข้าใจผิดว่าการใส่บาตรด้วยเงินเป็นเรื่องที่ควร

ข้อเสนอนอแนะ

๑. ถ้าวัดไม่จำเป็นต้องหารายได้ กิจกรรมนี้ไม่ต้องมีก็ได้ วัดสามารถลดภาระการ ดูแลความเรียบร้อยในเรื่องนี้ได้ หรือถ้าวัดประสงค์จะรักษาประเพณีหรือความเชื่อดั้งเดิมไว้ และ จัดกิจกรรมนี้ ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจ ที่มาของแนวคิดและความเชื่อนี้ ประโยชน์ตามหลัก เหตุและผล แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

๖. การบูชาพระประจำวันเกิด

เป็นเรื่องของหลักโหราศาสตร์ ว่าการทำบุญกับพระประจำวันเกิดทำให้เสริมดวง ต่อชะตา การทำบุญก็มีหลายวิธี บางที่ก็ให้ตักน้ำมันมาใส่ในตะเกียงหน้าพระประจำวันเกิดของตน บางที่ก็ให้ใส่บาตรสดต่างค์ บางที่ก็ให้เอาเงินใส่ตู้

ข้อดีของการบูชาพระประจำวันเกิด

๑. วัตถุประสงค์
๒. ผู้ทำรู้สึกสบายใจ

ข้อเสียของการบูชาพระประจำวันเกิด

๑. ทำให้ดูเป็นเรื่องไร้สาระ ไม่มีเหตุผล ที่มีการถือดวงชะตา ตำราโหราศาสตร์ ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา ที่ให้เชื่อในเรื่องของกรรมและผลของกรรม
๒. ทำความสกปรกในที่นั้นๆ เช่นทำน้ำมันหกเลอะเทอะ หรือทำเหรียญหล่นพื้น

ข้อเสนอนะ

๑. ถ้าวัดไม่จำเป็นต้องหารายได้ กิจกรรมนี้ไม่ต้องมีก็ได้ วัดสามารถลดภาระการดูแลความเรียบร้อยในเรื่องนี้ได้ หรือถ้าวัดประสงค์จะรักษาประเพณีหรือความเชื่อดั้งเดิมไว้ และจัดกิจกรรมนี้ ควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจ ที่มาของแนวคิดและความเชื่อนี้ ประโยชน์ตามหลักเหตุและผล แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เช่น เมื่อวัดติดป้ายคาถาบูชาพระประจำวันเกิดแล้ว ก็ควรสอดแทรกความรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยการกล่าวถึงประวัติของพระพุทธรูปปางต่างๆ ที่คนสมมติให้เป็นพระประจำวันเกิด และอาจกล่าวถึงที่มาและคำแปลของคาถาไว้ด้วย เพื่อความรู้ความเข้าใจของพุทธศาสนิกชน

๗. การให้เช่าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ

แรกเริ่มเดิมที การสร้างพระพิมพ์ที่ถือเป็นวัตถุมงคลนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการบุญเป็นสำคัญ ดังเห็นได้จากการฝังหรือเก็บไว้ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา หาได้เอามาเก็บไว้เป็นของส่วนตัวในบ้านเรือนไม่ สิ่งที่ยืนยันให้เห็นว่าเป็นเรื่องของการทำบุญได้ดีก็คือ มีกล่าวในศิลาจารึกในสมัยอยุธยาว่า สร้างพระเท่าจำนวนวันเกิด แล้วฝังในพระเจดีย์เพื่อการต่ออายุของตัวเองหรือไม่ก็เพื่อการต่ออายุของพระพุทธศาสนา โดยการทำพระพิมพ์เป็นเรือนพันเรือนหมื่นฝังในพระเจดีย์ ซึ่งก็ตรงกับความเป็นจริงที่บรรดาพระพิมพ์ที่เรียกเป็นพระเครื่องทั้งหลายเหล่านั้น ล้วนเป็นของที่ได้มาจากการขุดกรุเจดีย์แทบทั้งสิ้น^๑ สมัยก่อนที่จะมีพระเครื่องนั้น คนไทยไม่นิยมเอาพระพุทธรูปเข้าบ้าน เพราะเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่บริสุทธิ์ควรอยู่ที่วัด ไม่ใช่ในบ้านเรือน การนำเข้ามาอาจทำให้เป็นอัมภมงคลได้ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ ๔ จึงมีการเปลี่ยนแปลงเพราะอิทธิพลแนวคิดใหม่ๆ ที่มาจากทางตะวันตก และมีการนำเอาของเหล่านี้เข้าวังและเข้าบ้านกันแล้ว ระยะเวลาเืองก็เกิดความ

^๑ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม, พระเครื่องในเมืองสยาม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓.

นิยมในเรื่องเล่นของเก่าขึ้น^๑

จนมาถึงปัจจุบัน วัดเป็นจำนวนมากได้ทำพระพุทธรูปหรือวัตถุมงคล เพื่อจำหน่ายบ้าง เพื่อเป็นสิ่งตอบแทนให้ผู้ที่ทำบุญเป็นจำนวนเงินมากบ้าง เพื่อให้คนทั่วไปได้มีโอกาสได้พระพุทธรูปหรือวัตถุมงคลที่ตนเคารพ ไปบูชาที่บ้าน และทุกวัดจะต้องมีการทำพิธีมหาพุทธาภิเษกกันอย่างยิ่งใหญ่ ให้พระที่มีพรรษามาก สมณศักดิ์สูงๆ มานั่งสวดมนต์ปลุกเสกพระ ให้มีความขลัง ให้คนอยากได้ มีการทำป้ายโฆษณากันอย่างมากมาย ซึ่งในความเป็นจริงการทำพระพุทธรูปขึ้นมา ก็เพื่อให้เราระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าอยู่แล้ว เป็นพุทธานุสติ จึงไม่มีความจำเป็น หรือความสมควรใดๆ ทั้งสิ้น ที่ต้องมาปลุกเสกพระกันอีก เพราะพระพุทธรูปย่อมมีคุณค่าในตัวพระองค์เองอยู่เต็มเปี่ยมแล้ว และการให้เขาพระนี่เองทำให้คนมีความเชื่อและการกระทำเบี่ยงเบนไปจากหลักพระพุทธศาสนาตามความเป็นจริงอย่างมากมาย “พัฒนาการของพระเครื่องมีต้นเค้ามาจากการนำพุทธคุณเข้ามาผสมผสานกับสิ่งที่เป็นไสยขาว จนทำให้พระเครื่องเป็นตัวแทนของบรรดาเครื่องรางของขลังที่เคยมีมาแต่อดีตนั้น ก่อให้เกิดระบบความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน ที่แยกไม่ออกว่าอะไรคือ “ศาสนา” อะไรคือ “ไสยศาสตร์” รวมทั้งอะไรคือกาลเทศะของความศักดิ์สิทธิ์และสาธารณณ์ และมีทัศนคติในการมองโลกอย่างผิวเผิน ทั้งหลีกเลี่ยงที่จะแสวงหาความหมายของชีวิตที่ลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณและอภิปรัชญา”^๒ และ “สิ่งที่เป็นผลผลิตของพุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ดังกล่าวมานั้น ไม่มีทางอันใดเลยที่จะทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคมพบกับความสงบสุขของชีวิตในด้านจิตวิญญาณได้ เพราะความต้องการของคนกลุ่มหลงเหล่านี้ก็คือความร่ำรวย และการมีชีวิตอยู่อย่างค้ำฟ้าโดยไม่รู้จักตายเป็นสำคัญ บรรดาพระเครื่องและวัตถุมงคลจึงเป็นเสมือนสิ่งที่ตอบสนองความต้องการเพียงโลกนี้เท่านั้น ไม่มีทางจะเข้าใจในเรื่องของโลกหน้า และความหลุดพ้น อันเป็นความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาได้”^๓

ข้อดีของการให้เข้าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ

๑. ผู้มีความศรัทธาได้พระไปบูชาที่บ้าน
๒. วัดมีรายได้ ถ้าเกี่ยวกับจำนวนเงินทำบุญแล้ว คนยังอยากทำบุญมากขึ้น
๓. เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ เป็นความภูมิใจของผู้ครอบครอง

ข้อเสียของการให้เข้าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔ - ๑๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

๑. เป็นการลดคุณค่าของพระพุทธรองค์
๒. ศาสนากลายเป็นเรื่องซื้อ – ขายได้
๓. เน้นความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ลดความสำคัญของหลักหรือแก่นของพระพุทธ

ศาสนา

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดสร้างพระพุทธรูปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสเข้าไปเคารพบูชาที่บ้าน แต่วัดไม่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างพระพุทธรูปมากเกินไป โดยเฉพาะการเน้นที่ความศักดิ์สิทธิ์ของการทำพิธีมหาพุทธาภิเษก หรือเน้นทางด้านอภินิหาร มากกว่าการเน้นที่พระพุทธรูป เพราะเป็นแนวคิดที่ขัดกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้เชื่อในหลักเหตุ – ผล และกฎแห่งกรรม

๘. การรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาภายในบริเวณวัดเกิดความรู้สึกสบาย สงบ และเคารพเลื่อมใส ไม่อาจครหาได้ว่าบุตรของพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีความเป็นอยู่ที่สกปรก ซึ่งพระพุทธองค์ให้ความสำคัญมาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลแล้ว ทรงแสดงศาสนาสนวัตรเป็นขันธวัตรข้อหนึ่งที่ต้องเอื้อเพื่อปฏิบัติตาม มีอาบัติทุกกฎแก่ผู้ไม่เอื้อเพื่อด้วย และได้ทรงแสดงอานิสงส์ของการเก็บกวาดทำความสะอาดวิหารเป็นกิจวัตรด้วย คือ ๑. ทำจิตของตนและผู้อื่นให้เลื่อมใสชื่นชม ๒. สัมผัสกรรมที่เป็นไปเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสชื่นชม ๓. ทำตามคำของพระศาสดา ๔. เป็นทิฏฐิฐานุคติแก่ชนรุ่นหลัง ๕. เมื่อกายแตกตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^๑

ข้อดีของการรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

๑. ผู้คนที่เข้าวัดเกิดความรู้สึกสบายใจ และเลื่อมใสในวัดนั้น
๒. ผู้คนไม่อาจติเตียนได้
๓. ทำให้คนอยากเข้าวัดมากขึ้น เพราะไม่สกปรก ถ้าสมัยอีก

^๑ จุลวรรค ภาค ๒ พระวินัยปิฎก เล่ม ๗ หน้า ๓๕๒ และเอภุตตริก หมวด ๕ ปริวาร พระวินัยปิฎก เล่ม ๘ หน้า ๔๙๐ อรรถกถาหน้า ๕๕๙, อ้างถึงใน ชมรมศึกษาพระสูตร, **ธรรมะต่างนิกาย** (กรุงเทพฯ: บจก.ฟ้าอภัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๙.

๙. ความร่วมมือกันในวัด

ในเมืองไทยปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะในเมือง จะหาที่สงบร่มเย็นได้ยากขึ้นทุกที ดังนั้นความร่วมมือกันในวัดจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะดึงดูดใจให้คนอยากเข้ามาพักผ่อนทั้งร่างกายและจิตใจ วัดที่ยังมีความร่วมมือกันอยู่ จึงเป็นวัดที่คนอยากเข้ามากกว่า ทั้งนี้ยังทำให้พระภิกษุได้อยู่กันอย่างสงบร่มเย็นอีกด้วย เช่นที่วัดราชาธิวาส เป็นต้น

ข้อดีของความร่วมมือกันในวัด

๑. พระภิกษุภายในวัดได้อยู่กันอย่างร่มเย็น
๒. คนอยากเข้าวัดมากขึ้น
๓. ทำให้ภายในวัดมีอากาศดีจากต้นไม้ด้วย ได้ลดมลพิษรอบๆ วัด เพราะมีต้นไม้กรองอากาศ

๑๐. การขายหนังสือและเทปธรรมะ

มีหลายวัดที่มีการขายหนังสือและเทปธรรมะทั้งที่วัดทำเอง และที่วัดนำมาจากที่อื่น เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถซื้อหาอ่านและฟังได้ โดยทางวัดเลือกมาให้ในระดับหนึ่งแล้ว

ข้อดีของการขายหนังสือและเทปธรรมะ

๑. ได้ให้ผู้ที่มีความสนใจสามารถซื้อหาไปอ่านและฟังได้ตามต้องการ
๒. วัดมีรายได้

ข้อเสียของการขายหนังสือและเทปธรรมะ

๑. วัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบเพิ่มขึ้น
๒. วัดมีต้นทุนจม จากการจัดเก็บหนังสือและเทปที่ยังไม่ได้ขาย

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรจัดสถานที่จัดจำหน่ายให้เป็นสัดส่วน ไม่มีผลต่อผู้ที่เข้าวัดเพราะต้องการความสงบ

๑๑. การตั้งร้านขายของภายในบริเวณวัด

วัดต่างๆ เมื่อมีคนเข้าวัดเป็นจำนวนมากแล้ว จึงมีการตั้งร้านขายของต่างๆ ทั้งวัดตั้งเองก็ดี หรือให้ผู้เฒ่ามาเช่าก็ดี ร้านที่มักตั้งขายของกันภายในวัดได้แก่ ร้านอาหาร ร้านต้นไม้ ร้านปุ๋ย

ร้านสมุนไพร ร้านสังฆภัณฑ์ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาที่วัดได้ซื้อหาของได้ตามต้องการ

ข้อดีของการตั้งร้านขายของภายในบริเวณวัด

๑. ช่วยให้ผู้มีงานทำ และมีรายได้
๒. วัดมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสียของการตั้งร้านขายของภายในบริเวณวัด

๑. ทำให้วัดเกิดความวุ่นวาย ไม่สงบเท่าที่ควร เพราะต้องมีคนพลุกพล่านมากขึ้น คือนอกจากผู้มาที่วัดแล้ว ยังมีพ่อค้า แม่ค้า เพิ่มขึ้นด้วย
๒. วัดต้องมีภาระหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเพิ่มขึ้น
๓. ร้านขายของส่วนใหญ่ทำให้บริเวณวัดดูสกปรก ไม่น่ามอง
๔. บางคนอาจตั้งข้อรังเกียจว่า ที่วัดมีความวุ่นวายในการหาเงินเหมือนฆราวาส

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรจัดสถานที่จัดจำหน่ายให้เป็นสัดส่วน ไม่มีผลต่อผู้ที่เข้าวัดเพราะต้องการความสงบ
๒. วัดควรดูแลความเรียบร้อยอย่างเข้มงวด ในเรื่องของสินค้าที่นำมาจำหน่าย ราคา ความสะอาด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความสงบสุขภายในวัด

๑๒. การทำป้ายประชาสัมพันธ์

เพื่อแจ้งให้ผู้มาที่วัดทราบเรื่องต่างๆ ที่ทางต้องการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ทราบโดยทั่วกัน หรือเพื่อให้ผู้ที่ได้มีโอกาสสนุโฆทนาบุญที่มีผู้ทำไว้ เช่น ที่วัดโพธิ์ มีติดประกาศสนุโฆทนาบุญผู้ที่มาบริจาคเงินเพื่อบูรณะซ่อมแซม เป็นจำนวนเงิน ๑๕ ล้านบาท หรือที่วัดไร่ขิง ทำป้ายบอกแผนผังของวัด หรือแจ้งเรื่องกำหนดการเปิดห้องสมุดวัดไร่ขิง โดยมีพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธาน วัดสังฆทานแจ้งเรื่องกำหนดการปฏิบัติธรรมประจำปี และวัดสวนแก้ว แจ้งวัตถุประสงค์ของการตั้งมูลนิธิสวนแก้ว เป็นต้น

ข้อดีของการทำป้ายประชาสัมพันธ์

๑. ผู้ที่มาทำบุญหรือผู้ที่มีความสนใจ สามารถทราบข้อมูลข่าวสารจากทางวัดได้ง่าย และดีกว่าวิธีอื่น

๒. เป็นการสื่อสารที่สะดวกทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดสามารถนำการประชาสัมพันธ์มาใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างมาก และวัดสามารถเลือกข้อมูลที่ต้องการส่งไปยังผู้รับสารได้ด้วย โดยการแจ้งข้อมูลที่เป็นความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา เช่น ที่วัดสังฆทานติดป้ายประชาสัมพันธ์ถึงที่มาของการฝังลูกนิมิต เป็นต้น การทำป้ายบอกข้อมูลทางพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้ที่มีความสนใจได้รับความรู้เพิ่มเติม และถ้าทางวัดส่งข้อมูลที่ต้องการ ก็ทำให้ผู้อ่านมีสมาธิ และมีความศรัทธาเพิ่มขึ้นด้วย

๒. วัดที่มีป้ายบอกคาถาบูชาพระประธานภายในวัด ควรเพิ่มเติมคำแปลหรือความหมายของคาถานั้น หรือวัดอาจทำป้ายอธิบายลักษณะของพระประธาน และพระพุทธรูปอื่นๆ ที่อยู่ภายในพระอุโบสถ และประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปปางนั้น ป้ายแสดงพระพุทธรูปประวัติตามภาพในผนังโบสถ์ ป้ายแสดงการกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ที่ถูกต้อง เป็นต้น

๑๓. การทำป้ายโฆษณา

เพื่อเชิญชวนให้คนอยากมาทำบุญ หรืออยากมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้น เช่น วัดไร่จึงจัดป้ายประกาศการทำพิธีมหาพุทธาภิเษก เพื่อเชิญชวนให้คนอยากทำบุญเป็นจำนวนเงินมากๆ เพื่อได้รับพระที่ได้รับการปลุกเสกในพิธีดังกล่าว หรือ วัดสังฆทานทำป้ายประกาศถึงที่มาและอันติสงส์ของการทำบุญฝังลูกนิมิต เพื่อเชิญชวนให้คนอยากมาร่วมงานฝังลูกนิมิต เป็นต้น แต่การส่งสารเพื่อเชิญชวนให้คนทำบุญนั้น ถ้ามองอย่างครหัทธ์ ก็เป็นการชักชวนกันทำบุญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเป็นพระสงฆ์ชวนทำบุญ พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ เพราะภิกษุ ชื่อว่าผู้ขอ จะได้ก็ตาม ไม่ได้ก็ตาม ย่อมขอด้วยวิธีอย่างประเสริฐ คือด้วยอาการนิง^๑

ข้อดีของการทำป้ายโฆษณา

๑. ผู้ที่มาทำบุญหรือผู้ที่มีความสนใจ สามารถทราบข้อมูลข่าวสารจากทางวัดได้ง่าย และดีกว่าวิธีอื่น

๒. เป็นการสื่อสารที่สะดวกทั้งผู้ส่งสาร และผู้รับสาร

ข้อเสนอแนะ

๑. ถ้าทำเป็นลักษณะการประชาสัมพันธ์ว่าวัดจะมีกิจกรรมใด เมื่อไหร่ จะ

^๑ ชมรมศึกษาพระสูตร, **ธรรมะต่างนิกาย** (กรุงเทพฯ: บจก. ฟ้าอภัย, ๒๕๔๔), หน้า ๘๖.

เหมาะสมกว่า การทำเป็นลักษณะการเชิญชวนให้คนมาทำบุญ เพราะเป็นลักษณะของโกชนะที่ได้มาด้วยการขบกล่อมคาถา ซึ่งเป็นโกชนะที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงรังเกียจ ดังที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ว่า “เราไม่พึงบริโภคนิโกชนะที่ได้เพราะการขบกล่อม ดูก่อนพราหมณ์ นั่นไม่ใช่ธรรมของผู้พิจารณาอยู่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมรังเกียจโกชนะที่ได้เพราะการขบกล่อม ดูก่อนพราหมณ์ เมื่อธรรมมีอยู่ความเลี้ยวขีพนี้ก็ยังมิ”^๑ ซึ่งการเชิญชวนให้คนมาทำบุญ โดยเอาผลของบุญมาอ้าวย่อมเหมือนกับการขบกล่อมคาถาเพื่อโกชนะ จึงเป็นบิณฑบาตที่มีโทษ คำว่าโกชนะที่ขบกล่อมคาถาได้มา หมายถึง โกชนะ คือปัจจัยแม่ทั้ง ๔ นั่นแหละ ที่ได้มาโดยการใช้อำนาจขบกล่อม หวานล่อม ชักจูง ให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา เลื่อมใส แล้วน้อมเข้าไปถวายด้วยจิตที่เลื่อมใส นั่น เป็นภาชนะที่ไม่สมควรบริโภคนิโก เพราะฉะนั้น จึงสงเคราะห์คำพูด แม่ที่มีใช้คาถา^๒

๑๔. การเก็บค่าเช่าวัด (เฉพาะชาวต่างชาติ)

ในกรณีที่วัดเน้นการท่องเที่ยว แบบทัศนศึกษาปัตยกรรม และศิลปกรรมในสมัยโบราณ ให้ชาวต่างชาติได้เข้ามาเห็นสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญของประเทศไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ และให้คนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย และเพื่อรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก วัดจึงต้องมีการเก็บค่าเช่าชมตามสมควร (เฉพาะชาวต่างชาติ) แต่ไม่เก็บคนไทย เพื่อวัดสามารถจัดสาธารณูปการต่างๆ รองรับคนจำนวนมากต่อวันได้

ข้อดีของการเก็บค่าเช่าวัด (เฉพาะชาวต่างชาติ)

๑. วัดมีรายได้
๒. วัดมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น สามารถจัดหาสาธารณูปการต่างๆ ได้แก่ ห้างน้ำ ยามรักษาความปลอดภัย เป็นต้น ไว้คอยดูแลผู้ที่มาเช่าวัดได้
๓. วัดสามารถบำรุงรักษา บูรณะซ่อมแซม สิ่งก่อสร้างต่างๆ ภายในวัดได้

๑๕. การรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่

เป็นกิจกรรมของวัดสวนแก้ว สำหรับสนับสนุนโครงการรับบริจาคสิ่งของเหลือใช้ต่างๆ เพื่อทางวัดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อไปได้ และเพื่อความสะดวกของผู้บริจาค ทางวัดจึงมีการจัดเตรียมรถไปรับของถึงที่

^๑ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑๘.

^๒ มลทินปัญหา เล่ม ๒, แปลโดย ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒๙.

ข้อดีการรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่

๑. สะดวกต่อผู้ที่ต้องการบริจาคสิ่งของ ไม่ต้องขนไปที่วัดเอง ซึ่งอาจล่าช้าและไม่

สะดวก

๒. วัดรับของบริจาคได้มากขึ้น คนมีงานทำ รายได้ก็เพิ่มขึ้น

ข้อเสียการรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่

๑. วัดต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่นค่าน้ำมันรถ ค่าแรงงาน ในการออกมารับของ

๒. ถ้ารับของบริจาคได้มาก แต่คนทำไม่ทัน ก็อาจทำให้วัดดูสกปรก รกรุงรัง ไม่น่า

มอง

๓. คนอาจครหาได้ว่า วัดทำในสิ่งที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์

๑๗. การเก็บค่าที่จอดรถ

วัดในเมืองส่วนใหญ่มักมีการเก็บค่าที่จอดรถ เช่นวัดโพธิ์ และวัดราชาธิวาส เพราะบุคคลภายนอกมักจะนำรถเข้ามาจอดในบริเวณวัด ทำให้ผู้ที่มาติดต่อกับทางวัดไม่มีที่จอดรถ ทางวัดจึงดำเนินการเก็บค่าที่จอดรถเพื่อไม่ให้คนนำรถเข้ามาจอดนานเกินไป

ข้อดีของการเก็บค่าที่จอดรถ

๑. วัดมีรายได้

๒. ไม่มีรถมาจอดนานๆ เป็นจำนวนมากเกินไป

๓. ผู้ที่มาติดต่อกับทางวัด จะได้รับความสะดวกในการจอดรถ

ข้อเสียของการเก็บค่าที่จอดรถ

๑. วัดต้องมีบุคลากรในการดูแลการจัดเก็บ

๒. วัดต้องมีภาระหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น

๓. ผู้ที่ต้องการมาทำบุญอาจเกิดความรู้สึกไม่ดี

กิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นควบคู่ไปกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

๑. การพิมพ์หนังสือธรรมะและการทำเทพธรรมะของวัด

มีหลายวัดที่มีการจัดพิมพ์หนังสือ และการจัดทำเทพธรรมะ ซึ่งเป็นผลงานของ

พระภิกษุในวัดนั้นๆ เช่นวัดสวนแก้ว จัดพิมพ์หนังสือและทำเทปธรรมะพระพยอม และวัดสังฆทาน จัดพิมพ์หนังสือและทำเทปธรรมะของหลวงพ่อดอน เป็นต้น ซึ่งการพิมพ์หนังสือหรือการทำเทปนี้ เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง เพราะผู้อ่านมักจะเป็นผู้ที่มีความสนใจอยู่แล้ว และงานเขียนก็เป็นงานที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้ เข้าใจในพระพุทธศาสนาได้ แม้ว่าผู้เขียนจะไม่อยู่ในโลกแล้วก็ตาม ดังที่คุณวศิน อินทสระ กล่าวว่

ถ้าพระคณฺรณจนาจารย์ในอดีตมิได้เขียนพระไตรปิฎกอรรถกถา และคำภีร์อื่นๆ ไว้แล้ว พวกเราจะรู้จักพระพุทธศาสนาและเรียนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้อย่างไร ยังมองไม่เห็น การใช้วิธีท่องจำอย่างในสมัยพุทธกาลและสมัยหลังพุทธกาลเล็กน้อยนั้นคงเป็นไปได้ยาก เพียง ๔๕๐ ปีหลังพุทธกาลท่านพระเถรานุเถระผู้รับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาก็ได้มองเห็นแล้วว่าโดยวิธีท่องจำไม่รอดแน่ ท่านจึงช่วยกันเขียนไว้ในใบลานก่อน ต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นหนังสือเล่มดังที่เราเห็นกันอยู่ เมื่อมีพระไตรปิฎกแล้ว ท่านก็ยังเป็นห่วงต่อไปว่า กุลบุตรภายหน้าจะไม่เข้าใจข้อความบางตอนในพระไตรปิฎก ท่านจึงได้ช่วยกันทำหนังสืออธิบายพระไตรปิฎก (อรรถกถา, ฎีกา, อนุฎีกา, ปกธรรมพิเศษ) เป็นมรดกทางปัญญาที่ยั่งยืนมาจนบัดนี้^๑

ซึ่งหนังสือธรรมะนั้น มีการจัดพิมพ์กันเกือบทุกวัด เพื่อแจกในโอกาสต่างๆ บ้างเพื่อขายบ้าง และวัดตัวอย่างในการวิจัยนี้ มีการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะทุกที่ และมีการทำเทปธรรมะเพียง ๒ ที่ คือ วัดสวนแก้ว และวัดสังฆทาน

ข้อดีของการพิมพ์หนังสือธรรมะและการทำเทปธรรมะของวัด

๑. เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. ทำให้วัดเป็นที่รู้จักมากขึ้น
๓. ถ้าพิมพ์หนังสือและทำเทปเพื่อขายก็ทำให้วัดมีรายได้

ข้อเสียของการพิมพ์หนังสือธรรมะและการทำเทปธรรมะของวัด

๑. การพิมพ์หนังสือธรรมะและการทำเทปธรรมะมีค่าใช้จ่ายสูง
๒. ถ้าผู้เขียนหรือผู้แสดงธรรมไม่มีความรู้ดีพอ และกล่าวไม่ถูกต้องตาม

^๑ วศิน อินทสระ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๓๖), หน้า ๔๔ - ๔๕.

พระพุทธรูป อาจทำให้คนเกิดมิจฉาทิฐิได้

๒. การพิมพ์หนังสือประวัติวัด

มีหลายวัดที่จัดพิมพ์หนังสือประวัติวัด โดยเฉพาะวัดที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน เช่น วัดโพธิ์ วัดราชา และวัดไร่ขิง ทั้งนี้เพื่อรวบรวมประวัติความเป็นมาของวัดให้เป็นหนังสือเล่มเดียว ไม่กระจัดกระจายกันไป นอกจากนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดแล้ว ยังกล่าวถึงการบริหารงานของวัดนั้นๆ ในส่วนของการปกครอง การศึกษา การสาธารณูปการ และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

ข้อดีของการพิมพ์หนังสือประวัติวัด

๑. ผู้ที่มีความสนใจในวัดนั้น สามารถหาข้อมูลเกี่ยวกับวัดนั้นได้โดยง่าย
๒. เป็นการรวบรวมความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ทั้งของประเทศไทยและพระพุทธศาสนาไว้อีกทางหนึ่ง
๓. ความรู้เกี่ยวกับวัดนั้น ย่อมเป็นความรู้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพราะวัดจัดทำเอง

ข้อเสียของการพิมพ์หนังสือประวัติวัด

๑. วัดมีค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์มาก เช่นวัดโพธิ์ มีค่าใช้จ่ายในการพิมพ์สูงมาก จึงต้องใช้วิธีขายให้กับผู้ที่สนใจ แต่วัดไร่ขิง กับวัดราชาธิวาสยังคงแจกให้กับผู้สนใจโดยไม่คิดมูลค่า

๓. การออกวารสารของวัด

บางวัดมีการออกหนังสือวารสารของวัด เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยอยู่เสมอ โดยวัดสวนแก้วจะออกเป็นวารสารราย ๒ เดือน และวัดสังฆทานจะออกเป็นวารสารโดยพิมพ์ให้เฉพาะสมาชิกเท่านั้น ซึ่งการออกวารสารของวัดในแต่ละฉบับจะมีทั้งข้อมูลข่าวสารของวัด กิจกรรมของวัด และมีคอลัมน์พระสูตร และข้อธรรมะที่เจ้าอาวาสวัดนั้นแสดงธรรม วารสารของทางวัดนั้นจึงมีทั้งการตลาด คือการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา เป็นต้น และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อดีของการออกวารสารของวัด

๑. ผู้ที่มีความสนใจ ได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของทางวัดอย่างต่อเนื่อง
๒. วัดสามารถให้ธรรมะสอดแทรกไปพร้อมกับการให้ข้อมูลข่าวสาร

๓. วัดมีรายได้อย่างต่อเนื่อง กรณีที่ญาติโยมที่ศรัทธาสมัครเป็นสมาชิก

ข้อเสียของการออกวารสารของวัด

๑. วัดต้องมีภาระเพิ่มขึ้น เพราะวารสารเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง

๔. การออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์

การออกอากาศทางสื่อวิทยุเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่หลาย ๆ วัดนิยมกันมาก และเป็นที่ยอมรับมากกว่าสื่อโทรทัศน์ เพราะสื่อโทรทัศน์ต้องมีค่าใช้จ่ายมากกว่า การออกอากาศทางสื่อวิทยุในปัจจุบัน ทางวัดสามารถเรียกรายเงินได้ง่าย และเป็นจำนวนมากว่าการเรียกรายเงินด้วยวิธีอื่น เพราะสื่อวิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้รับสารได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก นอกจากการแสดงผลแล้ว ทางวัดจะมีการโฆษณาถึงกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น โดยจะเชิญชวนให้คนมาร่วมงานบ้าง หรือเชิญชวนให้คนร่วมทำบุญบ้าง นอกจากนี้ก็ยังมีเชิญชวนให้ผู้ฟังรายการ ร่วมเป็นเจ้าของช่วงเวลาจากสถานีด้วย

อย่างไรก็ตาม สื่อวิทยุโทรทัศน์ ถือเป็นอีกสื่อหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมาก เพราะสามารถเข้าถึงผู้ฟังและผู้ชมเป็นจำนวนมาก แต่การเรียกรายเงินผ่านทางรายการมาก ๆ หรือการพูดจาไม่เหมาะสมกับโยมผู้หญิง อาจทำให้คนเสื่อมศรัทธาได้ง่ายๆ ดังนั้นวัดที่มีการแสดงผลผ่านทางรายการวิทยุ สมควรควบคุมการพูดของผู้ที่มาแสดงผลธรรม ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

ข้อดีของการออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์

ครั้ง

๑. สามารถเผยแผ่ธรรมะไปยังผู้คนเป็นจำนวนมากได้ ในการออกอากาศแต่ละ

๒. ทำให้วัดเป็นที่รู้จักในกลุ่มคนจำนวนมาก

๓. วัดสามารถเรียกรายเงินได้เป็นจำนวนมาก

๔. การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์วัด ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ เสียของการออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์

๑. วัดมีค่าใช้จ่ายในการออกอากาศแต่ละครั้งมาก

๒. ถ้าผู้ที่ออกอากาศไม่มีความรู้ หรือพูดจาไม่เหมาะสม ย่อมทำให้ญาติโยมเสื่อมศรัทธาได้ง่าย และอาจเป็นที่ครหาในคนหมู่มากได้

ข้อเสนอแนะ

๑. พระภิกษุผู้ที่จะออกอากาศจะต้องได้รับการอบรมมาอย่างดี เพราะการพูดเพื่อสื่อให้คนฟังเป็นจำนวนมากในลักษณะของ MASS MEDIA นี้ สามารถทำให้คนเกิดศรัทธาได้ง่าย และทำให้คนเสื่อมศรัทธาได้ง่ายเช่นกัน ดังนั้นผู้ที่ออกรายการจึงต้องระวังคำพูดเป็นอย่างมาก การที่พระภิกษุเป็นผู้กล่าวเชิญชวนให้ทำบุญใดๆ ก็ตาม เป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เงินทำบุญที่ได้ถือเป็นโภชนาที่ซบกล่อมคาถาได้มา ควรให้ฆราวาสเป็นผู้พูด และการสนทนากับโยมผู้หญิง ควรระวังคำพูดเป็นอย่างมาก การกล่าวตรัสจกานกถา หรือการพูดจาไร้สาระในเรื่องที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้ฟัง เป็นเรื่องที่ไม่สมควร

๒. ข้อมูลที่นำมาออกอากาศนั้น ถ้าเป็นข้อมูลจากพระไตรปิฎกโดยตรงจะดีมาก หรือเป็นข้อมูลจากพระอาจารย์ที่มีความรู้มากๆ เพราะสิ่งที่พูดออกไปมีผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ถ้าพูดเรื่องที่ไม่จริง หรือแสดงธรรมตามความคิดความเข้าใจของตนเองซึ่งมีทั้งถูกและผิด ถ้าแสดงธรรมะที่ไม่ถูกต้อง อาจทำให้ผู้ฟังจำนวนมากเกิดมิจฉาทิฐิ เสียทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประโยชน์ในพระพุทธศาสนา

๕. การทำโฮมเพจของวัด

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสารสามารถส่งถึงกันได้อย่างรวดเร็วนั้น โฮมเพจธรรมะต่างๆ ก็เกิดขึ้นอย่างมากมาย ทั้งที่ฆราวาสเป็นผู้ทำ หรือที่วัดเป็นผู้ทำ โฮมเพจที่วัดทำขึ้นนั้น มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัด กิจกรรมต่างๆ ภายในวัด ถือเป็นงานโฆษณาและประชาสัมพันธ์วัดทางหนึ่ง และมีเนื้อหาธรรมะสอดแทรกด้วย เช่นโฮมเพจของวัดสังฆทานจะเน้นแสดงธรรมะของหลวงพ่อดอง มีการกล่าวถึงกิจกรรมของวัดสังฆทานด้วย แต่เน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาก ในขณะที่โฮมเพจวัดสวนแก้วจะเน้นที่การบอกกล่าวถึงกิจกรรมต่างๆ ของวัด และเน้นการยกย่องหลวงพ่อดองมากกว่าการแสดงธรรม คือมีการเผยแผ่พระพุทธศานาน้อย และโฮมเพจของวัดโพธิ์ จะเน้นการบอกเล่าเรื่องราวของวัดมาก การเผยแผ่พระพุทธศานาก็น้อย ทั้งนี้จะเน้นที่การเชิญชวนให้คนมาเที่ยวที่วัดโพธิ์กันมากกว่า

ข้อดีของการทำโฮมเพจของวัด

๑. วัดสามารถให้ข้อมูลข่าวสารได้เป็นจำนวนมาก
๒. มีค่าใช้จ่ายน้อย
๓. สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ผู้ที่มีความสนใจได้โดยง่าย
๔. เป็นการโฆษณาและประชาสัมพันธ์วัดที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสียของการทำโฮมเพจของวัด

๑. วัดต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านนี้

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรเน้นการนำเสนอเนื้อหาธรรมะ โดยเฉพาะเนื้อหาธรรมะของพระพุทธเจ้า หรืออาจทำการเชื่อมต่อ (Link) ไปยังโฮมเพจอื่นที่มีเนื้อหาธรรมะ เช่นพระไตรปิฎก อยู่แล้วก็ได้ โดยที่ทางวัดไม่จำเป็นต้องทำข้อมูลเอง

๖. การจัดให้มีพระวิทยากรนำชมวัด

ที่วัดโพธิ์มีการจัดพระวิทยากรเพื่อนำชมและอธิบายความเป็นมาภายในบริเวณวัด เพราะวัดโพธิ์เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และวัดโพธิ์เป็นวัดที่เน้นการท่องเที่ยวเป็นหลัก จึงต้องมีการจัดพระวิทยากรนำชมวัด เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่มีความสนใจ ซึ่งเป็นวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ต้ออีกวิธีหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่มาที่นี้ก็มีความสนใจอยู่แล้ว ถ้ามีการสอดแทรกธรรมะ พุทธประวัติ เพิ่มเติมเข้าไปให้มาก นอกเหนือจากการอธิบายทางประวัติศาสตร์แล้ว ก็ทำให้คนรู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้นด้วย

ข้อดีของการจัดให้มีพระวิทยากรนำชมวัด

๑. ผู้ที่มีความสนใจย่อมได้ความรู้เพิ่มขึ้น
๒. สามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ด้วย
๓. วัดย่อมเป็นที่รู้จักมากขึ้น

ข้อเสียของการจัดให้มีพระวิทยากรนำชมวัด

๑. วัดต้องหาบุคลากรมาทำหน้าที่ด้านนี้

๗. การจัดงานประจำปี

วัดเกือบทุกแห่งจะมีการจัดงานประจำปี ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งแต่ละวัดก็มีการจัดงานในรูปแบบคล้ายๆ กัน คือ มีการออกร้าน มีการแสดงธรรมของพระในวัด และบางวัดมีงานรื่นเริงด้วย ที่วัดไร่ขิง งานประจำปี จะมีนางรำมาคอยให้บริการผู้ที่ต้องการแก่นบนหลวงพ่อดำไร่ขิงด้วย เดิมมีมาแก่นบนกันแทบทุกวัน ทำให้เกิดเสียงดังในวัด พระเณรเรียนหนังสือไม่ได้ เจ้าอาวาสจึงขอให้มาพร้อมกันทีเดียวในงานประจำปีของทางวัด และทางวัดจัดนางรำ มาคอยอำนวยความสะดวกให้ ญาติโยมไม่ต้องไปหามาเอง

ในงานประจำปีของแต่ละวัด มักจะมีการเผยแพร่พระพุทธรูปคืบไปด้วย เช่น งานบำเพ็ญกุศลต่างๆ มีทั้งการแสดงธรรม การให้ความรู้ต่างๆ หรือการจัดปฏิบัติธรรม ซึ่งแล้วแต่ทางวัดจะจัดขึ้น

ข้อดีของการจัดงานประจำปี

๑. คนรู้จักวัดมากขึ้น
๒. วัดหารายได้ได้เป็นจำนวนมาก
๓. วัดสามารถเผยแพร่พระพุทธรูปาร่วมด้วยได้

ข้อเสียของการจัดงานประจำปี

๑. ที่วัดเกิดความวุ่นวายผู้คนพลุกพล่าน
๒. วัดต้องมีภาระหน้าที่ในการจัดงาน และต้องคอยดูแลความสงบเรียบร้อย และต้องคอยเก็บกวาดทำความสะอาดหลังงานเลิก

ข้อเสนอแนะ

๑. วัดควรให้ความสำคัญที่การนำเสนอเนื้อหาธรรมะ มากกว่าการจัดงานรื่นเริงประจำปี

๘. การตั้งพิพิธภัณฑ์

แต่ละวัดมีการตั้งพิพิธภัณฑ์ภายในบริเวณวัดแตกต่างกันไป วัดสวนแก้วทำพิพิธภัณฑ์สวนนันทน์ และวัดไร่ขิงกำลังจะเปิดพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ไม่เกี่ยวข้องกับ การเผยแพร่พระพุทธรูปโดยตรง นอกจากทางวัดจะใช้ดึงดูดใจให้คนอยากมาที่วัด และใช้การเผยแพร่พระพุทธรูปโดยวิธีอื่นคืบไปด้วย ที่วัดโพธิ์มีการตั้งพิพิธภัณฑ์เก็บพระพุทธรูปโบราณ พระไตรปิฎกโบราณ และเครื่องใช้ของพระภิกษุในสมัยโบราณ นี่เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธรูปไปยังชนรุ่นหลังได้

ข้อดีของการตั้งพิพิธภัณฑ์

๑. ทำให้ผู้ที่มีความสนใจอยากเข้ามาศึกษาในวัด
๒. วัดมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์โบราณวัตถุต่างๆ
๓. เพื่อเชิญชวนให้คนอยากมาเที่ยววัดมากขึ้น

ข้อเสียของการตั้งพิพิธภัณฑ์

๑. วัดต้องมีค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา

ข้อเสนอนี้

๑. วัดสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปด้วย โดยการให้ข้อมูลโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่นพระพุทธรูปสมัยเก่า ในเรื่องของประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับความรู้ในพระพุทธศาสนา

๙. การจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป

มีวัดเป็นจำนวนน้อยที่สามารถจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไปได้ เพราะทำได้ยาก วัดต้องมีทั้งเจ้าหน้าที่คอยดูแลความสะดวกของผู้ปฏิบัติ ต้องมีสถานที่ และที่สำคัญที่สุดคือต้องมีบุคลากรในการสอน ซึ่งมีน้อยมากในปัจจุบัน

ข้อดีของการจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป

๑. ให้บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสเข้ามาปฏิบัติธรรม หาคความสงบจากโลกภายนอก
๒. เป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตามหลักคำสอนของพระศาสดาโดยตรง คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ทั้งทุกขีในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
๓. วัดย่อมเป็นที่รู้จัก และได้ความศรัทธาเพิ่มขึ้น

ข้อเสียของการจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป

๑. วัดต้องมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น
๒. วัดต้องหาบุคลากรที่มีความสามารถในการอบรมการปฏิบัติ ซึ่งมีจำนวนน้อย

๑๐. การจัดกิจกรรมในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การจัดกิจกรรมในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นภาระหน้าที่ตามปกติของทุกวัด โดยวันพระต้องจัดกิจกรรมให้ผู้มาศึกษาอุโบสถศีลที่วัด ให้มีการไหว้พระ สวดมนต์ ฟังธรรมะ และถือศีล และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทางวัดก็จัดกิจกรรมให้มากขึ้น โดยจัดงานเวียนเทียน มีการแสดงธรรมถึงความเป็นมาของวันสำคัญต่างๆ และอาจมีการแสดงธรรมตลอดรุ่งแก่ผู้มาถืออุโบสถศีลที่วัด

ข้อดีของการจัดกิจกรรมในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๑. ให้พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าในโอกาสต่างๆ
๒. วัดมีโอกาสดูพระพุทธรูปปางต่างๆ
๓. วัดมีรายได้จากการจัดงานด้วย
๔. ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าวัดฟังธรรมตามกาล

๑๑. การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

มีหลายวัดที่จัดการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้เด็กๆ ที่ปิดภาคเรียน ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีโอกาสเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา และทดแทนบุญคุณพ่อแม่ เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีสัมมาทิฐิต่อไปในอนาคต

ข้อดีของการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

๑. ปลุกฝังความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป
๒. ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังอนาคตของชาติ
๓. ทำให้พ่อแม่ของเด็ก ได้มีโอกาสเข้าวัด ทำบุญ เพราะต้องไปเยี่ยมลูกที่บวชอยู่

ข้อเสียของการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

๑. วัดมีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น ต้องจัดอบรมสามเณรที่เพิ่งบวชใหม่ และควบคุมดูแลความประพฤติอย่างใกล้ชิด
๒. วัดต้องจัดหาบุคลากรเพื่อมาทำหน้าที่ดูแลอบรมสามเณรใหม่
๓. ทำให้วัดถูประสงค์การบวชที่แท้จริงเปลี่ยนไป การบวชแล้วสึกไม่ใช่เรื่องเสียหาย แต่เป็นการบวชตามประเพณีเท่านั้น

๑๒. การจัดคอร์สอบรมจริยธรรม

วัดสวนแก้วจัดโครงการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม ให้เยาวชน และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจที่จะศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้เรียนรู้พื้นฐานของพระพุทธศาสนา และกิริยา มารยาท ประเพณีวัฒนธรรม จากคณะวิทยากรที่ทางวัดจัดมาให้

ข้อดีของการจัดคอร์สอบรมจริยธรรม

๑. ผู้ที่มีความสนใจมีความรู้ในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น
๒. เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังบุคคลที่หลากหลายมากขึ้น
๓. วัดเป็นที่รู้จัก และได้รับความศรัทธาเพิ่มขึ้น

๑๓. การจัดห้องสมุดภายในวัด

วัดสังฆทานและวัดราชาธิวาสมีการจัดห้องสมุดภายในวัด โดยให้ผู้มีความสนใจไปใช้บริการอ่านหนังสือได้ และสามารถยืมกลับไปอ่านที่บ้านได้ด้วย หนังสือส่วนใหญ่ภายในห้องสมุด จะเป็นหนังสือธรรมะ และวัดไร่ขิงก็กำลังจะเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ภายในวัดเช่นกัน เป็นห้องสมุดที่รวบรวมความรู้ด้านพระพุทธศาสนาด้วย และความรู้ทั่วไปด้วย โดยมีพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมกุมารี ทรงเป็นประธานในการเปิดห้องสมุดนี้ด้วย

ข้อดีของการจัดห้องสมุดภายในวัด

๑. ให้ประชาชนได้มีโอกาสมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา

ข้อเสียของการจัดห้องสมุดภายในวัด

๑. วัดต้องคอยดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

๑๔. การเปิดสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์

นอกจากการสอนพระพุทธศาสนาแล้ว บางวัดยังมีการสอนด้านวิชาการอื่นๆ เพิ่มเติมแก่ผู้ที่มีความสนใจด้วย เช่น วัดราชาธิวาสมีการสอนภาษาอังกฤษให้ด้วย การสอนพระพุทธศาสนาที่วัดจัดขึ้นนี้ ทางวัดสอนให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เพื่อจะได้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไปด้วย

ข้อดีของการเปิดสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์

๑. ผู้เข้ามาศึกษา ได้ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศานามากขึ้น
๒. ผู้เข้ามาศึกษา เกิดศรัทธาและอยากถือกุศลวัดมากขึ้นด้วย เนื่องจากได้ใช้สถานที่ในการศึกษา
๓. ให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ไปทำอย่างอื่นที่อาจเป็นภาระกับสังคมได้ในภายหลัง

ข้อเสียของการเปิดสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์

๑. วัดต้องมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้น
๒. วัดต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

๓. วัดต้องจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาสอน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีจำนวนไม่มาก

๑๕. การส่งพระไปสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ

มีหลายวัดที่มีการส่งพระไปสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นการปลูกฝังพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ย่อมทำให้คนเติบโตมาเป็นคนดีของสังคม

ข้อดีของการส่งพระไปสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ

๑. เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังเยาวชน เพื่อเติบโตเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป

๒. เยาวชนย่อมมีความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาดีขึ้น และรู้จักการปฏิบัติตัวต่อพระมากขึ้น

๓. เยาวชนย่อมเกิดความศรัทธาทั้งต่อพระภิกษุ และพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ถ้าพระภิกษุทำตัวน่าเลื่อมใส

ข้อเสียของการส่งพระไปสอนพระพุทธศาสนาตามโรงเรียนต่างๆ

๑. วัดต้องจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีจำนวนไม่มาก

๒. ถ้าพระภิกษุทำตัวไม่น่าเลื่อมใส อาจทำให้เยาวชนเกิดความเลื่อมศรัทธาได้ง่าย

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรจัดอบรมพระภิกษุที่จะสอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี เพื่อปลูกฝังความศรัทธาให้พุทธศาสนิกชนตั้งแต่เป็นเยาวชน เป็นประโยชน์ในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

ลักษณะของกิจกรรมทางการตลาดที่วัดจัดขึ้นในปัจจุบัน

กิจกรรมทางการตลาดต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นในปัจจุบัน เมื่อแยกตามวัตถุประสงค์แล้ว มี ๒ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อหารายได้เข้าวัด หมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายคือการหารายได้เข้าวัดเป็นหลัก โดยแบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑.๑ กิจกรรมหารายได้ที่ไม่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือมิได้ทำให้ผู้ที่เข้ามาที่วัดได้รับความรู้ความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น แต่เป็นกิจกรรมที่คนนิยมและทำให้วัดมีรายได้ มีดังนี้

- การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา
- การจัดเตรียมถึงสังฆทาน
- การบริการน้ำมนต์
- การบริการใส่บาตรสดต่างค์
- การบริการบูชาพระประจำวันเกิด
- ให้เช่าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ
- การตั้งร้านขายของอื่นๆ ภายในบริเวณวัด
- การเก็บค่าเช่าวัด (เฉพาะชาวต่างชาติ)
- การให้เช่าที่ขายของในบริเวณวัด
- การเก็บค่าที่จอดรถ

การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา การจัดเตรียมถึงสังฆทาน และการให้เช่าพระหรือวัตถุมงคลอื่นๆ นั้น เป็นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาที่วัด การทำน้ำมนต์ การใส่บาตรสดต่างค์ และการบูชาพระประจำวันเกิด ก็เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความเชื่อ และตามประเพณีนิยม การตั้งร้านขายของอื่นๆ ภายในบริเวณวัด การให้เช่าที่ขายของในบริเวณวัด เป็นการให้โอกาสคนมีงานทำ ได้เข้ามาหาเลี้ยงชีพโดยการขายของคนที่มาวัด และวัดมีรายได้จากการให้เช่าที่ด้วย การเก็บค่าเช่าวัด (เฉพาะชาวต่างชาติ) เป็นการหารายได้เข้าวัด ทำได้เฉพาะวัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และการเก็บค่าที่จอดรถ วัดส่วนใหญ่จัดเก็บค่าที่จอดรถเพื่อให้คนที่มาวัดได้รับความสะดวกในการจอดรถ และไม่ให้ผู้ที่มีได้มาวัดนำรถเข้ามาจอดนานเกินควร

กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวทำให้วัดมีรายได้ แต่มิได้ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจใดๆ ในพระพุทธศาสนา ไม่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่มีผลด้านความเชื่อ หรือประเพณีนิยม มุ่งเน้นการหารายได้มากกว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อพระพุทธศานาน้อย ถ้าพุทธศาสนิกชนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี กิจกรรมเหล่านี้ ไม่ต้องมีก็ได้ สำหรับกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อหารายได้อย่างเดียว ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรจัด ถ้าจำเป็นต้องจัดก็ควรจัดให้เป็นสัดส่วน เพื่อความสงบภายในวัด อย่างไรก็ตาม แต่ละวัดมีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันตามระดับความรู้ความเข้าใจของผู้มาที่วัด ในกลุ่มผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเลย ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาบ้าง แต่เป็นความรู้ในรูปแบบของความเชื่อ ตามคตินิยมและประเพณีนิยม และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

ดีพอสมควร แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม ทั้ง ๓ กลุ่มนี้ ยังคงให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเหล่านี้อยู่ และยินดีทำบุญตามความเชื่อของตน โดยไม่เห็นความสำคัญของการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม บางวัดจึงจัดกิจกรรมเหล่านี้ขึ้น เพื่อดึงดูดใจบุคคลใน ๓ กลุ่มดังกล่าว ให้เข้าวัดทำบุญบ้าง

อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์พึงสำรวมระวัง อย่าให้ตนเกิดความพอใจในรายได้ที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพึงสำเหนียกดังนี้ว่า “ก็เราที่ออกบวชมานี้ ไม่ใช่เพราะจิวร ไม่ใช่เพราะบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะที่อยู่อาศัย เราออกบวชเป็นบวรชิตนี้ ไม่ใช่เหตุที่ขาดแคลนสิ่งเหล่านั้นหรือให้รำววยสิ่งเหล่านั้น แต่เราเองเป็นผู้ที่ความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศก ฯลฯ ครอบงำย่ำยีเอา ชื่อว่าเป็นผู้มีความทุกข์เล่นงานเอาแล้ว มีความทุกข์ท่วมทับเอาแล้ว ทำประการใด เราพอจะหาทางทำที่สุดสิ้นจากความทุกข์ให้ปรากฏชัด ก็การที่เราจะมาแสวงหากามที่เราละกันมาแล้วนั้น ย่อมเป็นของต่ำทราวมอย่างยิ่ง ชื่อนั้นไม่เป็นการสมควรแก่เราเลย” ดังนี้^๑

๑.๒ กิจกรรมหารายได้ ที่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นโดยทำให้วัดมีรายได้ด้วย และทำให้คนที่เข้ามาที่วัดได้รับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นด้วย มีดังนี้

- การขายหนังสือธรรมะ
- การขายเทปธรรมะ
- การออกวารสาร
- การออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์
- การจัดงานประจำปี

กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลามาก แต่ทำให้วัดมีรายได้ และผู้มาที่วัดหรือผู้บริโศก ก็ได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นด้วย เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่ง เพราะผู้ที่จะใช้บริการหรือร่วมกิจกรรมเหล่านี้ เป็นกลุ่มผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีพอสมควร แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีมาก แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีมาก และมีการปฏิบัติธรรมด้วย ซึ่งให้ความสำคัญในการแสวงหาความรู้ในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น เป็นกิจกรรมหารายได้ที่มีประโยชน์มากกว่ากิจกรรมหารายได้เพียงอย่างเดียว

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ตำราดูพระและวินัยของภิกษุ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗.

๒. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ด้านอื่น เป็นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นโดยมิได้มุ่งเน้นการหารายได้ แต่จัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา หรือแจ้งข้อมูลข่าวสารกิจกรรมต่างๆ แก่ผู้ให้ความสนใจ เป็นต้น มีดังนี้

๒.๑ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่วัดจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจนำไปสู่ความมีศรัทธา และการทำบุญของพุทธศาสนิกชน เป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากคนทุกกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวถึงในบทที่ ๒ มีกิจกรรมดังต่อไปนี้

- การบริการทำพิธีถวายสังฆทาน
- การรักษาความสะอาด
- ความร่มรื่น
- การทำป้ายประชาสัมพันธ์
- การทำป้ายโฆษณา
- การรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่
- การพิมพ์หนังสือธรรมะอื่นๆ
- การทำเทพธรรมา
- การพิมพ์หนังสือประวัติวัด
- การทำโฮมเพจของวัด
- การจัดพระวิทยากรนำชมวัด
- การตั้งพิพิธภัณฑ์
- การจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป
- การจัดกิจกรรมในวันธรรมสวนะ
- การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน
- จัดคอร์สอบรมจริยธรรม
- จัดห้องสมุดภายในวัด
- การสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์

การบริการทำพิธีถวายสังฆทาน การรักษาความสะอาด ความร่มรื่น การทำป้ายประชาสัมพันธ์ การทำป้ายโฆษณา การรับบริจาคสิ่งของนอกสถานที่ การตั้งพิพิธภัณฑ์ และการจัดห้องสมุดภายในวัด กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมเพื่อบริการผู้มาที่วัดหรือผู้บริโภคนให้ได้รับความสะดวกสบายในการมาที่วัด เพื่อจะได้กลับมาที่วัดอีกเมื่อต้องการประสบการณ์ความสบาย

ใจในรูปแบบที่วัดเสนอให้ การรักษาความสะอาดและความร่มรื่นภายในบริเวณวัดเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง ทุกวัดควรจะให้ความสำคัญในส่วนนี้ สำหรับกิจกรรมอื่นๆ จะทำหรือไม่ทำก็ได้

การพิมพ์หนังสือธรรมะอื่นๆ การทำเทปธรรมะ การพิมพ์หนังสือประวัติวัด การทำโฮมเพจของวัด การจัดพระวิทยากรนำชมวัด การจัดปฏิบัติธรรมบุคคลทั่วไป การจัดกิจกรรมในวันธรรมสวนะ การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน จัดคอร์สอบรมจริยธรรม และการสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์ เป็นกิจกรรมที่วัดเสนอ เพื่อให้ผู้มีความสนใจได้รับความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา และมีการพัฒนาทางจิตใจเพิ่มขึ้น เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งต่อพระพุทธศาสนา วัด และผู้มาที่วัด สมควรจัดให้มีเป็นอย่างยิ่ง

๒.๒ กิจกรรมที่วัดจัดขึ้นโดยมุ่งเน้นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งนำไปสู่การมีศรัทธาและการสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชนในกลุ่มผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาเลย ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาบ้าง แต่เป็นความรู้ในรูปแบบของความเชื่อ ตามคตินิยมและประเพณีนิยม และผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาดีพอสมควร แต่มิได้มีการปฏิบัติธรรม กิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

- ส่งพระไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามโรงเรียน
- สนับสนุนด้านการศึกษา
- ห้องน้ำสาธารณะ
- สนับสนุนโรงพยาบาล
- ให้นำหน่วยราชการต่างๆ ได้มาใช้ที่ดินในบริเวณวัดเป็นสำนักงาน
- สนับสนุนให้คนมีงานทำ
- จัดบำบัดยาเสพติด
- ช่วยเหลือเด็กยากจนและเด็กกำพร้า
- ช่วยผู้ประสบเคราะห์กรรมในเหตุการณ์ต่างๆ
- บ้านพักฟื้นคนชรา

กิจกรรมการช่วยเหลือสังคม เป็นอีกส่วนหนึ่งที่หลายวัดให้ความสำคัญ แต่ถ้าวัดมุ่งเน้นมากเกินไปก็ทำให้พระสงฆ์มิได้ปฏิบัติกิจของสมณะ อันเป็นเครื่องนำตนให้พ้นจากทุกข์ พระพุทธองค์มิได้ทรงสรรเสริญ ดังที่ตรัสไว้ในเสขสูตร ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุ ผู้เสาะ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้ไม่

คัมภรอนทวารในอินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ กิจที่
สงฆ์จะพึงทำเมื่ออยู่ในสงฆ์ ภิกษุไม่สำเหนียกในกิจนั้นอย่างนี้ว่าก็พระเถระผู้
รัตต์ัญญุ บวชมานาน เป็นผู้รับภาระ เมื่ออยู่ในสงฆ์ท่านเหล่านั้นจะรับผิดชอบ
ด้วยกิจนี้ ดังนี้ ต้องขวนขวายด้วยตนเอง ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุเสชะ^๑

พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แล้วว่า ภิกษุผู้ชอบการงาน ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อม
ดังนั้น พระภิกษุควรรีบเร่งทำกิจของตนคือ หาทางทำที่สุดแห่งทุกข์ให้ปรากฏชัด ไม่ทำให้การตรัสรู้
ของพระพุทธเจ้าเป็นหมันไป



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต เล่ม ๔ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาเมฆ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้าที่ ๗๘.

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การตลาดและผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาว่า การนำหลักการตลาดมาใช้ในวัดต่างๆ นั้น ทำให้คนเกิดความนิยมและความศรัทธาในวัดหรือตัวบุคคลมากขึ้นหรือไม่ และทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทำให้คนเข้าใจพระพุทธศาสนา และมีความต้องการจะศึกษาพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นหรือไม่ และตามหลักความเป็นจริงแล้ว วัดมีความจำเป็นต้องทำการตลาดหรือไม่ และการทำการตลาดของวัดต่างๆ ชัดกับหลักคำสอนในพระไตรปิฎกหรือไม่

จากการศึกษาวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๕ วัด ที่มีจุดเด่นหรือจุดขายที่แตกต่างกันแล้วนั้น ผู้ศึกษาพบว่าทุกวัดมีการจัดกิจกรรมทางการตลาดต่างๆ โดยจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าวัดนั้นมุ่งเน้นที่จุดไหน และมีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มไหน ในจำนวนกิจกรรมทางการตลาดของทางวัดที่จัดขึ้น ๒๗ อย่าง เป็นกิจกรรมที่ไม่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมด้วยโดยตรง ๑๙ อย่าง เป็นกิจกรรมที่เป็นการตลาดโดยมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมด้วย ๙ อย่าง และเป็นกิจกรรมที่เน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว ๘ อย่าง และกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมของทางวัด ก็มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมด้วยน้อยมาก

ในกิจกรรมทางการตลาดทั้งหมด ๔๔ อย่าง เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการหารายได้ โดยไม่มีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเลย ๑๐ อย่าง เป็นกิจกรรมหารายได้ที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมด้วย ๕ อย่าง เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ๑๙ อย่าง และเป็นกิจกรรมช่วยเหลือสังคม ๑๐ อย่าง รวมแล้วกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาามีเพียง ๒๔ อย่าง และเป็นกิจกรรมอื่นๆ อีก ๒๐ อย่าง

จากสัดส่วนดังกล่าว จะเห็นว่าวัดจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ถึง ๑๕ อย่าง ในขณะที่จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา ๒๕ อย่าง ซึ่งอาจนำมาสู่รายได้คือเงินทำบุญจากพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาด้วย ความจำเป็นหลักที่วัดต้องมีการนำหลักการตลาดมาใช้ คือความจำเป็นทางด้านการจัดการปัญหาทางการเงินของวัด เพราะเหตุว่าในปัจจุบันวัดแทบไม่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในวัด จากรัฐบาล หรือพระมหากษัตริย์ หรือผู้สร้างวัด ดังเช่นในสมัยก่อน ทำให้วัดต้องหาเงินเอง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในวัด เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าบูรณะซ่อมแซม และการก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ “เงินทำบุญ” มากที่สุด อย่างไรก็ตาม บางวัดก็อาจมีพระภิกษุที่หลงในลาภสักการะและจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ลาภสักการะมาสนองกิเลสตัณหาของตนด้วย อย่างไรก็ตามคนส่วนใหญ่มีความคาดหวังให้วัดทำประโยชน์ต่อสังคมให้มากขึ้น จึงมักจะสนับสนุนถ้าวัดจะมีการสร้างสาธารณูปการต่างๆ หรือถ้าวัด

จะมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ มากขึ้น เพราะคนไทยก็ยังชอบการทำบุญที่วัดมากกว่า ถึงแม้วัตถุประสงค์จะเพื่อสังคมก็ตาม เพราะมีความไว้วางใจว่า วัดจะนำเงินนั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้โดยไม่มีกั๊กยกออก เช่น การให้ "เงินทำบุญ" เพื่อสนับสนุนโครงการช่วยเหลือสังคมต่างๆ ในวัดสวนแก้ว เป็นต้น

ดังนั้นถ้าวัดได้เงินมาจากกิจกรรมทางการตลาดแล้ว นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ก็เป็นสิ่งที่ดีและคนส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย แต่ถ้าวัดไม่ต้องจัดกิจกรรมการตลาดใดๆ เลย มีการช่วยเหลือสังคมตามสมควร ไม่ต้องทำโครงการใหญ่ ก็ยอมไม่จำเป็นต้องเรียกรไ้ชาวบ้านมาช่วยสนับสนุนกิจกรรมของตน และมุ่งประโยชน์คือ การที่พระสงฆ์ปฏิบัติตนให้พ้นจากสังสารวัฏให้เป็นเนืองนาบุญอย่างแท้จริง เป็นทักษิโนยบุคคล เป็นพระอริยสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในลุ่มพีอัสสปุรสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเธอทั้งหลายมีชื่อว่าสมณะ และอ้างตัวเองว่าเป็นสมณะอยู่อย่างนี้แล้ว พวกเธอทั้งหลายจะต้องสำนึกว่า "ข้อปฏิบัติอันใดเป็นข้อปฏิบัติสมควรแก่สมณะ เราจักปฏิบัติข้อปฏิบัติอันนั้น ด้วยอาการปฏิบัติของเราอย่างนี้ สมญาว่าสมณะของเราก็จักเป็นจริง อนึ่งเล่า เราบริโภคใช้สอยปัจจัยบริหาร คือ บาตร จีวร อาหารบิณฑบาต ที่อยู่ และยารักษาโรคของทายกเหล่าใด การบำเพ็ญทานของทายกเหล่านั้นก็จักมีผลมาก มีอานิสงส์มาก และการบรรพชาของเราเองก็จักไม่เป็นหมันเสียเปล่า แต่จักมีผลกำไรแก่เรา" ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายถึงสำนึกไว้อย่างนี้เถิด^๑

ยอมสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างไม่อาจประเมินได้ เพราะผู้ที่มาทำบุญ ย่อมได้บุญมาก ด้วยเหตุที่ผู้รับเป็นผู้มีคุณธรรมมาก และผู้ที่ได้เข้าใกล้ ได้ฟังธรรม ก็ย่อมพ้นจากความทุกข์ ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตได้ คนส่วนมากอาจคาดหวังให้วัดทำประโยชน์ต่อสังคม แต่คนเหล่านั้นก็ไม่อาจรับรู้หรือมีส่วนร่วมอย่างจริงจังได้ นอกจากจะมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ร่วมด้วย ซึ่งวัดก็ต้องมีโครงการที่ใหญ่พอ แต่ถ้าพระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ใดๆ เลย เพราะกลิ่นแห่งศีลย่อมพัดพาไป และพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธา ย่อมเข้ามาใกล้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ของชนทั้งหลายเหล่านั้น เช่นพระคาถาว่า .

น ปุပ္ผคนุโธ ปฎิวาตเมติ

น จนุทน์ ตครมลูลิกา วา

^๑ พุทธทาสภิกขุ, ตำราดูพระและวินัยของภิกษุ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๘๔.

ความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการใช้จ่ายของวัดอีกอย่างหนึ่ง คือการบูรณะซ่อมแซมวัด เมื่อมีการสร้างวัดแล้ว ย่อมมีความเสื่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดา มีสองทางที่จะจัดการกับความเสื่อม นั้น คือปล่อยให้ผู้ฟังไปตามกาลเวลา หรือรับภาระที่ตามมาคือการซ่อมแซมอย่างไม่รู้จักจบสิ้น เพราะเมื่อซ่อมแซมแล้ว ก็ย่อมมีความเสื่อมเกิดขึ้นอีกอยู่เรื่อยไป การซ่อมแซมก็ต้องทำไปเรื่อยๆ เช่นกัน เดิมทีการซ่อมแซมวัดนั้น เป็นภาระของผู้สร้างวัด ที่จะต้องคอยมาดูแล ซ่อมแซมเพื่อให้พระสงฆ์อยู่อาศัยกันอย่างสะดวกสบาย แต่เวลาผ่านไป เมื่อผู้สร้างไม่สามารถดูแลซ่อมแซมได้อีกต่อไป ภาระนี้จึงตกอยู่กับวัด ที่จะต้องเป็นผู้หาเงินมาใช้จ่ายในส่วนนี้ ทั้งยังต้องสละเวลามาคอยดูแลด้วย ทำให้พระสงฆ์ปฏิบัติกิจธุระในพระพุทธศาสนาได้น้อยลงด้วย อย่างไรก็ตาม การบูรณะซ่อมแซมวัดนี้ ก็เป็นเหตุให้คนรุ่นหลังได้รู้จักวัด รู้จักพระพุทธศาสนาบ้าง แต่ไม่ใช่เหตุที่ทำให้พระสังฆธรรมดำรงอยู่ได้นาน เหตุที่ทำให้พระสังฆธรรม คือคำสั่งสอนของพระตถาคตอันได้แก่ปิฎกทั้ง ๓ และอรรถกถาตั้งมั่นและเจริญรุ่งเรืองไม่สูญหาย ธรรม ๕ ประการนั้น^๑ คือ

๑. ภิกษุในศาสนานี้ มีความสนใจในการสดับตรับฟังจดจำพระไตรปิฎก อรรถกถา
๒. ภิกษุในศาสนานี้ มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนพระไตรปิฎก อรรถกถา
๓. ภิกษุในศาสนานี้ มีความทรงจำข้อธรรมที่สำคัญๆ ในพระไตรปิฎก อรรถกถา
๔. ภิกษุในศาสนานี้ มีความสนใจพิจารณาเนื้อความข้อธรรมที่สำคัญๆ อันตนทรงจำไว้ได้ นั้น ว่ามีความหมายอย่างไร โดยถูกต้อง
๕. ภิกษุในศาสนานี้ มีความสนใจปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นๆ เพื่อประสบธรรมรสและอรรถรส

รวมความว่า ถ้าพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนปริยัติ และมีการปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรมแล้ว พระสังฆธรรมย่อมดำรงอยู่ได้นาน โดยมีจำเป็นต้องอาศัยถาวรวัตถุใดๆ ทั้งสิ้น เพราะไม่มีวัตถุใดๆ จะพ้นจากความเสื่อมไปได้ และยังเป็นภาระแก่ชนรุ่นหลังอีกด้วย อีกทั้งความเป็นผู้พอใจในการทำงานก่อสร้าง ยังเป็นมูลเหตุ ๑ ใน ๘ อย่าง ที่เป็นไปเพื่อความเสื่อมเสียสำหรับภิกษุ ผู้ยังไม่จบกิจแห่งการปฏิบัติเพื่อลู่ถึงพระนิพพานด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้ามีรัฐบาลเข้ามารับภาระค่าใช้จ่ายส่วนนี้ โดยตั้งกองทุนให้ประชาชนร่วมบริจาคด้วย แต่รัฐบาลจัดหาคนมาดำเนินการแบ่งส่วนในกองทุนนี้เพื่อบูรณะวัดต่างๆ ทั้งอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในวัดด้วย อาจทำให้วัดไม่ต้องหาเงินเองได้ ตัวอย่างเช่น วัดราชาธิวาสไม่มีความจำเป็นต้องหาเงินมาใช้ในการบูรณะซ่อมแซมวัด เพราะเหตุว่ามีสำนักพระราชวังเป็นผู้จัดการดูแลในเรื่องการบำรุงรักษาภายใน

^๑ พระสังฆมโมชิติกะ ธัมมาจริยะ, มาติกาโชติกะ ธัมมสังคณีสรูปัตถนิสสยะ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธี การพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๗.

บริเวณวัดทั้งหมด และมีเงินบริจาคในตู้อีกบางส่วนด้วย แต่ถ้าพระภิกษุปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ชาวบ้านก็จะเป็นผู้บริจาคทรัพย์เพื่อดูแลทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา โดยที่ทางวัดไม่จำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ใดๆ ทั้งสิ้น

กิจกรรมทางการตลาดที่มุ่งเน้นการหารายได้ของวัดต่างๆ โดยส่วนใหญ่ มักจะขัดแย้งกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก ด้วยเหตุที่พระพุทธองค์ทรงเน้นการบวชเพื่อละเพื่อออกจากทุกข์ เพื่อปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์อย่างแท้จริง โดยไม่ให้ความสำคัญกับกิจอื่น ที่ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์เลย การที่วัดให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมต่างๆ และมุ่งเน้นการหาเงิน และมีการใช้จ่ายเงินไปในทางใดก็ตาม ย่อมเป็นการเสียเวลาของพระสงฆ์ภายในวัดไปโดยใช่เหตุ และเป็นการผิดพระวินัยด้วย พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า “อนึ่ง ภิกษุใด รับกัถิ รับกัถิ ซึ่งทองและเงิน หรือยินดีในทองและเงิน อันเขาเก็บไว้ให้ เป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์” และ “อนึ่ง ภิกษุใด ถึงความชื้อขายด้วยรูปียะ มีประการต่างๆ เป็นนิสัสคคิยปาจิตตีย์”^๑

แต่ในสังคมปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ มีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินบ้าง เช่น การจ่ายค่ารถ การจ่ายค่าซื้อหนังสือ หรือการจ่ายค่าเล่าเรียน เป็นต้น แต่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไวยวัจกร ให้เป็นผู้จัดการด้านเงินทองให้พระสงฆ์ได้ แต่สมัยนี้วัดก็หาคนไว้ใจได้ยาก พระสงฆ์จึงมักจะรับเป็นผู้ดำเนินการเอง

การจัดกิจกรรมที่มีใช้เพื่อประโยชน์ในพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเงินอย่างเดียว โดยไม่มีความหมายอื่นๆ และยังเป็นการสร้างความสะดวก และความสปรกแก่วัด ได้แก่ การจัดเตรียมเครื่องสักการะบูชา การบริการน้ำมนต์ การใส่บาตรสดต่างๆ และการให้บูชาพระประจำวันเกิด สำหรับการให้เช่าที่ขายของภายในบริเวณวัด หรือการตั้งร้านขายของอื่นๆ รวมทั้งขายเทพและหนังสือธรรมะ และการให้เช่าพระและวัตถุมงคลอื่นๆ ภายในบริเวณวัดนั้น ถ้าวัดจัดให้แยกออกไปอยู่ในที่ไกลจากบริเวณสังฆาวาส และไกลจากพระอุโบสถ หรือบริเวณที่มีผู้เข้ามานมัสการพระในวัด ก็จะเป็นการดีกว่าจัดให้อยู่ใกล้ๆ กัน เพราะถ้าไม่จัดแยกให้เป็นสัดส่วนแล้ว อาจารย์กวนผู้ที่มาวัดเพราะต้องการความสะดวกได้ เพราะในบริเวณพระอุโบสถนั้น เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า ทางวัดควรเน้นความสะดวก และความสะอาด เพื่อผู้ที่มาสักการะพระพุทธองค์ได้มีความศรัทธาเพิ่มขึ้น และมีจิตเป็นกุศลเพิ่มขึ้นด้วย

และกิจกรรมบางอย่างที่พอจะปรับเปลี่ยนให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาได้ เช่นการทำพิธีถวายสังฆทาน ก็ควรมีการกล่าวสัมโมทนียกถาจากพระภิกษุ เพื่อให้ทายกเกิดความบันเทิงใจในทานที่ตนได้ถวายแล้ว

^๑ พระวินัยปิฎก มหาวีถังค

(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖),

การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ดี ทำให้พุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาได้รับรู้ข่าวสารจากทางวัดบ้าง แต่การทำป้ายโฆษณาต่างๆ เพื่อชักชวนให้คนมาทำบุญ โดยอ้างเอาอานิสงส์ของบุญนั้นมาเชิญชวนกัน พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ ทรงจัดว่าเป็นบิดนทบาทที่มีโทษ แต่การกล่าวถึงอานิสงส์ของบุญหลังการทำบุญแล้ว เป็นสิ่งที่ดีทำให้ผู้ทำบุญเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจในบุญนั้น ทำให้เกิดอปรเจตนาคือเจตนาหลังการทำบุญ ทำให้บุญนี้มีผลมากขึ้น

การที่วัดจัดทำพระพุทธรูปและวัตถุมงคลต่างๆ นั้น ถ้าทำเล็กๆ น้อยๆ ไม่มีการโฆษณาสรรพคุณมากเกินไปจริง แต่ทำเพื่อให้พุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาได้มีโอกาสนำพระพุทธรูปไปสักการบูชาที่บ้านนั้น ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าวัดมีการโฆษณาชวนเชื่อ ทำให้คนเกิดความเข้าใจผิด มองว่าพุทธศาสนากับไสยศาสตร์เป็นเรื่องเดียวกัน เน้นเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์มากกว่าการเจริญพุทธาณูสติ แล้วทำพระพุทธรูปและวัตถุมงคลให้เป็นอุตสาหกรรม มีการซื้อขาย มีการตั้งราคามากนั้นเป็นการไม่สมควรมากๆ เพราะเป็นพุทธพาณิชย์ การตีราคาพระพุทธรูปที่ไม่อาจประเมินค่าได้ ทั้งยังส่งผลให้คนเกิดความมึนงง เป็นการทำลายพระพุทธรูปศาสนาโดยทางอ้อม เพราะเป็นการเบี่ยงเบนจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงเน้นเรื่องหลักกรรม และหลักเหตุผล ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่วัดไม่ควรทำเป็นอย่างยิ่ง

การจัดงานต่างๆ ภายในวัด เช่นงานประจำปี งานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรคำนึงถึงความเหมาะสม และเน้นจัดกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากกว่ากิจกรรมหาเงิน หรือกิจกรรมเพื่อความบันเทิง การพิมพ์หนังสือ การทำเทพ การออกวารสาร การทำโฮมเพจของวัด เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่น่าเอาหลักการตลาดมาใช้ได้อย่างดี แต่เนื้อหาควรเน้นส่วนที่เป็นพระพุทธพจน์ หรือเนื้อหาในพระไตรปิฎกให้มาก ทั้งเน้นในเรื่องของหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้พระสังฆธรรมดำรงอยู่สืบไป เช่นในอาถรรพณ์สูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ตะโพนชื่ออานกะของพวกกษัตริย์ผู้มีพระนามว่า ทสารหะ ได้มีแล้ว เมื่อตะโพนแตกพวกทสารหะได้ตกลงลิ้มอื่นลงไป สมัยต่อมาโครงเก่าของตะโพนชื่ออานกะก็หายไป ยังเหลือแต่โครงลิ้ม แม้นั้นใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกภิกษุในอนาคต เมื่อเขากล่าวพระสูตรที่ตถาคตกล่าวแล้ว อันลึกลับ มีอรรถอันลึกลับ เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยสุญญัตตธรรมอยู่ จักไม่ปรารถนาฟัง จักไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อรู้ และจักไม่สำคัญธรรมเหล่านั้น ว่าควรเล่าเรียน ว่าควรศึกษา แต่ว่าเมื่อเขากล่าวพระสูตรอันนักปราชญ์รจนาไว้ อันนักปราชญ์ร้อยกรองไว้ มีอักษรอันวิจิตร มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นของภายนอกเป็นสาวกภาษิตอยู่ จักปรารถนาฟัง ด้วยดี จักเงี้ยไต่ตลงสดับ จักเข้าไปตั้งไว้ซึ่งจิตเพื่อรู้ และจักสำคัญธรรมเหล่านั้น ว่าควรเรียนควรศึกษา.ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระสูตรเหล่านั้น ที่ตถาคตกล่าวแล้ว อันลึกลับ มีอรรถอันลึกลับ เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยสุญญัตตธรรม จักอันตรธาน ฉะนั้น

เหมือนกัน เพราะเหตุดังนี้ นั่น เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อเขากล่าวพระสูตรที่ตถาคตกล่าวแล้ว อันลึก มีอรรถอันลึกเป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยสุญญัตถธรรม อยู่ พวกเราจักฟังด้วยดี จักเจียโลตลงสดับ จักเข้าไปตั้งไว้ซึ่งจิตเพื่อรู้ และจักสำคัญธรรมเหล่านั้นว่าควรเรียน ควรศึกษา ดังนี้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ.^๑

การออกอากาศทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ ควรเน้นเรื่องเนื้อหาธรรมะให้มากกว่าการเรียไรบริจาคน และการสนทนาระหว่างพระภิกษุและฆราวาสที่เป็นผู้หญิง ควรระมัดระวังให้มาก

การจัดกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่นการจัดปฏิบัติธรรม การจัดกิจกรรมต่างๆ ในวันพระ การบวชสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดคอร์สอบรมจริยธรรม การจัดห้องสมุดภายในวัด การสอนพระพุทธศาสนาทุกวันอาทิตย์ ถ้ามีการนำหลักการตลาดมาใช้ในการเชิญชวน เช่นการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ โดยเป็นการเชิญชวนเพื่อให้ร่วมกิจกรรม มิใช่เน้นการให้ “เงินทำบุญ” จะเกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ วัดต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ผู้มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านการดูแล อบรม แสดงธรรม หรือสอนให้ปฏิบัติธรรม ซึ่งปัญหานี้ต้องใช้เวลาในการอบรมบุคลากร ผู้มีหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพมากอีกวิธีหนึ่ง คือ การเผยแผ่โดยการทำตัวอย่างให้ดู วิธีนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้สอน เพียงแต่พระภิกษุสงฆ์สนใจดูแลเฉพาะกิจธุระของตนในพระพุทธศาสนาเท่านั้น คือ พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้สนใจเล่าเรียนปริยัติ และตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาพระวินัย อันเป็นสิ่งที่เกื้อกูลให้การปฏิบัติธรรมเจริญยิ่งขึ้นไป “ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว” บุคคลผู้พบเห็นย่อมเข้ามาอยากจะฟังธรรม รู้ธรรม ตามที่ท่านได้รู้แล้ว ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทำได้โดยง่ายและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น ท่านอุปติสสะ เมื่อท่านได้พบกับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

," เมื่อท่านอุปติสสะได้เห็นจริยาวัตรที่งดงามของพระอัสสชิเถระแล้ว เกิดความเลื่อมใสอยากทราบขึ้นมาทันทีว่า “ท่านบวชอุทิศเฉพาะใคร ? ใครเป็นศาสดาของท่าน ? หรือว่าท่านชอบใจธรรมของใคร ?” และได้เข้าไปขอฟังธรรม จนได้บรรลุเป็นพระ

^๑ พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค เล่ม ๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๓๘.

อรหันต์ในที่สุด และพระผู้มีพระภาคเจ้าได้สรรเสริญให้เป็นพระธรรมเสนาบดีในศาสนาของพระองค์

ความเคร่งครัดในพระวินัยของพระสงฆ์ นอกจากทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างดี ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองแล้ว ยังทำให้ศาสนาอื่นมีอาจเผยแผ่เข้ามาในประเทศไทยได้เร็ววันก เช่นในแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ประเทศฝรั่งเศสได้ส่งราชทูตเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนา แต่ไม่อาจชักชวนให้คนไทยเข้ารับได้เลยสักคนเดียว ตามที่เซวาลิเออร์ เดอ ฟอรั้ง นายทหารฝรั่งเศสที่เข้ามากรุงศรีอยุธยา และได้รับราชการในเมืองไทย ได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลเรือและผู้บัญชาการทหารบก มีบรรดาศักดิ์เป็น “ออกพระศักดิ์สงคราม” และได้เป็นผู้บัญชาการทหารที่ป้อมเมืองบางกอก ต่อมาได้เดินทางกลับประเทศฝรั่งเศส และได้เขียนบันทึกความจำไว้ เป็นจดหมายเหตุฟอรั้ง ในประชุมพงศาวดาร เล่ม ๕๐ ภาคที่ ๘๐ (ค.ศ. ๑๖๗๗) ได้ทูลตอบคำถามของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในเรื่องของการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยว่า “ผู้สั่งสอนศาสนาชักชวนคนไทยเข้ารับไม่ได้สักคนเดียว” และเติมความว่า “ที่ทำให้คริสต์ศาสนาแผ่ไพศาลไปไม่ได้เร็ววันก ต้องโทษจริยวัตรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งมีความอดทนและเคร่งครัดมาก พระภิกษุสงฆ์เหล่านี้ไม่เสพสุราเมรัย ฉันทแต่ของที่คนใจบุญถวายเป็นวันๆ ไปเท่านั้น ของที่ได้มากเกินไปจนความจำเป็นกับบริจาคแก่คนจน ไม่เก็บไว้สำหรับวันรุ่งขึ้นเลย.....” และ “.....ธรรมจรรยาของเขาเล็ดกว่าของเรามาก เขาหานับถือผู้สั่งสอนศาสนาของเราไม่ เพราะว่าผู้สั่งสอนศาสนาไม่เคร่งครัดเท่าพระภิกษุสงฆ์” ข้อความนี้ ยืนยันได้ว่า เพียงพระภิกษุเป็นผู้มีศีล มีจริยวัตรงดงาม ย่อมได้รับความนับถือ และความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องทำการตลาดใดๆ เลย ก็มี คนเข้ามาทำบุญเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีมาแล้วตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่มีเงินหมื่นเวียนอยู่ในวัดเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้รัชกาลที่ ๕ ตัดสินพระทัยเลิกระบบเงินกัลปนาที่ให้แก่วัด

ในทางตรงกันข้ามถึงแม้ว่าพระภิกษุสามารถแสดงธรรมได้อย่างไพเราะ สามารถแสดงธรรมให้คนเข้าใจได้อย่างดี แต่พระภิกษุรูปนั้นปฏิบัติตัวไม่ดี ไม่มีศีลและวินัยอันเป็นที่รักแล้ว ก็มีเพียงแต่ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในระยะแรกเท่านั้น เมื่อความจริงปรากฏออกมาดังเช่นที่มีข่าวในทางไม่ดีของพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ออกสู่สายตาประชาชนอย่างมากมาย ผู้ที่เลื่อมใสยอมคลายความเลื่อมใส ผู้ที่ไม่เลื่อมใสยอมพากันสมน้ำหน้า และไม่มีใครอยากรับฟังธรรมอะไรก็ตามจากบุคคลเหล่านั้นอีกต่อไป

ดังนั้นพระวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้แล้วนั้น ถ้าพระสงฆ์ทั้งหลายพึงรักษาไว้เท่าชีวิตแล้ว ความเลื่อมใสของพระพุทธศาสนาย่อมไม่มี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็จะทำได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง โดยที่วัดไม่จำเป็นต้องทำการตลาดเพื่อหารายได้บำรุงวัดใดๆ ทั้งสิ้น

รายการอ้างอิง

- คู่มือสวดมนต์แปล ฉบับอุบาสก – อุบาสิกา. ราชบุรี: ธรรมรักษ์การพิมพ์, ๒๕๔๕.
- ชมรมศึกษาพระสูตร. ธรรมะต่างนิกาย. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: บจก. ฟ้าอภัย, ๒๕๔๔.
- ธรรมะสว่างใจ. ๓๗ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๔): ๒.
- ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. กรุงเทพฯ : บ.อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๔.
- ประวัติวัดราชาธิวาสวิหาร เสนาสนะ และถาวรวัตถุ, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- ปรียา วอนขอพร และคณะ, หลักการตลาด, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่ม ๑ ภาค ๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระสัทธรรมมโชติกะ ธีรมาจารย์, มาติกาโชติกะ ธีรมาสังคณิสสรูปัตถนิสสยะ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ทิพยวิสุทธิ การพิมพ์, ๒๕๔๑.
- พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม ๒ ภาค ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๑. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : วิธีทางที่ไม่ควรมองข้าม. ใน พิทยา ว่องกุล, วิกฤติศาสนายุคธนาธิปไตย, ๑๒๕. กรุงเทพฯ: บจก.อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๕.
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์. ประวัติวัดและหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กาญจนบุรี: สหายพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- พิทยา ว่องกุล. บทนำ – พุทธวิบัติ : สถาบันสงฆ์ทิศผิดทางหรือ?. ใน พิทยา ว่องกุล, วิกฤติศาสนายุคธนาธิปไตย. กรุงเทพฯ: บจก.อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง (มหาชน), ๒๕๔๕.
- พุทธทาสภิกขุ. ตำราดูพระและวินัยของภิกษุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๓๗.
- ระแบบ ลีตัญญาโณ, พระราชธรรมนิเทศ. พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : พรศิวกการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ร่วมโพธิ์แก้ว ๒ (กรกฎาคม – สิงหาคม ๒๕๓๖): ๑.

วศิน อินทสระ. **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กิตติวรรณ, ๒๕๓๖.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. **พระเครื่องในเมืองสยาม**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๗.

สุรีย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ. **พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: บจก.คอมฟอร์ม, ๒๕๔๓.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา** (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร) , หน้า ๑๒.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. **มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศไทยสยาม**. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ, ๒๔๗๑.

แสวง อุดมศรี. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย, (ม.ป.ป.).

หลวงพ่อดอนอง กตปุญโญ. **สายธาคูสายธรรม. ธรรมะสว่างใจ ๒๗** (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๑): ๑๗.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ก

วัดไร่ขิง

สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดไร่ขิง เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรี ในท้องที่เขตตำบลไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ที่ธรณีสงฆ์

วัดไร่ขิงมีที่ธรณีสงฆ์ทั้งสิ้น ๒๔๔ ไร่ ๘๙ ตารางวา แบ่งเป็นเขตศาสนสถานและเขตสาธารณสถาน โดยมีถนนทางหลวงแผ่นดินสาย ๖ ตัดผ่านกลางแบ่งเขตทั้งสองอยู่คนละด้านกัน

อาณาเขตวัดเฉพาะที่แบ่งเป็นเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส มีดังนี้

ทิศเหนือ	จดแม่น้ำท่าจีน
ทิศใต้	จดแนวทางรถไฟผ่านสนามกอล์ฟ
ทิศตะวันออก	จดตลาดวัดไร่ขิง
ทิศตะวันตก	จดตำบลท่าตลาด

นอกจากนี้ ทางวัดยังได้จัดสร้างสถานศึกษาและสถานพยาบาลขึ้นในที่ธรณีสงฆ์ คือ

- โรงเรียนประชาบาลวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตก
- โรงเรียนมัธยมศึกษาไร่ขิงวิทยา ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้
- โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (โครงการในพระราชดำริ) ตั้งอยู่ด้านทิศใต้

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุภายในวัด

๑. พระอุโบสถ มีลักษณะเป็นทรงโรง ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีขนาดกว้าง ๔ วา ๒ ศอก ยาว ๑๒ วา สูง ๘ วาเศษ ฝาผนังก่ออิฐถือปูนหน้าบันแกะสลักเป็นลายพฤกษชาติทั้งสิ้น ติดช่อฟ้าในระกาหางหงส์ หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีลี้ลับ ชุ่มประตูปูนปั้นเครือเถา บานประตูด้านนอกเป็นลายรดน้ำรูปท้าวจตุโลกบาล ด้านในเป็นภาพสีรูปอสุรยักษ์ เขี้ยวกาง และอื่นๆ ติดพันด้วยลวดประหลาดตามจินตนาการของช่างเขียนในสมัยนั้น บานหน้าต่างเป็นลายรดน้ำรูปต้นไม้ พร้อมด้วยลวดลายสัตว์ ด้านในเป็นภาพเขียนสีรูปดอกไม้ ส่วนชุ่มหน้าต่างเป็นรูปปูนปั้นลายเครือเถาเช่นเดียวกับชุ่มประตูปูนปั้น

๒. พระประธาน ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถวัดไร่ขิง ประชาชนทั่วไปมักเรียกกันว่า “หลวงพ่อดาววัดไร่ขิง” อนุโลมตามชื่อวัด พระพุทธรูปองค์นี้น่าจะเป็นเนื้อทองสัมฤทธิ์ ประทับนั่งปางมารวิชัยแบบประยุกต์ พระรูปมีลักษณะผิวกายคล้ายเขียงแบน พระหัตถ์เรียวยาวตามแบบสุโขทัย แต่เฉพาะพระ

พัศตร์คูคล้ายรัตนโกสินทร์ ประดิษฐานเหนือชุกชี มีขนาดหน้ากว้าง ๔ ศอก ๒ นิ้ว สูง ๔ ศอก ๑๖ นิ้ว เศษ

พระพุทธรูปองค์นี้ถูกอัญเชิญลงมาจากกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) เป็นพระพุทธรูปที่มีประชาชนนับถือมาก และโดยเหตุที่วันที่อัญเชิญพระพุทธรูปองค์นี้มาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดไร่ขิงนั้น ตรงกับวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ และวันนั้นเป็นวันสงกรานต์พอดี จึงมีประชาชนมาชุมนุมกันมาก ในขณะที่หลวงพ่อกำลังขึ้นจากแพสู่ประรำพิธีนั้นเกิดอัศจรรย์ แสงแดดที่แผดจ้ากลับพลันหายไป ความร้อนระอุในยามสงกรานต์กลางเดือนห้า บังเกิดมีเมฆดำทะมึนลมปั่นป่วน ฟ้าคะนองในนภากาศ บันดาลให้ฝนโปรยลงมา ยังความเย็นฉ่ำใจทั่วหน้าทุกคนในที่นั้นเกิดความยินดีโสมนัส พากันอธิษฐานจิตเป็นอันเดียวกันว่า “หลวงพ่อกำลังทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ดับความร้อนคลายความทุกข์ให้หมดไป ดุจสายฝนที่คลให้ชุ่มฉ่ำ เจริญออกงามด้วยธัญญาหาร ฉะนั้น”

นับแต่ปีที่หลวงพ่อกำลังมาประดิษฐานบนแท่นชุกชี เป็นพระประธานในอุโบสถวัดไร่ขิงแล้ว ประชาชนก็พากันมาเคารพสักการะมิได้ขาด ทางวัดได้กำหนดถือเอาวันกลางเดือนห้าเป็นวันสำคัญจัดงานเทศกาลนมัสการปิดทองหลวงพ่อตลอดมาจนถึงปัจจุบัน วัดไร่ขิงจึงกลายเป็นวัดที่โด่งดังวัดหนึ่งภายใต้บารมีของหลวงพ่อก

๓. วิหารประจำทิศ ภายในกำแพงแก้วรอบอุโบสถ มีวิหารประจำทิศต่างๆ ทั้ง ๔ ทิศ เป็นทรงโถงเช่นเดียวกับอุโบสถ หากแต่ย่อส่วนต่างๆ ให้เล็กลง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ๓ หลัง และมุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ๑ หลัง ติดช่อฟ้าใบระกาหางหงส์เป็นปูนปั้น หน้าบันใช้ปูนปั้นเป็นลายเทพพนม ไม่มีซุ้มประตูหน้าต่าง และภายในไม่มีภาพจำหลักหรือภาพเขียนใดๆ ทั้งสิ้น เป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เกี่ยวกับเขตพุทธาวาสเช่นพระพุทธรูปจำลองหลวงพ่อกวัดไร่ขิง เป็นต้น วิหารด้านทิศเหนือสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ ด้านทิศใต้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ด้านทิศตะวันออกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ด้านทิศตะวันตกสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

๔. ศาลาจตุรมุข ตั้งอยู่ด้านหน้าและด้านหลังของพระอุโบสถ เป็นศาลาทรงไทย ๔ มุข มุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ติดช่อฟ้าใบระกาหน้าบันทั้ง ๔ ด้าน มีภาพปูนปั้นเป็นเรื่องราวพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงปรินิพพาน และแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ขอบล่างเป็นรูปปั้นราหูอมจันทร์ตลอด เป็นศาลาโปร่ง ปลายเสาทุกต้นมีบัวหงาย ศาลาจตุรมุขทั้ง ๒ หลังนี้ สร้างขึ้นในสมัยพระเทพวราวุธ (ปัญญา อินทปัญญา) เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน หลังที่อยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ ปัจจุบันใช้เป็นที่พักชั่วคราวของมูลนิธิเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) ส่วนที่อยู่ด้านหลังอุโบสถใช้เป็นสถานบริการรูป เทียน ทอง และดอกไม้ในงานเทศกาลประจำปีของวัด

๕. มณฑปกลางสระน้ำ เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาทจำลอง ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของอุโบสถ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยการนำของพระครูนวกวโรโสภณ (เต็ม จันทโสภณ) พร้อมด้วย

ศิษยานุศิษย์ของท่าน มีกำแพงแก้วล้อมทั้ง ๔ ด้าน และมีซุ้มประตูขึ้น-ลงทั้ง ๔ ด้านเช่นกัน แต่ละซุ้มมี
รูปปั้นยักษ์คู่ประจำอยู่ ดุจนายทวารบาล เปิดให้ประชาชนเข้านมัสการทุกวัน
วัดอุโมงค์ต่าง ๆ

รูปจำลองหลวงพ่อดำไว้ซึ่งชนิดติดตัวได้ ชนิดบูชาอยู่กับบ้าน และเป็นรูปภาพขาว-ดำ ฝ้าธงฯ
ทำด้วยโลหะบ้าง กระจกสีบ้าง ผงต่างๆ ตามสมัยนิยม มีดังนี้

๑. รูปพระผิง มีพระผิงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒. รูปแบบโลหะ เนื้อทอง เงิน ทองเหลือง
๓. ธงแขวนรถ
๔. รูปเหรียญต่างๆ (เฉพาะกรรมการและผู้มาช่วยงานเป็นกรณีพิเศษ)
๕. พระบูชาทำด้วยเนื้อทองเหลือง ชัด รมดำ หน้าตัดกว้าง ๓-๔-๕-๖-๗ นิ้ว และมีทำเนื้อคล้าย

หินหยกพิเศษ

๖. พระบูชา ๕-๗ นิ้ว มีอักษรย่อ "สธ." สร้างโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง)

พระรูปแบบต่างๆ มอบสมนาคุณแก่ท่านผู้ร่วมทำบุญสร้างบูรณะถาวรวัตถุวัดไร่ขิง วันปกติที่มี
อุโบสถวัดไร่ขิง และที่กุฎิเจ้าอาวาสเท่านั้น นอกจากนี้ทางวัดไม่รับติดขอบและไม่ยอมให้ใครๆ ทำรูป
จำลองหลวงพ่อดำทุกชนิดไปหากำไรแบบซื้อขายเป็นอันขาด

การพัฒนาวัดไร่ขิง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ถึงปัจจุบัน

๑. จัดเสนาสนะที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์สามเณรจากของเก่า เพิ่มใหม่บ้างให้เพียงพอเป็นที่
อยู่อาศัยเหมาะสมสมควรแก่สมณะให้เกิดประโยชน์และประหยัด รักษาของเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ เพียงพอ
แก่พระสงฆ์สามเณรอยู่อาศัยปีละไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ รูป มีค่าประมาณ ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาทเศษ

ในการนี้ พระครูนวกโสภณ รองเจ้าอาวาส สร้างกุฎิคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ๑ หลัง
มูลค่า ๓๕๐,๐๐๐ บาท

๒. ปรับปรุง สร้าง บูรณะ ถนนหนทาง ปรับพื้นที่บริเวณทั้งที่ใช้โดยปกติ และใช้ชั่วคราวเฉพาะ
ในงานนมัสการหลวงพ่อดำไว้ซึ่งภายในวัด ถนนที่ต้องเชื่อมต่อกับถนนเพชรเกษมเข้าวัดพร้อมด้วยสะพาน
ใช้เงินประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท เฉพาะสะพาน ท่านพระครูนวกโสภณ ได้เชิญชวนให้นายเฉลิม
อังสุลี เจ้าของปั้มน้ำมันชื่อสัตย์พานิช กรุงเทพมหานคร สละเงินสร้างอีก ๕๐,๐๐๐ บาท

๓. ซื้อที่ดินขยายเขตวัด ถมดินเรียบร้อย เนื้อที่ติดต่อกันจำนวน ๙๖ ไร่ ๒ งาน ๙๐ ตารางวา
เป็นเงินประมาณ ๔,๔๑๑,๘๕๐ บาท ที่ไม่ติดต่อกับเขตวัดเพื่อเป็นสถานที่เกี่ยวกับเกษตร สำหรับเป็น
ที่ทดลองเพื่อการศึกษาของเยาวชนจำนวน ๓๐ ไร่

๔. สร้างสุสาน ฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญกุศล ศาลาขายทอง ๒ หลัง บ้านพักครู ๒ หลัง
มณฑปโรงครัวคอนกรีต วางท่อน้ำ ซ่อมฐานซุกชี ปูแผ่นหินในอุโบสถ เป็นเงินทั้งสิ้น ๓,๖๗๐,๐๐๐ บาท

เฉพาะมาปนสถาน แม่ทองใบ ขจรบุญ พร้อมด้วยบุตรธิดาเป็นผู้สร้าง

เฉพาะมณฑป พระครูนวกวโรภณ (เดิม จนทโสภโณ) และศิษย์เป็นผู้สร้าง

๕. ดัดแปลงตึกเป็นพิพิธภัณฑ์

๖. สร้างอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กเพื่อการศึกษาปริยัติธรรมของพระสงฆ์สามเณร พร้อมด้วยการปรับพื้นที่เป็นเงินประมาณ ๑,๙๐๐,๐๐๐ บาท มีแผนกธรรมและแผนกบาลี

๗. สร้างเขื่อนหน้าวัดยาว ๑๕๖ วา เป็นเงิน ๑,๓๐๐,๐๐๐ บาท

๘. เจาะน้ำบาดาล พร้อมด้วยถังขังน้ำ ๓ บ่อ เป็นเงิน ๓๑๐,๐๐๐ บาท

๙. สร้างถนนคอนกรีตในบริเวณวัด

๑๐. ห้องน้ำสาธารณะ

๑๑. สร้างอาคารเรียนเพื่อการศึกษาของเยาวชน ช่วยลดภาระทางบ้านในการจ่ายเงินให้ลูกไปศึกษาในที่อื่นๆ

ก. โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา ๑ หลัง ๒๔ ห้องเรียน คอนกรีตเสริมเหล็ก ระดับมัธยม และหอประชุม ๑ หลัง เป็นเงิน ๓,๔๕๐,๐๐๐ บาท

ข. โรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) สังกัด ก.ส.ช. เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑ หลัง เป็นเงิน ๒,๗๕๐,๐๐๐ บาท และดัดแปลงอาคารไม้ทั้งหลังจากของเก่าเพิ่มเติมของใหม่บ้าง เป็นอาคาร ๒ ชั้น มี ๑๘ ห้องเรียน พร้อมปรับปรุงบริเวณอาคาร เป็นเงิน ๑,๒๕๐,๐๐๐ บาท

๑๒. จัดมูลนิธิ เพื่อการศึกษา

ก. สำหรับภิกษุสามเณร ตั้งใจศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัย และการศึกษาต่อต่างประเทศเฉพาะที่ยังอยู่ในสมณเพศ

ข. นักศึกษาทั่วไป ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จนถึงจบมหาวิทยาลัยชั้นปริญญาตรี (เฉพาะนักศึกษาที่มีการเรียนดี ประพฤติดี ทางบ้านขาดสนทนาการเงินไม่อาจส่งเรียนต่อ หรือมีลูกเรียนหลายคน ไม่อาจส่งเสริมให้ลูกเรียนสูงต่อไปได้ ตั้งทุนไว้ ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๑๓. โรงเรียนบริหารส่วนจังหวัด

๑๔. ศูนย์อาชีพะเขตภาคศึกษา ๑ เพื่อเพิ่มความรู้แก่ประกอบอาชีพ

ความเป็นมาของรูปจำลองหลวงพ่อวัดไร่ขิง

ในสมัยก่อนไม่มีการสร้างรูปจำลองหลวงพ่อวัดไร่ขิงเป็นแบบพระนุชา ทำแต่ชนิดเล็กๆ พอจะติดตัวไปได้ตามโอกาส แต่ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๗ เจ้าอาวาสขณะนั้นเห็นว่าพระพักตร์หลวง

พ่อทำด้วยกากปฐมนผสมผงต่างๆ เช่น ผงอิฐละเอียด บดมังฆราวาส เป็นต้น ซึ่งเกิดด้วยอำนาจสมาธิภาวนาของอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทางสมณะ และวิปัสสนา ฐูปได้ตามพระพักตร์ เกิดชำรุดเสียหายเนื่องจากการทำลายของผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์และความเก่าแก่ จึงให้กระเทาะออกทำเสียใหม่จนพระพักตร์มีสภาพตั้งปรากฏอยู่นี้ ผงกากปฐมนมีส่วนผสมด้วยผงต่างๆ ดังกล่าวแล้ว เก็บรวบรวมไว้ด้วยดี ต่อมามีการสร้างกำแพงแก้วอุโบสถ ได้นำผงเหล่านั้นเท่าที่มีอยู่มาทำเป็นพระแบบสมเด็จ หลังองค์พระกตลายมือไว้เป็นเครื่องหมาย แจกให้บ้าง ใครทำบุญก็ให้เป็นที่ระลึกบ้าง พระผงชุดนี้ได้หมดไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ส่วนพระศกหรือเรียกกันติดปากว่า “พระเกศ” เหลืออยู่ประมาณ ๓๗ เกศ มีผู้ต้องการไปบูชาบ้าง เหลือจากนั้นส่วนใหญ่นับแต่ปี ๒๕๐๘ เป็นต้นมาไม่ได้แจกให้ใครอีก เพราะทางวัดมีจุดมุ่งหมายในการหล่อรูปเหมือนหลวงพ่อบ้าง ให้นำผงเกศที่ถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เชื่อถือได้ นำมาบรรจุในองค์หลวงพ่อบ้าง ผสมกับผงต่างๆ ทำพระผงสมเด็จบ้าง สมเด็จนางพระยาบ้าง บรรจุในรูปจำลองหลวงพ่อบแบบสมเด็จเนื้อกลีบคล้ายพระกริ่งบ้าง มีหลายแบบด้วยกัน

การทำพระภูษานั้น มีจุดมุ่งหมายให้ทุกคนรอบครัวได้มีหลวงพ่อบ้างไว้ซึ่งที่จำลองไปไว้สักการะบูชาตามต้องการ ได้ทำพิธีพุทธาภิเษกทองที่จะทำพระภูษาหน้าอุโบสถของหลวงพ่อบ้าง มีพระราชธรรมมาภรณ์หรือหลวงพ่อบ้างดอนยายหอมเป็นประธานเททองพระขนาดหน้าตัก ๖ นิ้ว ชุดแรก ๑,๐๐๑ องค์ ปรากฏว่าไม่นานมีคนจองและนำไปบูชาหมดชุด ชุดนี้มีปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กำกับอยู่ ต่อจากนั้นทำขนาดหน้าตัก ๕ นิ้ว ๔ นิ้ว ๓ นิ้ว โดยลำดับ มีเท่าไรก็หมดทุกรุ่นต้องทำเพิ่มเติมเป็นคราวๆ มีเครื่องหมายปรากฏคือ พ.ศ. ที่ทำไว้แต่ละปีด้วย ต่างนำไปบูชาสักการะด้วยความเคารพนับถือ ได้ลาภผลต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์ ยศไมตรี และอื่นๆ ตามปรารถนา ซึ่งเป็นผลพลอยได้แต่ละบุคคล ที่น่าอัศจรรย์ก็คือคุ้มกันไฟไหม้ทำลายสิ่งของ ของผู้เคารพบูชาให้ลดความเสียหายน้อยลงได้ มาในรูปการเข้าฝันบ้าง ทำให้รู้เกิดสังหรณ์หรือสงสัยหาทางแก้ปัญหาก็ได้บ้าง ทำให้ได้เงินเพิ่มขึ้นบ้าง

คนเดี๋ยวนี้อชอบยึดรูปวัตถุแทนองค์พระพุทธรูป ในรูปแบบ “เล่น” กันไปหมด คำว่าเล่นนั้น ไม่จริงจังอะไร ในทางที่พระพุทธรูปเปรียบเหมือนกับของมีชีวิตชีวาเคลื่อนไหวได้ ใช้คำว่า “จับ” คล้ายกับจับผักปลาอะไรทำนองนั้น เป็นภาษาตลาดนักนิยมพระวัตถุชอบพูดกัน จับมาได้มาก ๆ ราคาดีก็ “ปล่อย” กันดูไปกันใหญ่ น่าจะใช้คำพูดให้คู่ควรกับความบริสุทธิ์มากกว่า ไม่ควรเอาคำพูดง่ายๆ มาใช้กับของบริสุทธิ์ คนสมัยปัจจุบันหรืออนาคต จะเข้าใจถ้อยคำที่ใช้กับพระพุทธรูปอย่างนี้ เป็นของไม่มีค่า ถือเป็นสินค้า นานๆ ไปจะกลายเป็นปูชนียวัตถุที่ควรเคารพนับถือ มันคงอยู่นานเท่านั้น

พระพุทธรูปจะบันดาลอะไรนั้นควรคิดให้ดี เพราะพระองค์นิพพานดับสนิทไม่มีอะไรเหลือ แต่มีอภินิหารอย่างนั้นอย่างนี้น่าจะเกิดจากเทพเทวาอาศัยรูปสร้างบารมี พระพุทธรูปบางองค์อาจมีเทพมหศักดิ์รักษา สามารถให้สิ่งที่มุ่งหมายได้ต่างๆ นึกอะไรก็บันดาลให้สมปรารถนา แต่ก็อยู่ในวิสัยที่จะฟังได้ เทพผู้อภิบาลพระพุทธรูปมีบารมีมากก็อาจให้อะไรๆ ได้ทุกอย่างในขอบเขตที่เห็นได้ชัดคือ ทำให้เกิดศรัทธาในเบื้องต้น มีความเชื่อก่อนเป็นอันดับแรก ทำให้ให้มั่นคงในขั้นต่อไป นี่คือสมาธิ คนมีสมาธิ

เป็นเหตุให้เกิดปัญหาไต่ตรองรอบคอบในการทำงานหรือรักษาหน้าที่ศึกษาหาความรู้ ครั้งก่อนๆ นี้ อาจไม่แน่นอน พอเกิดความเชื่อเท่านั้นก็สร้างความแน่นอน พิจารณาด้วยเหตุผลอันละเอียด จึงได้ผล สมที่ปรารถนา ถ้าไม่คิดอะไรมากก็ต้องยอมยกความศักดิ์สิทธิ์ที่สำเร็จนั้นๆ ให้กับปุชฌนีวัตตุที่ตนเชื่อ ถือ คิดด้วยเหตุผลแล้ว คือเราประกอบด้วยศรัทธา ทำให้มั่นคงในกิจน้อยใหญ่ นั้น ไต่ตรองด้วยปัญญา อันสุขุมคัมภีรภาพทำให้กิจการนั้นๆ สำเร็จด้วยดีอย่างไม่น่าเชื่อจะเป็นไปได้แต่ก็เป็นไปแล้ว อันที่จริงก็ ธรรมชาติของพระพุทธเจ้านั่นเอง บางทีก็เป็นรูปพระเถระต่างๆ ที่ตนมีความศรัทธาอยู่ หรือสิ่งอื่นๆ ที่ตนมี ศรัทธา ชื่อน่าสังเกต สิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ นั้น ถ้าคนใกล้ชิดเกิดความโลภ ประพตินอกธรรมชาติ หลอกหลวง ทำให้ผู้มีศรัทธาทังหลายเข้าใจผิดๆ มักจะเสื่อมโดยเร็ว แม้แต่พระพุทธรูปในบางที่ คนเขลาไม่รู้เท่าไม่ถึง การณ์ เห็นแต่จะได้สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้เสียเอง เป็นการทำความศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรีเสียมิใช่น้อยก็มี

พระพุทธรูปที่เทพต่างๆ อภิบาลรักษาอยู่ก็มาก ก็พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัย สมัย อยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ ในบางอิริยาบถ สมัยนอกนั้น จะยกย่องในฐานะของเก่าไม่เห็นมีอภินิหาร อะไรนัก พวกเทพน่าจะไปจุดเสียหมด จึงไม่ค่อยมีอภินิหาร ปุชฌนีวัตตุและสิ่งอื่นๆ ที่มีอภินิหารนั้น ให้ สำเร็จเฉพาะบางคนเท่านั้น มิใช่ทั่วๆ ไปทุกคน น่าจะเพราะพลังศรัทธา สมาธิ ปัญญา จะอ่อนกำลังไป บ้างไม่เหมือนกัน จึงขัดแย้งศักดิ์สิทธิ์เฉพาะเป็นบางคน มากหรือน้อยนั้น ก็อาจเกิดจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่อยู่ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีการส่งเสริมออกนอกกลุ่มออกทางด้วยจะทำให้คลายความศักดิ์สิทธิ์ ลงไป เพราะพวกเทพที่อยู่ในศีลธรรมเห็นพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เห็นแก่ได้เกินขอบเขต คงจะไม่ยินดีที่จะอภิบาลใกล้ชิดต่อไป พวกเทพอาจจะมีความคิดสงสารไม่ควรส่งเสริมคนประเภทนี้ให้เป็นอยู่บนกอง กรรมกองเวรหรืออาจเกิดเมตตาคารีไม่อยากเห็นพวกเขาได้รับความทุกข์ยากในนรกนานเกินควร เพราะโทษหลอกหลวงเห็นแก่ได้เกินกำลัง พุดให้สั้น คนผู้ใกล้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกศีลนอกธรรมย่อมมีทางทำ ให้ปุชฌนีวัตตุและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสื่อมเป็นธรรมดาๆ ไม่ต้องสงสัย

อาศัยเหตุการณ์ดังกล่าวและสิ่งแวดล้อม ปราภฏการณ์ต่างๆ แล้ว หลวงพ่อวัดไร่ขิง ย่อมมีเทพ มเหศักดิ์อภิบาลทำให้เกิดความสำคัญหลายๆ อย่าง สร้างอภินิหารที่ไม่น่าเป็นไปได้ให้เป็นไปแล้ว ทำ ความตั้งใจให้เกิดกับคนหมู่มาก ยากที่ผู้ไม่ใช้วิจรรณญาณหรือใช้ไม่ถึงขั้นจะพึงชี้ขาดได้ถูกต้อง

มีการกล่าวถึงอภินิหารต่างๆ ของหลวงพ่อวัดไร่ขิงอยู่หลายเรื่อง วัตถุมงคลรูปจำลองหลวงพ่อ วัดไร่ขิงมีมากรุ่นที่ใครๆ มีอยู่แล้วปลอดภัยอันตรายต่างๆ เช่น พระเนื้อโลหะแบบชินราช เข้มฉืดยาหมอ ไม่สามารถฉีดยาเข้าเนื้อได้ พระเมฆพัทธ เด็กตกจากที่สูงไม่เป็นอันตราย พระภ.ป.ร.นวโลหะ แคล้ว คลาด กันถูกยาเบื่อเมา พระเนื้อกระเบื้องพระอุโบสถหลวงพ่อทุกรุ่นล้วนมีอภินิหารต่างๆ รถชนกันคว่ำ ชนกันพัง แต่ผู้นั่งอันตรายเพียงเล็กน้อย บางรายไม่เป็นอะไรเลย เป็นที่น่านำหัตถ์จรรยาพิสูจน์ด้วยเหตุผล ยาก แม้แต่พระประจำวันป้องกันฟ้าผ่าได้ เด็กตกน้ำยังไม่จมน มีผู้ช่วยขึ้นจากน้ำแล้ว ยังร้องเพลงต่อไป เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นก็มี สิ่งไม่เคยมี ไม่เคยเป็น ก็เกิดมี เกิดเป็น

ผนวก ข

วัดสังฆทาน

สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดสังฆทาน สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๐/๑ บ้านบางไผ่น้อย หมู่ที่ ๓ ตำบลบางไผ่ อ.เมือง จ.นนทบุรี สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม เดิมเป็นวัดร้างกลางสวนผลไม้ ซึ่งชาวบ้านในย่านตำบลบางไผ่ใช้เป็นที่ถวายสังฆทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพชน โดยนิมนต์พระภิกษุจากวัดต่างๆ ที่ใกล้เคียงมาทำบุญในวันสงกรานต์ของทุกปี วัดร้างนี้จึงมีชื่อเรียกขานจากชาวบ้านว่า “วัดสังฆทาน”

ประวัติการก่อสร้างวัดสังฆทานนั้น ยังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัด เท่าที่ตรวจสอบจากหลักฐานทางโบราณวัตถุต่างๆ ก็ได้แต่สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และเชื่อว่าเดิมนั้นวัดนี้มีบริเวณอยู่ติดกับฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาเมื่อแม่น้ำเปลี่ยนเส้นทางไป การเดินทางลำบาก เนื่องจากสมัยก่อนใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก จึงได้ย้ายไปสร้างวัดในสถานที่แห่งใหม่ ปล่อยให้วัดเดิมนี้กลายเป็นวัดร้าง

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ หลวงพ่อสนอง กตปุญโญ ได้จาริกมาพบวัดสังฆทานในสภาพที่มีเพียงองค์หลวงพ่อโตกับศาลาไม้มุงสังกะสีเก่าๆ พอดีองค์ ไม่มีฝาผนัง พื้นที่วัดเพียง ๑ ไร่เศษ กลางสวนผลไม้ อันรกทึบ ครั้งนั้นหลวงพ่อสนองได้ดำริว่า ที่นี้เหมาะจะเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวอุดมการณ์

ท่านได้ย้อนกลับมายังวัดสังฆทานอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เพื่อมาอยู่จำพรรษา ละมีพระลูกศิษย์ตามมาอยู่จำพรรษาด้วยอีก ๔ รูป หลังจากนั้นผู้ที่เฝ้าวัดอยู่เดิมก็ได้อาราธนาให้อยู่จำพรรษาที่วัดสังฆทาน และได้มีการริเริ่มเดินสายไฟเข้าวัด

การเผยแผ่ธรรมตามหลักอุดมการณ์และสติปัญญา ๔ ทำให้มีสาธุชนสนใจเข้ามาศึกษา และปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากขึ้น สถานที่ที่มีอยู่เดิมจึงคับแคบ ญาติโยมที่เห็นความสำคัญจึงได้ร่วมกันบริจาคทรัพย์ ซื้อที่ดินถวายวัดเพิ่มเติม

ที่ดินสงฆ์

๑. ที่ดินของวัดสังฆทาน ๕๓ ไร่ ๑ งาน ๔๔ ตารางวา
๒. ที่ดินของมูลนิธิพุทธอเนกประสงค์ วัดสังฆทาน ๒๕ ไร่ ๒ งาน ๑๒ ตารางวา

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุภายในวัด

๑. พระอุโบสถแก้ว รูปทรงเจดีย์แปดเหลี่ยม

ได้มีการก่อสร้างขึ้นในพื้นที่ที่เดิมเป็นศาลาหลวงพ่อโต เนื่องจากของเดิมเป็นศาลาไม้ ชำรุดทรุดโทรมหมดสภาพที่จะซ่อมแซมบูรณะ พระอุโบสถแก้วนี้สร้างให้เป็นโบสถ์อเนกประสงค์ และมีการขยายพื้นที่ให้สามารถรองรับผู้คนได้ถึง ๖๐๐ คน

พระอุโบสถแก้วมีทางเข้าอยู่ ๓ ด้าน คือ ด้านทิศเหนือ, ด้านทิศใต้ และด้านทิศตะวันออก ในแต่ละด้านจะมีประตูทางเข้าเป็นกระจกแกะสลักภาพธรรมด้านละ ๒ ประตู ซึ่งหลวงพ่อสอง กตปุญญ โณ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดสังฆทานนี้ จัดให้ทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อให้คนรุ่นใหม่มีความสนใจ เพราะเป็นของสมัยใหม่ เป็นพระอุโบสถแห่งแรกที่มีประตูเป็นกระจก โดยเอามาผูกเป็นภาพปริศนาธรรม ให้คนมาเรียนรู้ธรรมะจากประตูของโบสถ์หลังนี้ โดยทางวัดสังฆทานได้จัดทำหนังสือ ชื่อเรื่องว่า “ประตูธรรม” ไว้เป็นสื่อในการอธิบายความเป็นมาของภาพในประตูแต่ละด้าน โดยเอาเนื้อหามาจากในพระสูตรเป็นส่วนใหญ่

อุโบสถหลวงพ่อโตทำเป็น ๒ ชั้น ชั้นบนใช้เป็นโรงอุโบสถ อุสมบพทหมู่ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ชั้นล่างทำเป็นที่รับสังฆทาน บวชนกขัมมปฏิบัติ ที่รับรองพระภิกษุ ที่จำหน่ายเทพธรรมะ และประชาสัมพันธ์ หอกระจายเสียงธรรมะตามสายภายในเขตวัดสังฆทาน

๒. หลวงพ่อโต

พระประธานวัดสังฆทาน เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัยศิลปะอู่ทอง ขนาดหน้าตักกว้างประมาณ ๘ ศอก สูงจากช่ວงฐานถึงปลายพระรัศมีประมาณ ๕ วา ๑ ศอก ภายในองค์พระเป็นแกนไม้สักทองลงอักขระคาถาด้วยปูนขาวผสมน้ำอ้อย ที่ฉีกรแต่งเป็นลายกนก นิ้วพระหัตถ์ทั้ง ๕ นิ้ว ยาวเท่ากัน สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอู่ทอง ได้มีการบูรณะกันต่อมาเรื่อยๆ จนปัจจุบันองค์ของหลวงพ่อโตตั้งแต่ส่วนพระพักตร์และพระศอกหุ้มด้วยทองคำ และส่วนพระอุระ ลงมาจนถึงฐาน หุ้มด้วยทองแดงก่อน แล้วจึงหุ้มด้วยทองคำอีกชั้นหนึ่ง จึงเป็นหลวงพ่อโตที่หุ้มทองคำทั้งองค์ในที่สุด

ระเบียบและข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุ-สามเณร

วัดสังฆทาน ต.บางไผ่ อ.เมือง จ.นนทบุรี

ภิกษุ-สามเณร ที่เข้ามาอยู่ในอาราสน์ ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบดังนี้

๑. ต้องทำวัตรสวดมนต์ เจริญกัมมัฏฐานทุกเช้า-กลางวัน-เย็น ออกรับบิณฑบาตเป็นประจำ พระภิกษุต้องลงอุโบสถทุกกึ่งเดือน วันพระไม่สมควรออกนอกวัด หรือวันธรรมดาจะออกนอกวัด ต้องได้รับอนุญาตจากประธานสงฆ์ก่อน

๒. ต้องถือผ้าสามผืน คือ สบง จีวร สังฆาฏิ และผ้านีสีทนะ กับสมณบริวารครบถ้วน ห้ามสูบบุหรี่ กินหมาก กินยานัตถุ์ และเสพของมีนเมาทุกชนิดที่เป็นสิ่งเสพติดเยี่ยงฆราวาสวิสัย

๓. ต้องฉันอาหารมื้อเดียว ฉันในบาตร ห้ามฉันนม นมถั่วเหลือง ไมโล โอวัลติน หรือของเคี้ยว (ยกเว้นแก๊สซ) นับตั้งแต่เที่ยงวันไปแล้วจนตลอดรุ่งราตรี และห้ามเก็บของฉันไว้ในกุฏิ

๔. ห้ามจับเงินและทอง หรือสิ่งของที่เขาสम्मุตินี้ให้ใช้แทนเงินและทอง ห้ามมีเงินส่วนตัว ต้องทำเป็นของกลางสงฆ์ทั้งหมด เมื่อประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดพึงแจ้งต่อประธานสงฆ์ หรือผู้แจกของสงฆ์ หากย้ายไปอยู่สำนักอื่นที่มีใช้วัดสาขา สิ่งของที่เบิกจากกลางสงฆ์ไปใช้ให้นำส่งคืนห้องพัสดุทั้งหมด

๕. ห้ามบอกใบ้ให้หวย เป็นหมอดู หมอยา หมอน้ำมนต์ แจกเครื่องรางของขลัง ห้ามเรียนวิชาทางโลกซึ่งเป็นวิชาโลกีย์วิสัย และห้ามนำวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องคิด สี่ ตี เป่า เข้ามาในวัดอย่างเด็ดขาด

๖. ห้ามพูดคุยกับผู้หญิงตามลำพัง เว้นแต่มีผู้ชายที่รู้ความอยู่ด้วย และห้ามเดินทางร่วมกับผู้หญิง เว้นไว้แต่มีผู้ชายร่วมเดินทางด้วย ห้ามจับกลุ่มคุยกันตามกุฏิ ห้ามรับแขกที่กุฏิ ให้รับได้ที่ศาลาส่วนรวม

๗. ภิกษุ-สามเณรผู้บวชใหม่ หรือเข้ามาอยู่ใหม่ ต้องถือนิสัยใหม่กับพระอาจารย์ อย่างน้อย ๕ พรรษา หากจะเดินทางไปไหนต้องมีพระพี่เลี้ยงไปด้วย ห้ามไปตามลำพังผู้เดียว

๘. เมื่อมีเหตุจำเป็นต้องส่งจดหมายหรือรับจดหมายและเอกสาร ต้องนำมาแจ้งและอ่านให้ประธานสงฆ์ทราบทุกครั้ง และห้ามใส่แว่นตาสีดำ เว้นแต่จะป่วยเกี่ยวกับโรคตา หรือแพทย์เห็นสมควรให้ใส่

๙. เมื่อมีเรื่องมัวหมองขัดแย้งกัน ห้ามตัดสินด้วยตนเอง ต้องมาประชุมต่อหน้าสงฆ์ ไม่ควรตีเตียนธรรมวินัย พึงเป็นผู้สันโดษ เป็นผู้สรวม มีมารยาทอันสงบเรียบร้อย เป็นผู้วางายสอสงาย เป็นผู้ใคร่ต่อความเพียรในการเจริญสติปัฏฐานสี่ทั้งกลางวันและกลางคืน

๑๐. ว่าด้วยพระภิกษุที่มาจากสำนักอื่น ประสงค์จะมาปฏิบัติหรืออยู่จำพรรษา ณ วัดสังฆทาน ต้องปฏิบัติ ดังนี้

ก. ต้องได้รับอนุญาตหัวหน้าสำนักเดิมก่อน และนำหลักฐานในสุทธิ มาแจ้งต่อประธานสงฆ์วัดสังฆทาน

ข. ถ้ามีความประสงค์จะเข้ามาพักชั่วคราว ทางวัดจะอนุญาตให้พักได้เพียง ๓ วัน หากประสงค์จะมาจำพรรษา ณ วัดสังฆทานต้องมาอยู่ก่อนเข้าพรรษาอย่างน้อย ๑ เดือน เพื่อศึกษาข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ให้เข้าใจ และปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

ค. เมื่อทำกิจวัตร เช่น นั่งสวดมนต์ เจริญกัมมัฏฐาน ออกบิณฑบาต ตักอาหารและฉันอาหาร ต้องอยู่ท้ายแถว จนกว่าจะได้รับพิจารณาเข้าหมู่คณะ

ง. ไม่มีสิทธิ์ออกความเห็นใดๆ หรือแม้จะแสดงธรรมโปรดญาติโยม เว้นแต่ได้รับสมมุติเท่านั้น

จ. ไม่อนุญาตให้ร่วมลงอุโบสถสังฆกรรม แต่ต้องบอกปารีสุทธิ

ระเบียบนี้ ตั้งขึ้นเพื่อเป็นจุดรวมสัมมาปฏิบัติ เพื่อความเรียบร้อยสะดวกสบายไม่ขัดแย้งกัน ผู้
จำพรรษาในอาวาสนี้ ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เมื่อรู้ตัวว่าทำไม่ได้ ให้พิจารณาตนเอง

กฐินวัดสังฆทาน

กฐินวัดสังฆทานเป็นกฐินสามัคคี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นมา มิได้ระบุให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็น
เจ้าภาพ แต่ระบุให้ทุกคนเป็นเจ้าภาพร่วมกัน เพื่อให้สาธุชนทุกท่านสามารถถวายองค์กฐินพร้อมด้วย
บริวารครบจำนวนพระภิกษุทั้งวัดได้เท่าเทียมกันทุกคน โดยร่วมกันบริจาคทรัพย์ตามกำลังศรัทธา เป็น
การสร้างทานบารมีร่วมกัน จะได้นำปัจจัยบางส่วนไปพัฒนาวัด ปรับปรุงสถานที่ให้มีความสงบวิเวก
เป็นเสนาสนะที่เหมาะสมควรกับการปฏิบัติธรรม

กฐินวัดสังฆทานจึงเป็นกฐินสามัคคีของสาธุชนทั่วไปที่รวมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในอันที่จะ
ช่วยจรรโลงประเพณีการทอดกฐิน และสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

วัตถุประสงค์

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ นี้ ทางวัดสังฆทานได้นำปัจจัยจากการทอดกฐินไปดำเนินการดังนี้
คือ

- บูรณะหลวงพ่อดโต
- สร้างกุฏิรับรอง
- สร้างเมรุเผาศพไร่umlพิช

สภาพแวดล้อมภายในวัดสังฆทาน

ภายในวัดสังฆทานนั้น จะมีแต่ความร่มรื่น การตกแต่งเกือบทั้งหมดจะเน้นที่การเลียนแบบ
ธรรมชาติ เช่นการสร้างโขดหินปลอม เป็นต้น นอกจากนี้ยังเน้นการปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น ร่มเย็น น่าอยู่
บรรยากาศเหมือนอยู่ป่า แต่ยังมีความสะดวกสบายแบบในเมือง เพราะหลวงพ่อดตอง เจ้าอาวาส ได้
ซื้อที่ดินขยายวัดออกไป จากเดิมวัดสังฆทานมีเนื้อที่เพียง ๑ ไร่ ปัจจุบันนี้มีเนื้อที่ถึง ๘๐ ไร่ ท่านว่าไม่ใช่
เรื่องโลกอยากได้ที่ดินเยอะๆ แต่ท่านปรารถนาให้ที่ตรงนี้เป็นที่ปฏิบัติธรรมเพื่อทำสมาธิ เพื่อเดินจงกรม
เพื่อให้ทุกคนเข้ามาอยู่อย่างสงบและได้รับความสะดวก

ตอนที่ตรงนี้เป็นสวนส้มสวนทุเรียน แต่น้ำท่วมตายหมด ท่านเลยให้ปลูกเป็นต้นไม้ป่าทำให้
มีร่มเงา จึงได้ปลูกป่าทำเป็นลานธรรม ไม่ต้องสร้างศาลา ใช้ต้นไม้เป็นศาลา

ผนวก ค

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

ชั้นและที่ตั้งของวัด

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิด ราชวรมหาวิหาร มีเกียรติสูงกว่าพระอารามหลวงอื่นใดทั้งปวง อยู่ในอันดับหมายเลข 1 ตามทำเนียบพระอารามหลวง เพราะถือว่าเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาขึ้นพร้อมกับการสร้างพระบรมมหาราชวัง อีกประการหนึ่งวัดนี้ยังได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศอีกด้วยตั้งอยู่ที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

อาณาเขตวัด

วัดพระเชตุฯ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับถนนสนามชัย กรมการรักษาดินแดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับถนนมหาราช ตลาดท่าเตียน

ทิศเหนือ ติดต่อกับถนนท้ายวัง พระบรมมหาราชวัง

ทิศใต้ ติดต่อกับถนนเศรษฐสุการ กระทรวงพาณิชย์บริเวณวัดมีเนื้อที่ทั้ง

หมดประมาณ ๕๐ ไร่ ๓๘ ตาราง

ที่ธรณีสงฆ์

วัดพระเชตุพนฯ มีผลประโยชน์จากที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตรงข้ามกับวัด ได้จัดทำท่าเรือ ๑ แห่ง คือท่าเรือสุพรรณ และปลูกตึกแถวให้เช่า โดยรื้อกำแพงพระนครออกและปลูกตึกตามแนวถนนมหาราช มีห้องแถว ๕ ห้องที่ถนนแพ่งนรา เขตพระนคร ซึ่งหลวงนรเศรษฐสุนิห เป็นผู้ถวายสำหรับเก็บผลประโยชน์บำรุงพระวิหารทิศ และห้องแถวที่ถนนตีทองอีก ๑ ห้อง นอกจากนี้ในเขตสังฆาวาสด้านตรงข้ามกับกระทรวงพาณิชย์ ทางวัดได้รื้อคณະกุฎี ๑ คณະ เพื่อสร้างโรงเรียน และได้ให้เอกชนเช่าเป็นโรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการในปัจจุบัน ที่นาของวัดมี ๓ แห่ง คือ ที่ตำบลบึงบา อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่ ที่หมู่ ๕ ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๕๐ ไร่เศษ และที่ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง มีเนื้อที่ ๑ ไร่ ๒ งาน ๒๕ ตารางวา

นามและประวัติผู้สร้างวัด

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเดิมเป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยารัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ระหว่าง พ.ศ.๒๒๓๑ - ๒๒๔๖ เป็นวัดที่ราษฎรสร้างขึ้นแต่ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง ชื่อว่า วัดโพธาราม แต่ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดโพธิ์มาจนทุกวันนี้

ในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ.๒๓๑๑ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีทรงกำหนดเขตเมืองหลวงทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำเจ้าพระยาจึงอยู่ในเขตกลางเมืองหลวง ดังนั้นวัดโพธาราม ซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาจึงอยู่ในเขตพระนครด้วยและได้ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง มีพระราชกฤษฎีกาตั้งแต่นั้นมา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปราบดาภิเษกขึ้นเสวยราชสมบัติ พ.ศ.๒๓๒๕ ทรงย้ายพระมหานครมาตั้งทางฝั่งตะวันออกฝั่งเดียว ทรงสร้างพระบรมมหาราชวัง อยู่ระหว่างวัด ๒ วัด คือวัดสลัก (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์) ทางทิศเหนือ และวัดโพธารามทางทิศใต้ การที่วัดโพธารามอยู่ใกล้พระบรมมหาราชวังนี้เอง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาวัดโพธารามเป็นการใหญ่ เริ่มตั้งแต่พ.ศ.๒๓๓๒ - พ.ศ.๒๓๔๔ รวมเวลา ๑๒ ปี จึงสำเร็จบริบูรณ์เรียกกันว่า วัดวังหลวง พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”

ต่อมาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานผ้ากฐิน ได้ทอดพระเนตรเห็นถาวรวัตถุ เสนาสนะที่ได้สถาปนามาถึง ๓๐ ปีเศษ ชำรุดทุดโทรมลง จึงทรงพระราชดำริที่จะปฏิสังขรณ์และสถาปนาใหม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทแบ่งปันกันบูรณะ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๗๕ โดยขยายของเดิมที่มีอยู่ให้กว้างขึ้นบ้าง เปลี่ยนแปลงให้งดงามบ้าง เช่น พระอุโบสถ พระวิหารทิศ ฯลฯ

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการบูรณะพระพุทธไสยาสน์ ขยายพระระเบียง ดัดแปลงศาลาด้านตะวันออกเป็นพระวิหาร ถ้ายแบบเจดีย์ที่วัดสวนหลวงสบสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสร้างเป็น พระมหาเจดีย์ประจำรัชกาล ปลุกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ถวายพระนามแก่พระพุทธรูปหลายองค์ในพระอารามและแก้สร้อยนามพระอารามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม”

เมื่อถึงรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาบำราบปรปักษ์เป็นแม่กองบูรณะสิ่งชำรุดทุดโทรม เช่น พระอุโบสถ พระวิหารทิศ พระระเบียงและพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ ในราว พ.ศ.๒๔๒๒ - ๒๔๓๒ จากนั้นได้มีการตั้งงบประมาณเพื่ออุดหนุนการบูรณะซ่อมแซมวัดซึ่งได้ดำเนินการเรื่อยมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ พ.ศ.๒๔๗๔ งบประมาณที่เคยได้รับถูกตัดจนหมดทางวัดจึงต้องดำเนินการบูรณะต่อมาด้วยเงินผลประโยชน์ของวัดและเงินบริจาค รวมทั้งเงินอุดหนุนจากกรมการศาสนาอีกส่วนหนึ่ง

ปูชนียสถานและถาวรวัตถุในวัด

วัดพระเชตุพน ฯ มีผังการสร้างจัดบริเวณเป็น 2 ส่วนโดยมีถนนเชตุพนคั่นกลาง คือ

- 1.เขตพุทธาวาส
- 2.เขตสังฆาวาส

1.เขตพุทธาวาส แบ่งเป็น ๒ บริเวณ คือ

1.1 บริเวณพระอุโบสถ

ศิลปะการก่อสร้างเขตนี้ นับว่าเป็นแบบที่พิเศษกว่าที่อื่น ๆ เรียกว่า แบบ “ ย่อไม้สิบสอง “ เริ่มแต่กำแพงชั้นนอกพระเจดีย์รายรอบพระระเบียง และพระระเบียงล้อมพระอุโบสถ

การย่อไม้สิบสอง คือ การย่อมุมเป็นสิบสองมุม หรือ สิบสองเหลี่ยม เช่น มุมกำแพงทั้ง 4 มุม แทนที่จะเป็นมุมฉาก มุมเดียว ก็ย่อแต่ละมุมออกเป็น ๓ มุมเล็ก ๆ

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ตรงกลางของบริเวณนี้ เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิสังขรณ์นั้น ทรงโปรดให้หรือพระอุโบสถเก่าออกและขยายให้ใหญ่กว่าเดิม รอบลานพระอุโบสถมีกำแพงล้อม เรียกว่า “ กำแพงแก้ว “ ด้านนอกประดับศิลาลาย สลักเป็นรูปเขาไม้ และรูปสัตว์ต่าง ๆ มีซุ้มประตู ๘ ซุ้ม และซุ้มสี่มา ๘ ซุ้ม สลักด้วยหินเมืองชลบุรีไบสีมาเป็นศิลาเมืองเขมร นอกประตูกำแพงแก้วหล่อรูปปางแปลงแทนสิงห์ไว้ ๒ ข้างประตูรวม ๑๖ รูป ซาลาระหว่างพระอุโบสถ ปูด้วยศิลาลายเกาะสีชังสลับบ้าง ผ่นรอบพระอุโบสถ จำหลักภาพหนังใหญ่เรื่องรามเกียรติ์ลงในแผ่นศิลาดัดไว้ ๑๕๔ ภาพ ได้ภาพมีคำโคลงบรรยายเรื่องในภาพด้วย

บานประตูพระอุโบสถด้านนอกประดับมุกเป็นลายภาพเรื่องรามเกียรติ์เช่นกัน ด้านในเขียนลายรดน้ำเป็นรูปพัตพระราชาคณะ ฐานานุกรม เปรียญ ทั้งฝ่ายคามวาสีและธรรมาวาสีในกรุงและหัวเมือง

บานหน้าต่างหน้าด้านนอก จำหลักเป็นลายแก้วชิงดวงปิดทองประดับกระจก ด้านในเขียนลายรดน้ำ เป็นตราชื่อเจ้าคณะสงฆ์อยู่ในดอกบัว เชิงหน้าต่างตอนล่างเขียนภาพ มีเรื่องขยายกะตาปลุกถั่วปลุกงา เป็นต้น

ผนังระหว่างหน้าต่าง เขียนภาพเรื่อง พระสาวก เขตทิศละ ๔๑ องค์ เช่น พระสารีบุตร เป็นต้น ผนังตอนเหนือหน้าต่างขึ้นไปเขียนเรื่องพระมหोสถบัณฑิต ตอนพระพุทธรูปเจ้าครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญปัญญาบารมีในทศชาติ เป็นพระชาติที่ ๕ คอสองในเสาประธานเป็นเรื่องเมืองสุวรรณ

พระวิหารทิศ เป็นพระวิหารตั้งประจำ ๔ ทิศอัญเชิญพระพุทธรูปปฏิมากรโบราณมาประดิษฐานเป็นพระประธาน เว้นแต่พระวิหารทิศเหนือมีพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์ที่ทรงโปรดฯ ให้หล่อขึ้นใหม่เพียงองค์เดียว ที่ผนังของพระวิหารทิศทั้ง ๔ หลังนี้เขียนภาพเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มากมาย คือ พระวิหารทิศตะวันออกเขียนเรื่อง พระมหาภิเนษกรม จนถึงมารผจญ และเขียนรูป

พระโยคาวจรพิจารณาอศุภ ๑๐ และอุประมาณฌาณ ๑๐ พระวิหารทิศตะวันตก มุขหน้า เขียนเรื่องพระเกษชาติ มุขหลัง เขียนเรื่องพระพุทธบาท พระวิหารทิศเหนือมุขหน้าเขียนภาพเรื่องไตรภูมิ มีเขาพระสุเมรุและบริวาร มีมหาทวีปทั้ง ๔ ปานิมพานต์ สระอโนดาต และ ปัญจมหานที มุขหลังเขียนเรื่องอุตุค ๑๓ และพระวิหารทิศใต้ มุขหน้าเขียนภาพหลังเรื่องเทศนาธรรมจักร และเทศนาบนดาวดึงส์ มุขหลังเขียนเรื่องฎีกาพาหุง ๘ บท นำเสียดายที่ภาพเขียนเหล่านี้ลบหมดแล้ว เพราะหลังจากรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ครั้งใหม่แล้วก็เพียงแต่ซ่อมแซมเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากไม่มีงบประมาณ เมื่อกระเบื้องแตก น้ำฝนจึงชะล้างภาพหมดในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการซ่อมครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ได้ใช้น้ำปูนฉาบทาทับภาพเหล่านั้น คงเหลือแต่แผ่นศิลาจารึกบอกเรื่อง เช่นเรื่องพระพุทธบาทเท่านั้น

พระระเบียง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลายสมัย คือ สมัยเชียงแสน สุโขทัย อุทอง และอยุธยา ชั้นในประดิษฐานพระพุทธรูป ๑๕๐ องค์ ชั้นนอก ๒๔๔ องค์ ตามเสาพระระเบียง จำหลักศิลาจารึกประเภทวรรณคดีต่าง ๆ คือ โคลง ฉันท์ กลอน กลบท ภายในลานพระอุโบสถสร้างพระมหาธาตุประจำมุมทั้ง ๔ มุม ถัดจากพระเบียงออกมา มีพระเจดีย์รายรอบพระอุโบสถสูง ๓ วา ๒ ศอก ฐานประดับด้วยศิลา องค์พระเจดีย์ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบรวมทั้งหมด ๗๑ องค์ ตรงมุมทั้ง ๔ สร้างพระเจดีย์ฐานเดียว หมู่ละ ๕ องค์ทั้ง ๔ มุม รวม ๒๐ องค์ พระเจดีย์ทั้ง ๙๑ องค์นี้ล้วนย่อเป็นแบบไม้สิบสองทั้งสิ้น และที่มุมทั้ง ๔ นี้เช่นเดียวกัน ได้สร้างพระวิหารคด ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ โดยมีชื่อเรียกดังนี้ ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกวิหารคดพระฉาย ด้านตะวันออกเฉียงใต้ เรียกวิหารพระพุทธเจ้าเข้านิพพาน ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ เรียกวิหารคดหน้าแดง และด้านตะวันตกเฉียงใต้ เรียกวิหารคดสมอ รอบพระอุโบสถยังมีพระปรางค์ประดับหินอ่อน ยอดนภศูล ประดิษฐานอยู่ชิดมุมหักพระระเบียงวิหารคดทั้ง ๔ มุม พระปรางค์ทั้ง ๔ องค์นี้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สร้างแต่รัชกาลที่ ๑ ได้เสริมให้สูงขึ้นในรัชกาลที่ ๓ เรียกว่าพระมหาธาตุ

รอบบริเวณพระอุโบสถนี้ยังมีศาลารายล้อมรอบ ปัจจุบันมีทั้ง ๑๓ หลัง ภายในศาลารายเดิมตั้งตุ๊กตารูปฤาษีดัดตนปัจจุบันได้ย้ายมาตั้งที่ภูเขาศิลาข้างมุขวิหารทิศ ที่ต้นเส้าและผนังศาลาราย จารึกตำรายาไทยต่างๆ ตลอดจนทั้งตำราว่าด้วยสมุฏฐานโรค ตำรายาเด็ก ตำราหมอนวด หน้าศาลามีกระถางปลูกต้นยาต่างๆ ที่หาได้ยาก หรือไม่ค่อยจะมีผู้รู้จัก ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นปลูกต้นตะโกและไม้อื่นๆ

๑.๒ บริเวณพระวิหารพระพุทธไสยาสน์

พระมหาเจดีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาพระมหาเจดีย์ ๑ องค์ ฐานกว้าง ๘๘ วา สูง ๘๒ ศอก บรรจุพระพุทธรูปศรีสุวรรณเพชดาญาณ เป็นพระพุทธรูปยืน เชิญมาจากกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเมื่อคราวเสียกรุงได้ข้าศึกเอาไฟสุ่มแล้วลอกเอา

ทองคำไปหมด เหลือแต่ทองสัมฤทธิ์ที่เป็นแกน เมื่ออัญเชิญลงมายังวัดเชตุพน ฯ นั้น ทรงเห็นว่า
ชำรุดมาก จึงทรงพระราชดำริจะหล่อใหม่และได้มีพระราชบัญชาถามพระราชคณะ พระสังฆราช
จึงถวายพระพรว่าไม่เป็นการสมควรที่จะเอารูปปฏิมาของพระพุทธเจ้าเข้าหลอมหล่อในไฟอีกต่อ
ไป จึงโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างพระเจดีย์ใหญ่บรรจุพระพุทธรูปไว้ และบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้
ด้วยพระเจดีย์นี้ประดับกระเบื้องเคลือบสีเขียว พระราชทานนามว่าพระเจดีย์ศรีสรรเพชดาญาณ

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาพระมหาเจดีย์ขึ้นใหม่อีก ๒
องค์ คือ ทางเหนือขององค์เดิม ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีขาว ทรงพระราชอุทิศถวายแด่พระ
ชนก มีนามว่าพระมหาเจดีย์ดีลกกรรมกรกนิพพานส่วนองค์ทางด้านใต้ประดับด้วยกระเบื้อง
เคลือบสีเหลืองสำหรับเป็นส่วนพระองค์ มีนามว่า พระมหาเจดีย์มุนีบัตถบริวาร

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นอีก ๑ องค์ ทางด้าน
ตะวันตก โดยถ่ายแบบมาจากเจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดสวนหลวงสบสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
แต่มิได้พระราชทานนามไว้ คงเรียกกันว่า เจดีย์รัชกาลที่ ๔ หรือเจดีย์แบบศรีสุริโยทัย ทั้งหมดนี้
จึงเป็นพระมหาเจดีย์ประจำ ๔ รัชกาล ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่ได้มีการสร้างอีกตั้งนั้นวัดพระเชตุพน ฯ
จึงมีจำนวนพระเจดีย์ทั้งหมด ดังนี้

เจดีย์รายรอบพระอุโบสถ	๗๑ องค์
พระเจดีย์ฐานเดียวหมู่ 5 รวม 4 หมู่	๒๐ องค์
พระมหาเจดีย์	๔ องค์
พระมหาธาตุรอบพระอุโบสถ	๔ องค์
รวมทั้งสิ้น	๙๙ องค์ นับเป็นวัดที่มีพระเจดีย์มากที่สุดแห่งหนึ่ง

รอบบริเวณพระมหาเจดีย์ สร้างเป็นระเบียงประดิษฐานพระพุทธรูปยืน ปางต่าง ๆ ฐาน
ละ ๓ องค์ รวมทั้งสิ้น ๑๓๕ องค์ และที่เสารายรอบพระระเบียง จารึกวรรณคดี ประเภท
สุภาษิตสอนใจ เช่น โคลงโลกนิติ กฤษณาสนน้องคำฉันท์ ฯลฯ

ถัดจากบริเวณพระมหาเจดีย์เป็นพระมณฑป สร้างเป็นหอพระธรรม สำหรับประดิษฐาน
พระไตรปิฎก ฉบับสังคายนาครั้งรัชกาลที่ ๑ อีกฉบับหนึ่ง พระมณฑปนี้สร้างอย่างวิจิตรงดงาม
มาก ยอดทรงมงกุฎ ประดับกระเบื้องสีทั้งหลาย มีกำแพงล้อมรอบ มีประตูสร้างซุ้มเป็น ๓ ยอดไว้
ทั้ง ๔ ด้านมีศาลาสรางไว้ด้านหลังรวม ๔ หลัง เดิมเขียนภาพรามเกียรติ์แต่บัดนี้ลบเลือนหมด
แล้ว คงเหลือแต่จารึกบรรยายภาพเท่านั้นสองข้างระเบียงรอบพระมณฑปด้านเหนือเรียกว่า สวน
มิสกวัน หรือสวนไม้ต่อ เคยเป็นบริเวณปลูกพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ปัจจุบันปลูกเป็นศาลาโรงธรรม มีต้น
โพธิ์ 1 ต้นได้มาจากประเทศลังกา ปลูกไว้ตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๔ จึงเรียกศาลานี้ว่าศาลาโพธิ์
ลังกา ปกติใช้แสดงธรรมทั้งในวันธรรมสวนะและวันพิเศษเสมอ ๆ ด้านใต้เป็นสระน้ำ เรียกว่า สระ
จระเข้

ศาลาการเปรียญ ตั้งอยู่ริมกำแพงด้านใต้ ใกล้กับบริเวณพระมณฑป ประดิษฐานพระพุทธรูปที่เคยเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดโพธารามเดิม พระนามว่า พระพุทธศาสดา เป็นพระปรางสมาธิ หน้าตักกว้าง ๔ ศอก ปกติเป็นที่แสดงธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา

พระวิหารน้อย หรือกรุ สำหรับเก็บพระพุทธรูปหรือพระธรรม ของเก่า ๒ หลัง ข้างพระวิหารน้อย มีหอรบข้างละหอบ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบทั้งหลัง

พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ อยู่มุมกำแพงวัดทางทิศตะวันตก ด้านเหนือ เป็นฝีมือช่างสิบหมู่ของหลวง ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ หรือที่เรียกว่า พระนอน ผนังพระวิหารตอนบนหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่อง มหาวงศ์ ตอนล่างเชิงผนังหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่อง พระสาวกเอตทัคคะ ๑๓ องค์ อุบาสกเอตทัคคะ ๑๐ คน และอุบาสิกาเอตทัคคะ ๑๐ คน เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาเรื่องราวจากภาพ นำเสียดายที่ลบเลือนไปมาก พระนอนองค์นี้มีผู้ชมเชยฝีมือการสร้างว่าประกอบด้วยพระลักษณะ ทั้งดงามมาก สร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประตู ประตูใหญ่รอบบริเวณวัด ที่กำแพงชั้นนอก มี 16 ประตู เป็นประตูชุมทองมงกุฎ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ

นอกจากนี้ยังมีภูเขา ตุ๊กตาจีน สัตว์จตุบาทวิบาท ต้นไม้สำหรับประดับประดาพระอารามให้หน้าดูยิ่งขึ้น สำหรับตุ๊กตาจีนนี้เป็นตุ๊กตาดินขนาดใหญ่ เช่น ที่ประตูกำแพงกันระหว่างบริเวณพระมหาเจดีย์กับวิหารพระพุทธไสยาสน์ ก็มีตุ๊กตาจีนข้างละตัว ทำมาแต่เมืองจีน มีลักษณะแปลกมาก คือ ทำทางเป็นแบบจิว แต่ศีรษะสวมหมวกท้อปแฮ้ท ทรงสูงแบบฝรั่ง สวมเสื้อเชิ้ต แขนพอง มีปลอกคอสูง ผูกโบที่คอ สองข้างอกมีระบายผ้าจีบติดไว้ เป็นแบบฝรั่งโบราณ ส่วนท่อนล่างหน้าต่างเป็นแบบจีน กล่าวกันว่าจีนสร้างขึ้นเพื่อประสงค์ให้เป็นรูปมาโคโปโล ชนชาติอิตาเลียน สมัย ๘๐๐ ปี มาแล้ว เป็นฝรั่งคนแรกที่เดินทางมาจนถึงราชสำนักของกษัตริย์ จักรพรรดิของจีน จีนนับถือเหมือนเซียนผู้พิทักษ์ จึงได้สร้างรูปหินขึ้นตามมโนภาพของตน ไว้สำหรับเฝ้าประตู

2.เขตสังฆาวาส คือที่อยู่ของพระสงฆ์สามเณร อยู่ทางด้านทิศใต้ ระหว่างเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส มีถนนพระเชตุพนผ่านกลาง จัดแบ่งออกเป็นคณะใหญ่ ๓ คณะ คือ คณะเหนือ คณะกลาง และคณะใต้ บางส่วนของคณะกลางได้รื้อออกเพื่อสร้างโรงเรียนมงคลทิพย์ของอภิธรรมมูลนิธิ

ตำหนักवासกรีและหอไตร

ตำหนักवासกรีเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าवासกรี (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตำหนักนี้ถวายอยู่ในเขตสังฆาวาส) อาณาเขตตำหนักนี้ล้อมรอบด้วยกำแพง ๔ ด้าน มีศาลาแก่งจีนอยู่ตรงกลาง หน้าตำหนักตรงกลางศาลาแก่งจีนเป็นแท่นหินหมู่ที่

ประทับเวลาเสด็จพระราชดำเนินมาถวายพุ่มเทียนบูชา พระอัฐิในตำหนัก แล้วจึงเสด็จออกจากตำหนักवासูกรีประทับที่แท่นหินเพื่อถวายพุ่มเทียนแก่เจ้าอาวาส

หมู่เสนาสนะของตำหนักवासูกรี แบ่งออกเป็น ๓ แถว นับจากตะวันตกไปตะวันออก ดังนี้

- | | |
|----------|--|
| แถวเหนือ | ๑. พระปรางค์ เป็นที่บรรจุอัฐิสมเด็จพระวันรัต อดีตเจ้าอาวาสรูปแรก |
| | ๒. หอสงฆ์ สร้างด้วยไม้สัก |
| | ๓. หอทรงอักษร |
| | ๔. ตำหนัก 2 หลังคู่ |
| | ๕. หอไตร |
| แถวกลาง | ๖. กุฏิตึกแถว |
| | ๗. กุฏิตึกแถว |
| | ๘. ศาลาเก๋งจีน |
| | ๙. แท่นหินหมู่ |
| | ๑๐. หอประชุม |
| | ๑๑. กุฏิเจ้าอาวาส |
| | ๑๒. หอระฆัง |
| แถวใต้ | ๑๓ - ๑๕. กุฏิตึกแถว |
| | ๑๖. หอสวดมนต์ |

ภายในตำหนักवासูกรี ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่แล้ว คือในสมัยก่อนภายในตำหนักจะเต็มไปด้วยตู้หนังสือใส่หนังสือโบราณ ส่วนหนึ่งที่ดียังเก็บรักษาไว้ ส่วนที่ชำรุดทางวัดได้ขนไปเก็บในกรุ

เมื่อกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรสสิ้นพระชนม์แล้วในสมัยรัชกาลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้ตั้งหอสมุดแห่งชาติขึ้น ทางวัดได้อนุญาตให้ขนย้ายหนังสือและตู้ลายทองในตำหนักและหอไตรไปเก็บรักษาไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ ครั้นถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา ได้ประทานพระไตรปิฎกฉบับเทพชุมนุม พร้อมด้วยตู้ลายทอง ๖ ตู้ เก็บรักษาไว้ที่โรงเรียนสุขุมาลัยรัชมุกทิส

หอไตร มีการซ่อมแซมใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยทางวัดพยายามที่จะรักษาภาพเขียนผนังเดิมไว้ ส่วนระเบียงรอบบริเวณนอก ประดับกระจกทั้งหมด หอไตรเป็นห้องสมุดโบราณ มีลักษณะเป็นห้องเก็บและสะสมสรรพวิทยาการต่าง ๆ โดยมากเป็นหนังสือโบราณ สมุดข่อย ภาษามคธ ภาษาขอม ปัจจุบันถูกขนย้ายเคลื่อนที่สูญหายไปนานแล้ว

สำหรับผนังภายในหอไตรนี้ได้วาดภาพต่าง ๆ ไว้คือภาพตำนานการดูช้าง ม้า แมว เขาโค พร้อมทั้งภาพสัตว์ในวรรณคดี คือ ภาพสัตว์ในป่าหิมพานต์ เช่น นรคชสีห์ ฯลฯ ปัจจุบัน

ภาพเหล่านี้ส่วนมากสีก็กะเทาะลบเลือนแล้ว คงเหลือเพียงบางภาพที่พอมองเห็นเป็นเรื่องราวเท่านั้น และหลักฐานจากศิลาจารึก

พระพุทธรูปองค์สำคัญของวัด

วัดพระเชตุพน ฯ เป็นพระอารามที่มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ เป็นจำนวนมาก ประดิษฐานไว้ที่พระระเบียงชั้นนอก ชั้นในพระวิหารทิศพระวิหารคดและพระระเบียง รอบพระมหาเจดีย์รวมทั้งสิ้น ๘๗๒ องค์ เจาะองค์ใหญ่และมีพระลักษณะงามได้อันเชิญขึ้นเป็นพระประธานประจำพระวิหารทิศทั้ง ๔ มีพระนามแต่เดิมก็ดี หรือยังไม่มีก็ดี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายสร้อยพระนามและถวายพระนามขึ้นใหม่มีดังนี้

๑. พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระปางสมาธิหน้าตักกว้าง ๕ ศอก คืบ ๔ นิ้ว พระรัศมี ๗ ศอก สันนิษฐานว่าเป็นสมัยอยุธยา เดิมเป็นพระประธานของวัดศาลาสีหน้า ปัจจุบันนี้เปลี่ยนเป็นวัดคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาเป็นพระประธาน เป็นพระพุทธรูปที่มีพระลักษณะงามสมส่วนเป็นพิเศษ จึงถวายพระนามว่า พระพุทธเทวปฏิมากร แปลว่า เทวดาสราง มีโคลงจารึกว่า

ห้าศอกคืบสี่นิ้ว	มีประมาณ
หน้าตักพระประธาน	ท่านไว้
อุโบสถซึ่งสิงสถาน	สถิต นีนา
สิบลูปลาวกไหว้	แห่ห้อมแทนองค์
ถวายชื่อระบือเกียรติก้อง	กำจร
โดยอดีตสังหาร	เหตุอ้าง
พุทธปฏิมากร	ปรากฏ นามเอย
องค์อมรมาสร้าง	สถุญไว้แต่เพรง

ฐานพระประธานทำเป็น ๓ ชั้น ชั้นบนประดิษฐานพระประธาน ชั้นสองประดิษฐานพระอัครสาวก ๒ องค์ ชั้นสามประดิษฐานรูปพระอรหันต์ที่หล่อขึ้นใหม่ ๘ องค์ รวมเป็นพระสาวก ๑๐ องค์ ฐานทั้ง ๓ ชั้น ปั้นเป็นลายกุดั่นรองสีแดงประดับกระจกปิดทองหล่อรูปเทวดา ยักษ์ครุฑ นั่งประนมมือด้วยดีบุก ปิดทองเรียงรอบฐาน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้บรรจุพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชในกล่องศิลา แล้วอัญเชิญมาบรรจุไว้ในพุทธอาสน์พระพุทธรูปองค์นี้ เพื่อให้มหาชนกระทำการสักการบูชาและบำเพ็ญกุศลต่อมา

๒. **พระปางตรัสรู้** พระประธานประจำพระวิหาร ทิศตะวันออก (มุขหน้า) พระพุทธรูปปางตรัสรู้หน้าตักกว้าง ๓ ศอกคืบ หล่อด้วยนาก เดิมอยู่ที่วัดเขานินทร์ เมืองสวรรคโลกมีศิลาจารึกไว้ว่า

พระปฏิมา นากเนื้อหมด	มณฑล
เถลิงวิหารปราจีน	ทิศดาว
เดอมสถิตวัดเขานินทร์	สวรรคโลก
เชิญประเวศเวียงท่าว	ท่านไว้เป็นเฉลิม

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงอัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานประจำพระวิหารทิศตะวันออกด้านหน้า ส่วนต้นพระศรีมหาโพธิ์ คงจะสร้างขึ้นให้เหมาะกับปางพระ ถวายพระนามว่า “**พระเจ้าตรัสพระมหาโพธิ์**”

พระนามของพระพุทธรูปองค์นี้มีจารึกติดอยู่ที่ฐานซุกซี้เข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถวายพระนามใหม่ว่า

“**พระพุทธมารวิชัย อภัยปรปักษ์ อัครพฤษโพธิภิรมย์ อภิสมพุทธบพิตร**”

๓. **พระพุทธโลกนาถศาสตราจารย์** พระประธานประจำพระวิหารทิศตะวันออกมุขหลัง พระพุทธโลกนาถ นี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต่อสร้อยพระนามว่า

“**พระพุทธโลกนาถ ราชมหาสมมตวงศ์ องค์อนันตญาณสัพพัญญู สยัมภูพุทธบพิตร**”

พระพุทธโลกนาถเป็นพระประธานซึ่งประดิษฐานอยู่ที่มุขหลังของพระวิหารทิศตะวันออก เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญองค์หนึ่งในสมัยอยุธยา น่าจะเป็นพระพุทธรูปหล่อขึ้นที่สุโขทัยจากพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยาทรงสร้างและประดิษฐานไว้ ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ ในเขตพระราชวัง ปัจจุบันบรรจุอยู่ในพระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ เพราะถูกข้าศึกทำลายจนซ่อมแซมไม่ได้ พระพุทธโลกนาถจึงเป็นพระพุทธรูปตัวอย่างที่นักโบราณคดีถือเป็นแบบอย่างของพระพุทธรูปสมัยอยุธยาในชั้นหลัง พระลักษณะสร้างตามแบบอย่างช่างสุโขทัย คือ ดวงพระพักตร์ยาวรีเป็นทำนองผลมะตูม

พระพุทธโลกนาถเป็นพระพุทธรูปปางห้ามพระแก่นจันทน์ ท่าประธานอภัย คือ ทรงยกพระกรซ้ายตั้งพระหัตถ์ นิ้วพระหัตถ์ชี้ข้างบน ตรงข้ามกับปางห้ามญาติที่ยกพระกรขวา แม้จะไม่ใช่พระปางใหญ่ หรือที่เรียกว่า พระประจำวัน แต่เนื่องจากเป็นพระหล่อขึ้นที่สูงใหญ่และประดิษฐานอยู่ในวัดสำคัญของอยุธยา จึงถือเป็นพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งของวัดพระเชตุพนฯ

๔. **พระโปรดบัญญัติ** พระประธานประจำพระวิหารทิศใต้ เป็นพระปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๕ ศอกคืบ ๑ นิ้ว อัญเชิญมาแต่เมืองสุโขทัย แล้วโปรดฯให้หล่อรูปพระบัญญัติขึ้นใหม่ ประดิษฐานไว้ด้วย จึงเรียกว่า ปางเสด็จเทศนาโปรดพระบัญญัติ

พระโปรดบัญญัติคีย์นี้มีพระนามเต็มว่า

“ พระพุทธชินราช วโรวาทธรรมจักร อัครปฐมเทศนา นราศภพพิตร ”

พระพุทธชินราชเป็นพระนามเดิมแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานสร้อยพระนามเพิ่มใหม่

ภายในฐานพระ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเชิญจากในพระราชวัง ๑๑ องค์ บรรจุกับพระบรมสารีริกธาตุเมืองน่าน ๖๐ องค์ และบรรจุพระธาตุพระอรหันต์สี่โกศแก้วไว้ได้ฐาน พระบัญญัติคีย์ ๑๘๖ องค์

๕. พระนาคปรก พระประธานประจำพระวิหารทิศตะวันตก मुखหน้า พระนาคปรกองค์นี้แต่เดิมมีพระนามว่า พระพุทธชินสีห์ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถวายพระนามเพิ่มใหม่ว่า

พระพุทธชินสีห์มุนีนาถ อุดคอาสนบัลลังก์ อุทง์ทิศภาคนาคปรก ดิลกภพพิตร “

พระพุทธชินสีห์นี้อัญเชิญมาแต่เมืองสุโขทัย มีหน้าตักกว้าง ๕ ศอกคืบ พระปางนาคปรกเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งภายใต้ต้นจิกหรือต้นมูจลินทร์ มีพระยานาค ๗ เศียร แผ่พังพานอยู่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากพระบรมมหาราชวัง ๕๑ องค์ สรงน้ำพระสุคนธ์ แล้วเชิญเสด็จเหนือพระยานาคให้ตั้งพลพยุหกระบวนแห่กันเป็นขบวน พร้อมด้วยเครื่องสูงและราชวัติฉัตรธงผ้า ธงปฏึกา พิณพาทย์ แตรสังข์ ดุริยางค์ดนตรี ประโคมแห่มา ณ วัดพระเชตุพนฯ ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในองค์พระนาคปรก ๓๐ องค์ ส่วนที่เหลืออัญเชิญไปบรรจุไว้ในองค์พระพุทธชินราช

๖. พระป่าเลไลยก์ พระประธานประจำพระวิหารทิศเหนือ พระพุทธป่าเลไลยก์นี้เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวที่สร้างขึ้นเมื่อคราวสถาปนาวัดพระเชตุพนฯ ขนาดขององค์พระสูง ๘ ศอกคืบ ๕ นิ้ว มีพระนามว่า

“ พระพุทธปาลีไลยก์ ภิริติไตรวิเวก เอกจาริก-สมาจาร วิมุตติญาณบพิตร ”

แต่คนทั่วไปนิยมเรียกกันว่า **“ พระป่าเลไลยก์ ”** มีสัญลักษณ์ คือ ประทับนั่งบนภูเขา ห้อยพระบาท พระหัตถ์ซ้ายคว่ำบนพระเพลา แแบพระหัตถ์ขวาบนพระชานุ เป็นกิริยาทรงรับ มีช้างถวายคนทีน้ำอยู่ทางขวา ลิงถวายรวงผึ้งอยู่ทางซ้าย พระนามที่แท้คือ พระพุทธปาลีไลยก์ หรือ พระป่าเลไลยก์ เนื่องจากเรียกกันจนเพี้ยนไปจากเดิม เรามีพระป่าเลไลยก์องค์ใหญ่และเก่ามากอยู่องค์หนึ่งที่วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๗. พระพุทธไสยาสน์ ประดิษฐานอยู่ในพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ สร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยทรงพระราชดำริว่า พระพุทธรูปปางสำคัญของอื่น ๆ ก็มีอยู่แล้ว ขาดแต่ปางไสยาสน์เท่านั้น พระพุทธรูปองค์นี้สร้างด้วยการก่ออิฐถือปูนแล้วลงรักปิดทอง มีขนาดพระองค์ยาว ๑ เส้น ๓ วา สูง ๑๕ เมตร สร้างองค์พระก่อนแล้วจึงสร้างพระวิหารใน

ภายหลัง โดยมีพระองค์เจ้าลดาวัลย์ (ต่อมาทรงกรมเป็นกรมหมื่นภูมินทรภักดี) ทรงกำกับการสร้าง เฉพาะพระพักตร์จากไร่พระศกถึงพระหนุยาว ๑๐ ศอก กว้าง ๕ ศอก พระพุทธรูปยาว ๕ เมตร สูง ๓ เมตร จำหลักมุกภาพมงคล ๑๐๘ ประดับที่พื้นฝาพระบาท เพื่อให้ถูกต้องตามตำรามหาบุริส-ลักษณะ ฝีมือมุกนี้งามยิ่งนัก ถ้าจะดูความงามของพระนอน องค์นี้ ต้องยืนดูทางด้านพระพุทธรูป จะมองเห็นพระเกตุมาลาจรดเพดาน พระนอนองค์ใหญ่ที่มีขนาดใกล้เคียงกับพระนอนวัดโพธิ์มี ๒ องค์ คือพระนอนที่วิหารเชิงเขาวัง จังหวัดเพชรบุรีองค์หนึ่ง กับพระนอนจักรสีห์ที่จังหวัดสิงห์บุรีอีกองค์หนึ่ง

พระพุทธรูปไสยาสน์นี้เป็นการนอนแบบสี่ไสยา คือนอนแบบราชสีห์ นอนตะแคงให้เท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย เป็นการนอนของผู้มีสติสัมปชัญญะ ตื่นง่าย ถูกอนามัย แต่นักปฎิภากรมักสร้างไม่เหมือนกัน อย่างเช่น พระนอนวัดโพธิ์นี้สร้างโดยเหยียดพระบาทเท่ากันไม่เหลื่อมกัน คงเป็นเพราะต้องการอวดฝีมือมุกมากกว่า พระพุทธรูปปางนี้ หมายถึงตอนเสด็จดับขันธ-ปรินิพพานที่เมืองกุสินารา พระเศียรหันสู่ทิศอุดร ระหว่างคู່แห่งศาลาพฤกษ

ศิลาจารึก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงพระนิพนธ์เรื่องศิลาจารึก และภาพเขียนไว้ในคำนำหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนว่า “ วัดพระเชตุพน ซึ่งสร้างเป็นอารามใหญ่ยิ่งกว่าวัดอื่น ๆ มาแต่ในรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ ชำรุดทุดโตรมลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงปฏิสังขรณ์ แต่ในการที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ทรงมีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชน ไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ก็คือจะให้ เป็นมหาวิทยาลัย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มี การพิมพ์หนังสือไทยได้ การเล่าเรียนส่วนสามัญศึกษามีเรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญศึกษา อันจะเป็นวิชาชีพของคนทั้งหลาย ยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นพลเมืองสามัญ ไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมเลือกสรรตำรับตำราต่าง ๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษามาตรวจตราแก้ไข ใช้นิพนธ์เพิ่มเติมบ้าง หรือประชุมผู้รู้หลักในวิชานั้น ๆ ให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้จารึกแผ่นศิลาประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน มีรูปเขียนและรูปปั้นประกอบกับตำรานั้นโดยมาก เพื่อคนทั้งหลายไม่เลือกกว่าตระกูลชั้นใด ๆ ใครมีใจรักวิชาอย่างใด ก็ให้สามารถเล่าเรียนได้จากศิลาจารึกวัดพระเชตุ ”

ศิลาจารึกหรือภาพเขียนบนผนังได้จัดแยกประเภทออกเป็น ๘ หมวดโดยสรุปดังนี้

๑. **หมวดประวัติ** ได้แก่จารึกประวัติการสร้างวัดพระเชตุพน ฯ บนผนังพระวิหารพระโลกนาถ ในสมัยรัชกาลที่ ๑

๒. **หมวดพระพุทธรูปศาสนา** ได้แก่ ภาพเขียนที่ผนังพระอุโบสถและพระวิหารทิศตั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งบัดนี้ลบเลือนมากแล้ว คงเหลือหลักฐานคือแผ่นศิลาจารึกเท่านั้น ในศาลาการเปรียญเขียนเรื่องเปิดกถา จารึกบนแผ่นศิลาติดที่เสาในประธาน บริเวณเสานินรอบนอก มีศิลาจารึกข้อบังคับทางศาสนา ปัจจุบันตัวศิลาจารึกสูญหายแล้ว และที่พระมณฑปหอไตร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก ฉบับเทพชุมนุมนั้นบนผนังเขียนภาพการสังคายนาพระไตรปิฎก ๙ ครั้ง

๓. **หมวดตำรายา** ที่เสาในประธานตามบริเวณศาลาราย ๓ หลังล้อมหมู่พระมหาเจดีย์มีศิลาจารึกตำรายาติดไว้ทุกเสา ตามผนังเขียนรูปยักษ์แสดงใช้ทรมพิษ ๑๒ รูป ภาพคนแสดงวันโรคฯ พร้อมทั้งจารึกประกอบ แสดงสมุฏฐานโรคและยารักษาโรคเด็กและผู้ใหญ่

๔. **หมวดวรรณคดีและ ๕. หมวดสุภาษิต** ที่เสาในประธานตามระเบียบรอบบริเวณพระอุโบสถ มีแผ่นศิลาจารึกเพลงยาวกลบท ๕๐ แผ่น ฉันทวรรณพฤติและมาตราพฤติ ๕๐ แผ่น รวมศิลาจารึก ๑๐๐ แผ่น ตำราโคลงกลบท กลอนกลบท รวม ๖๔ กลบท บริเวณรอบพระอุโบสถจำหลักภาพรามเกียรติ์มีโคลงภาพจารึกแผ่นศิลาประกอบเป็นบางตอน ผนังด้านในศาลาหน้าพระมหาเจดีย์ หลังเหนือ จารึกฉันทกฤษณาสอนน้องสุภาษิตพระร่วง ผนังด้านในศาลาหน้าพระมหาเจดีย์ หลังใต้จารึกฉันทพาลีสอนน้อง ปฤศนาอัษฎาพานร บริเวณสวนมิสกวัน ด้านตะวันออก มีตึกจีน ผนังด้านในเขียนภาพเรื่องสามก๊ก ผนังนอกศาลาทิศพระมณฑปมีแผ่นศิลาจารึกโคลงโลกนิติ และบริเวณเฉลียงศาลารายทิศพระมณฑปทั้ง ๔ ทิศที่ผนังด้านในเขียนภาพรามาวตาร ภาพมหาสงครามต์ เรื่องกวนข้าวทิพย์

๖. **หมวดทำเนียบ** หล่อรูปคนเชื้อชาติต่าง ๆ กัน พร้อมทั้งที่แผ่นศิลาจารึกบริเวณเฉลียงศาลารายด้านสุด ตั้งรูปหล่อนี้ศาลาละ ๒ รูป มีจำนวนทั้งหมด ๓๒ รูป ปัจจุบันสูญหายหมดแล้ว เหลือแต่แผ่นศิลาจารึกอยู่บ้าง บริเวณคอสองเฉลียงพระระเบียงล้อมพระอุโบสถ ๔ ด้าน ทรงโปรดฯให้เขียนภาพหัวเมืองขึ้นของกรุงเทพฯ ๔๗๔ หัวเมือง จำนวน ๗๗ แผ่นเท่านั้น

๗. **หมวดประเพณี** บริเวณศาลา ๒ หลัง ตรงแนวกำแพงแก้วมีเฉลียงโดยรอบผนังด้านใน ทางลานพระมหาเจดีย์ที่คอสอง มีภาพเขียนริ้วกระบวนแห่กฐิน พยุหยาตราทางสถลมารค แสดงกระบวนช้างม้า ปัจจุบันเหลือภาพเพียงปลายกระบวน

๘. **หมวดอนามัย** ที่ศาลาคู่หน้าพระมหาเจดีย์ด้านเหนือ เขียนภาพแผนการนวดไว้ที่คอสอง ศาลาหลังนี้เป็นที่รู้จักว่า “ศาลาหมอนวด” ปัจจุบันภาพลบเลือน ทางวัดใช้เป็นทึเรียนของภิกษุสามเณร และที่ศาลาหลังใต้ มีศิลาจารึกโคลงสี่สุภาพ ชี้แจงกระบวนท่าต่าง ๆ ของฤๅษีดัดตน ปัจจุบันนี้จารึกสูญหายเกือบหมด ส่วนรูปหล่อฤๅษีดัดตน ซึ่งหล่อด้วยสังกะสีและตึก เคยตั้งไว้ตรมเฉลียงศาลา ก็ขนย้ายไปอยู่ที่เขาหินทางด้านใต้ ปัจจุบันศาลาหลังนี้ใช้เป็นโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ

ภาคผนวก ง

วัดราชาธิวาสวิหาร

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์พัฒนาโดยพระบรมราชาอุปถัมภ์ จากพระมหากษัตริย์ไทยในราชจักรีวงศ์มาโดยลำดับ เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีมาก โดยตลอด มีสถานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร และเป็นพระอารามหลวงฝ่ายธรรมยุต

ที่ตั้งวัด

เลขที่ ๓ ถนนสามเสน ๙ (ถนนวัดราชา) แขวงวรวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

เขตและอุปการ

วัดราชาธิวาสวิหาร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันออกหรือฝั่งพระนคร มีถนนใหญ่ผ่านกลางวัด จากถนนสามเสนถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ภายในบริเวณวัดมีเสนาสนะ ถนนเชื่อมเสนาสนะมีต้นไม้ปกคลุมร่มรื่น มีสนามหญ้าเขียวขจีที่จัดไว้เป็นสัดส่วน มีเนื้อที่ตั้งวัดทั้งสิ้น ๓๔ ไร่ ๒ งาน ๖๓ ตารางวา มีอาณาเขตวัด ดังนี้

ทิศตะวันตก	จรดแม่น้ำเจ้าพระยา
ทิศตะวันออก	จรดที่ธรณีสงฆ์ของวัด
ทิศใต้	จรดคลองท่อ และท่าวาสุกรี
ทิศเหนือ	จรดคูคลองจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนสามเสน

ธรณีสงฆ์

วัดราชาธิวาสวิหาร มีที่ธรณีสงฆ์ ๑ แปลง เนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๒๕ ตารางวา ตั้งอยู่ต่ออาณาเขตกับเนื้อที่วัดทิศตะวันตกจรดเขตวัด ทิศเหนือจรดคลองวัดราชาฯ ทิศใต้จรดคลองท่อ ทิศตะวันออกจรดถนนสามเสน ส่วนเนื้อที่โรงเรียนวัดราชาธิวาสนั้นจัดเข้าเป็นเนื้อที่ตั้งวัด เขตจำพรรษาของพระสงฆ์วัดนี้ตลอดมา

ความเป็นมา

วัดราชาธิวาสวิหาร เดิมชื่อว่า “วัดสมอราย” สันนิษฐานกันว่าสร้างสมัยกรุงละโว้ หรือก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

วัดสมอรายสมัยก่อนนั้น ท่านได้เล่ากันว่า สภาพของวัดเป็นป่า มีต้นไม้ใหญ่หนาบ้าง บางบ้าง เหมาะสำหรับเจริญสมณธรรมของภิกษุผู้ยินดีในเสนาสนะอันสงัดของพระฝ่ายอรัญวาสี วัดนี้จึงเป็นวัดฝ่ายสมณะ พระสงฆ์ก็มีกติกาวัตรเป็นระเบียบเรียบร้อยกวดขันดี เป็นที่นับถือของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะวัดนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิปัสสนาธุระอย่างยิ่ง

ตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นวัดฝ่ายวังหน้า ในรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ทรงปฏิสังขรณ์ และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงอุปสมบทแล้วเสด็จมาประทับที่วัดนี้ ครั้นปลายรัชกาลที่ ๒ สมเด็จพระลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎสมมติเทววงศ์ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ หลังจากประทับอยู่ที่วัดมหาธาตุ ปฏิบัติอุปัชฌาย์ตามพระวินัยแล้ว ก็เสด็จมาจำพรรษาที่วัดสมอรายนี้ จนเมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๒ ก็ยังประทับที่วัดนี้จนตลอดพรรษา แล้วเสด็จไปประทับที่วัดมหาธาตุบ้าง วัดสมอรายบ้าง จน พ.ศ. ๒๓๗๒ จึงเสด็จมาประทับที่วัดสมอรายเป็นการถาวร โดยกรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสพย์ ซึ่งทรงทราบแล้ว รับสั่งให้ปลูกพระตำหนักถวาย เป็นพระตำหนักช่อฟ้าใบระกา ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ

ขณะที่พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ ประทับอยู่ที่วัดสมอรายนั้น คณะธรรมยุตอยู่ฝ่ายทิศใต้ของถนน (ซึ่งเพิ่งมีภายหลัง) ฝ่ายทิศเหนือเป็นมหานิกาย เจ้าอาวาสครั้งนั้นเป็นพระราชาคณะ ที่พระธรรมวิโรจน์ ติดต่อกัน ๒-๓ องค์ จนปลายรัชกาลที่ ๓ ตลอดถึงต้นรัชกาลที่ ๕ พระราชาคณะ ที่พระภาวนาภิราม (รอด) เป็นเจ้าอาวาส ก็ยังเป็นมหานิกาย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จไปประทับวัดบวรนิเวศวิหารแล้ว ฝ่ายธรรมยุตที่เหลือประมาณ ๓๐ รูป มีพระอรियมณี (ทับ) อยู่เป็นหัวหน้าสงฆ์แทน จนต่อมาเมื่อรัชกาลที่ ๔ เสวยราชย์แล้ว ทรงสถาปนาวัดโสมนัสวิหาร จึงทรงอาราธนาพระอรियมณีไปเป็นเจ้าอาวาส มาเป็นธรรมยุตล้วนเมื่อหมดสมัยพระภาวนาภิราม (รอด) แล้ว ทางคณะได้จัดพระศรีวิสุทธิวงศ์ (เขียว) จากวัดโสมนัสวิหาร มาเป็นเจ้าอาวาส จึงมีแต่คณะสงฆ์ธรรมยุตล้วนตั้งแต่นั้นมา พระศรีวิสุทธิวงศ์ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระพรหมมณี ต่อมาเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์

เนื่องจากวัดสมอราย เป็นวัดเคร่งครัดในวิปัสสนา จึงไม่ค่อยสนใจในเรื่องการก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด และไม่ค่อยสะสมบริษัท ถ้าทางบ้านเมืองห่างเหินไป ก็ทรุดโทรมลงโดยลำดับ

การบูรณะและปฏิสังขรณ์

ในรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ทรงปฏิสังขรณ์

ในรัชกาลที่ ๓ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิ์พลเสพย์ ทรงปลูกพระตำหนักช่อฟ้าใบระกา ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ ถวายสมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎไว้เป็นที่ประทับ และได้มีการปฏิสังขรณ์ ๓ ครั้งแล้ว

ในรัชกาลที่ ๔ ได้มีการปฏิสังขรณ์ต่อจากรัชกาลที่ ๓ อีกมาก

ในรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อสร้างใหม่หมดทั้งวัด ที่ปรากฏอยู่ คือ พระอุโบสถ พระเจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิไม้ทาสีแดง หอสมุดมนต์ ถนนหิน ลานหิน ภูเขาถมอ เสาหิน เชื้อนคูถนนผ่ากลางวัด พร้อมทั้งสะพาน หล่อพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นการซ่อมและบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่

ในรัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขียนภาพเวสสันดรชาดก ที่ฝาผนังในพระอุโบสถ สร้างพระวิหารสมเด็จพระอภัยกัญญาเจ้าอาวาส และอื่นๆ อีกมาก

ในรัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระตำหนักพญาไทมาประดิษฐานไว้ในวัด และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ โปรดให้สร้างกุฏิติกแถว ๓ หลัง ในคณะบน และได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ การบูรณะปฏิสังขรณ์หลายประการ

ในรัชกาลที่ ๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บูรณะพระสัมพุทธวิมโนภาส สุวานชุกชี บูรณะพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ถาวรวัตถุ

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นวัดที่มีขอบเขตอาณาบริเวณกว้างขวาง มีถาวรวัตถุและเสนาสนะมากพอสมควร ซึ่งจะขอกล่าวถึงเพียงถาวรวัตถุที่สำคัญ ดังนี้

๑. พระอุโบสถ ตั้งอยู่ที่ใต้ถนนที่ผ่ากลางวัด เป็นทรงขอมคล้ายนครวัด แต่เป็นลวดลายปูนปั้นฉินหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นทางสัญจรสำคัญครั้งโบราณเป็นหน้าวัด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบ ด้านหน้ามีประตู ๓ ช่อง มีห้องเป็น ๓ ตอน ห้องหน้าเป็นระเบียบ ห้องกลางเป็นห้องพิธี มีพระสัมพุทธพรรณีเป็นพระประธาน มีเศวตฉัตร ๘ ชั้น (ร.๕ หล่อพระราชทาน) หลังพระประธานเป็นซุ้มคูหา เบื้องบนมีภาพพระพุทธรูปเจ้าอยู่เหนือเมฆกำลังตอบปัญหาของพระสารีบุตรและพระอินทร์เฝ้า ที่ใกล้พระประธานมีรูปศากยกษัตริย์พระประยูรญาติมาเฝ้าอยู่เบื้องหลัง ซุ้มคูหาเป็นตราประจำ ๕ รัชกาล คือตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงที่ ๕ บนเพดานเป็นลวดลายมีดาวเป็นที่เสียบหลอดไฟฟ้า ฝาผนังทั้ง ๓ ด้าน มีภาพเขียนเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เขียนโดยนายช่างชาวอิตาลีชั้นศาสตราจารย์ชื่อ "ริโครี" บานประตูหน้าต่างทุกบานลายรดน้ำ ทรงข้าวบิณฑ์ ด้านในเป็นภาพเทวรูปทุกช่อง ตอนหลังสุดมีผนังห้องและประตูผ้าม่านผ่านถึงตอนที่ ๓ ห้องนี้เป็นที่ประดิษฐานพระประธานองค์เดิมของวัดนามว่า "พระสัมพุทธวิมโนภาส" ความสำคัญของพระประธานองค์นี้ เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกั้นห้องพระอุโบสถออกเป็น ๓ ตอน

ด้วยทรงพระราชปรารภว่า จะทรงประดิษฐานพระสัมพุทธพรรณี อันเป็นที่สักการะของพระบรมชนกาทิราช ประจำพระอุโบสถหลังนี้ แต่ก็เป็นไปได้ เนื่องด้วยพระสัมพุทธพรรณี ได้ไป

ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นที่เหมาะสมอยู่แล้ว จึงได้ทรงจำลององค์ใหม่ขึ้นแทน แต่ก็มีปัญหาว่าพระประธานองค์เดิม ควรจะเชิญไปไว้ ณ ที่ใด และได้ทรงพระราชดำริว่า ถ้าย้ายไปก็จะเป็นเสมือนหนึ่งไล่เจ้าของเดิม จึงได้ทรงกันห้องพระอุโบสถออกเป็นห้องๆ เพื่อจะได้ประดิษฐานพระพุทธรูปไม่ระคนกัน นับว่าเป็นพระราชดำริอันสุขุมคัมภีรภาพ

ใต้ฐานชุกชีแห่งพระสัมพุทธพรณี รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานพระราชศรีวางคารสมเด็จพระนางเจ้าพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ ไว้ นอกจากนี้ในรัชกาลปัจจุบัน ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุพระศรีวางคารสมเด็จพระศรีสวรินทรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าไว้ อยู่ภายใต้ฐานชุกชีพระสัมพุทธวิมลในภาส และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุเส้นพระเกศาของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ด้วย พระอุโบสถหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

๒. พระเจดีย์ ประดิษฐานอยู่หลังพระอุโบสถ ได้ทราบว่าเดิมพระเจดีย์มีอยู่เก่าแล้ว ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อถึงรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ เป็นรูปทรงชวาในสมัยศรีวิชัยครอบพระเจดีย์องค์เดิม แต่ยังไม่แล้วเสร็จก็สิ้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สร้างต่อมา ท่านผู้ควบคุมออกแบบสร้างพระเจดีย์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ เมื่อสร้างพระเจดีย์แล้วได้ประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาแบบมหายาน ในซุ้มคูหาทั้ง ๔ ทิศ พระพุทธรูปนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมาจากประเทศอินโดนีเซีย เดิมอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวม ๕ องค์ และได้พระราชทานให้ประดิษฐานบนซุ้มพระเจดีย์ทั้ง ๔ ทิศ รวม ๔ องค์

๓. ต้นพระศรีมหาโพธิ์ มี ๒ ต้น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและใต้ของพระอุโบสถ เป็นต้นโพธิ์ที่นำมาจากประเทศศรีลังกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๒ ทรงนำมาปลูกไว้ เรียกว่า “โพธิ์ลังกา” ในวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี จะมีพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ นำน้ำหอมไปประพรมที่ต้นโพธิ์ทุกปีเสมอมาถึงปัจจุบัน

๔. ศาลาการเปรียญ สร้างขนาดใหญุ่มหีมา พร้อมด้วยควมวิจิตรบรรจง หลังคาเป็นช่อฟ้าใบระกา มีมุขและมุขลดทั้งหน้าหลังอันสวยงามมาก หน้าบันทั้ง ๒ ด้าน มีตราเครื่องหมายเป็นสำคัญไว้ คือด้านหน้า (ด้านแม่น้ำเจ้าพระยา) มีตราจุลมงกุฎ คือพระเกี้ยว อันเป็นเครื่องหมายรัชกาลที่ ๕ ด้านหลัง (ด้านตะวันออก) มีตราวชิราวุธอันเป็นเครื่องหมายรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเราจะรู้ว่าเป็นถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นสำเร็จถึง ๒ รัชกาล เสาแต่ละเสาของศาลาการเปรียญนี้สูงใหญ่มากยากที่จะหาไม้มาทำได้ในเวลา นี้ ศาลาการเปรียญหลังนี้ อาจจุคนได้ไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ คน จึงเป็นที่ประชุมฟังธรรมของพุทธบริษัทในวันพระและเป็นที่เจริญกรรมฐานของพุทธบริษัทวัดนี้ด้วย ในคราวงานสำคัญๆ ย่อมได้ประโยชน์จากศาลาการเปรียญนี้มาก เบื้องล่างของศาลาการเปรียญนี้มีอุโมงค์ใต้ดินทำเป็นรูปคันทนา ก่อเป็นคอนกรีตรับหัวเสา ใช้บรรจุน้ำสำหรับใช้ล้างทำความสะอาดพื้นชั้นล่าง

ของศาลาฯ ได้อย่างดี ในรัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานพระพุทธรูปสมัยเชียงแสนไว้เป็นพระประธาน
สักการบูชา

ศาลาการเปรียญตั้งอยู่บริเวณทำน่าน้ำหน้าวัด ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้เป็นถนนและ
สนามหญ้า

๕. หอสมุดวัดราชาธิวาส เดิมสร้างไว้สำหรับรับรองสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เนื่องจากตอนที่ทรงประชวร ทรงปรารภว่า วัดราชาธิวาสวิหารเป็นวัดป่า อากาศดี
จึงทรงพระประสงค์จะเสด็จไปประทับพักพิงที่นั่น ครั้นสร้างเสร็จแล้วใน พ.ศ. ๒๔๖๑ สมเด็จพระ
มหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้น ก็ได้เสด็จไปประทับครั้งหนึ่ง และเพียงครั้งเดียว คืนเดียวเท่านั้น

ต่อมาทางวัดใช้อาคารหลังนี้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมและเป็นห้องสมุดพร้อมกันด้วย
ถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ ทางวัดสร้างอาคารเรียนหลังใหม่เสร็จ จึงเลิกใช้อาคารหลังนี้เป็นอาคารเรียน โดย
ไปใช้อาคารใหม่แทน ส่วนห้องสมุดยังใช้อยู่เหมือนเดิมจนปัจจุบัน ตัวอาคารเป็นตึก ๒ ชั้น พื้นไม้

๖. พระพุทธรูปสำคัญของวัด วัดราชาธิวาสวิหารมีพระพุทธรูปสำคัญศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพ
กราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน ๑๒ องค์ด้วยกัน ประดิษฐานอยู่ในอาคารสถานที่ต่างๆ ภายในวัด ดัง
นี้

๑. พระสัมพุทธวิมลโนภาส เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น และเป็นพระประธานองค์เดิม
ในอุโบสถ ประดิษฐานอยู่ในห้องหลังสุดของพระอุโบสถ ลักษณะพระพุทธรูปเป็นศิลปะอยุธยาตอน
ต้น ปางสมาธิ ขนาดหน้าตัก ๒ เมตร ลงรักปิดทองสวยงาม ด้านหน้ามีพระอัครสาวกซ้าย-ขวา
ประดิษฐานอยู่ด้วย ไม่ปรากฏว่าสร้างมาแต่สมัยใด

๒. พระสัมพุทธพรณี เป็นพระประจำพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว รัชกาลที่ ๔ องค์เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สำหรับองค์นี้พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อจำลองขึ้นใหม่ที่ วัดราชา
ธิวาสเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๔๕๑ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันมหาปวารณา และตรงกับ
วันประสูติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๓. พระนิรันตราย หรือพระพุทธรูปนิรันตราย มีความเป็นมาโดยย่อว่า พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับมาจากพระเกรียงไกรกระบวนยุทธ ปลัดเมืองฉะเชิงเทรา
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ ก่อนหน้านั้น กำนันอินและบุตรชายนอนฝันว่าได้จับช้างเผือก ตื่นขึ้นมาจึงชวน
กันไปขุดมันนาก ที่ชายป่าแขวงเมืองปราจีนบุรี ห่างจากดงศรีมหาโพธิ์ประมาณ ๑ เส้น จึงพบพระ
พุทธรูปหล่อด้วยทองคำเนื้อหก น้ำหนัก ๘ ตำลึง กำนันจึงนำไปให้พระเกรียงไกรกระบวนยุทธเพื่อ
นำขึ้นทูลเกล้าถวายพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ จึงพระราชทานรางวัลเป็นทองคำ ๔ ชั่ง แก่กำนันอิน
และทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีอภินิหารน่าอัศจรรย์ที่ผู้ขุดไม่คิดทำลายขายเนื้อทองคำ
เอาเงินไปทำประโยชน์ส่วนตัวเสีย จึงพระราชทานนามว่า “พระนิรันตราย” นอกจากนี้ยังทรงถือ

ว่าเป็นวัตถุมงคลควรแก่การตั้งในพระราชพิธี แต่จะเป็นการเสี่ยงมากเกินไป เพราะเป็นพระพุทธรูปทองคำ จึงโปรดเกล้าให้หล่อพระพุทธรูปใหม่ตามแบบรัชกาลที่ ๔ ไม่มีขี้ผึ้งเวียนแก้วมาครอบรวมไว้ อีกองค์หนึ่งเรียกกรมว่า “พระนิรันตราย” อย่างเดิม เมื่อมีพระราชพิธีก็อัญเชิญพระพุทธรูปองค์ใหม่นี้ไปตั้งเป็นพระประธาน ต่อมาปลายรัชสมัยของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระนิรันตรายแบบมีขี้ผึ้งเวียนแก้วขึ้น ๑๘ องค์ แล้วพระราชทานไปตามวัดธรรมยุต ๑๘ วัดเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นที่มาของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในการพระราชทานครั้งนี้ วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นหนึ่งใน ๑๘ วัด ที่ได้รับพระพุทธรูป “พระนิรันตราย” และประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหน้าพระสัมพุทธพรรณี (ห้องกลาง) ตราบถึงปัจจุบัน

๔. พระพุทธรูปอุทอง เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำมาประดิษฐานไว้ที่หน้าบันพระอุโบสถด้านหน้า ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก (หน้าวัด) ในลักษณะทรงยืนห้ามภยันตราย มิให้มาร้ำกรายวัดได้ ขนาดขององค์พระสูงประมาณ ๒.๕ เมตร

๕. พระพุทธรูปศิลาแบบมหายาน องค์นี้เป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมาจากประเทศอินโดนีเซีย มี ๔ องค์ ประดิษฐานอยู่ที่ขี้ผึ้งพระเจดีย์ทั้ง ๔ ทิศ พระพุทธรูปชุดนี้มี ๕ องค์ เดิมอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อกรมพระนเรศวรฤทธิ ทรงสร้างเจดีย์ที่วัดราชาธิวาสวิหารเสร็จแล้ว ก็ให้ย้ายพระพุทธรูปทั้ง ๔ มาไว้ที่ขี้ผึ้งพระเจดีย์ตามที่ปรากฏ ส่วนอีกองค์หนึ่งย้ายไปไว้ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

๖. พระพุทธรูปเชียงแสน คือพระพุทธรูปประธานองค์ใหญ่บนศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปนั่งปางสมาธิ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่วัดราชาธิวาสวิหาร ให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชา

๗. พระสันติภาพ เป็นพระพุทธรูปหล่อขึ้นที่วัดราชาธิวาสวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ สร้างเป็นอนุสรณ์ที่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง อันแสดงถึงสันติภาพกลับมาสู่โลกอีกครั้งหนึ่ง พระสันติภาพประดิษฐานอยู่ที่แท่นบูชาบนศาลาการเปรียญหน้าพระเชียงแสน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๐ เซนติเมตร

๘. พระพุทธรูปสุโขทัย เป็นพระนั่งปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๘๐ เซนติเมตร ประดิษฐานอยู่บนแท่นบูชาที่หอธรรมสงเคราะห์ ได้รับพระราชทานมาไว้ที่วัดราชาธิวาสวิหาร สำหรับบูชาสักการะของพุทธบริษัทวัดนี้ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

๙. พระพุทธรูปสมัยลพบุรี (หลวงพ่อนาค) เป็นพระศิลาปางนาคปรก ศิลปะลพบุรี พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ ป.ธ.๕) ได้อัญเชิญมาจากจังหวัดลพบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ของเดิมชำรุด แต่ได้บูรณะขึ้นใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ เดิมทีพระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่ขี้ผึ้งเล็กๆ ใกล้

กฤทิเทพหัสดิน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ พ.ต.อ. (พิเศษ) คุ้ม วีรสุนทร สร้างศาลาถวายเป็นอุทิศถวายพระพุทธรูปองค์นี้ไปไว้ในศาลาพร้อมกับซ่อมองค์พระที่ชำรุดอยู่ให้สมบูรณ์ โดยทั่วไปรู้จักพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “หลวงพ่อนาค” และมีประชาชนเข้ามากกราบไหว้บูชามาก เพราะถือว่าเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์มากองค์หนึ่ง

๑๐. พระพุทธรูปไสยา องค์นี้ประดิษฐานอยู่ ณ ห้องประชุมตึกไชยยันต์ โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส มีลักษณะเหมือนสามัญมนุษย์ที่งามที่สุด พระพุทธรูปองค์นี้ที่ฐานบรรจุพระศรีราคารสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย สร้างในรัชกาลที่ ๖ โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ทรงออกแบบ

๑๑. พระพุทธรูปในวิหารพระอภัยมณี สร้างขึ้นในรัชสมัยของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ เป็นพระนั่ง ลักษณะรูปแบบคล้ายพระพุทธรูปแบบคันธารราช ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ทรงสร้างพระวิหารเสร็จแล้ว ให้สร้างพระพุทธรูปเป็นองค์แทนสมเด็จพระปิยมหาราช พระอภัยมณีในพระองค์ องค์พระเท่าขนาดคนจริง และประดิษฐานอยู่ในวิหารพระอภัยมณี

๑๒. พระพุทธรูปสีหิงค์จำลอง ประดิษฐานอยู่ในศาลาสวัสดิวัตน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เสด็จเททอง เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๔

กิจวัตร

วัดราชาธิวาสวิหาร ในสมัยปัจจุบันมีสมาชิกรักษาอยู่อาศัย แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. พระภิกษุ
๒. สามเณร
๓. อุบาสิกและแม่ชี
๔. ศิษย์วัด

พระภิกษุและสามเณร มีกิจประจำวันหรือกิจวัตรส่วนมากเหมือนกัน มีกิจบางอย่างที่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร กิจวัตรเหล่านั้น มีดังนี้

วัณธรรมดา

- เข้าบิณฑบาต
- ฉันทเช้า
- ทำวัตรเช้า

ขานชื่อประจำวัน

อ่านหนังสือวิสุทธิมรรคแปล ๕ นาที ผู้อ่านสลับเปลี่ยนกันไปตามวาระ ๗ ละ ๗ วัน

พระเถระอบรมตามโอกาส ประมาณ ๑๕ นาที

- ทำวัตรเย็น

ขานชื่อประจำวัน

อ่านวินัยมุข ๕ นาที การอ่านวินัยมุข อ่านตั้งแต่เล่ม ๑ ไปถึงเล่ม ๓ แล้วกลับไปเริ่มเล่ม ๑ ใหม่วนเวียนไปเรื่อยๆ พระภิกษุผู้อ่านก็ผลัดเปลี่ยนกันไปเรื่อยๆ ตามวาระ

สวดมนต์ต่อท้ายทำวัตร วันละประมาณ ๒๕-๓๐ นาที บทสวดมนต์ที่นำมาสวด คัดมาจากหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวงของมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย รวบรวมและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว)

วันพฤหัสบดี

ทุกๆ วันพฤหัสบดี ตอนทำวัตรเย็น เมื่อสวดทำวัตรเย็นเสร็จแล้ว ขานชื่อ อ่านหนังสือวินัยมุข ไม่มีสวดมนต์ต่อท้าย จากนั้นอบรมกรรมฐานเจริญสมาธิภาวนา ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที

วันธรรมสวนะ

ทุกๆ วันธรรมสวนะทั้ง ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ พระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา วัดราชาธิวาสวิหาร มีกิจกรรมพิเศษไปกว่าวันธรรมดา ดังนี้

๑. วันขึ้น - แรม ๘ ค่ำ

ภาคเช้า : พระภิกษุสามเณร ทำวัตรเช้า

อุบาสกอุบาสิกา ทำวัตรเช้า

แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ โดยมีพระเถระในวัดผลัดเปลี่ยนกันแสดงไปตามวาระ

ภาคเย็น : แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์ โดยมีพระเถระานุเถระผลัดเปลี่ยนกันแสดงไปตามวาระ

สวด เทวตาคูยโยชนคาถา

อุบาสกอุบาสิกา ลากลับไปทำวัตรสวดมนต์ทำวัตรในคณะของตน

ภิกษุสามเณร สวดมนต์ทำวัตร

๒. วันขึ้น - แรม ๑๕ ค่ำ

กิจกรรมภาคเช้า - เย็น เช่นเดียวกับวันขึ้น - แรม ๘ ค่ำ แต่มีกิจกรรมพิเศษตามพระพุทธรูปปฏิมา คือ ฟังพระปาฏิโมกข์ โดยปกติมีกติกาสวด - ฟังพระปาฏิโมกข์ เวลา ๑๓.๐๐ น.

กิจวัตรฟังพระปาฏิโมกข์ ถือเป็นกิจสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ภิกษุรูปใดในวัดจะขาดไม่ได้ เว้นแต่ผู้อาพาหนักและผู้มีธุระจำเป็นต้องเดินทางไปต่างจังหวัด

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา และวันอัฐมีบูชา พระภิกษุสามเณรวัดราชาธิวาสวิหารทำพิธีบูชาพร้อมกัน ดังนี้

๑. วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวันอัฐมีบูชา

๐๙.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า แล้วมีการแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

๑๓.๐๐ น. พระภิกษุประชุมกันที่พระอุโบสถฟังพระปาฏิโมกข์ (ยกเว้นวันอัฐมีบูชา)

บูชา)

๑๙.๐๐ น. พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา พร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ ทำวัตรสวดมนต์เจริญสมาธิภาวนา

๒๐.๐๐ น. ทำพิธีเวียนเทียนที่บริเวณพระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร

๒๑.๐๐ น. เป็นต้นไป แสดงพระธรรมเทศนา ๓ กัณฑ์ มีการสวดทำนองสรภัญญ์

นำและรับพระธรรมเทศนาแต่ละกัณฑ์ด้วย เสร็จพิธีประมาณ ๒๓.๐๐ น.

๒. วันอาสาฬหบูชา

๐๙.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้า แล้วมีการแสดงพระธรรมเทศนาออกอาณิสย์การเข้าพรรษา ๑ กัณฑ์ หลังจากนั้น ทำพิธีถวายผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าอาบน้ำฝน)

๑๓.๐๐ น. พระภิกษุประชุมกันที่พระอุโบสถฟังพระปาฏิโมกข์

๑๙.๐๐ น. พระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา พร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ ทำวัตรเย็น แล้วแสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

๒๐.๐๐ น. ทำพิธีเวียนเทียนพร้อมกันที่พระอุโบสถ

๓. วันเข้าพรรษา

๐๘.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้าตามปกติ

๑๙.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

๒๐.๐๐ น. พระภิกษุสามเณรทั้งวัดประชุมกันที่พระอุโบสถ ทำกิจกรรมดังนี้

๑. สวดมนต์ทำวัตรเย็น

๒. สวดพระพุทธรูปมนต์บางสูตร เช่น สาราณียธรรมสูตร

๓. เทศนาบอกความเป็นมาของการจำพรรษาและเขตจำพรรษา รวมทั้ง

อาณิสย์การจำพรรษา

๔. ทำพิธีอธิษฐานพรรษา

๕. ทำพิธีขอมาพระเถระตามลำดับชั้นจนถึงสามเณรอุปสูดท้าย

๖. ผู้ทำพิธีขอมาเสร็จแล้วออกจากพระอุโบสถนำดอกไม้ธูปเทียนไป
สักการะบูชารูปเหมือน ท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม อดีตเจ้าอาวาสผู้ประสพ
ความรุ่งเรืองให้แก่วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นเสร็จพิธี

๔. วันออกพรรษา

๐๘.๐๐ น. สวดมนต์ทำวัตรเช้าตามปกติ

๑๙.๐๐ น. แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

๒๐.๐๐ น. พระภิกษุสามเณรทั้งวัดประชุมกันที่พระอุโบสถ ทำกิจกรรมดังนี้

๑. สวดมนต์ทำวัตรเย็น

๒. ทำพิธีปวารณาต่อสงฆ์ (กล่าวคำให้โอกาสแก่สหธรรมิกเพื่อตัดกิเลส
ถ้าเห็นว่าตนประพฤติผิดด้วยประการใดๆ ก็ตาม)

๓. สวดคำประกาศสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๔. จับสลากของขวัญวันปวารณา

๕. อนุโมทนา ยถา....สัพพี..... โหตุ สัพพ์ สุขมงคล.....

พระราชพิธี

๑. วันถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินที่วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นพระราชพิธี
พิเศษที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์จำเพาะ ไม่ทรงพระราชทาน
ให้กรมกองหรือหน่วยงานได้รับไปดำเนินการ ถ้าเสด็จด้วยตนเองไม่ได้ด้วยประการใดๆ ก็ทรงโปรด
เกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เสด็จแทน หรือไม่ก็โปรดเกล้าฯ ให้องคมนตรีไปถวายแทน
พระองค์

๒. วันสงกรานต์ ที่วัดราชาธิวาสมีพระราชพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่บรรพชน โดยมีพระ
ราชวงศ์ชั้นสูงเสด็จแทนพระองค์ เป็นประจำทุกปีตลอดมานับเป็นเวลายาวนาน สถานที่บำเพ็ญ
พระราชกุศล คือ พระอุโบสถ และวิหารพระอภัยกาม เมื่อเสร็จพระราชพิธีแล้วมีพิธีถวายภัตตาหาร
เพลแด่พระภิกษุสามเณรทั้งวัด โดยมีพุทธบริษัทร่วมกันเป็นเจ้าภาพและหลังจากพระสงฆ์
อนุโมทนาแล้ว มีพิธีสงฆ์พระพุทธรูปหิงค์และเจ้าอาวาสตามลำดับ

ระเบียบวัดราชาธิวาสวิหาร พ.ศ. ๒๕๑๖ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๙)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๗ และ ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.
๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร มีคำสั่งให้ประกาศระเบียบ
บริหารและการปกครองวัดราชาธิวาสวิหาร เพื่อพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัดทราบโดยทั่วกันว่า
โดยที่เห็นเป็นการสมควรวางระเบียบบริหารและการปกครอง เพื่อเป็นหลักยึดถือปฏิบัติให้เกิด

ความเรียบร้อยดีงาม อยู่ร่วมกันเป็นสุขสงบ เจริญก้าวหน้าและมีมาตรฐานการอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นมั่นคงแห่งหมู่คณะพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัดราชาธิวาสวิหารโดยไม่ขัดกับกาลสมัย

จึงให้ตั้งระเบียบบริหารและการปกครองขึ้นไว้ โดยความเห็นของคณะกรรมการวัดราชาธิวาสวิหาร ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยจะขอยกมาแต่ระเบียบในข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ดังต่อไปนี้

หมวด ๒ พระภิกษุสามเณร

ข้อ ๘ ภิกษุสามเณรในสำนักนี้ ต้องเป็นผู้หนักในปริยัติและปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ตามแบบแผนของคณะธรรมยุต

ข้อ ๙ ผู้อุปสมบทแล้ว ต้องศึกษาปริยัติธรรม ทั้งนักธรรมและบาลี และต้องเข้าสอบธรรม - บาลีสนามหลวง โดยนักธรรมต้องสอบได้ชั้นละไม่เกิน ๒ ปี บาลีชั้นละไม่เกิน ๓ ปี เฉพาะประโยค ๑ - ๒ และ ป.ธ.๓ - ๔ ยกเว้นพระเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์

ข้อ ๑๐ ภิกษุสามเณรในสำนักนี้ ต้องปฏิบัติ เชื้อฟังคำสั่งเจ้าคณะ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าอาวาสอย่างเคร่งครัด

ข้อ ๑๑ ภิกษุสามเณรผู้มาอยู่ใหม่ทุกรูป ต้องเข้ารับการอบรมเพื่อซ่อมทำวัตรสวดมนต์ ศึกษารับรู้ระเบียบของวัด และภิกษุผู้บวชใหม่ในสำนักนี้ เมื่อประสงค์จะอยู่ต่อต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้เข้ามาอยู่ใหม่ทุกประการ

ข้อ ๑๒ ภิกษุสามเณรผู้เข้ามาอยู่ใหม่ ต้องท่องบาลีไวยากรณ์ให้จบภายในเวลาที่กำหนด โดยให้ครูสอนบาลีไวยากรณ์เป็นผู้รับรอง ยกเว้นภิกษุสามเณรประเภทอาคันตุกะประจำเพื่อศึกษาพิเศษ มจร. ๔ ปี และประเภทอาคันตุกะศึกษาครูปริยัติธรรมของคณะธรรมยุต หรือการศึกษาพิเศษอื่นๆ และ/หรือ ภิกษุอาพาธขอพักรักษาตัวเป็นการชั่วคราว

ข้อ ๑๓ ภิกษุสามเณรผู้เข้ามาอยู่วัดนี้ทุกรูป ต้องท่องสวดมนต์ได้ ๕ ข้อ ตามหลักสูตรของวัด สวดมนต์แปลจบ และสามเณรต้องจำสามเณรสิกขาได้ด้วย ให้เจ้าคณะรับรองการปฏิบัติ

หมวด ๔ การศึกษา

ข้อ ๒๒ สำนักเรียนวัดราชาธิวาสวิหาร เปิดสอนแผนกธรรมตั้งแต่นักธรรมชั้นตรี ถึงนักธรรมชั้นเอก และแผนกบาลี ตั้งแต่ชั้นบาลีไวยากรณ์ถึงประโยค ป.ธ.๕

ข้อ ๒๓ ภิกษุสามเณรประเภทอยู่ประจำเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม ต้องตั้งใจศึกษาพระปริยัติธรรมทั้ง ๒ แผนกอย่างจริงจัง ตามลำดับขั้นจนสุดความสามารถ สำนักเรียนแจกดาราเรียนทุกชั้น ทุกวิชา เฉพาะแก่ผู้อยู่ภายใต้กฎข้อนี้

ข้อ ๒๔ การเข้าเรียนนักธรรมและบาลี ตามที่สำนักเรียนกำหนด นักเรียนต้องเข้าเรียนจริงไม่น้อยกว่า ๗๐% ของเวลาเรียนทั้งหมด นักเรียนจึงมีสิทธิ์สอบสนามวัดและสนามหลวงได้ ทั้งนี้ ยกเว้นผู้ที่สอบเข้าชั้นมาแล้ว ๒ ปีขึ้นไป

ข้อ ๒๕ ภิกษุสามเณรผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (มมร.) หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จะต้องสอบได้ประโยค ๑ - ๒ นักธรรมชั้นเอกและทั้งสองนี้ ต้องจบหลักสูตรสดมณฑลตามที่สำนักเรียนกำหนดอย่างน้อย ๑๐ ข้อ

ข้อ ๒๖ สามเณรผู้มีอายุครบอุปสมบท ก่อนได้รับการอุปสมบทต้องท่องจำพระปาฏิโมกข์ได้แม่นยำ โดยให้เจ้าคณะเป็นผู้รับรองจึงอุปสมบทได้

ข้อ ๒๗ ภิกษุสามเณรทุกรูปในวัดราชาธิวาสวิหารนี้ จะเข้าศึกษาวิชาสามัญอื่นใดที่เป็นสูตรระยะสั้นได้ แต่ต้องไม่ประพฤตินำให้เกิดความเสื่อมเสียอันขัดกับพระธรรมวินัย กฎระเบียบวัด และชื่อเสียงของวัด ทั้งต้องมีคุณสมบัติตามข้อ ๒๕ ครบถ้วน และได้รับอนุญาตจากเจ้าคณะที่ตนสังกัดอยู่อย่างถูกต้องด้วย

การศึกษา

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นสำนักเรียนเก่าแก่ ขนาดสำนักเรียนอยู่ในระดับกลาง มีการจัดการศึกษาสายนักธรรมและบาลี และมีนักเรียนในสำนักสอบเลื่อนชั้นได้ทุกปีเสมอมาเป็นเวลายาวนาน สายนักธรรม มีสอนถึงชั้นนักธรรมเอก สายบาลีมีสอนถึงประโยค ป.๕ การดำเนินการด้านการศึกษานี้เน้นการศึกษาที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย

นอกจากการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลีแล้ว สำนักเรียนวัดราชาธิวาสวิหาร ยังจัดให้มีการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ บริการเยาวชนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ จนถึงปัจจุบัน และเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรเข้าศึกษาต่อด้านวิชาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ จนมีพระภิกษุในสำนักนี้ศึกษาจบชั้นปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก มาแล้วหลายรูป รวมทั้งสนับสนุนการศึกษาด้านวิชาการอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การดำรงรักษาพระศาสนา และขัดต่อหลักธรรมวินัย

สาธารณูปการ

มีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระศาสนา เพราะมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องการเข้ามาที่วัด ทั้งเพื่อหาความสงบให้จิตใจ หรือเพื่อมาศึกษาหาความรู้ ทำให้ผู้ที่มิที่วัดนี้ได้รับความสะดวก และอยากมาที่วัดนี้อีกในโอกาสต่อไป

วัดราชาธิวาสวิหาร ในยุคที่เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันเข้ามาบริหารรับผิดชอบ มีสภาพที่ยุ่งเข้าสู่ความเก่าแก่ทรุดโทรมอันเป็นไปตามอายุและกาลเวลา โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ และสภาพอาณาบริเวณวัด อยู่ในภาวะที่ต้องการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นส่วนมาก ในส่วนที่ทางวัดได้ดำเนินการไปแล้ว พอสรุปได้ ดังนี้

๑. สร้างถนนคอนกรีตเข้าวัด ทำให้เกิดความสะดวกรบาย ตลอดจนตั้งแต่สุดซอยวัดราชาธิวาสไปถึงแม่น้ำเจ้าพระยา

๒. สร้างและบูรณะถนนภายในวัดทุกคณะ เชื่อมติดกันตลอด เดินไปมาสะดวกสบาย
๓. บูรณะพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระตำหนักทั้ง ๓ หลัง ให้มั่นคงสวยงาม
๔. ซ่อมกุฏิทั้งที่เป็นกุฏิเดี่ยว และตึกแถวคณะบน ตึกแถวคณะเหนือ ให้มั่นคงสวยงาม
๕. สร้างอาคารเรียนขนาด ๑๐.๕๐x๔๐ เมตร ๓ ชั้น สำหรับเป็นสถานศึกษาของภิกษุสามเณรและเยาวชน
๖. ปรับปรุงบริเวณพุทธาวาสให้มีความสงบร่มรื่น มีความสวยงามยิ่ง
๗. ปรับปรุงบริเวณทำน้ำ เป็นสนามหญ้าสำหรับพักผ่อนหย่อนใจของผู้ใคร่ความสงบ
๘. สร้างที่พักอุบาสิกาผู้ปฏิบัติธรรมขึ้นในคณะอุบาสิกาใหม่หมดทั้งคณะ
๙. สร้างรั้วใหม่ขึ้นบนเขื่อนกั้นน้ำริมแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดแนวริมฝั่งแม่น้ำ
๑๐. สร้างกุฏิที่พักพระภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้นใหม่อีกหลายหลังในทุกคณะ
๑๑. ปรับปรุงระบบไฟฟ้า เดินสายติดตั้งมิเตอร์ใหม่ และทางวัดยังจ่ายค่าไฟฟ้า ให้แก่พระภิกษุสามเณรในวัดตามสัดส่วนที่สมควร

๑๒. ปรับปรุงระบบประปาที่วัด และวัดจ่ายค่าน้ำประปาบริการพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด รวมทั้งอุบาสิกาทั้งหมดด้วย

ในการดำเนินการด้านสาธารณูปการนี้ เจ้าอาวาสดำเนินการเองบ้าง มอบหมายให้พระเถระผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนั้นๆ ดำเนินการแทนบ้าง ทำให้วัดมีการพัฒนาไปด้วยดี มีความร่มรื่น สวยงาม สงบ เป็นระเบียบ ดังที่ปรากฏแล้ว

การเผยแผ่

กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ทางวัดราชาธิวาสวิหารจัดให้มีขึ้น สรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

๑. แสดงพระธรรมเทศนาประจำทุกวันพระที่ศาลาการเปรียญ ทั้งภาคเช้าและภาคเย็น ภาคเช้าเริ่ม ๐๙.๐๐ น. ภาคเย็นเริ่ม ๑๖.๐๐ น.
๒. แสดงพระธรรมเทศนาในพรรษาทุกวันตลอดพรรษา ทุกพรรษาที่ศาลาการเปรียญ เริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น.
๓. แสดงพระธรรมเทศนาออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ โดยพระเถระผู้มีความสามารถในวัดตามโอกาส
๔. ส่งพระภิกษุผู้มีความสามารถไปสอนธรรมตามโรงเรียนต่างๆ หลายโรงเรียน
๕. ฝึกหัดพระภิกษุสามเณรในวัดให้แสดงพระธรรมเทศนาเป็น พุทธไนที่ต่อหน้าสาธารณชน เป็น และมีความกล้าในการแสดงออก
๖. ส่งพระภิกษุไปฝึกอบรมเป็นนักเผยแผ่ในโรงเรียนนักเผยแผ่ของคณะธรรมยุตทุกกลุ่ม

๗. ส่งพระภิกษุไปเข้าอบรมพระธรรมทูตสำหรับไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ
ของคณะอนุกรรมการคณะธรรมยุต

๘. ส่งพระภิกษุไปเข้าร่วมประชุมสัมมนา หลักการเผยแผ่ในโครงการปีทองของการศึกษา
ของคณะสงฆ์

๙. ส่งพระภิกษุผู้มีความสามารถไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

๑๐. จัดพิมพ์หนังสือธรรมเผยแผ่บ้างในบางโอกาส เช่น เทศกาลเข้าพรรษา และวันสำคัญ
ของวัด

๑๑. เปิดกิจการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.
๒๕๑๙ ถึงปัจจุบัน



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวติชชภรณ์ ศรีราชภู่ เกิดเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ที่ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๑ และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๔๒ ได้เข้าทำงานในตำแหน่งพนักงานฝ่ายการตลาด ที่บริษัท ไปโอ อิมมูโน เคม จำกัด ในปีพ.ศ. ๒๕๔๔



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย